

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

XI priores dies complectens

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1863

X Januarii.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72708](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72708)

X JANUARIII.

SANCTI QUI IV ID. JANUARIII COLUNTUR.

- S. Nicanor, Martyr in Cypro, unus e primis
vii Diaconis.
- S. Thecla virgo, } Leontinis in Sicilia.
S. Justina, }
S. Saturus, }
S. Vitalianus, }
S. Felicitas, } Martyres in Africa.
S. Quintus, }
S. Artates, }
S. Revocatus, }
S. Firmus, } Martyres.
S. Jucundus }
et socii, }
S. Possessor et } Martyres.
duo socii }
S. Paulus Thebæus, primus eremita, in The-
baide.
- S. Marcianus Presbyter, Oeconomus Eccle-
siæ Constantinopolitanæ.
S. Florida, virgo, Divione in Burgundia.
S. Valericus, sive Walericus, Belga, eremita
in Gallia.
S. Domitianus, Episcopus Melitenæus in Ar-
menia.
S. Joannes Camillus Bonus, Episcopus Me-
diolanensis in Italia.
S. Agatho Thaumaturgus, Papa, Romæ.
S. Sethrida, virgo Anglica, in Gallia.
S. Aldus, eremita, Papiæ in Italia.
B. Benincasa, Abbas Cavensis in Italia.
S. Guilielmus, Archiepiscopus Bituricensis
in Gallia.
B. Gonsalvus Amaranthus, in Lusitania.
B. Christiana, sive Oringa, virgo, in Italia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

- S. Genovefæ reliquiarum revelatio, sive apertio capsæ
facta an. MCLXI vel potius MCLXII hoc die annua me-
moriam recolitur, ut diximus III Januarii.
- S. Paschasia Virgo Martyr a quibusdam hoc die colitur,
ut diximus IX Januar.
- Seneca, decimus Hierosolymorum Episcopus, uti testan-
tur Nicephorus in chronologia, S. Epiphanius hæ-
resi 63. Nicephorus Callistus lib. 4, cap. 3, in ms.
Florario Sanctis accensetur hoc die.
- S. Ammonius in pace quievit, inquit Menæa. Plures
ejus nominis fuere viri sancti, ut alibi sæpe dicitur :
quis hic sit, nos latet; nisi fortassis sit Scithiotes ille,
cujus ac sodalium singularem abstinentiam cum cor-
datissima hospitalitate conjunctam prædicat apud
Joannem Moschum lib. 10, de vitis PP. cap. 34,
Theodorus Abbas.
- Georgius Episcopus. ms. Florarium. Quis hic sit, ne-
quimus divinare.
- Silvanus Episcopus Dumblanensis. David Camerarius.
Sed quod S. Rumoldi successorem asserit, sibi ipsi
contradicit, cum alibi sedem Dumblanensem a Davide
Rege fundatam scribat, quem anno 1133 ait obiisse,
aliquot seculis post S. Rumoldum.
- Gregorius X Papa, omnibus virtutibus longe clarissimus,
hoc die anno 1276, obiit Aretii in Thuscia, ubi ejus
corpus adhuc integrum conspici tradit Andreas Victo-
rellus in Addit. ad Ciaconium, diemque obitus ejus, a
200 fere annis, ex civium Aretinorum decreto, quasi
festum celebrari, accensis ad tumulum facibus. Molanus,
Haræus, Martyrologium Germanicum et Gallo-
belgicum Sanctum appellant; Ferrarius Beatum;
Saussaius beatæ memoriæ. Bzovius ex monumentis
Bibliothecæ Vaticanæ haud pauca ab eo edita mira-
cula recenset. Agitur nunc ut Apostolicæ Sedis aucto-
ritate in Beatorum aut Sanctorum album referatur.
- Oliverius de Sombrefe, Nobilis Belga, Conversus in
Villariensi cœnobio ordinis Cisterciensis in Brabantia,
refertur a Chrysostomo Henriquez in Me-
nolog. Cistere. Sed non existimamus eum coli. Saus-
saius eum piis accenset.
- S. Hyginus Papa. Beda, Ado, Notker. Martyrol. Ger-
manicum, et varia mss. Nos XI Januar.
- S. Theodosius Cœnobiarcha. Galesinius, et Martyro-
log. Germanicum. Nos XI Januar.
- S. Polyeuctus Martyr. Carthus. Colon. in Addit. ad
Usuardum, ms. Florarium, Martyrologium Gallo-
Belgicum. At nos XIII Februar.
- S. Paulus Simplex eremita, post S. Paulum Thebæum
veluti eodem die refertur a Petro de Natalib, lib. 2,
cap. 61. Colitur VII Martii.
- S. Gregorius Nyssenus. Græcorum Menologium,
Menæa, Ferrarius. At Romanum Martyrologium
IX Martii.
- S. Eulogii } Translatio. Ferrarius. Cum eorum mar-
S. Leocritiæ } tyrium referretur, una translatio narra-
bitur, Eulogii quidem XI }
Leocritiæ vero XV } Martii.
- S. Ithamarus Episcopus Roffensis. Menard. Nos cum
Martyrol. Anglicano et aliis X Junii.
- SS. Potentini et sociorum Translatio. ms. Florar. De
iis agemus XVIII Junii.
- S. Hermetis Martyris hoc die ad S. Cornelii monaste-
rium, sine Indam curante Lothario Imperatore, Lu-
dovici Pii filio, allatæ sunt reliquæ: quod in Adonis
excuso Martyrologio, aliisque mss. annotatum. De eo
plenus agemus XXVIII Aug.
- S. Firmini Confessoris, Episcopi Ambianorum tertii
Translatio celebratur hoc die, ut ex Saussaius, Gale-
sinio, ms. Florario, aliisque Martyrologiis constat.
Mentio ejus fit in vita S. Salvii XI Januarii. De Fir-
mino plenus agemus I Septemb.
- S. Firmini, primi Ambianorum Episcopi et Martyris
Translationem, quæ, ut dicemus, ab aliis XIII Januar.
refertur, hoc die factam narrat Phil. Ferrarius. Sed
Martyrem pro Confessore videtur accepisse. De
Martyre agemus XXV Septembr.
- S. Wasnulphi Confessoris celebrari X Januar. Trans-
lationem Condati in Hannonia scribunt Molanus in
Natalib, ad 1 Oct. Ferrarius, et Martyrol. Germani-
cum hic. De eo agemus I Octobr.
- S. Guenaltus Confessor. David Camerarius. Alii III No-
vemb.
- S. Melchides Papa. Raban. Notker. Wandelbert. ms.
S. Hieronymi, et mss. complura, Usuardi editio Lu-
becensis, Martyrol. Germanicum. In ms. nostro de
obitu Romanorum Pontificum XI Januarii dicitur
obiisse. Colitur X Decemb.

DE S. NICANORE MARTYRE

UNO DE SEPTEM PRIMIS DIACONIS.

AN CHR.
LXXVI.
X JANUARIJ.
S. Nicanoris
natalis.

A pud Cyprum, natalis agitur x Januarii, B. Nicanoris Diaconi de septem primis, qui gratia fidei et virtute admirandus, gloriosissime coronatus est. Ita Usuardus, Bellinus, Martyrol. Rom. Maurolycus, aliique. Addunt Ado, Notkerus, et quidam mss. ibi venerabiliter sepultum. Galesinius: In Cypro S. Nicanoris: qui unus e septem illis primis Diaconis, cum Evangelium in ea insula prædicasset, ob Jesu Christi fidem multis cruciamentis varie affectus, Vespasiano Imperatore, coronam martyrii accepit. ms. Florarium ait martyrii palmam tulisse anno Christi LXXVI, qui erat Vespasiani VII. Ejus hoc die meminere Beda, vetus Romanum Martyrologium, Germanicum, aliaque, ac Petrus de Natal. lib. 2, cap. 62.

An cum S.
Stephano
occisus.

2 Paradoxum est quod de eo scribit Auctor libelli de 72 discipulis S. Dorotheo perperam adscriptus: Nicanor, et ipse unus ex septem eodem die cum syndiaco suo et protomartyre Stephano, et 2000 aliis in Christum sperantibus, mortuus est. Sed hujus Auctoris dubia in aliis quoque est fides: nec verisimile est, S. Lucam in Actis Apostolorum id præteritum fuisse: qui tamen cap. 8 testatur magnam in Ecclesia persecutionem

factam; qua haud dubie multi martyrio coronati sunt.

3 Græci xxviii Julii, sanctos Apostolos Prochorum, Nicanorem, Timonem, Parmenam una solemnitate venerantur. Menologium a Canisio editum: Natalis BB. Prochori, Nicanoris, Timonis et Parmenæ. Hi cum essent ex numero Sanctorum Apostolorum, in diversis locis, propter Christianæ fidei prædicationem, ab impiis persecutionem passi, eo quod Christum Dominum filium Dei et perfectum hominem esse confiterentur, martyrii coronam assecuti sunt. Eadem fere habet Anthologion a Clemente VIII approbatum, et Menæa. Brevius Græcorum Horologium et Kalendarium, a Genebrardo editum: Sanctorum Apostolorum et Diaconorum Prochori, Nicanoris, Timonis, et Parmenæ. Latini S. Parmenam xxiii Januarii celebrant Philippis occisum; Prochorum Antiochiæ, ix Aprilis; Timonem Corinthi, xix ejusdem.

28 Jul. et 28
Dec. colitur a
Græcis.

4 Eadem Menæa xxviii Decembris ista habent: Eodem die S. Nicanor Apostolus in pace decessit. Quæ ne cum iis quæ ante dicta, pugnare videantur, dicendum in pace decedere idem hic esse ac pie sancteque obire, quocumque demum mortis genere. Nisi forte de alio quopiam Nicanore, nobis ignoto, sit sermo.

DE SS. THECLA VIRGINE, ET JUSTINA,
LEONTINIS IN SICILIA.

SECL. III.
X JANUARIJ.
SS. Theclæ et
Justinae nata-
lis.

L eontinis, vetusta ac celebri urbe Siciliæ, fere medio inter Ætnam et Syracusam intervallo sita, aliquot a mari passuum millibus, coluntur hoc die S. Thecla Virgo, et S. Justina; ut testatur Octavius Cajetanus noster in Idea operis de SS. Sicilia, et Philippus Ferrarius in generali catalogo SS. Earum mentio fit in Actis SS. Alphii, Philadelphi, et Cyrini, 10 Maii; in vita SS. Isidoræ et Neophytæ 17 April. et S. Neophyti Episcopi 1 Septemb.

Lectioes de
iis et officium.

2 Brevev earum vitam damus ex Catalogo SS. Italiae Philippi Ferrarii, qui eam accepit ex Lectionibus, quæ in propriis officiis Ecclesiæ Leontinæ, a sacra Rituum congregatione sub Paulo V Papa approbatis, de iis recitantur. In iis autem Lectionibus, ut idem testatur, titulus sanctarum Virginum illis præponitur, sola tamen Thecla Virgo, Justina mulier appellatur.

NOT. 138.

VITA EX PHIL. FERRARIO.

Thecla Mar-
tyres susten-
tat.

T hecla virgo Leontina nobilis, S. Isidoræ filia, ab ea Christianæ fidei præceptis instituta, plurimos ex fidelibus tyrannorum persecutionem declinantes, in suis prædiis fovebat, Martyrumque corpora pretio redempta sepeliebat.

Sanatur a
paralysi.

2 Cum autem hæc agens paralysim sex annos in lecto jacens passa esset, seque Sanctis Alphio, Philadelpho, et Cyrino, qui ad eam visendam venerant, commendasset, pristinae sanitati restituitur. Quo ex tempore ipsos sanctos Martyres visitare, necessariaque ministrare non destitit, ac eorundem corpora a puteo extracta sepelivit.

Cita'tur a
Tertullio
Præsides.

3 Quod ubi Tertullus Præses rescivisset, in judicium illam vocat. Ad quam defendendam, cum ad quingentos ex ejus servis convenissent, quos tamen, soli Deo confisa, dimisit; a moritur Præses: ipsaque B. b Agathonem Episcopum c Liparitanum, in

suo prædio latentem cum Neophyto Presbytero d Leontium ad publice Christi fidem prædicandam accersit. Quibus Romam profectis illa operam suam in fidelium turba augenda, naviter impendit: ac opes ingentes in extruendis templis insumpsit; ac primum sanctis fratribus, alterum viginti sanctis militibus, ac SS. e Neophytæ, et Isidoræ edificavit: fanumque vetus idolis expurgatum, Deiparæ Virgini edificavit. Episcopatum quoque magnificentissime extruxit, dotemque amplissimam attribuit.

d
Laborat pro
infidelium
conversione.

e
Templa
edificat.

4 Tandem in hujusmodi pietatis operibus versata, orationique et eleemosynis intenta, de obitu a sanctis fratribus, per visum ante mensem admonetur. Cujus corpus, cum iv Idus Januâr. ex hac vita migrasset, a Neophyto Episcopo in templo eorundem Sanctorum fratrum tumulatum est. Justina vero et ipsa nobilis genere, ac Christiana religione nobilior, Theclæ cognate in Leontinorum conversione socia fuit. Cum autem alterum oculum, quo erat privata, S. f Alphii precibus recuperasset; ferventius caritate flagrans, universam substantiam in construendis Ecclesiis distribuit; ac ad cælestem patriam sæpe a sanctis pueris sibi prænuntiatam evolavit.

Præsit obi-
tum suum.

f
Justina oeu-
lum miracu-
lose recu-
perat: templa
edificat.

a De ejus morte Octavius Cajetanus ad 14 Julii: Leontinis sanctorum Martyrum Alphii, Philadelphi, et Cyrini, mira victoria, contra impium Tertullum Siciliæ Præsidem; cum is, ulciscente Deo effusum sanguinem tot innocentium, cælitus a sanctis Fratribus percussus, misere perit.

b De eo agemus 27 Junii.
c Est Lipara, sive Lipare, præcipua insularum Æoliarum, vel Vulcaniarum, in qua urbs ejusdem nominis, etiamnum Sede Episcopali clara, sub Archiepiscopo Messanensi.

d Ita Ptolemæus quoque urbis nomen extulit. Vulgo Leontini, et oppidum ipsum, et oppidani ab antiquis scriptoribus Græcis ac Latinis appellantur, ut videtur est apud Cluverium Siciliæ antiquæ lib. 4, cap. 10. e Amitæ nimirum, ac matri.

f In Lectionibus de SS. Alphio et Fratribus, omnibus id tribuitur S. Justinam altero capiam oculo sanarunt.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS
SATURO, VITALIANO, FELICITATE, QUINTO ARTATE.

X JANUARI.

Saturi in Africa complures coronati martyrio, ut alibi sæpe dicemus. Cum Vitaliano et Felicitate, etc. junctum alium adhuc non reperimus. Hos exhibet MS. Martyrologium S. Hieronymi, his verbis: In Africa Saturi, Vitaliani, Felicitatis,

Quinti, Artatis. Quatuor priores in pervetusto Hibernico Martyrologio conventus Dungalensis referuntur, omisso Artate, qui an Artaxes sit ix Januarii relatus, non definimus. Quintus in MS. Florario refertur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS
REVOCATO, FIRMO, JUCUNDO,
ET SOCIIS.

X JANUARI.

Revocatum ac Firmum, sive Firminum, martyrio Smyrnæ coronatos dedimus ix Januarii. Rursus x Januar. MS. Martyrol. S. Hieronymi, quod eos ix, retulerat, isthæc habet: iv Id. In Africa revocati, Firmi. At MS. Rhinow., ut isthic indicavimus: In Sirmis Revocati. In Africa Firmi.

Vetus Martyrologium Hibernicum conventus Dungalensis, eosdem refert nullo adscripto loco, et Jocundum addit, ac alios, quorum quod vetustate ac situ corruptus codex esset, distincte assequi nomina non potuimus: videntur esse Misigabis, Clistus, Arrius, Petrus. In Florario quoque Jucundus memoratur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS
POSSESSORE ET II SOCIIS.

X JANUARI.

S. Hieronymi vetustissimum MS. Martyrologium: In Irta Possessoris, et aliorum duorum. MS. Hibernicum ante citatum: Possessoris et aliorum duo-

rum. Diversi videntur ab iis quos ix Januarii retulimus, cum illi Smyrnæ, hi in Irta, aut potius Cirtæ, urbe Numidiæ, passi memorentur.

DE S. PAULO THEBÆO
PRIMO EREMITA, IN ÆGYPTO.

AN. CH.
CCXXLI.
X JANUARI.S. Pauli no-
men in Mar-
tyrologiis,
8 Januar.15 et 29
Januar.Vita a S.
Hieronymo
scripta,

In Thebaide natalis (x Januarii) B. Pauli primi eremite: cujus animam inter Apostolorum et Prophetarum choros ad cælum ferri ab Angelis S. Antonius vidit. Ita Usuardus, et Bellinus in 1^a editione. Ado: Apud Thebaidem natalis S. Pauli primi eremite, qui a sextodecimo ætatis suæ anno usque ad centesimum, et tertium decimum solus in eremo permansit. Cujus animam inter Apostolorum et Prophetarum choros ad cælum ferri ab Angelis S. Antonius vidit. Eadem habet Notkerus, et plura MSS. ac Romanum Martyrologium, in quo hæc adduntur: Ejus autem dies festus xviii Kal. Februarii celebratur. Meminerunt ejus hoc die vetus Rom. Martyrol. Germanicum, Coloniense, Bedæ, Rabani, Maurolyci, ceteraque excusa et MSS.

2° xv Januarii, in quem Latini ejus celebritatem transferunt propter octavam Epiphaniæ, venerantur eum Græci, ut patet ex Anthologio, Menæis, ac minori Menologio. Molanus quoque in posterioribus Usuardi editionibus in eum diem illum rejicit. Alii denique xxix Januarii eum colunt, ut videre est in Martyrologio Prædicatorum, Breviario Ebovensi, et Romano Pauli III auctoritate edito, etc.

3° Vitam S. Pauli scripsit S. Hieronymus, ut in libro de illustrib. Eccles. scriptoribus cap. 133, ipsemet testatur, et in Chronico ad ann. 19 Constantii, et Paulinus in Prologo vitæ S. Ambrosii. De eadem idem Hieronymus ep. 21, ad Paulum Concordiensem: Misimus interim te tibi, id est, Paulo seni Paulum seniore, in quo propter simpliciores quosque, multum in deiciendo sermone laboravimus. Sed nescio quomodo, etiamsi aqua plena sit, tamen eundem odorem lagena servat, quo, dum rudis esset, imbuta est. De ea aliisque vitis Gelasius cap. Sancta Romana Ecclesia, dist. 15, Vitas Patrum, Pauli, Antonii, Hilarionis, et omnium eremitarum, quas tamen vir beatus scri-

psit Hieronymus, cum omni honore suscipimus.

4° Hanc vitam, tot seculorum judicio probatam, quasi Stotide impu-
sunt novitii quidam Aristarchi, Erasmus, Magdebur-
genses centur. 4, cap. 10, aliique ludicrum commentum
dicere, exercendi ingenii causa, non serio pertractatum
ab Hieronymo. Sed cum alii horum censorum protervam
licentiam, castigant, tum egregie Baronius tom. 3,
an. Christi 343, Rosweyds lib. 1, de vitis PP. in
Prolegomenis ad vitam Pauli, Alanus Copus dial. 2,
cap. 14. Et sane verbis jam citatis, non Rhetorum more
stylum se exercere Hieronymus ostendit, sed ex indu-
stria potius eum, in simpliciorum gratiam, dejicere. Et,
præterquam quod suapte natura ab omni fabularum com-
mento maxime abhorrebat, an non demens esset judi-
candus, si, cum tot adversarios haberet undique occa-
sionem captantes ejus scripta carpendi, non omnino
exploratissima, præsertim de rebus sui seculi, scriberet?
non hebes Gelasius, qui hanc vitam, joco, non serio scri-
ptam, cum omni honore susciperet? non stotida Ecclesia
universa, Græca ac Latina, quæ hanc historiam sit am-
plexa, ac Paulum semper venerata?

5° Nam quod Erasmus ait tantam in exemplaribus Refutatus
fuisse varietatem, ut appareat D. Hieronymum sapius
idem argumentum aliis tractasse verbis, aut alium exer-
cenda copiarum causa hoc fecisse; id falsum esse, et ante
notavit Rosweyds, collatis diligenter quam plurimis im-
pressis ac manuscriptis exemplaribus, et nos ex septem
octove aliorum veterum codicum fide asserimus.

6° Existimabat Rosweyds Hieronymum hæc sua de
Paulo ex Amatha et Macario Antonii discipulis di-
dicisse, quorum in Prologo meminuit: eumque primum
Pauli gesta posteriorum memoria prodidisse; ac proinde
quæ in Bavaria bibliotheca extat de Paulo et Antonio
Græca narratio, eam ex Latino Hieronymi textu trans-
latam. Verum Rosweydo hic assentiri non possumus;
cum Græcæ illius vitæ scriptor, ab Antonio accepisse se
quæ

Alia Græca
vita anti-
quior:

quæ de Paulo scribit testetur. Ita enim habet: ἐν ἐρήμῳ
δὲ ἐρήμῳ ὁ Ἀντώνιος διέτριβεν ἐνδυμῆθις ὄν, ὡς αὐτὸς
μοι διηγήσατο, μὴ εἶναι ἔρερον εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ἐρή-
μου, etc. In alia vero solitudine sese Antonius exer-
cebat. Cum igitur ejus animo incidisset, ut ipsemet
mihi narravit, neminem alium in interiori solitudine
commorari, etc. Amathas fortassis, aut Macarius,
aliusve Antonii discipulus hanc scripserit. Indicebat qui-
dem primo suspicari, a S. Athanasio, qui Pauli in
Antonii vita non meminit, separatim hanc scriptam esse
narrationem: verum stylus plurimum ab Athanasii stylo
discrepat. Eam igitur hic quoque dabimus vitam. Verum
codex ille Boicus, unde eam accepimus, perquam vitio-
sus erat, plurimis passim abrasis deletisque litteris,
aliisque scatenis mendis.

Quidæ Paulo
scripserunt.

7 Meminit Pauli alibi quoque Hieronymus, epist. 22
et 27, ad Eustochium, 13, ad Paulinum; præfat. vitæ
S. Hilariionis, etc. Sidonius carmine 16, eucharistico ad
Faustum. Cassianus collat. 18, cap. 3 et 6. S. Aldel-
mus de laud. virgin. lib. 1, cap. 31, et lib. 1, carmin.
num. 16. Isidorus lib. 2, de officiis, cap. 13. Vincen-
tius spec. histor. lib. 11, cap. 86, et duobus sequentib.
S. Antoninus chronici par. 2, tit. 5, cap. 3. Petrus de
Natal. lib. 2, cap. 60, Ribadineira, Surius, Villegas,
Silvester, Maurolycus in Oceano Religiosum, Paulus,
Morigia in hist. Religion. aliique recentiores. Fallitur
vero Galesinius qui in Notationibus hoc die ait, hujus
Pauli meminisse Cassiodorum lib. 1, cap. 11. Tripartite,
et Heraclidem multis locis. Nam Cassiodorus ex
Sozomeno de Paulo Simplice agit, Heraclides de eodem
Simplice et altis Paulis, at non de hoc primo eremita.

Ejus ætas.

8 De Pauli ætate disputat Rosweyodus in Prælu-
diis ad ejus vitam, et strictius ac melius Petavius Rationarii
temporum par. 1, lib. 6, cap. 4. Breviter ita colligi
illius ætas potest: Natus est S. Antonius, ut tradit
Eusebius in Chronico, anno 1 Decii, Christi 250, obiit
vero, ut S. Hieronymus in Chron. Constantii an. 19.
Christi 356 ineunte, annos natus 105. Cum vero no-
nagenarius esset Antonius, anno nimirum Christi 340,
vel 341, Paulus 113 annorum decessit. Unde sequitur
hunc anno Christi 228, aut circiter esse natum. Per-
plexæ loquitur S. Hieronymus, dum videtur innuere eum
anno ætatis decimo secto in eremum abisse, sæviante
in Christianos Decio, quod in pleræque martyrologia re-
latum. At sic non nisi an. 347, obiisset Paulus annos 113
natus, Antonius vero, qui 15 annis ei superstes fuit,
anno 362, qui non Constantii 19 fuit, sed Juliani 1.
Dicendum potius cum annorum esset 13, aut 16 utroque
orbatum parente, coluisse deinde sororio usque ad
annum 22, vel 23, Christi 250, aut 249, quo concitata
est a Decio persecutio. Suffragari videtur Græca vita,
dum vitæ in solitudine actæ annos 13, et deinde 76 re-
censet. Idem de ætate Pauli sentiunt Baronius et Ros-
weyodus, licet aliter annos Christi computent.

NOT. 139.
male ab aliis
subducta.

9 Mirus est, inquit Rosweyodus, Florarii Sancto-
rum ms. calculus, quod Pauli obitum ad Christi an-
num ccciv refert: mirabilior vero Theodorici Loher
a Stratis, qui Coloniensem editionem Vitarum Pa-
trum curavit. Ille enim ad finem vitæ Pauli annota-
vit, obiisse eum circa annum Domini 287, qui erro-
neum eum calculum a Petro in Catalogo SS. lib. 2,
cap. 60, accepit. Idem habet Viola SS. Notherus: qui
a xvi ætatis suæ anno, usque ad xciii solus in eremo
permansit. Sed legendum cxiii. Quidam mss. habent
usque ad ciii.

VITA

EX GRÆCO MS. BAVARICO.

Historia S. Pauli Thebæi, et S. Antonii Egy-
ptii, in interiori eremo commorantium.

Vixit Beatus Paulus Decii et Valeriani persecu-
torum temporibus; ortus in Ægypto ex inferiore

Thebaidæ, a ea tempestate, qua Romæ martyrium
subiit Cornelius, b in urbe Cypri. Excitata vero a
prædictis tyrannis persecutione, multas tentationes
Christiani sustinere, omnesque pro Christi nomine
ultra cervicem offerebant. Cohabitabat autem Paulus
sorori jam viro collocatæ. Mortuis ergo patre ejus
ac matre, in amplissima hæreditate relictus est, de-
cimam sextum annum agens ætatis, ac litteris Græcis
et Ægyptiis accurate eruditus. Erat vero miti
in primis indole.

Ex GRÆCOMS.
a
b
Quando
vixerit.

2 Igitur sororis ejus maritus c..... ejus iniare
hæreditati cepit. Sed non latuere adolescentem in-
sidia. Profugit ergo in desertum montem d.....
persecutionum necessitatem. Et sensim progrediens
lapidosum montem reperit, in quo erat spelunca in
brevissimo saxo circum inclinato. Hic, ut in adytis
quibusdam, conquevit. Sed mox, pro ingenita homi-
nibus curiositate, insaturabiliter interiora perscruta-
tur. Ecce vero conspicitur intus fontem purissimum.
Igitur desiderans hunc locum quasi a Deo sibi
ad habitationem oblatum, omnem isthic ætatem exe-
git, palmarum arboribus alimentum ei ac vestes
suppeditantibus. Ceterum implevit in eo annos e tre-
decim, caelestem in terris vitam agens.

c
Ob sororum
insidias abii
in desertum.
d

3 Cum vixisset isthic annos f septuaginta sex, in
alia eremo sese Antonius exercebat. Cum igitur ejus
animo subisset, g ut ipsemet mihi narravit, nemi-
nem alium in interiori solitudine commorari; nocte
illa per somnium revelatum ei est, esse in remotis-
simis monachum ipso meliorem. Statim igitur baculo
nixus iter arripuit. Cum autem viam ignoraret, dixit:
Credo Deo meo, quod servum suum, quem mihi in-
dicavit ostendit.

e
f
g
Adit eum
Antonius.

4 Cum iter faceret sub meridiem, vidit hominem
mixtum, quem poetæ h Hippocentaurum vocant, cui
dixit Antonius: In quo monte servus Dei habitat?
Respondit ipsi barbara voce, et dextra manu pro-
tensa desideratam viam ostendit. Ulterius vero pro-
cedens Antonius videt in saxosa ac parva convalle
homoncionem, in fronte cornua gestantem, cui et
postrema corporis in capræ pedes desinebant: quem
cum interrogasset senex, unde esset, respondit:
Ego mortalis sum, et unus habitantium solitudinem,
Satyrus vocor: præsentiam Christi et diaboli expul-
sionem i..... Hæc audiens senex vehementer gavi-
sus est de Christi gloria, ac diaboli subversione,
atque illacrymans miseram deflevit Alexandriam,
civitatem meretricem appellans.

h
i
Reperit Hip-
pocentaurum
et Satyrum.

5 Cogitans igitur apud seipsum Antonius, nequa-
quam a Christo sese derelictum iri, et deinceps
persistens constanter, hora orationis videt hyænam
ascendentem; quam secutus, et propior speluncæ
factus, videt interius lumen atque introgrediens, in
lapidem quempiam impexit. Sonitu audito B. Paulus
illico patentem antea aditum ocludit. Tunc Anto-
nius ad januam provolutus jacuit usque ad sextam,
aut plures etiam horas. Dixit ei Paulus: Unde es, et
quare venisti huc? Respondens Antonius dixit: Scio,
inquit, me indignum tuo conspectu. Quid igitur be-
stias suscipis, hominem excludis? Quæsivi, et inveni.
Hic moriar ad fores tuas, ut vel corpus meum sepe-
lias. Nemo, inquit Paulus, ita quærit ut minetur.
Et mox amplexantes invicem salutarunt, et post
salutationem conseruerunt.

i
Admittitur a
Paulo in spe-
luncam.

6 Dixit Antonio Paulus: Quare tanto labore vo-
luisti videre cariosum jam et putrescentem senem,
quem brevi videbis pulverem factum. Interrogavit-
que eum: Quomodo se habet humanum genus, et
quomodo mundus gubernatur! Et post hos sermones
videt corvum advolantem, qui ad ipsos venit, inte-
gram panem deportans, quem coram ipsis deposuit.
Post cujus abscessum dicit B. Paulus: Dominus
noster præparavit nobis prandium; vere misericors
est et liberalis. k Septuaginta quatuor anni sunt,
quibus

Corvus iis pa-
nem adfert.

k

EX GRÆCOS. quibus medium panem accipio : sed ob tuam præsentiam duplicavit annonam militibus suis Christus. Et gratias agentes, ac juxta fontem sedentes, comederunt et biberunt.

Prædicit suam mortem Paulus. 7 Deinde dicit Paulus Antonio : Quandoquidem dormitionis meæ tempus advenit, a Deo meo missus est ut corpus meum terra condas. Hoc Antonius audit, lacrymans et gemens, rogavit ne se relinqueret. Et ille ait : Non debes quærere quæ tua sunt. Sed revertere in monasterium tuum, vestemque ad involvendum corpus meum adfer, quam tibi Athanasius Episcopus donavit. Magis ergo stupefactus Antonius, quod audierat de Athanasio et veste ejus, ut ipsum Christum intuens, oculos et manus ejus osculatus, ad monasterium discessit.

Anima ejus in cælum evolat. 8 Adventanti duo de discipulis suis occurrentes quærunt : Ubi tamdiu fuisti Pater? Ipse vero : Væ mihi, inquit, peccatori! factum monachi nomen tuli. Vidi Eliam, vidi Joannem in solitudine, et vere Paulum vidi in Paradiso. Et accepta veste statim exivit e monasterio. Altera igitur die, ad horam tertiam cernit in via, inter Angelorum catervas et Prophetarum atque Apostolorum choros confluentes, Paulum summo splendore collucentem cælum intrare. Et statim in faciem procidens, arenam in caput suum superjaciens, flens et ejulans dicebat : Cur me Paule reliquisti? Cur extremum vale omisisti? Ingressus deinde monasterium quod erat in spelunca, videt Beatum, flexis genibus, sursum erecta cervice, manibusque elevatis; videbaturque adhuc vivere. Tandem ubi intellexit eum obdormivisse, involvens eum, ac corpus efferens, psalmis et hymnis prosequitur. Constrictabatur interim quod effodere terram non valeret, videtque duos leones, qui Sancti corpus terra contexerunt, acceptaque a S. Antonio oratione rursus in solitudinem abiere. Sanctus autem Antonius accipiens tunicam, quam sibi Paulus ex foliis palmarum contexerat, ad monasterium reversus est: atque in festivitatis eam induebat. Per preces igitur Sanctorum Domine salva animas nostras.

Corpus ejus a morte adhuc erectum.

Leones ei sepulchrum effodiunt.

a Ut in vita a S. Hieronymo scripta, eo tempore quo Sancti hi martyrio coronati sunt, profugisse in eremum dicitur, quia eadem persecutione; (fugit enim anno 1 Decii, Cornelius sub Gallo et Volusciano occisis, Cyprianus Valeriani ann. 5.) ita hic natus eo tempore dicitur, id est circa illud tempus, septimo circiter Alexandri. De Cornelio et Cypriano agemus 14 Septembr.

b Haud satis assequimur, quid hæc sibi velit. Græce est ἐν τῇ πύλῃ κέρρο. An de Cypriani morte scripsit auctor, sed vitavit librarius? An potius in Cypro urbe inferioris Thebaidis natus est Paulus? Certe Nolitia Imperis sub dispositione Comitum rei militaris per Ægyptum, habet oppidum Cefro.

c Aliquid hic deest.

d Iterum.

e Forte centum tredecim legendum, quod isthuc vixerit usque ad annum ætatis 113.

f Hic aliquid mendum latet : agebat enim Paulus tum nonagesimum annum in eremo : nisi, ut ante diximus, hi 76 anni cum illis 13 jungi debeant.

g Hinc patet hanc vitam ante Hieronymianam esse scriptam. Ex hac illud hausit Hieronymus : ut ipse asserere solebat.

h Ms. habet ὑποκρίματα. An vere reperiantur Hippocentauri disputat Joannes Eusebius Nierenbergius noster Historia naturæ lib. 5, cap. 8. At cap. 9 de Satyris agit. Consule dicenda ad secundam vitam ex Rosweydo.

i Deest, confiteor, aut quid simile.

k Alii paucioribus annis impensum viro sancto ab alite famulatum memorant. S. Aldelmus : Nonne propter florentis pudicitie castimoniam sine tenus inextricabili repagulo conservatam, bis senis temporum lustris, id est, vicies terpa annorum intercapidine, buccellam crustule semiptenam, quam penniger præpes indefessis famulatus, et reciprocis volatibus hiulco advexerat rostro, usque ad decrepitam vite senectam, inexhaustam gratulabundus accepto ferre promeruit?

ALIA VITA

AUCTORE S. HIERONYMO.

PROLOGUS.

Monachorum origo. Inter multos sæpe dubitatum est, a quo potissimum monachorum a eremus habitari cepta sit. Quidam enim altius repetentes, a b B. Elia et Joanne

sumpsere principium. Quorum et Elias plus nobis propheta videtur fuisse, quam monachus; et Joannes ante prophetare cõpisse, quam natus est. Alii autem (in quam etiam opinionem vulgus omne consentit) asserunt Antonium hujus propositi caput : quod ex parte verum est. Non enim tam ipse ante omnes fuit, quam ab eo omnium incitata sunt studia. c Amathas vero, et Macarius, discipuli Antonii, quorum d superior corpus magistri sepelivit, etiam nunc affirmant, Paulum quemdam Thebæum, principem istius rei fuisse. e Quod non tam nomine quam opinione, nos quoque comprobamus. Nonnulli et hæc et alia, prout voluntas tulit, jactitant : subterraneo specu f crinitum calcaneo tenus hominem; et multa, quæ persequi otiosum est, incredibilia fingentes. Quorum quia impudens mendacium fuit, ne refellenda quidem sententia videtur.

2 Igitur quia de Antonio, tam Græco quam Romano stylo, diligenter memoriæ traditum est, pauca de Pauli principio et fine scribere disposui : magis, quia res omissa fuit, quam fretus ingenio. Quomodo autem in media ætate vixerit, aut quas satanæ per-tulerit insidias, nulli hominum compertum habetur.

a In epistolam Rodolphi Hospiniani cavillationem, qua Piamonem Abbatem, asserentem apud Cassianum collat. 18, c. 4, e cœnobis, prodire solitos anachoretas, perstringit, quod Paulus et Antonius non fuerint prius in cœnobis instituti; hæc, inquam, hæretici hominis viris sanctis obstrictandi libidinem egregie refellit Rosweygdus : nam licet hi e paterna domo, peculiari ratione, in deserta provolarint; fuerunt tamen deinceps monasteria veluti anachoretarum seminaria.

b Plura congerit Rosweygdus Patrum et Historicorum testimonia, qui Eliam et Joannem eremi primos cultores statuant.

c Tres memorantur ab Hieronymo in Chronico. S. Antonii celebres discipuli, Sarmata, Amathas, et Macarius. Colitur Sarmata xi Octob. Macarius xi Januarii; nam hic Alexandrinus fuisse videtur, ut censet Rosweygdus, et nos 2 Janu. diximus.

d Intelligi videtur Amathas. Tamen in S. Posthumii vita dicitur Macarius, corpus sepelisse magistri. An forte superior ideo hic dicitur, quia ætate prior, aut gradu Sacerdotii?

e In hunc locum ista annotavit Rosweygdus : Hic codices mire variant. Quidam habent : principem istius rei fuisse, quod non tam opinione, quam nomine, alii : principem istius rei, non tantum nominis fuisse, quam opinione. Nonnulli principem istius rei fuisse, sed non nominis. Quam opinionem, quæ varietas haud dubie nata ex sensus difficultate. Receptor lectio est, quam in textu expressi.

De cujus etiam sensu dissensio est Matthæus Galenus Westcapellus cap. iv, Orig. monastic. existimat D. Hieronymum dicere, Paulum Thebæum eremiticæ vite principem fuisse, quod non tam nomine (nata Amathæ et Macarii discipulorum S. Antonii, qui id affirmabant) quam opinione, nos quoque probamus. Mihi videtur geminus D. Hieronymi sensus esse, quod opinione et sententia sua Paulus princeps eremiticæ vite fuerit, non tantum nomine; id est, quod vere eremiticæ vite princeps fuerit Paulus, non tantum ita vulgo (seu vere seu falso) nominetur. Hæc Rosweygdus. Nobis non omnino illa displicet lectio, quam in quibusdam mss. reperimus : principem istius rei fuisse, non nominis, quam opinionem, ut sensus sit, primum quidem fuisse qui eremiticam vitam duxerit, non tamen ab eo ceptum vulgatumque eremitarum nomen; sed ab aliis, qui, cum ille omnibus mortalibus adhuc esset ignotus, eodem ipsi ducti spiritu, solitudines quoque colere instituerunt.

f Non S. Onuphrium intelligit Hieronymus, licet simile quid in ejus vita referatur xi Junii; nam probata ea est vita : nec Macarium Romanum, de quo 23 Octobr., quia hic posterior fuit.

CAPUT I.

Qua occasione in eremum secesserit Paulus.

Sub a Decio et Valeriano persecutoribus, quo tempore Cornelius Romæ, Cyprianus Carthagine felici cruce damnati sunt, multas apud Ægyptum et b Thebaidam Ecclesias tempestas sæva populata est. Voti tunc Christianis erat, pro Christi nomine gladio percuti. Verum hostis callidus tarda ad mortem supplicia conquirens, animas cupiebat jugulare, non corpora. Et, ut ipse (qui ab eo passus est) Cyprianus ait, volentibus mori, non permittebatur occidi. Cujus ut crudelitas notior fiat, duo memoriæ causa exempla subjecimus.

4 Perseverantem itaque c quemdam in fide Marti-trem, et inter eculeos laminasque victorem, jussit melle perungi, et sub ardentissimo sole, religatis post

Ab Elia et Joanne.

Ab Antonio.

c d

e A Paulo Thebæo.

f

Pauli media ætas ignota.

NOT. 140.

a Persecutio Decii.

b

Cyp. ep. 53.

c Martyrum Ægyptiorum certamina.

post tergum manibus, resupinari: scilicet ut muscaram aculeis cederet, qui ignitas sartagine ante superasset.

3 Alium juvenili ætate florentem, in amœnissimos hortulos præcepit abduci: ibique inter candentia lilia et rubentes rosas, cum leni murmure aquarum juxta serperet rivus, et molli sibilo arborum folia ventus præstringeret, super extractum plumis lectum resupinari jussit; et, ne se inde posset excutere, blandis *d* sertorum nexibus irretitum relinqui. Quo cum, recedentibus cunctis, meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis stringere colla complexibus: et, quod dictu quoque scelus est, manibus attractare virilia; ut corpore in libidinem concitato, se victrix impudica superjaceret. Quid ageret miles Christi, et quo se conferret, nesciebat. Quem tormenta non vicerant, e superabat abominata voluptas. Tandem cœlitus inspiratus, præcisam *f* morsu linguam, in osculantis se faciem expuit: ac sic libidinis sensum, succedens doloris magnitudo *g* superavit.

6 Per idem ergo tempus, quo talia gerebantur, apud inferiorem Thebaidam, cum sorore jam viro tradita, post mortem amborum parentum, in hereditate locupleti Paulus relictus est, annorum circiter *h* quindecim, litteris tam Græcis quam Ægyptiacis apprime eruditus, mansueti animi, Deum valde amans. Et cum persecutionis procella detonaret, in villam remotiorem et secretiorem secessit. Verum — quid non mortalia pectora cogis

Auri sacra fames? —

sororis maritus cœpit prodere velle, quem celare debuerat. Non illum uxoris lacrymæ, non communio sanguinis, non spectans cuncta ex alto Deus ab scelere revocabat. *i* Ad hæc instabat crudelitas, quæ pietatem videbatur imitari. Quod ubi prudentissimus adolescens intellexit, ad montium deserta confugiens, dum persecutionis finem præstolaretur, necessitatem in voluntatem vertit: ac paullatim progrediens, rursusque tantumdem, atque hoc idem sæpius faciens, tandem reperit saxum montem, ad cujus radicem haud procul erat grandis spelunca, quæ lapide claudabatur. Quo remoto, ut est cupiditas hominum occulta cognoscere, avidus explorans, animadvertit intus grande vestibulum. quod aperto desuper cælo, patulis diffusa ramis vetus palma contexerat, fontem lucidissimum ostendens; cujus rivum tantummodo foras erumpentem, statim modico foramine eadem, quæ generat, aquas terra sorbebat. Erant præterea per exesum montem non pauca habitacula, in quibus scabræ jam incudes et mallei, quibus pecuniæ olim signatæ, visebantur. Hunc locum Ægyptiorum litteræ ferunt furtivæ monetæ officinam fuisse, ea tempestate, qua Cleopatram junctus Antonius est.

7 Igitur adamato (quasi quod a Deo sibi offerretur) habitaculo, omnem ibidem in orationibus et solitudine duxit ætatem: cibum et vestimentum ei palma præbebat. Quod ne cui impossibile videatur, Jesum testor et sanctos Angelos ejus, in ea eremi parte, quæ juxta Syriam Saracenis jungitur, vidisse *k* me monachos, de quibus unus triginta jam per annos clausus, hordeaceo pane, et lutulenta aqua vixit. Alter in cisterna veteri (quam gentili sermone Syri *l* cubam vocant) quinque caricis per singulos dies *m* sustentabatur. Hæc igitur incredibilia esse videbantur his, qui non crederent, quia omnia possibilia sunt credentibus.

a Decius ad bellum Persicum iturus, Valerianum Romæ cum summa potestate reliquit. Inde factum ut quæ mota tum adversus Christianos est persecutio, Decio et Valeriano attribuitur, quasi eodem tempore imperarint; cum tamen Valerianus non nisi an. 234, Imperator sit dictus. Hinc multi sub Decio passi Martyres, sub Valeriano martyrium exegisse traduntur, et contra. Edicta quoque, utriusque nomine promulgata leguntur, in quibus uterque simul Augustus appellatur: quod propterea evenit, quia cum Decii Imperatoris et Valeriani Censoris vel Vicarii, lata primum nomine essent, Valeriano post Imperium adepti, Augusti

in illis adscriptum nomen est; vel certe ea deinceps Valerianus Decii suoque nomine renovavit.

b Lege Eusebium lib. 6, cap. 33 et 34. Baronium ad an. 233, et quæ superius dicta sunt v. Januarii.

c Celebrantur hi duo Martyres 28 Julii in Martyrologiis.

d Rosu, serico. e Rosu, superaret voluptas?

f Alii mss. mordicus, al. morsibus.

g Al. occupavit, al. præripuit.

h Alii, sexdecim, non aut S. Hieronymus profugisse Paulum simul ac parentibus orbatus est, sed cum postea mota persecutio est, post Philipporum Imperatorum cædem.

i Multi mss. a Rosweydo et Grævio citati, et a nobis quoque usurpati: Aderat, instabat; crudelitate quasi pietate utebatur. Sic Florus lib. 3, cap. 3. Aderat, instabat; sevitia quasi virtute utebatur. k Adhuc varii codices: et videre.

l Ms. S. Maximini: cumbam. Gravius, gubam. Sic Hieronymus in cap. 6 Jeremix: Hoc autem Latinus lector intelligat, ut semel dixisse sufficit, lacum, non stagnum sonare juxta Græcos, sed cisternam: quæ sermone Syro et Hebraico gebe appellatur. m Al. sustentatur.

CAPUT II.

S. Antonius S. Paulum invisit.

Sed ut ad id redeam, unde digressus sum, cum jam centum tredecim annos B. Paulus vitam caelestem in terris ageret, et nonagenarius in alia solitudine moraretur Antonius (ut ipse asserere solebat) hæc in mentem ejus cogitatio incidit, nullum ultra se perfectum monachum in eremo consedissee. At illi per noctem quiescenti revelatum est, esse alium interius, multo se meliorem, ad quem visendum deberet properare. Illico erumpente luce, venerabilis senex infirmos artus baculo regente sustentans, cœpit ire velle, quo nesciebat. Et jam media dies, coquente desuper sole, fervebat: nec tamen a cœpto itinere abducebatur, dicens: Credo in Deum meum, quod servum suum, quem mihi promisit, ostendet. Nec plura his: interea conspicitur hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Hippocentauro vocabulum indidit. Quo viso salutaris impressione signi armat frontem. Et, Heus tu, inquit, quam in parte hic servus Dei habitat? At ille barbarum nescio quid infrendens, et frangens potius verba quam proloquens, inter horrentia ora setis blandum quesivit eloquium, et dextræ manus protensione cupitum indicat iter: et sic patentes campos volucris transmittens fuga, ex oculis mirantis evanuit. a Verum hæc utrum diabolus ad terrendum eum simulaverit; an, ut solet, eremus monstrosorum ferax animalium, istam quoque gignat bestiam, incertum habemus.

9 Stupens itaque Antonius, et de eo, quod videbat, secum volvens, ulterius progreditur. Nec mora: inter saxosam convallem haud grandem homunculum videt, aduncis naribus, fronte cornibus asperata: cujus extrema pars corporis, in caprarum pedes desinebat. Infractusque et hoc Antonius spectaculo, scutum fidei, et lorica spei bonus præliator arripuit. Nihilominus memoratum animal, palmarum fructus eidem ad viaticum, quasi pacis obsides, offerrebat. Quo cognito, gradum pressit Antonius: et quisnam esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit: b Mortalis ego sum, et unus ex accolis eremi, quos vario delusa errore gentilitas, Faunos Satyrosque et Incubos vocans, colit. Legatione fungor gregis mei. Precamur, ut pro nobis communem Deum depreceris, quem pro salute mundi venisse cognovimus, et in universam terram exiit sonus ejus. Talia eo loquente, longævus viator ubertim faciem lacrymis rigabat, quas magnitudo lætitiæ indices cordis effuderat. Gaudebat quippe de Christi gloria, et de interitu satanæ: simulque admirans, quod ejus posset intelligere sermonem, et baculo humum percutiens, aiebat: Væ tibi, Alexandria, quæ pro Deo portenta veneraris: væ tibi, civitas meretrix, in quam totius orbis dæmonia confluxere. Quid nunc dictura es? Bestiæ Christum loquuntur, et tu pro Deo portenta veneraris. Necdum verba compleverat, et quasi pennigero volatu petulcum animal aufugit.

Hoc,

Inexpugnabilis castitas.

d

e

f

g Pauli eruditio.

h

Aen. 3.

Periclitatur a sororio.

i Desertum peitii.

Divinitus oblatum ei habitaculum.

k Abstinencia et ciborum delectus.

l

m

Mar. 9. 22.

AUCTORE S. HERONYMO

Antonius ad Paulum properat.

Occurrente sibi Centauro, cruce se signat.

a

Item Satyro.

b

ACCTORE
S. HIERONYMO
Satyrus visus
tempore Con-
stantini.

Hoc, ne cuiquam ob incredulitatem scrupulum moveat, sub Rege Constantino, universo mundo teste, defenditur. Nam Alexandriam istiusmodi homo vivus perductus, magnum populo spectaculum præbuit : et postea cadaver exanime, ne calore æstatis dissiparetur, sale infusum Antiochiam, ut ab Imperatore videretur, allatum est.

10 Sed ut propositum persequar, Antonius coeptam regionem pergebat, ferarum tantum vestigia intuens, et eremi latam vastitatem : quid ageret, quo verteret gradum, nesciebat. Jam altera effluerat dies : restabat unum, ut deseri se a Christo non posse confideret. Pernox secundas in oratione exigit tenebras, et dubia adhuc luce procul intuetur lupam sitis ardoribus anhelantem, ad radicem montis irrepere. Quam secutus oculis, et juxta speluncam, cum fera abiisset, accedens, cœpit intro aspicerè, nihil curiositate proficiente, tenebris arcentibus visum. Verum, ut Scriptura ait, perfecta dilectio foras mittit timorem, suspensio gradum, et anhelitu temperato, callidus explorator ingressus : ac paulatim progrediens, sæpiusque subsistens, sonum aure captabat. Tandem per cœcæ noctis horrorem procul lumen intuitus, dum avidius properat, offenso pede in lapidem, strepitum concitabat. Post ejus sonitum B. Paulus ostium, quod patebat, ocludens fera obfirmavit. Tunc vero Antonius præ foribus corruens, usque ad sextam et eo amplius horam aditum precabatur, dicens : Qui sim, unde, cur venerim, nosti. Scio me non mereri conspectum tuum : tamen, nisi videro, non recedam. Qui bestias recipis, hominem cur repellis? Quæsivi, et inveni : pulso, ut aperiat mihi. Quod si non impetro, hic moriar ante postes tuos. Certe sepelies vel cadaver meum.

1. Joan. 4. 18.
Paulus in spelunca degit.

2. Aeneid.
6. Aeneid.

11 Talia perstabat memorans, fixusque manebat. Ad quem responsum paucis ita reddidit Heros :

Nemo sic petit, ut minetur; nemo cum lacrymis injuriam facit : et miraris si non recipiam, cum moriturus adveneris? Sic arridens Paulus patefecit ingressum. Quo aperto, dum in mutuos miscentur amplexus, propriis se salutavere nominibus : gratiæ Domino in commune referuntur. Et post sanctum osculum, residens Paulus cum Antonio, ita exorsus est : En, quem tanto labore quæsisti, putridis senectute membris operit inculta canities. En, vides hominem, pulverem mox futurum. Verum quia caritas omnia sustinet, narra mihi quæso, quomodo se habeat hominum genus, an in antiquis urbibus nova tecta consurgant, quo mundus regatur imperio, an supersint aliqui, qui dæmonum errore rapiantur.

Sanctum se salutantium osculum.

Corvus panem aufert Paulo.

Certamen humilitatis.

12 Inter has sermocinationes, suspiciunt alitem corvum in ramo arboris consedissee. Qui inde leniter subvolans, integrum panem ante mirantium ora deposuit. Post ejus abscessum : Eia, inquit Paulus, Dominus nobis prandium misit, vere pius, vere misericors. Sexaginta jam anni sunt, quod accipio dimidii semper panis fragmentum : verum ad adventum tuum, militibus suis Christus duplicavit annonam. Igitur Domino gratiarum actione celebrata, super vitrei fontis marginem uterque consedit. Hic vero, quis frangeret panem, oborta contentio pæne diem duxit in vesperum. Paulus more cogeat hospitalitii, Antonius jure refellebat ætatis. Tandem consilii fuit, ut apprehenso e regione pane, dum ad se quisque nititur, pars cuique sua remaneret in manibus. Dehinc paullulum aquæ in fonte prono ore libarunt : et immolantes Deo sacrificium laudis, noctem transegere vigiliis.

Aug. de civit. Dei, lib. 18. c. 13.

L. 97. ff. de verb. oblig.

a Nec insulsa, inquit Roswegdus, nec inanis Hieronymi dubitatio, an Ægyptus, monstrorum ferax, ejusmodi quoque ex duabus speciebus mixtum animal genuisse potuerit. Quamvis enim, quod de Ixione atque Centauris poete ceccinerunt, lignum esse, non est qui dubitet; et secundum Celsum, de exhibendo Centauro vana sponso habeatur, cum inquit : Si ita stipulatus fuero, te siste; et, ni steteris, Hippocentaurum dari; nec

sit, qui exigat a natura Centauros, tamquam speciem animalis; tamen ejusmodi eandem interdum perperisse monstra, quis neget? nam sic Plinius : Claudius Cæsar scribit, Hippocentaurum in Thessalia natum, eodem die interisse : et nos principatu ejus allatum illi ex Ægypto in melle vidimus : in melle, inquam; quod ejus virtutis sit, ut computrescere corpora non sinat. Et sic in melle marinum hominem, ab ultima Mauritania ad Hispanias allatum testatur Alex. ab Alexandro, solidæ fidei auctor. Quem qui legerit, de Tritonibus, diversis in locis suo sæculo visis et captis, isdemque vultu hominem præ se ferentibus, et corpore prorsus humano, absoluta similitudine pubertus, postremis in piscem desinentibus, hand dubitabit in terris posse reperiri, quæ maria quoque producent; cum hominis habitatio sit potius terra, quam mare : ex cujus admixtione cum jumento possint ejusmodi concipi monstra ac generari.

Plin. li. 7.
cap. 3. Alex.
ab Alex. li. 3.
cap. 8.

b B-sitas esse Satyros ac Faunos loco ante citato Nierembergius probat. Baronius idem sentit, et quod hic locutus dicitur, miraculo factum putat, suffragante Roswegdo.

CAPUT III.

Moritur Paulus : sepelitur ab Antonio.

Cumque jam esset terris redditus dies, B. Paulus ad Antonium siclocutus est : Olim te, frater, in istis regionibus habitare sciebam, olim te conservum meum mihi promiserat Dominus. Sed quia jam dormitionis tempus advenit, et (quod semper cupiebam, dissolvi et esse cum Christo) peracto cursu, superest mihi corona justitiæ; tu missus es a Domino, qui humo corpusculum tegas, imo terram terræ reddas. His Antonius auditis, flens et gemens, ne se desereret, atque ut comitem talis itineris acciperet, precabatur. At ille : Non debes, inquit, querere quæ tua sunt, sed, quæ aliena. Expedit quidem tibi, sarcina carnis abjecta, Agnum sequi : sed et ceteris expedit fratribus, ut tuo adhuc instituantur exemplo. Quamobrem perge, quæso, nisi molestum est : et pallium, quod tibi Athanasius Episcopus dedit, ad obvolvendum corpusculum meum defer. Hoc autem B. Paulus rogavit, non quod magnopere curaret, utrum tectum putresceret cadaver, an nudum : quippe qui tanto temporis spatio contextis palmarum foliis vestiebatur : a sed ut a se recedenti mœror suæ mortis levaretur.

Mortem suam Paulus prædicat.

14 Stupefactus ergo Antonius, quod de Athanasio et de pallio ejus audierat, quasi Christum in Paulo videns, et in pectore ejus Deum venerans, ultra respondere nihil ausus est : sed cum silentio lacrymans, osculatis ejus oculis manibusque, ad monasterium, b quod postea a Saracenis occupatum est, regrediebatur. Neque vero gressus sequebantur animum : sed quamvis corpus, inane jejuniis, seniles etiam anni fregerant, tamen animo vincebat ætatem. Tandem fatigatus et anhelus, ad habitaculum suum, confecto itinere, pervenit. Cui cum duo discipuli, qui ei longo jam tempore ministrare consueverant, occurrissent, dicentes : Ubi tam diu moratus es, Pater? respondit : Væ mihi peccatori, qui falsum monachi nomen fero. Vidi Eliam, vidi Joannem in deserto, et vere in paradiso Paulum vidi. Et sic ore compresso, manu verberans pectus, ex cellula pallium protulit. Rogantibusque discipulis, ut plenius quidnam rei esset exponeret, ait : Tempus loquendi, et tempus tacendi. Tunc egressus foras, et ne modicum quidem cibi sumens, per viam, qua venerat, regressus est : illum sitiens, illum videre desiderans, illum oculis ac mente contemplantis. Timebat enim, quod evenit, ne se absente, Christo debitum spiritum redderet.

Vestem ad involvendum ejus corpus defert Antonius.

15 Cumque jam dies illuxisset alia, et trium horarum spatio viam remeavisset, vidit inter Angelorum catervas, et inter Prophetarum et Apostolorum choros niveo candore Paulum fulgentem in sublime conscendere. Et statim in faciem procidens, sabulum capiti superjaciebat, plorans atque ejulans aiebat : Cur me Paule dimittis? cur abis insalutatus? tam tarde notus, tam cito recedis? Referebat postea B. Antonius, tanta se velocitate, quod reliquum erat via,

Videt ejus animam in cælum conscendere.

Corpus a morte adhuc erectum.

viae, cucurrisset, ut instar avis pervolasset. Nec immerito. Nam introgressus speluncam vidit genibus complicatis, erecta cervice, extensisque manibus in altum, corpus exanime: ac primum et ipse, vivere eum credens, pariter orabat. Postquam vero nulla, ut solebat, suspiria precantis audivit, in flebile osculum ruens, intellexit quod etiam cadaver sancti viri, Deum, cui omnia vivunt, officioso gestu precaretur.

16 Igitur obvoluto et prolato foras corpore, hymnos quoque et psalmos ex Christiana traditione decantans; contristabatur Antonius, quod sarculum, quo terram foderet, non haberet, fluctuansque vario mentis aestu, et secum multa reputans, dicebat: Si ad monasterium revertar e tridui iter est: si hic maneam, nihil ultra proficiam. Moriar ergo, ut dignum est; et juxta bellatorem tuum ruens, extremum, Christe, halitum fundam. Talia eo animo volvente, ecce leones duo ex interioris eremi parte currentes, volitantibus per colla jubis, ferebantur. Quibus adspiciens, primo exhorruit: rursusque ad Deum mentem referens, quasi columbas videret, mansit intrepidus. Et illi quidem directo cursu ad cadaver beati senis substiterunt, adulantibusque caudis, circa ejus pedes accubere, fremitu ingenti rugientes; prorsus ut intelligeret eos plangere, quomodo poterant. Deinde haud procul coperunt humum pedibus scalpere, arenamque certatim egerentes, unius hominis capacem locum effodere: et statim quasi mercedem pro opere postulantem, cum motu aurium, cervice dejecta, ad Antonium perrexerunt, manus ejus pedesque lingentes. At ille animadvertit benedictionem eos a se precari. Nec mora, in laudationem Christi effusus, quod muta quoque animalia Deum esse sentirent, ait: Domine, sine cujus nutu nec folium arboris defluit, nec unus passerum ad terram cadit, da illis sicut tu scis. Et manu annuens, ut abirent, imperavit. Cumque illi recessissent, sancti corporis onere seniles curvavit humeros: et deposito eo in fossam, desuper humum congregans, tumulum ex more composuit.

Sepultura Pauli miraculo curata, per leones.

Antonius muta animalia benedixit.

Tumulum mortuo ex more composuit.

Diebus solennibus tunica Pauli vestiebatur.

Monito ad divites lucrum deditos.

Postquam autem dies illuxit alia, ne quid pius heres ex intestati bonis non possideret, tunicam ejus sibi vendicavit, quam in sportarum modum de palme foliis sibi ipse contexuerat. Ac sic ad monasterium reversus, discipulis ex ordine omnia replicavit: diebusque solennibus Paschae et Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est.

17 Libet in fine opusculi interrogare eos, qui patrimonium sua ignorant, qui domos marmoribus vestiunt, qui uno d' filo villarum insuunt pretia, huic seni nudo quid unquam defuerit. Vos gemma bibitis, ille naturae concavis manibus satisfecit: vos in tunicis aurum textitis, ille ne vilissimum quidem habuit indumentum manicipii vestri. Sed e contrario, illi quidem pauperulo paradus patet; vos auratos gehenna suscipiet: ille vestem Christi, nudus licet, tamen servavit; vos vestiti Sericis, indumentum Christi perdidistis. Paulus vilissimo pulvere cooperitus, jacet resurrectorum in gloriam; vos operosa e sepulcra premunt cum vestris opibus arsurus. Parcite, quaeso, vobis; parcite saltem divitiis, quas amatis. Cur et mortuos vestros auratis obvolvitis vestibus? Cur ambitio inter luctus lacrymasque non cessat? An cadavera divitum nisi in Serico putrescere nesciunt?

18 Obsecro, cuicumque haec legis, ut Hieronymi peccatoris memineras: cui si Dominus optionem daret, multo magis eligeret tunicam Pauli cum meritis ejus, quam Regum purpuram cum regnis suis.

a *Alliam caussam addidit ex Baronio Fosweyduis, ut Athanasio, cujus labores aequae ac datam Antonio vestem divinitus didicerat, communicare se ostenderet.*

b *Id ipso anno accidit quo mortuus est S. Antonius, Constantii 19 sive 20 inchoato, ut tradit S. Hieronymus in Chronico, id est, Christi 356. c Alii quadridui.*

d *Quidam lino. Sic Tertullian. lib. de habitu muliebri cap. 9,*

uno lino decies sestertium inseritur; saltus et insulas tenera cervix fert. c *Addunt quidam saxis.*

f *Aliqui codices cum poenis suis.*

AUCTORE S. HIERONYMO

DE S. PAULI TRANSLATIONE.

Translatas in Galliam S. Pauli reliquias testatur Andreas Saussaius in supplemento Martyrologii Gallicani, his verbis: In Thebaide natalis S. Pauli primi eremita, cujus divinam vitae rationem S. Hieronymus luculento encomio descripsit. Corpus vero ex Aegypto in Galliam translatum, apud Chniaicum archimonastrum repositum, ibidem religiose servatur. Sed et apud Jotrum, insigne monasterium puellare in Meldorum agro, antiquissima visitur capella, cum crypta hujus sancti Confessoris venerationi sacrata, in qua pleraque Sanctorum corpora dudum sepulta, demum reperta divino favore, inde ad cultumeducta debitum, sacrario majoris ecclesiae Abbatialis, caelium pignoribus ornatissimo, omni cum honorificentia illata sunt. *Hec illi. Aliqua ex utrumque monasterium reliquiae S. Pauli, aut Constantinopoli fortassis, aut Venetiis, aut ex Hungaria allatae.*

Aliqua Pauli reliquiae translatae in Galliam.

2 *Constat enim Joannis Archidiaconi de Kikullew, in Ecclesia Transilvana Vicarii Strigoniensis in spiritualibus generalis antea Regi Ludovico Notarii a secretis, testimonio; Venetiis in Hungariam ejusdem Ludovici I, Caroli F. Regis Hungariae tempore deportatum S. Pauli corpus. Ita namque scribit lib. de vita Ludovici cap. 41. Denique ordo fratrum eremitarum B. Pauli primi eremita in regno Hungariae florere incipit et multiplicari. Item corpus ejusdem B. Pauli, Patrisdicti ordinis, de Venetiis ad Hungariam est translatum; et in claustro eremitarum apud B. Laurentium prope Budam in vertice montis solemniter depositum: in quo loco et beati hujus Patris venerantur merita, et populorum laudantium Deum concurrunt frequentia. Primo enim Rex Karolus beatae memoriae, pater ipsius Regis, fratres ordinis praedicti introduxit; et paucos habebant conventus et loca, utputa S. Laurentium, sanctam Crucem, et sanctum Spiritum, et S. Ladislaum in silva de Peliso; et in aliis locis manebant laici sub nomine eremitarum vagabundi.*

Corpus in Hungariam,

3 *Petrus quoque Ranzanus in Epitome rerum Hungaricarum, Indice 19. Electus et coronatus fuit Ludovicus Poloniae Rex: tantum valuit ejus apud externos auctoritas. Sub eo B. Pauli primi eremita corpus e Venetiis in Hungariam translatum est. Constituit autem complura cenobia, in quibus viverent eremita, qui ipsius B. Pauli religionem profiteri se dicunt. Antonius Bonfinius videtur ut ordinem eremitarum introductum, ita et corpus ipsius Sancti eo sub Carolo Ludovici patre translatum existimasse. Ita enim scribit Rer. Hungar. decade 2, lib. 10: Cum eremitarum ordo D. Pauli principis in Ungariam venisset, corpusque ejus, Venetiis avectum, in Laurentii aedem, quae ad tertium lapidem Budae proxima monti prominet, translatum esset, Carolus pater, primus eremitarum collegia introduxit, qui Laurentii, sanctae Crucis, Spiritus sancti, et D. Ladislai sacras aedes usurparunt. Ludovicus autem in Nozthre cenobium his excellentissimum dicavit.*

Sub Ludovico Rege.

4 *Ejus vero congregationis, quae S. Pauli anachoreticam vitae rationem imitata, eum quoque sibi patronum adoptavit, vel auctor vel praecipuus propagator Eusebius quidam Strigoniensis fuit, ut lib. 1, Oceani Religionum scribit Silvester Maurolycus. Huic sociisque tradita quaedam fertur pie vivendi norma a Bartholomaeo Quinqueeclesiensi Episcopo; eo, ut remur, cujus consilio et fortitudine reliquias aliquas profligati a Tartaris exercitus Belae IV, anno 1241, servatas scribit Bonfinius dec. 2, lib. 8. Rogatus deinceps Urbanus IV, Pontifex Maximus, qui a principio Septembris an. 1261, ad initium Octobris 1264, sedit, uti hanc congregationem sua sanciret auctoritate, jubereque S. Augustini regulam observare,*

Ordo eremitarum S. Pauli.

EX MSS. *observare, abmūt. Ergo Paulus Vespriensis in Hungaria Antistes quasdam eis leges scripsit anno 1263. Tum primum a S. Pauli primo eremita nomen ordini impositum. Anno demum 1300, primus toti congregationi præpositus est Prior generalis F. Laurentius Strigoniensis. Missus a Clemente V, in Hungariam Legatus Gentilis de Monte Floris, Picenus, ex ordine Minorum Cardinalus titulo S. Martini in montibus, anno 1308, singulari eum ordinem benevolentia prosecutus, regulam S. Augustini amplectendi, scribendi constitutiones, generales cogendi conventus, potestatem fecit 6 Dec. 1308, Joannes xxii, ad Pontificatum an. 1316 euctus eundem confirmavit ordinem, multisque auxit privilegiis; qui deinde et cœnobiorum multitudine, et sanctitatis fama, crevit mirum in modum. Hæc fere Maurycolycus: qui in publico ordinis sigillo effigiem S. Pauli expressam ait, cum hoc lemmate: Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine, subjiciteque hanc rhythmicam ad eundem Sanctum orationem:*

Oratio ad S. Paulum.

Sancte Paule eremita,
Infirmorum spes et vita;
Fac me digne te laudare,
Venerari, et amare,
Perpeti memoria.
In adversis sis protector,
Mediator, dux, et vector:
Ne cum pravis condemnemur;
Imo tecum gloriemur
In cœlesti patria. Amen.

Translationis historia. *Hæc de ordine. Translatum in Hungariam Venetiis S. Pauli corpus idem testatur Maurycolycus. Translationis historiam e fide digno codice manu exarato nobis exhibuit Joannes Gamansius noster, quam hic damus.*

HISTORIA TRANSLATIONIS.

Ex fide digno codice descripta
a Joanne Gamansio Societatis Jesu.

Præfatio.

Plenus dulcedine et semper ineffabili affluens pietate, Patris æterni Filius Dominus Jesus Christus, qui circa Ecclesiam sanctam Catholicam ita suæ continuat benignitatis affectum, sic suæ roborat roborationis auxilium, ut quam sui commercio sanguinis acquisivit, incessanter custodiat non solum per Angelos cœli cives super muros ipsius, qui non die nec nocte tacent, constitutos: quin etiam per homines luteas domus habitantes; ut hujusmodi auxilio sic vallati in discrimine, accumulatis divinæ providentiæ beneficiis, supernæ militiæ fulciantur præsidio, et in via existentes meritis Beatorum adjuventur. Nam licet post egressum magnifici Redemptoris ad Patris gloriam a qua venerat, animam beati Confessoris Pauli primi Eremitæ spirituali certamine attritam et afflictam; et grato consummato triumpho post labores ad præmium, ut dignis digna rependat evocavit; exanime tamen corpus, quod prius per spatium sexaginta annorum, ut dudum Eliam Prophetam, corvi ministerio in deserti solitudine cœlesti pabulo educavit, ob vitæ suæ ingens meritum humanæ laudis præconio minime voluit defraudare. Quinimo per Beatum Hieronymum Doctorem egregium dicti Patris vitam solerti percunctatione præhabita, perpetua successorum memoria, ab omnibus dignissime venerandam pulchro stylo exaravit: quodque ipsum magnus Pater Antonius, pro eodem perficiendo negotio divino spiritu illic adductus, terribilium leonum suffultus auxilio, inter saxosam convallem ritu fidelium terræ gremio commendavit. Et ut in eodem sepulture loco profusius tanti Patris merita venerarentur, idem sanctus senex Antonius a aliquos ex Fratribus suis sub disciplina monastica vivere paratos, inibidivino obsequio mancipavit.

2 Tandem revoluto plurimorum annorum curriculo, efficiente virtute dexterae excelsi Dei, qui justos pro-

sequitur benedictione: Dominus Emmanuel Constantinopolitanus Imperator tanti luminis aspersione gavisus, cupiens hujusmodi sancti senis, qui doloris et amaritudinis tempora reliquit, et in solitudine, in quam volavit, requievit, clara miracula in publicam ducere notitiam, corpuseulum incorruptum de loco memorato, ubi ipsum S. Antonius in foveam bestiarum opere paratam subterraverat, in regiam urbem, videlicet Constantinopolim, b fecit transportari, et in ecclesia S. Mariæ c Pervilepsi, id est circumsepta, quam ipse Imperator fundaverat, pro fidelium loco venerationi aptissimo reparari. Cujus caput, quod diu abduxere deserti abdita, tandem grata devotionis gratitudine, non absque Dei nutu, sed potius ut solitudo fieret patula, Romam est delatum, a Christi fidelibus salubrius venerandum.

3 Deinde instante Dominicæ incarnationis d anno millesimo ducentesimo quadagesimo, quidam Jacobus Lantzlo Venetiæ civis, audiens quod felicem Paulum prospera mundi prosperitas non seduxit, e civis deserti felicia auspicia, et ex intimis contemplatus, a Fratrem Petro Abbate et monachis dicti monasterii sub cantione litterarum, instrumentorum, insertione testium roboratorum, decoro stylo, mira sententia, affatu facundo, devotione non vacua, votivis nimis desiderijs, et operosæ sollicitudinis studio, ipsas sacras B. Pauli reliquias sibi dari impetravit: quas secum alacri gaudio Venetiis deferens, in ecclesia sub titulo S. Juliani consecrata, honorifice collocavit; ubi eidem a populo Venetiæ debitus honor est delatus.

4 f Incerta currunt sua volubilitate tempora, de secretis Patrum in publicum hujusmodi Sanctus canonizatione Ecclesiæ egressus, religiosorum Fratrum sub ejus vocabulo sincera conscientia famatur, vitæ innocentia ac Religionis decor prædicatur: quod potest spiritus procellarum ad portum ducit gloriæ et salutis: augetur numerus præcipue in Hungaria: Crescit populi devotio, et construuntur monasteria in solitudine copiosa. Deinde (cui dubium, quin ex cœlestis altitudine consilii, alta et ineffabili providentia universa disponentis, quæ rerum vicissitudines non sine dispensatione certa rationis alterat, nunc egentes faciens abundare, nunc abundantes egere; ut humana conditio per alterationem sui status, hujus sæculi instabilitatem agnoscat) actum est, ut ex efficacibus, rationabilibus et justis causis, invictus Princeps, Ungarorum Rex g Lodawicus, in potentia strenuus, in strenuitate prælarus, in claritate benignus, in benignitate sapiens, in sapientia providus, in providentia verbo et opere Christianus, cui sollicitudo regni non defuit, ut cornua contereret elatorum, cum multis militibus, et expensis non modicis, manum potentem in validissimo exercitu contra Venetos destinaret, ut vires et conatus reprimeret eorumdem, in oppugnatione quatuor annis ex dicto continue perduraret; recogitans et infra claustra pectoris sedula meditatione revolvens, quod si Dominus meritis S. Pauli primi Eremitæ, in quo ipse specialem devotionem sub bona confidentia gestabat, sibi de Venetiis optatum præstaret triumphum; ex tunc corpus ejusdem Sancti, spe et fide devoti, de Venetiis in regnum suum Ungariæ, ubi per dictos Fratres cultu magnifico veneraretur, et celebris haberetur ipsius memoria, venerabiliter transferri mandaret.

5 Porro ipse pius Rex, cui non fuit abbreviata manus Domini, ut non posset sublimitatem incurvatorum Venetorum, et altitudinem humiliare virorum, cui felicitum semper successuum splendor illuxit, mobilitatis legem imitans, quoniam excelsa ejus mentem minime elevaverunt, et infima non dejecerunt, post plurima bella, rerum gravia discrimina, et sæva pericula, interveniente aliquorum Christianorum Principum pacem zelantium largiente Domino, compositione, tanquam

1. *Translatio e Thebaidæ Constantinopolim.*

b

c

d

2. *Venetiis.*

e

f

Ordo S. Pauli.

g

Ludovicus Rex Hungariæ bellum contra Venetos gerit.

a
Monachi in solitudine S. Pauli.

tamquam pacis amicus, et caritatis patronus, ipsos Venetos ad certam annuam solutionem perpetuo subjugavit. Sic nimirum inter partes pace firmata, sedatis undique dissensionum vepribus, præfatus Christianissimus Rex volens emissi sui voti prosecutioni insistere, et fautori suo sponte oblata exolvere, sollemnes Ambasiatores, videlicet venerabiles in Christo Patres et Dominos, Valentinum *h* Quinqueecclesie, et Paulum *i* Zagabriensem Ecclesiarum Episcopos, viros Ungaros, natione claros, Canonum scientia illustratos, de cursu temporalium non ignaros, cum quibusdam regni sui optimatibus, pro ipso sacro obtinendo thesaurò ad civitatem Venetorum destinavit. Qui cum celeritate festinarunt ad obsequium tantæ Majestatis, pleno desiderio aspirantes, modos et vias, quas prædicto morant convenire, operosæ sollicitudinis studio excogitantes, diu desideratum donum obtinuerunt votive.

h
i
Obtinet ab iis, reliquias S. Pauli.

Ex in Hungariam transferrantur.

6 Sed cum hujusmodi reliquiarum caræ fuere, communi ne impetu furentis turbæ popularis, rei desideratæ et obtentæ aliquantisper turbaretur exitus, consulta deliberatione, civium usi consilio, in secreto lucifugæ noctis silentio, lucescente die quarto mensis Octobris, anno Verbi incarnati 1381, exanime corpus non indevoti, sed magnæ devotionis affectu de ecclesia S. Juliani memorata suscipiunt, et in capsâ lignea artificiose fabricata fortuna celebri, cui arrisit divina clementia, cum duobus aliis corporibus Sanctorum Innocentium, qui ab Herode in Evangelio leguntur occisi, quæ et ipsi Veneti grata sinceritate ipsi domino Regi usque *h* Wudam insignem et amoenissimum Regni Ungariæ locum et præcipuum, sub felicibus auspiciis, imperante Deo cæli vento et mari, omni cessante tempestate, felici cursu, in tranquillitate pacis et optatæ quietis, divina dextera eorum assistente processibus, felicibus perduxerunt. Ubi eadem sanctissimæ reliquiarum cum maxima devotione et reverentia a Clero et populo, diverso apparatu ad cultum divinum adornato, incensis luminaribus, venerabiliter sunt susceptæ, et in capella regia sub custodia Fratrum ejusdem ordinis S. Pauli interim deputatæ. Gaudet ineluctus Regis animus in voto iudicio Dei commisso se attigisse, quod vovit. Gaudet et lætatur Hungaria, sibi tanti Sancti effloruisse solatium, devotione et religione mirabiliter prius in regno plantatum.

h
Buda in Capella Regia deponuntur.

7 Volant interim hujus Sancti miracula diffusius, fitque ad ejus reliquias undique devotus concursus; et factus est Confessor regnicolis carus, qui reputabatur, antequam corpus advenerat, fide prædilectus. Crescit amor Regis validus, et quo locaretur, vix reperitur situs. Firmatur Regis et regni majorum consilium, quod Reverendissimus in Christo Pater ac Dominus. D. I. Demetrius, tituli Sanctorum quatuor coronatorum Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, sanctæ Otergoviensis Ecclesiæ gubernator perpetuus, aulique regniæ supremus Cancellarius, Apostolicæ Sedis in regnis Ungariæ et Poloniæ legatus, probitate pius, pietate devotus; moribus mansuetus, et mansuetudine fidus, fidei et

sinceritatis alumnus, quem Rex experta scientia et cognita ad plures honores successive affectuose promovit, supradictas sanctas reliquias de capella regia in ecclesiam pretiosi Martyris Christi Laurentii, quæ distat uno milliari a Wuda versus occidentem, et in claro monte Wudensi est situata; ubi est egregia turba monachorum, qui sub titulo dicti Patris degunt, et sancta observatione militant, quique divinis insistant laudibus, vacant orationibus, atque ibi tamquam suo capiti, filii Patri, Magistro discipuli Duci milites, Deo et ipsi S. Paulo jubilant, et sedulum ac debitum impendunt famulatum, collocaret. Qui ascitis sibi Episcoporum, Religiosorum, secularium, et aliorum multitudine copiosa, tollens corpus S. Pauli de Capella regia xviii Kalendas Decemb. In ipsa ecclesia venerandum cum suprema reverentia deposuit; et ipsum diem festum Translationis ejusdem deinceps celebrari, vigore et auctoritate suæ legationis instituit et mandavit. Et ut Christi fideles ad frequentationem reliquiarum diligentius illo die animaret, omnibus vere penitentibus, contritis et confessis, qui in ipso die translationis memoratas S. Pauli reliquias humiliter et devote visitarent, de omnipotentis Dei et beatorum Apostolorum Petri et Pauli auctoritate confusus, unum annum de injunctis sibi penitentibus misericorditer relaxavit. In quo loco suffragium B. Pauli humiliter implorantibus innumera beneficia præstantur a benedicto Domino nostro Jesu Christo, qui facit mirabilia magna solus, cujus sunt hæc dona, cujus sunt hujus deserti sacrificia, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula sæculorum, Amen.

a Plane id credibile est, licet in S. Antonii vita non tradatur.

b Imperavit Emmanuel, sive Manuel, Comnenus, Catojanis F. Alexii N. ab Aprilis an. 1143, ad Septembrem an. 1180. Quando S. Pauli corpus sit adeptus non traditur. Fortassis tempore Ægyptiacæ expeditionis an. 1169, quam lib. 3 narrat Nicetas, est id ad Manuelis Ducas allatum; vel ante ad ipsum Manuelem, simulque injecta petenda bello Ægypti cupido. Nam, ut ait Nicetas, audita Ægypti fertilitate, et fructibus Nili exundationibus, classe eam terram petere, et quæ auribus acceperat, oculis intueri et contractare manibus instituit.

c Ita us. Omnino videtur legendum Perilepsi. Est enim περιλεψία comprehensio. Hujus templi non meminuit Nicetas cum Manuelis ædificia recenset lib. 7.

d Erat is duodecimus annus Balduini II Imperatoris. Quo tempore Imperium Constantinopolitanum Latini tenuerunt, innumera sunt in occidentem transportatæ Sanctorum reliquiarum; quas illi variis aut Principibus ac Rebus publicis, quorum egebant auxilio, aut Ecclesiis et monasteriis, præsertim Belgicis, (supote Flandriæ et Hannoniæ Comites, aut eorum agnati) ad perpetuum sui nominis monumentum, donabant. Itis nimirum præditiis spoliari eam urbem cupiebat Deus, quam altero vertente seculo sub barbarorum passurus erat venire servitutum.

e Videtur deesse cernens. *f* Videtur legendum Interea. *g* Successit Carolo patri in regnum Hungariæ an. 1342, obiit an. 1382, ii Septembris. De ejus adversus Venetos bellis agunt Hungaricarum, Venetarum, Italicarum rerum scriptores.

h Quinqueecclesie; civitas Episcopalis Hungariæ, a quinque basilicis nomen accepit, teste Bonfinio dec. i, lib. 4.

i Ita us. et Bonfinius, nisi sit typographi error: vulgo Zagabria. Urbs est Sclavoniæ Episcopalis.

k Vulgo Buda dicitur, olim Regum Hungariæ sedes: vel a Buda Attilæ fratre, ut vult Nicolaus Olahus Attilæ cap. 12, vel a Budinis, ut Bonfinius dec. i, lib. 4 appellata; Germanis Offen.

l Hunc anno 1379, ab Urbano vi Cardinalem creatum scribit Ciaconius, fuisseque Archiepiscopum Strigoniensem.

Ex mss.
Transferuntur ad monasterium S. Laurentii.

DE S. MARCIANO PRESBYTERO,

ŒCONOMO ECCLESIE CONSTANTINOPOLITANÆ.

POST AN.
CDLXXII.
X JANUARI.
S. Marciani
nomen in
Fastis Lati-
nis,

Colitur x Januarii a Græcis pariter ac Latinis S. Marcianus Presbyter, et magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ, sive sanctæ Sophiæ, magnus Œconomus; quamquam in Antologio Græcorum a Clemente VIII, approbato, non x, sed viii Januarii celebratur. De eo Martyrol. Romanum:

Constantinopoli S. Marciani Presbyteri. Molanus: Et S. Marciani Presbyteri et Œconomi magnæ Ecclesiæ. Consentiant Belgica Martyrologia. Galesinius: Constantinopoli S. Marciani Presbyteri; qui vigiliis et orationi deditus, in Christi pauperes liberalis admodum, ita ut, qua sola tunica indutus erat, eam derit

86 derit

EX VARIIS.

derit egenti : multis miraculis clarus, obdormivit in Domino. Martyrol. Germanicum : Item Constantino- poli sancti Presbyteri Marciani, in vigiliis et oratio- nibus eximii, erga pauperes omnino munifici, multis miraculis clari.

et Græcis.

2 Horologium Græcorum x Januar. Et S. Marciani Presbyteri et Œconomi magnæ Ecclesiæ. Plenius eodem die Menæa : Vixit hic Marciano et Pulcheria imperantibus, parentibus e veteri Roma oriundis na- tus. Templum S. Irenæ juxta mare construxit, eique oratorium S. Isidori conjunxit. Edificavit et S. Ana- stasiæ ædem in Rostris Domini, quam et ab im- mani incendio, cum omnia circum ignis late depa- sceretur, ipse in templi stans fastigio sublatisque ad cælum manibus precatus, intactam servavit. Ejus vero tum miracula, tum in tanta pecuniarum copia inopiam, et indefessum religiosæ exercitationis stu- dium, copiosius quæ de eo scripta est historia recen- set. Agitur ejus Synaxis (sive ad festum celebrandum conventus) in sacello sancti Prophetæ et Baptistæ Joannis, juxta cisternam Mucianam, in Danielis. Agitur vero ea Synaxis propter faventem terræmo- tum, qui eo die sub initium imperii Basilii contigit : quando et templum supersanctæ Deiparæ in loco qui Sigma dicitur, tandem resipitæ aliæ ecclesiæ, et privata ædificia collapsa sunt. Eadem ad verbum habentur in Anthologio vii Januarii.

Occasio festi celebrandi.

3 Quæ de templis ab eo ædificatis hic dicuntur, ea distinctius infra referuntur in vita, uti et quæ de ejus sepultura. Eadem hinc tamen etiam illustrantur, ideo- que visum Græca adscribere : Τελεῖται δὲ ἡ αἴτου σύνα- ξις ἐν τῷ προσφύτῳ τοῦ ἁγίου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, πλησίον τῆς κιστιέρνης τῆς μοναχίας ἐν τοῖς Δακρυῖ. Quæ ita vertit Raderus : Synaxis porro illius, seu dies festus, in sacratio S. Joannis Baptistæ Pro- phetæ, hand procul cisterna Mocesæ in Danielis per- agitur. Ast in vita cap. 3, nu. 20, dicuntur ejus reli- quia condita in monasterio S. Joannis Baptistæ, quod etiam dicitur Danielis; quod situm est prope divinum templum præclari Martyris Mocii. De S. Mucio, quem Græci, μύκιον appellant, ejusque æde agemus xii Maii.

Locus sepul- turæ.

4 De templo autem Deiparæ virginis in Sigmate, cujus eversi meminere Menæa et Anthologion, ista scribit in Basilio Macedone Cedrenus : Aliud Deiparæ tem- plum, cui Sigma nomen, terræmotu prostratum, ex fundamentis refecit, stabileque et priore pulcrius extruxit. Operæ pretium fuerit quæ de Sigmate, hocque terræmotu commentatur Petrus Gillius in Topographia Constantinopol. lib. 2, cap. 13, adscribere : Scriptores, inquit, recentes patriæ Constantinopolitanæ tradunt, tempore Basilii Imperatoris terræmotum magnum fuisse, quo Divi Polycteti (voluit Polyucti scribere, ut infra patebit) cecidit templum, et oppressit omnes, qui intus essent, ex eoque tempore appellatum fuisse Sigma. Ego potius ita appellatum fuisse existimarem a porticu, quam ante hunc terræmotum multis secu- lis Sigma a similitudine litteræ appellatam antiqua descriptio ponit in regione Hippodromi. Georgius Cedrinus meminit loci, quem appellat Sigma. Mi- chaelem, inquit, Imperatorem monachi vestitu in- dutum ex monasterio appellato Studio correptum per forum pedibus traxerunt, et supra monasterium Pe- riblepton nuncupatum ipsum ducentes, in loco appel- lato Sigma, excœcarunt. Idem Cedrinus ait Basilium Macedonium ædem Virginis Mariæ restituisse a fun- damentis, nominatam Sigma. Eunuchus Chrysaphius Zomas excitavit statuam Theodosii minoris in loco nominato Sigma. Ædem Divi Stephani positam prope locum nuncupatum Sigma Constantinum Magnum excitasse scribunt nonnulli. Itaque hoc Sigma alio loco fuisse in urbe, quam illud, quod dixi in tertia regione fuisse, et scribendum esse per e litteram, Segma, ex eo quod dicitur ideo sic appellatum fuisse, quod ædis Polyucti in eo sita, terræmotu concussa

Terræmotus sub Basilio.

oppresserit omnes qui in eo essent. Hac ille. At non assequimur unde Segma deducat, nisi Sema velit, sive σῆμα, id est sepulchrum.

Templum in Sigmate.

5 Vitam S. Marciani, sive a Simeone Metaphraste, Vita S. Mar- seu quo antiquiore scriptam, Latinam fecit Gentianus ciani. Hervetus, edidit Aloysius Lipomanus, atque ex eo Su- rius. Marciani plures alii auctores meminere, quorum quidam in Annotationibus citantur. Theodorus Lector lib. 1 Collectaneorum de eo ista scribit : Designavit autem Gennadius Marcianum Œconomum, ad Eccle- siam relicta Catharorum secta translatum. Qui mox atque Œconomus esset factus, quæ in singulis eccle- siis offerbantur jussit per Clericos colligi, donec magna Ecclesia cuncta acciperet. Mirum est scripto- rem vitæ S. Marciani non commemorare eum aliquando sectæ Catharorum, sive Novatianorum, adhæsisse. Fuit eodem tempore Novatianorum Episcopus Marcianus quidam, cujus meminit Socrates lib. 7, cap. 43, et Ni- cephorus Callistus lib. 14, cap. 41. Socrates et Sozo- menus, qui viderunt S. Anastasiæ erectum a S. Mar- ciano templum, ut infra patebit in Notat. ad cap. 2, an sibi viderent si is ipsorum aliquando factioni favisset, qui tam studiosè quid in eorum gratiam dixerit S. Atticus aliique tradiderunt? At non minor laus est S. Marciano, si erravit aliquando, tandem resipuisse omnique deceps virtute floruisse, quam aliis in stabili perstitisse ortho- doxæ gradu religionis. Agit quoque de S. Marciano Baronius tom. 6, variis locis.

An aliquando fuerit Nova- tianus.

Officium ma- gni Œconomi.

6 Porro magni Œconomi præcipua post Patriarcham in Ecclesia Constantinopolitana dignitas erat, ut ex Georgio Codino patet, qui illius officium ita describit : ὁ μέγας Ὀικονόμος, κρατῶν πάντα τὰ κτήματα τῆς ἐκ- κλησίας, καὶ πᾶν τὸ ἐποδισζόμενον ἐξ αὐτῶν καὶ οἰκο- νομεῖ τῶ ἀρχιερεὶ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ. Magnus Œconomus, qui sua in potestate omnes Ecclesiæ facultates, omnes- que in illis redditus tenet : et tam Patriarchæ quam Ecclesiæ hæc in re dispensator est. Dispicit Jacobo Gretsero nostro lib. 1 Commentar. in Codinum, illud μέγας, natumque putat ex recentium Græcorum am- bitione, qui officiis et dignitatibus titulum μεγάλου admodum liberaliter præponebant; et sæpe duo officia, cæteroquin paria, aliter non distinguebant, quam vocis τοῦ μεγάλου appositione. Et jam quoque, inquit, ex ingenito fastu, μεγάλου titulo mirifice se circum- spiciunt : ὁ μέγας ῥήτωρ, ὁ μέγας συναλλάξιμος, ὁ μέγας δικονόμος, cum sint omnium prope mortalium longe miserrimi propter jugum Turcicum.

Conferebatur ab Episcopo :

7 Conferebat hoc officium Œconomi Episcopus, ut ex Theodoro Lectore jam citato liquet : προσβάλετο δὲ, in- quit, Τεσσαρὰς Μακεδονῶν δικονόμος. Accedebat tamen Cleri consensus aut consilium, ut ex vita cap. 1, num. 2, colligitur : fit Œconomus maxime Ecclesiæ communi suffragio, et deinde : eos honorans, qui eum pretu- lerant. Idem in aliis quoque Ecclesiis mos erat, ut ex historia Theophili Vicedomini 4 Februarii constat de Adenensi Ecclesia in Cilicia, ubi hæc inter alia : Porro ordinato Episcopo, cum ad propriam remeasset civi- tatem, quidam de Clero instigaverunt, ut amoto illo alium Ecclesiæ ordinaret Vicedominum. Ac deinde : Priorem constituit Vicedominum, præbuitque ei cor- am omni Clero et populo auctoritatem dispensationis sanctæ Ecclesiæ, atque possessionum ei pertinen- tium, cunctæque plebis; ac duplo tantum quam antea fuerat præpositus, denuo est honore sublimatus : ita ut peccasse se clamaret Episcopus, quod tam idoneam et perfectam personam, aliorum regiminibus subje- cisset, et illum inutilem et minus idoneum promovisset. Unde et illud manifestum fit, idem, aut certe non admodum diversum fuisse, Vicedomini et Œconomi munus; tum ex iis quæ subduntur : Recordatus prio- rem ejus conversationem, et in quibus sanctæ Dei ministraverit Ecclesiæ, quod viduis, et orphanis, et egenis optime ministraverat, etc.

8 Postea tamen, ut sensim sibi profani Magistratus aliquando ab auctoritatem Imperatore.

auctoritatem in res sacras arrogare consueverunt, id munus Constantinopoli conferri ab Imperatoribus cepit, ut ex Zonara constat, qui tom. 3, in Isaacio Commeno ita scribit: Præterea in Patriarchæ gratiam, etiam Ecclesiasticarum rerum administrationem Ecclesiæ tradidit. Nam cum ad illud tempus magnus Œconomus, ut et vasorum custos, designari ab Imperatore solerent; utrumque id munus Patriarchæ potestati subjecit, utroque Remp. privans. Idem in Romano Argyropolo: Fuerat enim aliquando ecclesiæ, quæ a Verbi Dei sapientia nomen habet, magnus Œconomus: ἐπεὶ τῷ βασιλεῖ ἀνεῖτο πρόσθεν δικονόμος τῆς ἐκκλησίας, τῶν τῶν προχειρίζεσθαι. Nam Imperatori permissum fuerat antea Œconomus ejus Ecclesiæ designare. Vide Glossarium Meursii, qui tamen videtur existimare id ante Isaacium semper fuisse factitatum.

VITA

EX SIMEONE METAPHRASTE,

interprete Gentiano Herveto.

CAPUT I.

S. Marciannus fit Presbyter, deinde Œconomus.

Sunt quidem multa quoque alia, quæ hanc regiam exornant civitatem, Imperatorum sedes, et opes, et omne genus pulchritudo, situsque et magnitudo, et a moenia, quæ sunt hostili manu potentia: nihil autem ei adfert æque magnum decus et ornamentum, atque vita virorum bonorum et virtutis amantium. Ii enim majorem quidem adferunt delectationem, et majorem etiam admirationem: quin etiam majorem pariunt utilitatem. Propterea major est gloria civitatis, ornari potius viris piis et religiosis, quam murorum propugnaculis. Atque ea quidem multos viros tulit præclaros, qui eam decorant variis virtutis ornamentis: ex quibus si quis primos accurate elegerit, et iis vitam Marciani conferre, vel etiam præferre voluerit, is mihi non videatur a recto excidere iudicio. Quod autem non sit mala de eo nostra, sed recta sententia, ipse, ut aiunt, ostendet, eritque procedens fide digna oratio.

2 Hic ergo Marcianus floruit quidem tempore ejus cui fuit idem nomen, nempe b Marciani, qui tunc erat dominus Romani Imperii. Patriam autem suam veterem Romam ab alto repetens a parentibus, (illi enim ex ea profecti, in hanc Constantini civitatem, quæ erat recentior, migrarunt) consequenter erat et illustri natus genere, insignique opibus et dignitate, et quod nobilitatem referebat ad splendorem Imperatorum. Tanta autem gloria insignes nactus parentes, pietate autem et religione longe insigniores, ipse quoque educatur liberaliter, et eruditionem pulchre docetur, nostram, inquam, et externam. Deinde sicut Moses quoque ad Ægyptios, ita etiam Marcianus optime venit ad Byzantinos, et ad majorem et perfectiorem sapientiam, eam, inquam, quæ est ex spiritu, convertitur. Qua quidem ex re et vite splendor, et sermonis gratia illi accedens, nomen ei peperit, et insignem fecit inter omnes laicos: paulo post autem etiam cooptat in Clerum Ecclesiæ: et cum sacris esset dignus, deducit ad gradum Sacerdotum. Qui autem ei ad hoc vim attulit, fuit hujus civitatis c Patriarcha. Nam illum quoque cepit Siren illius virtutis, et plenæ erant aures iis, qui de illo spargebantur, sermonibus et laudibus. Cum ergo gradus, qui inter Sacerdotium intercedunt, nihil esset quod prohiberet, sed multo magis, ut ad majora procederet, invitaret; cum omnes brevi tempore pervasisset, vocante tempore, refertur etiam in numerum Sacerdotum. Deinde etiam fit Œconomus maxima Ecclesiæ communi suffragio, non vim afferens, sed invitus, et non tam honoratus, quam eos honorans, qui eum prætulerant. Sed hæc quidem postea.

3 Modo autem cum ei admodum juveni creditum esset Sacerdotium, et ejus parentes e vita jam excessissent, et utriusque facultates, quæ erant luculentæ, accepisset; eum juventutem quidem moderate, Sacerdotium autem honeste, opes vero pie regere et administrare fuit cognitum: ut qui egenos suæ hereditatis assumeret coheredes, et eis majori parte cederet: vel, ut hoc potius dicam, cum eis quæstuosam exerceeret negotiationem, et in parvis suppeditandis maxima vicissim acquireret. Atque alias quidem voluptates magno quodam et excelso animo apparuit eum despiciere, et eis minime uti; ab uno autem solo victus fuit amore, a verbis, inquam, divinæ scripturæ: et ad illa oculos perpetuo convertebat, et eis perpetuo assidebat: quo fiebat, ut nihil esset in eis adeo occultum et inventu difficile, quod non manifestum et notum evasisset laboriosæ ejus diligentia. Ventri autem et oculis fortiter imperabat; ut qui sciret florem et robur juventutis per ea facile impelli ad lapsum. Sunt autem casus, qui ex iis oriuntur, multi et difficiles. Precibus autem et vigiliis se dedebat plurimum, et valde pueros edocebat, quod ad virtutis rationem attinet, non solum eos, qui erant relati in numerum Sacerdotum, sed, ut semel dicam, quotquot in canitie erant pii et religiosi, et curam gerebant philosophiæ.

a De muris urbis Constantinopolitanæ multa habet Petrus Gyllius lib. 1. Topograph. cap 49.

b Imperavit Marcianus a 29 Julii an. 450, usque ad finem Januarii 457.

c Fuerit ne hic Anatolius, qui an. 458 obiisse traditur, coliturque a Græcis 3 Julii, an Gennadius ejus successor, de quo 25 Augusti et 17 Novembr. agens, haud constat. A Gennadio certe constitutus est Œconomus magnæ Ecclesiæ, ut ex Theodoro Lectore diximus.

CAPUT II.

Templum S. Anastasiæ ædificat.

Ilo autem suo præclaro boni et honesti amore, valde quoque amabat sacras aedes Christi Martyrum, et ex eis alias quidem, quæ laborabant, et ruinam minabantur, reficiebat; alias autem, quæ nondum factæ fuerant, excitabat. Quod autem ardentissime amabat, et sui desiderii finem existimabat, hoc erat, ut præclaræ et insigni inter Martyres a Anastasiæ præclarum templum extrueret. Laborabat autem in loco inveniundo, in quo opportunissime sacram ei aedem extrueret. Cum de eo autem esset sollicitus, mulier quædam, quæ genus ducebat ex b Syrorum Antiochia, Nico nomine, cum paulo ante conjugem amisisset, insignem domum, quæ ei hereditate obvenerat, posita autem erat in medio Constantinopolis foro, volebat vendere, ut cum ejus pretium accepisset, ad sua reverteretur. Hæc cum rescivisset hic ardens amator Martyris, et locum vidisset convenientem, et situm esse aptum suo proposito, pro luero rem esse ducit: et ad mulierem veniens, loquitur de pretio, et numeratis bis mille aureis, persuadet ei domum vendere.

5 Cum sic fecisset, planum erat eum jam velle opus aggredi. Sed qui bonis omnibus adversatur, ne hic quidem ostendit se suæ artis oblitum, neque omnino cessare, aut cessaturum esse malefacere; sed se mulieri astute insinuans, et ei gravem immittens poenitentiam, ejus mentem valide oppugnabat; tanquam alias machinas ei pudorem admovens, quod scilicet a vulgo haberetur ludibrio; quæ sic pulcherrimas consumeret possessiones, erat enim domus antiqua et magnifica, et cui longo ante tempore, magni scilicet Constantini, contigisset ædificari: locari autem mercedibus et annuis possessionibus, satis magnum commodum afferebat. His mulier, ut mulier, labefactata, contractum solvere conabatur. Marcianus autem, qui nulli volebat esse molestus, nec cogere ut aliquid faceret quod nollet, suo jure cessit, et possessionem dimisit mulieri; quærens actionis sacrum esse fundamentum, et nihil volens offerre sanctæ Martyri,

Ex METAPHRASTE prudentia: largitas in pauperes:

Studium Scripturæ:

abstinentia: pietas: zelus.

a Viri sancti urbium ornamenta.

b S. Marciani patria, genus, parentes:

institutio:

Sacerdotium:

c

officium Œconomi:

Templa instaurat et extruit.

a Erit locum templo S. Anastasiæ.

Eum dimittit.

EX
METAPHRASTE

c
d
Vaticinium
S. Gregorii
Theologi de
hoc templo.
e

f
S. Marcianus
templum ma-
gnificum S.
Anastasiae ex-
truit.

tyri, quod non prompto et alacri daretur animo, aut quod esset coactum.

6 Ex hoc ergo videbatur malignus victoria potitus: sed fuit illud principium, quo factum est, ut maxime vinceretur. Nam Deus, qui scit omnia traducere ad id quod est conducibile, is providet, ut hujus rei exitus sit longe melior et præclarior. Hic enim Marcianus cum hoc amore teneretur, et aliquando versaretur in legendis orationibus ejus, qui et sermone, et moribus, et Theologia præclarissime refulsit, sapientis, inquam, Gregorii; et de hujus Martyris templo cognovisset, c ut ille dicit, quod positum quidem esset in iis, quæ d Domini Rostra vocabantur; (erat autem tunc veluti quædam sedes Orthodoxis adversus Arianos): cum ergo cognovisset, quæ ille de eo templo prædixerat, suum gregem incitans, et ei ad dens animum: e Hanc Anastasiam, hanc, inquam, quæ cognomen accepit ex resurrectione, videbitis, sat scio, ampliorem et majorem. Cumque didicisset, non sine Dei numine nec temere prædictum fuisse a magno illo viro; etsi non magis prædictum fuisse de templo, quam de populo; et, utpote quod is, qui per illum hæc prædixisset, posset quoque verba in opus deducere, neque reputans impensuram multitudinem, neque quod major esset conatus, quam qui ejus viribus conveniret, ei quæ omnia potest fidei rem credens, opus cepit urgere.

7 Et illud quidem minus et vetus templum relinquit in priori figura; ut sic omnibus ad spectandum propositum, apertius quam lingua prædicaret Theologi prophetiam; alterum autem ei excitat maximum et pulcherrimum, in orbem quidem variis porticibus atrisque et vestibulis, quæ vel ante templum elegantem præ se ferunt speciem, comprehendens; id autem veluti quandam magnam stellam, vel lunam a multis iisque pulchris stellis circumdatam, in medio erigens. Qualis enim id complexa sit pulchritudo, columnarum splendores, et colores, et magnitudo, lapidumque fulgor, et claritas materia, aurum tectum supra illustrans, ut ubique picturæ, quæ artis quidem perfectione mentes obstupefaciant, oculos autem demulcent varietate materiae. Jam vero f domum venerandæ illuminationis, aut eam quæ est constituta ad rependa sacra vasa et donaria, quomodo quis dicens, non minus dixerit, quam postulet operum dignitas? Ipsorum autem vasorum multitudinem, aut materiam, aut artem, qui volet oratione persequi, sciet omnino, se ea solum mirari posse, non lingua exprimere. Adeo sunt omnia æque excellentia, ut etiamsi nemo prædixerit, vel ex hoc possit esse manifestum videntibus, quod ea mente divina processerunt, et manu divina opem ferente e Superis.

a Acta S. Anastasiae dabitur 25 Decembris. Ejus reliquæ an. 1 Leonis, Christi 457. Constantinopolim allata, occasione forte sancti hujus consilii Marciano præbuerunt. De his Cedrenus: Illo anno allate sunt Sirmio reliquæ sancte Martyris Anastasiae; inque ejus templo depositæ, quod est apud Rostra Domini.

b Quæ sola sine addito Antiochia dici solet, de qua alibi sæpe. c Græcum hujus vitæ exemplar nondum nacti sumus. Hic mendam suspicamus, propter ea quæ subjiciemus.

d Lipomanus et Sarius edidere Rostra Domini. De ea æde Cedrenus in Valentiniano: Tunc et Theologus Gregorius majore cum libertate verbum veritatis Constantinopoli docebat, in oratorio S. Anastasiae, quod adhuc erat exiguum, decennium ibi et paulo amplius (id ad ejus vitam 9 Mali expenditur) moratus. Ibi quoque inaudita eduntur miracula ex apparitione immaculate Domine nostræ Delpare. Duplici enim nomine appellatur templum S. Anastasiae: nam Anastasis dicitur, id est Resurrectio, quod ibi resurrexerit veræ religionis doctrina; et Anastasia, a miraculo quod isthic contigit. Fertur enim mulier quædam ex edito loco collapsa exprisse: facta deinde communi a Catholicis precatione, revocata ad vitam. Id oratorium cum tunc esset exiguum, postea a S. Marciano reedificatum est, uti nunc cernitur. Ita ille, quæ ex cap. 4 fiunt clariora. Xylander hic vertit, plus Imperator Marcianus ad eam molem extruxit, etc. perperam. Græce est ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς ἐκείνου ἀποκατασκευασθείσης. Sozomenus lib. 7, c. 3 de eodem Gregorii Theologi domicilio sic scribit: Gregorius autem Nazianzenus præsidebat iis qui Trinitatem substantialitatem profitebantur. Is in exigua quadam cellula cœtum suum colligebat, quæ per quosdam suæ fidei homines,

tum ipsi, tum iis qui consimilem religionem amplectebantur, in domum precatoriam constructa erat. Sed eadem postea templum urbis effecta fuit præ ceteris illustre: estque non solum structuræ elegantia et majestate, sed et evidenti quoque divina apparitionis utilitate conspicuum. Etenim divina vis manifeste hic apparet, tum per se, tum per somnium sæpe multis, qui et morbis et variis rerum casibus affligebantur, opem tulit. Creditum autem est, hanc esse sacram virginem Mariam, Christi matrem. In hujus enim honorem templum extractum conspiciunt. Porro hanc ecclesiam Anastasiam appellant, (quod nomen resurrectionem significat) ob id, ut ego quidem puto, quod Nicæni Concilii dogma Constantinopoli per diversa docentium potentiam collapsum jam, atque (ut ita dicam) intermortuum, per Gregorii prædicationem hic resuscitatum sit, ac revixerit: seu potius (ut a quibusdam audivi, qui se rem veram referre asseverabant) quod congregato ad concionem populo, gravis mulier e sublimi portico delapsa hic expiravit: eademque factis super ipsa communibus omnium precibus revixit, et una cum facti salvata sit: ideoque ex miraculo divinitus edito deinceps istam appellationem locus ille sortitus fuerit. Eadem scribit Niphorus Callistus lib. 12, cap. 7. Brevius Socrates lib. 5, cap. 7. Eodem tempore Gregorius ad urbe Naziano transiit, intra urbem in parvo oratorio conventus faciebat. Cui oratorio Imperatores postmodum maximum templum adjunxerunt, vocaveruntque Anastasiam. Agit de eadem domo Baronius, ad an. 378, nu. 58 et seqq.

e Ex Græco textu, si is esset ad manum, elici fortassis clarior sensus posset. Anastasiae meminit Nazianzenus orat. 32 ad 150. Episcopus: Vale Anastasia, nomen a pietate habens. Tu enim nobis fidei doctrinam, quæ adhuc contempuit erat, excitasti. Vale, inquam, communis victoriae sedes, nova Silo, in qua primum arcam fiximus, quadraginta annis in deserto circumactam, incertisque sedibus vagantem. Tuque o magnum hoc templum et nobile, nova hæreditas, quod magnitudinem, quam nun habes, ab orthodoxa doctrina suscepisti: quodque nos, cum prius Jebus esses, Hierusalem effecimus. Vosque etiam alia aedes sacra, etc. Multa in eadem sententiam habet idem Gregorius in Insomnio de Anastasia templo. At in carmine de vita sua, hæc inter alia canit:

Anastasia, templorum honoratissimum,
Quæ fidem suscitasti in terra jacentem:
Arca Noe, quæ diluvium sola
Mundi effugisti, et fers secundum
Catholicum mundum in secunde, etc.
f Id est baptisterium, ut infra num. 47, exponitur.

CAPUT III.

Veste pauperi data, ipse splendida indutus cernitur.

Omnibus autem convenientibus, novi quidem templi, ut par est, encaenia celebrabantur; et a dies quoque, quo ipsa Martyr certamen consummavit, ipso, inquam, Decembre. Vocabant autem encaenia et fideles b Imperatores et sacrum Senatum, et universam, ut semel dicam, civitatem. Oportebat autem, qui latebat, Marcianum eo die videri, qualis esset moribus, qualis virtute et quantum se ultra mandata extendebat. Nam cum tota concurreret civitas, et egentes una cum ea quodam pacto attraherentur, pauper quidam accedens ad hunc virum egregium, (ii enim exquirunt ac discunt benignas et clementes animas, non secus atque ii qui laborant, medicos) accedens ergo, respexit ad ejus dexteram, et petiit ut acciperet aliquid medicamentum famis. Ille autem (tunc enim nihil gestabat in sinu, sed revera habebat intra animæ sinum benignitatem multam et clementiam, cum remotus fuisset ab omnibus, et locum adspexisset valde latentem, nullo autem alio, nisi una tegetetur tunica, quod quidem fuit ei tota vita familiare, ut duabus non uteretur tunicis; cum sic se haberet vir divinus, etsi facile erat excusando egestatem, repellere supplicationem; nam quod nihil portabat, testes habebat omnia intuentes oculos. Ille, perinde ac si non daret, fieri non posset, ut non Deo afferret molestiam, cum se ea ipsa, qua sola indutus erat, veste exisset, dat egenti prompto et alacri animo: et de cetero habebat solam vestem Sacerdotalem, et penulam, quæ corpus contegebat, quam etiam unde quaque contrahens, cupiebat quantum fieri poterat, latere, et id quod factum fuerat, omnium celare oculos.

9 Postquam autem fuerunt intra ædem sacram, ei autem divinum celebrare sacrificium jussit primus Sacerdotum; ille quidem penulam similiter contrahe-

Dedicatur
templum.

a

b

S. Marcianus
proprium ve-
stem dat pau-
peri.

Videtur splen-
didissima
veste indutus.
bat

bat et complicabat, cupiens, ut diximus rem latere. Qui autem aderant, et una cum eis Pontifex, cum oculis in eum defixissent, vident quoddam novum et arcanum miraculum, et propemodum iis solum credibile, qui adspexerunt; vident eum intus indutum eximia quadam veste regia, et auro nitenti intertexta, quæ tunc etiam magis apparebat in manibus, quando eos qui accedebant, divino corpore impertiebat. Hæc videntes, alii quidem apud se mirabantur; alii autem aliis quoque enuntiabant; nonnulli quidem ut admirantes, nonnulli vero, ut est verisimile, etiam invidentes. Qui etiam ad ipsum Pontificem c Gennadium accedentes, tamquam existimantes eum nescire, quæ eum scire maxime volebant, ei renuntiant. Deinde ei etiam conabantur detrahere, et movebant calumnias adversus beatam illam animam. Et ille seipsum quoque dicebat vidisse, modum autem ignorare, et se revera de eo dubitare.

Miraculum explorat Patriarcha.

10 Postquam autem a Marciano fuit impositus finis sacrificio, eum accersit Patriarcha : et eum seorsum conveniens, de veste reprehendit, dicens eam magis Imperatoribus convenire, quam Sacerdotibus. Ille autem magis animi dubius, quam is qui dubitabat, procidit ad pedes illius, et in eos multas fundens lacrymas, negabat omnino id quod dictum fuerat, et dicebat deceptos fuisse ejus oculos. Tale quid enim vel solum cogitasse, aperta est insania. Ad hæc Patriarcha (stultum enim existimabat et a ratione aperte alienum, propriis non credere oculis) manu propria statim tangens, relaxat ipse penulam simul cum veste Sacerdotali, et de cetero miraculum videbatur et dicebatur. Nam illa quidem aurea, quæ paulo ante videbatur, tunica, nusquam erat; nudus autem Sanctus videbatur sicut erat, exceptis his indumentis Sacerdotalibus; nudus, inquam, qui vere aureis virtutis tunicis, quæ sub aspectum non cadunt, tegebatur. Hoc Pontificem quidem adducit in admirationem; in admirationem autem adducit etiam Imperatores, cum jam fama ad eos pervenisset : clarum autem erigit trophæum simul et adversus malignam et sceleratam Arii insaniam, quæ, proh dolor, usque ad id tempus defendebatur ab aliquibus. Fidelium enim multitudo, cum miraculo ei esset veluti additus animus, et in recta esset confirmata sententia, Arii quidem dogmata respuebat tamquam nugæ; ipsi autem perinde ac quædam annium fluentia, prompto et alacri animo ad templum confluebant, partim quidem contemplaturi ejus pulchritudinem, partim autem rectos quoque audituri sermones. Tanta autem et tam innumerabilis confluebat multitudo, ut vel solum accessisse prope ambitus, esset præmium multorum sudorum, et a multis estimaretur dignum, de quo acriter contenderent.

a Colitur S. Anastasia a Latinis 28 Decemb. a Græcis 22 ejusdem, quo verisimile est hanc dedicationem contigisse. An forte an. 464, quo ea dies Dominica fuit? Nam quod baronius ann. 439, contigisse eam dedicationem tradit, id nullius veteris scriptoris confirmat auctoritate : nec verisimile est tam cito eam ecclesiam absolvi potuisse.

b Leonem et Verinam, quæ alii Berina dicitur.

c Sedit Gennadius ab an. 438 ad 471.

CAPUT IV.

S. Anastasiæ templum ab incendio servatum, miraculis illustratum.

Conveniebant ergo, diem unum festum frequenti deinceps tempore celebrantes. Nam ab eo quoque frequentia fiebant miracula. Ex quibus, ne in multis dicendis immorer, aliquid unum accipiens narabo, quod satis est et ad ostendendam magni Marciani gratiam, et quod hoc sacrum templum Dei voluntate factum sit. a Incendium, quod non multa habuit similia, exitio dabat Rostra Domini. Nam cum ignis apprehendisset loca, quæ sunt ad mare Bo-reale, totam urbem cingebat, et sic serpens ferociter

a Incendium S. Marciani precibus restinquitur.

usque ad mare quod est in meridie, depascebat omnia, quæ intercedebant. Consequenter ergo hanc quoque sacram ædem ignis comprehendebat impetus. Unusquisque ergo propriis neglectis calamitatibus, ad templum acriter procedebat, igni, qui non cernebatur, eorum inflammatis animis. Homo autem Dei nihil perterritus, et, ne si quidem eum in orbem circumsideret ignis, nihili faciens sed fidei in Deum credens omnia cedere; sacris acceptis Evangeliiis, in summum tectum ascendit, et stans in medio flammæ, et se convertens ad preces, Christe Deus, dicebat, Deus patrum nostrorum, qui Abrahæ sacrificium suscepisti, et quem ei ex promissione præter spem præbuiti filium, præter spem a cæde liberasti; qui etiam in fornace Babylonica tres pueros captivos eo effecisti potentiores; ipse nunc quoque Domine, hanc tuam domum conserva, ne ledatur ab igne; et ne concedas, ut opus tuum quod nos multo labore et tanto perfecimus desiderio, ignis destruat; ne adhuc pergat inimicus in nos insolenter gloriari; nec ora Arianorum, qui sunt nobis propinqui, nos probris appetant : sed nunc quoque ostende aliquid dignum tua benignitate et majestate, ad gloriam tui nominis, et ad nostram, qui veritati credimus, gloriationem et exultationem. Hæc cum ille diceret, una cum verbis effluebant lacrymæ, et ostendebant eum intus extabescere. Deinde cum subjunxisset, Amen, videbant omnes fere qui aderant, primum quidem ignem sibilantem circa totam ædem, et in illam veluti facientem impetum; deinde vero recedentem, et veluti repressum a quadam inexpugnabili et fortissima virtute. Certe hæc quoque sacra ædes, quomodo divinorum puorum aliquando corpora, tota illasa, tota intacta, in tanto; o Christe Servator, igne est conservata.

EX METAPHRASE

Gen. 22.

Dan. 3.

Miracula S. Anastasiæ, et D. Virginis.

12 Nec hoc solum, ut jam ante diximus, sed plurima quoque alia admirabilia in hoc templo ostenduntur; multa quidem et tunc per Marcianum, multa autem post illius quoque mortem, partim quidem magna inter Martyres Anastasia, partim autem ipsa quoque communi omnium Regina intemerata, inquam, Deipara operante. Quæ quidem evidentissime apparet iis, qui in eo sunt paulo meliores, cum figura et forma consueta, non solum in somnis, sed re vera, caussa est ut fugentur demones, morbi et ægritudines : veneficique et aliis malis medicamentum vere est inexpugnabile. Sed hæc quidem dicere certamen est non facile, et enumerare perinde est ac mare metiri cyatho.

Mortua S. Marciani precibus suscitata.

13 Quod autem non solum vivi, ut recte viverent, sed etiam jam mortui, ut viverent, in hoc templo acceperunt, jam volens declarare oratio, inveniat eorum, qui adsunt, aures paratas ad accipiendum miraculum. Mulier quædam ex superiori porticu dexteræ partis despiciens, et plusquam tutum esset, se in altum extollens, simul et cadit ex alto, et sibi quidem mortem affert; affert autem, proh dolor, mortem quoque fœtui, qui in eo habitabat. Quod quidem cum vidissent divinus Marcianus et populus, id ferre non poterant : sed in medio festo erat lamentatio et lacrymarum occasio id quod acciderat. Verumenimvero is qui est natura bonus, non sinit diu dominari illam affectionem : sed antequam e templo exirent qui congregati fuerant, (oportebat enim simul et Dei clementiæ, et in eos qui ipsum amabant, gloriæ opus conspici) cum in altum manus sustulisset Marcianus, et communiter oraret cum populo : et mulier surrexit præter opinionem, et intus motus est infans admirabiliter. Sed de miraculis quidem satis sit in præsentia.

a Contigisse hoc incendium scribit Marcellinus Comes Basilisco et Hermenico Coss. Indict. 3, anno nimirum Christi 465. Consentit Chronicon Alexandrinum, et addit contigisse seria 4. 2 Septemb. cum celebraretur memoria S. Mamantis. Quæ à veteribus sunt : nam iis Coss. Indict. 3, littera Dominicalis erat C, et 2 Septemb.

Incendium Constantino-poli.

Ex
METAPHRASTE.

plemb. incidebat in diem Iovis. In vita S. Danielis Stylite 11 Decemb. dicitur cepisse incendium vesperi, quando a piis hominibus quæ ad festum pertinent inchoantur, et vigiliæ aguntur. Cæpit ergo 1 Sept. ad vesperam die Mercurii, pridie S. Mamantis, quem Græci 2 Septembris, Latini 17 Aug. colunt. Cedrenus refert hoc incendium anno 5 Leonis, qui erat Christi 461. De eo Theodorus Lector lib. 4. Magnum ortum est eo tempore incendium altera Septembris. . . . Marcianus vero Œconomus ad tegulas ecclesiæ S. Anastasiæ ascendit, et Evangelii manu prehendit, lacrymis et precibus domum illasam servavit. Cedrenus recenset quæ incendio absumpta sunt publica ædificia; at de S. Marciano hæc scribit: Marcianus autem Œconomus magnæ Ecclesiæ, qui templum construxerat sanctæ Resurrectionis, illud adhuc recenter ædificatum ab hoc incendio servavit, cum in tectum ascendisset cum Evangelio et thymiamatis, Deumque lacrymis placasset. De eodem incendio agitur in vita S. Marcelli Archimandrite 29 Decembris. Hinc porro refellas Gyllium, qui lib. 3, cap. 6 ita scribit: Ex his Sozomini verbis (superius a nobis relatis) patet errare recentes, hanc ædem Divæ Anastasiæ Romanæ attribuentes. Descriptio regionum urbis dumtaxat appellat ecclesiam Anastasiæ: quam ego arbitror unam fuisse ex his duabus, quas maximas et ornatas omni genere lapidum Cedrenus scribit incendio excitato regnante Leone conflagrasse. Mirum est illud de æde S. Anastasiæ per Marcianum servata non animadvertum ab hoc auctore in eodem Cedreni loco.

CAPUT V.

Templum S. Irenes, atque ædificat Marcianus.

Oportet autem omnino alia quoque templa complecti oratione, quæ ille pie ac religiose ædificavit: *a* Irenes, inquam, quæ est inter Martyres admirabilis, quod est ad mare positum: et ejus, quod est illi continens, divini scilicet Theodori. Hoc enim templum Martyris Irenes, erat quidem in principio, neque propter magnitudinem, nec pulchritudinem, nec ullum alium ornatum aut magnificentiam, dignum quod spectaretur: sed Deo omnino curæ fuit id excitare in eam, quæ nunc cernitur, magnitudinem et pulchritudinem. Quamobrem Gennadio quoque Patriarchæ divina quædam apparet visio. Dicebat autem visio: *b* Solve hoc templum: tempore enim tui *b* successoris sum id rursus excitaturus. Atque ille quidem simul jussum implevit, et vitam finit. Marcianus autem ille admirabilis, cum ad ejus aures pervenisset hæc visio, atque ei etiam fuisset *c* tradita magnæ Ecclesiæ dispensatio, existimans somnium id ad se deferre, varias apud se versabat cogitationes, quoniam modo fieri posset, ut ei succederet hoc opus ex sententia. Inscientibus itaque fere omnibus, cum paucis aliquot illuc venit. Deinde etiam cum ipsos jussisset recedere, (jam enim erat nox) solus et genu et anima Deo inclinata, ubi nunc sacra ara est posita, orabat dicens: Deus, qui execranda templa simulachrorum tuo nutu et salutati voluntate evertisti, ab eorum autem deceptione opus tuarum manuum liberasti; ædes autem sacras et templa sancta excitari jussisti, in quibus tu quoque semper divina multa signa peragis; ipse nunc quoque convenienter tuo divino promisso, ad hunc locum respice, et eum sanctifica tua ineffabili gratia et virtute; per nos Domine excitans jam tibi præcognitam domum ad tuam gloriam, ad nostram exultationem, ad multarum animarum salutem, quæ tuum nomen invocant. Certe Deus et Rex omnium, cujus voluntati cedunt somnia, et cujus vere est opus cogitatio. Cum sic orasset, ejus oculis somnum immittit Deus, et statim ei ostendit in somnis, et templi situm, et magnitudinem, et aliam omnem ædificationem. Deinde etiam divinam tamquam in somnis audivit vocem: O Marciane, fieri possunt omnia credenti.

13 Cum itaque surrexisset, metu et gaudio plenus, accedit ad Archiepiscopum, et exponit visionem. Illius autem gratum assensum assecutus, ad opus aggreditur, et ut, prout ei ostensum fuerat, ædem faceret magnificam, cum proximum mare, quod tunc templi fores propemodum alluebat, labore et magnis sumptibus effodisset, templi sic jacit fundamentum: adeo ut huic quoque templo conveniat, quod dictum

est: Ipse super maria fundavit eam, omnium scilicet opifex. Jactis autem fundamentis, reliqua quoque pergit ædificare. Magnificas enim columnas per seriem utrinque statuens, deinde alias iis superne imponens, effecit inferiores et superiores porticus. Deinde cum totam ædem omni ex parte comprehendisset *d* *δπαλοποιε*, ita tectum imponit, maximis id complexus trabibus. Quid autem dixerit quispiam, quam sint validi parietes, quam sit amœnum pavementum, quam sint alia omnia ornata, accurata, et elegantia? Nam ubicumque quispiam oculum defixerit, existimans se immorari in eo, quod est pulcherrimum, deinde rursus aliud attenderit; eum ponitebit moræ, quam in priore traxerit: et sic omnia pervadens inveniet, cum semper id, quod præcessit, videatur vicini ab eo quod adest.

16 Cujusmodi autem invasit quoque dæmon, hoc præclarum opus impedire aggrediens? Nam cum duæ magnæ columnæ, quæ statutæ erant ante aram venerandam, jam essent erigendæ, altera ex iis manibus hominum diu parere noluit, vixque contineri poterat, et a statu concinno divertebat, et instrumenta continenter dirumpantur: iisque, qui ad hoc administrabat, defatigata jam erat industria. Tandem cum fieri posse veluti desperasset, ad Sanctum uno consensu accedunt, et id, quod factum fuerat, renuntiant. Is autem non statuit se dedere otio et socordiae. Neque vero afferendi remedi spem abiecit, respiciens imbecillitatem cogitationum et manuum humanarum: sed spei in Deum universum permittens, venit ad locum. Et cum primo manus extendisset, et se totum contulisset ad precationem, et figuram crucis signasset, increpavit dæmonem, qui erat causa impedimenti: Inimice, dicens, et hostis omnis boni, cessa invidere et ea impedire, quæ fiunt ad Dei gloriam. Deinde ipse quoque cum aliis manibus jam senio affectis, opus una attingens, magnum attulit momentum, ex spiritu potius, ut ita dicam, quam ex corpore: et protinus moveri cœpit columnæ status, et cessit manibus. Apparet autem in hodiernum usque diem in columna miraculum per hoc quod a recto paululum declinaverit. Hanc autem dicimus columnam, quæ posita est a sinistris aræ sacræ iis, qui adspiciunt ad Orientem.

17 Sed quomodo pulcherrimi quoque ab eo constructi illuminatorii, quod quidem solemus vocare baptisterium, paucis explicare quis possit pulchritudinem, quod videntibus cum admiratione magnam profundit voluptatem? Comprehensum enim est a quinque porticibus, sicut Probaticam quoque aiunt piscinam quæ est in Hierusalem. Sed hic quoque majora, quam illic, videntur fieri miracula. Nam in illa quidem erat qui accedebat Angelus, et uno die unus assequatur curationem. Hic autem non est servus qui ministrat, sed advenit quidem Dominus. Curatio autem non uno fit die, sed assidue: et non solum corporum, sed etiam aperte animarum. Ostendit autem divinus Marcianus hæc quoque figura baptisterii, se universum fecisse ad formam hujus, quæ sermone celebratur, piscinæ. Cum enim tectum tholis divisisset, et aureis lapillis quæcumque erant illius ornasset, et ægrotorum figuras descripsit ad unguem, et ipsum etiam Christum ægrotos curantem; ut non solum eos qui laborant, sed medicum quoque videre liceat. Optimum autem fuerit, non ita valde indigendo præsentem oratione, ea quæ dicta sunt, ipsis oculis apprehendere. Nam quæ illic sunt, majora esse existimo, quam ut ea possimus oratione consequi, et quæ possit solus visus comprehendere. Quamobrem ea quidem statuo prætermittere. Quæ autem sunt his germana, et simul propinquo tempore perfecta fuere, ea dicam utique; et quod jam mihi fuit in memoria, divini Isidori templum, adhuc magis litteris memorie mandabo.

Psal. 23. 2.
Templi S. Irenes mira elegantia.

d

Dæmon opus impediens, cruce pellitur.

Baptisterii unifici operis.

Joan. 3.

Templum S. Isidori constructum.

Multa isthic sunt miracula.

Moritur S. Marcianus.

Magnifice sepeletur.

Encenia templi S. Irenes.

h

Filia S. Marciani, templum ab eo constructa.

18 Cum divinarum oratoriorum ædificationis quodam vehementissimo teneretur amore bonus revera Marcianus; nec magnum quoque neglexit e Isidorum: sed ut ejus sacras afferret reliquias, et magnificentissimam ei ædem extrueret, magno sibi duxit studio contendendum. Nec cessabat omnem locum considerare ac contemplari. Et ideo adhuc quidem differebatur ædificatio; cum autem ejus collegisset reliquias, et in loculo deposuisset, eas statuit in præsentia servare in hoc templo Martyris. Ubi autem brevi aliquo post tempore aggressus est eas transferre, accidit ibi aliquid admirabile et arcanum. Neque enim ipse, nec alia multa manus hominum potuit thecam amplius movere. Divinam ergo aliquam rem esse arbitratus, et f cum aliquo ei in somnis ipse significasset Martyr, se loco delectari, neque velle hinc suas transferri reliquias, deinceps parens visioni, construxit hanc ædem, quæ sita est prope templum Martyris Irenes. Quod hæc ædes autem sit grata Martyri, per multa hoc signa significat, evidenter apparet, et magna miracula assidue efficiens, et a demonibus quidem liberans eos qui ab eis detinentur; naufragis autem fluctus sedans, et ventorum sævitiam increpans; eos qui molestia afficiuntur consolans, et tristitiæ caussas eis adimens; et aliqui ægrotantibus aut egentibus ea quæ sunt gravia, cessare faciens; et quæ bona sunt, præbens.

19 Hæc cum magnus perfecisset Marcianus, et his veluti aliis muris aureis, ornatus gratia et securitatis, civitatem decorasset, dissolvit vitam in profunda senectute, priusquam maximo templo Irenes celebraret encenia; hoc veluti excedendi appositum quidpiam eloctus: Hæc ambo in manus tuas commendo Domine, nempe animam quam ipse creasti, et templum, quod ego tua voluntate construxi. Quæ cum dixisset, decessit decimo mensis Januarii.

20 Concurrit autem universa civitas, deductura reliquias, ipseque qui tunc erat Pontifex, et quicumque erant sortis Ecclesiasticæ, et multitudo monachorum, et cæterus honestarum mulierum, et ex Magistratibus, quotquot erant pii ac religiosi. Atque sacras quidem ejus reliquias Joannis Baptistæ monasterium, quod etiam dicitur Danielis, suscipit: quod situm est prope divinum templum præclari Martyris Mocii: quod ipsum quoque fuit opus illius manus, vel, ut verius dicam, propositi. Quo quidem in loco in hodiernum usque diem præclare et pie ejus memoria celebratur.

21 Ædis autem magnæ Irenes, quam ipse fuerat fabricatus, g maxime pia Verina (ea autem erat uxor Magni Leonis) curam suscipit. Quæ quidem, quæ ei ad ornamentum deerant, implet diligentissime, auroque tectum ornat magnifice. Hæc autem declarat, quæ illic est inscriptio. Templi vero encenia quotannis peraguntur h vicesimo Januarii. Quo tempore magnus quoque est concursus multitudinis, et frequentis in ore omnium decantatur Marcianus, tamquam illius filias hæc duo templa vidente multitudine, et ejus memoriam per ea renovante: adeo ut nonnulli inter se lepide dicant cum voluptate: Ecce hæc quoque est alia filia magni Marciani, pulchritudine et magnificentia sorormagnæ Anastasiæ. Quod certe ille quidem ipse sollemniter de divina dixit Anastasia, quemadmodum censuerit quispiam esse præmittendum? Nam cum quidam ex ejus familiaribus magnam miraretur impensam: Si desponsurus essem, inquit ille, meam filiam, non quæ ad ejus decorem pertinerent, et ornatum, staturerem mihi esse præbenda quam possem magnificentissime? Nunc autem cum impensas staturerimus facere in templum sponsæ Christi, et sponsæ adeo pulchræ, et quæ pro ipso sanguinem non parsit fundere; non longe amplius et alacrius sumus sumptus facturi, nullumque ornamentum speciemque et elegantiam

prætermisuri? Tam splendidus et magnificus erat Marcianus in iis, quæ Deo grata erant, operibus, neque illis parebat sumptibus. Etenim non harum solum fuit conditor, sed multarum quoque aliarum ædium non tantum se præstitit opificem, verum etiam refectorem atque reparatorem. Ut i magni quoque Martyris Theodori, qui fuit in Tænaro, et k Stratonici Martyris, qui fuit l Rhegii.

a Baronius in Notis ad Martyrologium, ad 18 Septembr. fatetur se ignorare an quæ Constantinopoli erat S. Irenes ecclesia ei sacra fuerit quæ illo die cum Sophia sorore colitur, an ei quæ 5 Aprilis. Alia celebratur a Græcis 5 Maii Irenæ, de qua nihil in Martyrologio, multa in Menæis et Anthologio, ac prope incredibilia memorantur. Templum S. Irenes inter condita aut reparata a Justiniano memorat Procopius lib. 1, de ædificiis: aliquid fortassis templo, cætera elegantissimo, additum ab eo ornamentum est, quod ita rhetor ille solita adulatione celebravit, quasi integrum excitasset templum. Nicetas Choniates in Annalib. Manuelis Comneni lib. 7, ita scribit: επιβαλόμενος δὲ τὸν πρὸς θάλασσαν τῆς ἀγίας Ἐιρήνης ἀνοδοῦναι τὸν ναὸν, ὃν μετέβη μύστηρας, καὶ κάλλι κἀλλιστον, πάλαι Μαρκανὸς ὁ πάπυ ἀνοίγηρας, πῦρ δὲ ἠθάλασσε, μίση τὸν τοῦ τοιοῦτου κερμένους ἐκ βάρβρον ἀειμάμενος, τοῦ λοιποῦ τῆς ναοδομίας ἐπαύσατο. Aggressus templum S. Irenes juxta mare ædificare, quod longe maximum et pulcherrimum magnus olim Marcianus excitarat, ignis vero absumperat, cum partes aliquas a fundamentis construxisset, navi ejus ædificanda supersedit. Quod ita vertit Wolfius: Templum D. Irenæ maximum et pulcherrimum, a Marciano Imperatore conditum, et incendio absumptum, instaurare aggressus, cum partes quasdam ex fundamentis extruxisset, deslitit. Hinc quoque inductus Baronius ut scriberet in Notis ad Martyrol. 5 Aprilis: In honorem S. Irenes Martyris Justinianus Imperator excitavit nobilem ecclesiam, ut tradit Procopius lib. 1, de ædific. Justiniani Imp. Ante ipsum Marcianus Imperator (ut scribit. Nicet. Choniata, lib. 7, Annal.) id ipsum præstitit. Ita ille. At nec simpliciter citari debuit Choniates lib. 7, Annal. nisi adderetur Manuelis; cujus res gestas septem libris, aliorum uno, duobus, tribus prosecutus est. Nec tribui Marciano Imperatori basilica S. Irenes potest, quasi sub eo constructa, cum ne incepta quidem sit vivente Marciano Imper. sed ut hic dicitur, post mortem Gennadii Patriarchæ, quæ, an. 471 contigit. Testatur Gyllius nullum nunc vestigium superesse templorum S. Anastasiæ et S. Irenes. b Is fuit Acacius, qui ab an. 471, sedit usque ad 488, homo superbus et versipellis.

c Non tunc primum tradita est, sed, ut ex Theodoro Lectore dicitur, sub Gennadio, adeoque principio ejus Episcopatus.

d Id est areis subdialibus, tunc ne contigua ædificia luminibus offerrent, tum ut ecclesia longius abesset ab incendiis periculo: cum aliquando etiam in privatis ædificiis, Zenonis Augusti constitutione sancitum eodem fere tempore fuerit, duodecim pedes oportere relinqui ab eo qui ædificaturus est, inter propriam et vicini domum; ut habetur L. Ex quo pace. 12. C. ædificiis privatis. e Hic est S. Isidorus Martyr, quem Græci 14 Maii colunt, Latini 3 Febr. quo die ejus Acta dabimus, quæ et in Surio extant.

f In Actis S. Isidori hæc habentur: Sed divinæ quoque memorie Marcianus, qui fuit sanctus et beatus Oeconomus et Presbyter, qui venerandum templum S. Irenes, et S. Anastasiæ, in hac regia civitate divine excitavit, cum in posterioribus temporibus in somnis responsum accepisset a sancto Martyre (ab eo enim visus fuit sanctus Martyr, præcipiens ei ut excitaret templum in suo nomine) et a somno excitatus S. Marcianus, divina fuit captus cogitatione: et extruxit venerandam ædem, in nomine et ad gloriam sancti et gloriosi Martyris Christi Isidori, prope S. Irenem, quæ spectat ad mare, quam etiam simul dedit ipsi ædi S. Irenes. Deposuit enim sanctus et magnus vir Marcianus, in veneranda et sancta ejus capsâ, partem quandam sanctarum ejus reliquiarum, cum aromatibus et unguento sanctificato. Quamobrem ab eo tempore per multa miracula ostendit propriam virtutem et in eo loco presentiam, dans unicuique divina gratia ea quæ sunt ei conducibilia. g De Verinæ (quæ in quibusdam Græcis mss. Μαρινα dicitur) pietate agitur in vita S. Matronæ 9 Nov. ubi et mentio fit templi juxta mare siti, quod, ut ibi dicitur, nomine Pacis Dei appellatur. Existimavit nimirum Auctor, ut sanctæ Sophiæ templum a divina Sapientia nuncupabatur, ita et S. Irenes (quæ vox Pacem significat) a divina Pace vocari. h Nihil de ista extat illo die in Græcorum Menæis.

i Plures celebrantur Theodori Martyres: quis hic sit, haud possumus statuere. Procopius lib. 1, de ædific. refert ædificatum vel restauratum a Justiniano templum S. Theodori, ante urbem itum ἐν χῆρρι κάλυμνον ἔραστον, in loco qui dicitur Rhession.

k Ejus, ut remur, qui 13 Januar. colitur.

l An forte in Rhessio, ut jam diximus?

CAPUT VI.

Mortuos sepehit Marcianus: meretrices convertit.

Et quod est magis admirabile, cum in sacris ædibus ejus esset manus tam liberalis, ea erat multo magis profusa in cura gerenda pauperum. Quod quidem nunc vult cursim persequi oratio, adeo ut non solum manifesta fieret illius in egenos benignitas, sed hæc ipsa quoque beneficentia, qualibus donis dignaretur

EX METAPHRASE Multa ab eo reparata.

i

k l

Templum S. Irenes.

Templum S. Isidori.

EX
METAPHRASTE
Noctu mor-
tuus querit et
sepelit: qui
eum ut vivi
amplectun-
tur.

dignaretur illius amatores. Noctu vir ille admirabilis obiens plateas et civitatis angiportus, huius quoque curam gerebat. Sicubi invenisset mortuum præ nimia paupertate abjectum, et cuius nemo curam gereret, et quem talem vidisset, tanquam magnum aliquod lucrum assecutus, eum lubenter videbat: cumque eum diligenter lavisset et induisset, et alia justa pro more ei fecisset, deinde etiam mortuum tanquam vivum alloquebatur: Agedum, dicens, sis quoque nobiscum particeps ejus, quæ est in Christo, caritatis. Quæ cum sic diceret, habebat eum qui jacebat, audientem. Surgebat enim, (o miraculum, quod verbis non potest explicari) et bonum amplectebatur Marcianum, curam quæ ejus gerebatur, non illum, sed Christum potius ostendens suscipere. Deinde sic mortuus, rursus erat mortuus: et talis videbatur ab iis, qui erant superstites. Hoc autem fuit alias quoque cognitum: sed ex hoc evasit manifestus.

23 Media nocte, quando maxime putabat fore ut a nemine videretur, ventitabat ad quemdam argentarium sibi familiarem, ut aurum permutaret: et accipiens multum minutæ monetæ aneæ, ut haberet quod posset distribuere pauperibus, statim revertebatur. Argentarius autem accipiens noctem intempestivam ad lucri occasionem, iniqua trutina ponderabat aureos. Ille autem nihil contradicens, nec omnino accurate considerans, aperte ostendebat se omnia permittere conscientie ejus qui ponderabat. Cum autem hoc sæpe fieret, et Marcianus simulans se non intelligere, nequaquam insimularet argentarium, eum magna subit admiratio: et simul tempus considerans, nempe medium noctis, ad meliorem venit considerationem: cœpitque suspicari id, quod erat veritati propius, et Marciani vitæ convenientius. Unum certe ex suis pueris jussit eum sequi egredientem, ut sciret, quidnam ab eo illa minuta fieret pecunia. Neque enim ab argentario cognoscebatur Marcianus, ut qui apte vultum celaret, quando ad ipsum ingrediebatur, ut illam minutam acciperet pecuniam. Atque puer quidem sequebatur. Postquam autem incidit vir divinus in quemdam pauperem mortuum in lecto jacentem, et acceptum ex quadam cautionis domuncula, lavit et induit, et cum surrexisset, est amplexus; et eo deinde reclinato, rursus abiit. Puerum, cum hæc vidisset, horror invasit, et conversus, quam citissime fieri potuit, omnia declarat ei qui illum miserat. Illum autem subit pœnitentia eorum, quæ fecerat: et quod se iniquissime in Sanctum gesserat, deflebat, et pœnas sumebat de sua conscientia. Certe cum is rursus venisset, ut faceret similia, procidit ei ad pedes, et confessus est ea, quæ male fecerat: et quicquid per fraudem lucratus fuerat, enumeravit. Ita bona faciens actio plura potest facere, quam verborum multitudo: et quibus nihil prosunt reprehensiones et suasiones, iis opus laudabile procedens silentio, et latenter transmissum ad eorum conscientiam, meliores reddidit, et effecit ut bonum sua sponte discerent. Divinus autem Marcianus cum dixisset se fuisse nulla affectum injuria, ab eo quod dabatur, et qui dabat se deinceps abstinnit; non tanquam improbum aliquem aversans: illi enim non solum ignovit, sed etiam professus est se eum habere amicissimum; sed toto pede fugiebat cramben ex vana gloria proserpentem, et non volens sua alicui homini fieri manifesta, sed ea apud Deum solum reponens. Licet ergo ei qui velit, considerare, quidnam prius possit admirari, insignene miraculum, an beneficentiæ studium, an in universa machinatione ejus animi libertatem. Verumenimvero de illius beneficentiæ oratio aliud quoque bonum mihi revocat in memoria.

Fugit vanam
gloriam.

Meretricis
pecunia et
monitis con-
vertit:

24 Hæc virtus ei tantæ erat cura, ut propter eam ne in meretricum quidem domos venire dedignaretur, neque eam rem esse turpem existimaret: sed ad

illum ipsum, quem diligebat, Christum adspiciens tanquam ad exemplar, qui cum publicanis et peccatoribus propter eorum salutem sæpe habuit consuetudinem, et malis suaderet mulieribus, quæ erant salutaria: quibus nonnumquam inopia erat causa sui interitus, dum vellent (proh dolor) suo corpore quaestum facere. In eas ergo magis erat profusus, et dextra magis promptus optimus Marcianus: et maxime si contigisset festum agi die sequenti. Tunc enim erat paratus plura eis præbere, quam illæ erant accepturæ ex abominanda nequitia: persuadebatque eis et uti lavacro, et se in sequentem diem servare impollutas, et ad ecclesiam deinde accedere, et recordantes eorum quæ præcesserant, horribilis gehennæ metum sibi incutere, et Deum placare lacrymis. Quod quidem cum sæpe factum esset, nonnullas boni vincebat consuetudo; divinusque eis ingruens metus efficiebat, ut non solum stupris, sed omni etiam ornamento valedicentes, ad monasteria et asceteria, id est, loca in quibus se exercebant, prompto et alacri venirent animo. Multæ quoque ex iis statuerunt ire Hierosolymam, cum ab illo accepissent sumptus, qui sufficerent ad viaticum. Quæ cum vitam maxime puram et priori ex diametro oppositam ostendissent, ne boni quidem spiritus donorum fuere expertes: sed aliæ quidem ex ipsis morbos solverunt oratione, aliæ autem daemones quoque, quos prius diligenter coluerant, facile ejecerunt ex hominibus.

CAPUT VII.

Marciani paupertas, existimatio, miracula.

Hæc ille, non, ut faceret aliquis ex iis, qui magnis affluunt opibus, id quod redundat exinaniens, sed propter magnum quod egentibus afferebat auxilium, ne ipsis quidem parcens necessariis. Sed nonnumquam cum omnia etiam extulisset et erogasset, quæ habebat in manibus, sibi solam spem bonam, et ad Dei solum manus adspicere, relinquebat: adeo ut cum aliis quæ habebat bonis, etiam quod ad nihil possidentem attinet, primas partes nulli cederet. Hujus autem quod dico, signum est. Dicitur enim, quod a festo Sanctorum revertens aliquando, (nam nec iis, nec Domini, quæ fit in medio multorum, laudationi deerat, divini cultus et religionis gratia,) revertens ergo, quoniam pluviam erumpere contigerat, madefactus et domum ingressus, cum se inclussisset et vestem exuisset, paucis excisicabat carbonibus. Accidit autem, ut Dei amatissimus Pontifex tunc eum accerseret. Qui autem missi fuerant, cum domum invenissent clausam, pulsabant ostium, et jubebant egredi. Illum vero pudor, ne nudus videretur, coquebat intus manere, quoniam ne alia quidem ei vestis aderat, ut posset indutus progredi. Et ideo renuntiavit quidem se venturum, sed tamen adhuc differebat, donec unus ex iis qui aderant, se gerens paullo curiosius, cum uni foraminum oculum admovisset, et contemplatus esset id quod fiebat, et ipse repletus fuit admiratione, et effecit ut aliis uteretur hujus rei testibus, dum suis cernerent oculis. Postquam itaque id quod visum fuerat, omnes obstupefecisset, reversi sunt, et Patriarchæ cum admiratione omnia aperuere. Illi autem non modo venit in mentem admirari, sed potius eos increpare, quod ex adeo parvis statuerint magnum judicare Marcianum, cum liceret ex multis aliis, et quæ nullus posset alius facile efficere, illum existimare admirandum et beatum.

26 Quanta autem fuerit ex æquo omnium in hunc magnum reverentia, populi, inquam et Senatus, et ipsius Imperatoris, testatur quidem fama: testantur etiam etiam, qui tunc fuere potentissimi, a Aspar et Ardaburius. Qui etsi essent mala opinione præditi, et iis qui recte sentiebant, inimicissimi, divinum tamen Marcianum ne facile quidem intueri poterant, insignem

ex iis quædam
deinde mira-
culis claræ.

Marcianus
unicam habebat
vestem.

a
Omnibus est
venerationi.

insignem ejus virtutem reverentes : et ideo illi magnam honorem tribuebant, et templum magnæ Anastasiæ, quod ab illo fuerat conditum, pretiosis vasis ex auro et argento factis decoraverunt. Ille autem donum remunerans, decrevit ut diebus solemnibus, patria eorum lingua (Gotthi enim erant) divinitus inspiratæ scripturæ in eo templo legerentur. Sed Byzantinis quidem erat Marcianus adeo venerandus. Vocabat autem fama eas quoque, quæ procul sitæ erant, civitates; et undique confluebant, alii quidem percepturi peccatorum curationem, alii vero morborum : et nec deerant quidem, qui a Roma veteri veniebant. Inter quos aliquo quoque, quod factum est dignum memoratu, non par esse arbitror fraudare vestras aures.

Infirmam san-
nat.

27 Quædam enim mulier laborans diurno fluxu sanguinis adeo graviter, ut omnis medicinæ, quod ad eam attinebat, vanum existimaretur studium et supervacaneum, ea Roma relicta, (eam enim vocabant divina signa Marciani, quæ canebantur ab omnibus)

pervenit Constantinopolim. Neque vero eam tantum iter confecisse posuit, ut quæ tanta vexatione nihil dignum consecuta sit; sed simul ut ad justum accessit Marcianum, et morbum significavit, curata est mulier. Talis enim fuit hic vir divinus, ut nec tactu quidem sæpe, sed sola precatione et nudo aspectu liberaret eos qui accedebant, et ei exhibebant negotium. Tantus quidem fuit Marcianus miraculis : talis autem iis quoque, quæ recte et ex virtute gesta sunt, convenienter divinæ promissioni, quæ dicit: Eos qui me glorificant, glorificabo. Cujus intercessionibus nobis concedatur, illius esse honorum participes, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et potentia nunc et in secula seculorum, Amen.

Ex
METAPHRASE.

1. Reg. 2. 30.

a Aspar senioris Ardaburii filius, junioris, cujus hic mentio est, pater. Anbo Ariani, spadonum ensibus interire, ut tradit Marcellinus Comes, Indict. 9, Leone Aug. iv, et Probiano Coss. anno Christi 471. Chronicon Alexandrinum Indict. 5, Pusæo et Joanne Coss. an. Christi 467, hoc autem contigisse, magnamque in urbe tumultum exstitisse, cum haberent copiam magnam Gothorum, et Comites, et alios famulos sibi adhærentes.

DE S. FLORIDA VIRGINE.

X JANUARI.

Divione in Burgundia S. Floridæ Virginis agi hodie natalem tradunt Ferrarius, Molanus in Appendice, Martyrolog. Germanicum. De ea S. Gregorius Turonen. de gloria Confessorum, cap. 44. In hac basilica, inquit, (castris Divionensis, in qua S. Paschasia Virgo sepulta est, ut ix Januar.

dicimus, et SS. Hilarius et Quiera, parentes S. Joannis Abbatis Reomensis, de quo xxviii Januar.) in hac ergo basilica et S. Florida quiescit, quæ, ut ferunt incolæ, veste mutata religiosa valde fuit. Meminit S. Floridæ And. Saussaius in Appendice Martyrologii, sed nullo ei assignato natali; et Cl. Robertus in Divione.

DE S. VALERICO, SIVE VALERICO, EREMITA IN GALLIA.

SECULO VI,
X JANUARI.
S. Valerici
natalem.

Valericum, aut Valericum, eremitam, (alium a Valerico Luoviensi monacho, de quo 1 Aprilis) refert hoc die Philippus Ferrarius his verbis : Apud Lemovicenses S. Valericii Abbat. In Notis ait, ex civitate opulenta, cum relictis omnibus ad sepulchrum S. Martialis esset profectus, factum esse multorum monachorum Patrem. Martyrologium Gallobelgicum : Eodem die decessit in territorio Lemovicensi S. Valericus eremita, in Belgio nobili genere natus, sed multo virtutum præstantia nobilior.

patria,

2 De eo ex Lectionibus Ecclesiæ Lemovicensis hæc scribit Joannes Molanus in Natalibus SS. Belgii : In territorio Lemovicensi S. Valerici eremita et Confessoris. Qui dilectus Deo et hominibus, in provincia Galliæ quæ Germania dicitur inferior, illustrium virorum sanguine, Christianis parentibus est natus. Postmodum Christo duce Aquitaniam ingressus, et locum secretum expetens, a Clericis Ecclesiæ S. Martialis Lemovicensis, qui eum summa reverentia prosequerantur, locum solitudinis accepit; in quo ei construxerunt cellulam, et ecclesiam in honorem Martyris Juliani. Multi autem eo confugiebant ob disciplinam. Clarescebat etiam, providente Deo, per miraculorum exhibitionem. Omnibus interea virtutibus ornatus, cum senio gravaretur, sanctitate juvenesceret, sumpto Dominici corporis viatico, inter verba orationis animam Deo lætus reddidit, quinta Epiphaniæ die. De S. Martiale Lemovicum Apostolo, cujus hic mentio fit agemus xxx Junii.

secessus,

obitus,

ætas,

3 Qua ætate floruerit S. Valericus, docet hoc paullo prolixiori elogio Andreas Saussaius in Martyrologio Gallicano : In agro Lemovicensi S. Valerici Confessoris et eremita, qui in secunda Belgica sub Rege Clodoveo magno, ingenuis natalibus ortus, cum ab insita naturæ præstantia, ad omnem virtutis habitum mirabiliter formatus esset, a primis annis religioni deditus, sacro scripturarum divinarum eloquio incubuit : quarum studio, cælestis vitæ affectibus incensus, virtutum omnium at maxime humilitatis cultum actibus suis exhibuit. Adeo ut cum miraculorum etiam

miracula,

gratia divinitus decoratus esset; quorum fulgore emicanti sanctitatis ejus fama percrebrescebat, ut humanæ laudis auras vitaret, secessum a solo natali remotum, ubi soli Deo notus degeret, cogitavit. In Aquitaniam igitur profectus, audita miraculorum celebritate, quæ ad tumulum S. Martialis magis in dies coruscabant, Lemovicenses venit beatissimi opituloris apud Deum præsidium vigiliis et orationibus efflagitans, quo sibi solitariam vitam meditati consilium felicis successus affulgeret. Divino igitur lumine irradiatus in montem saxi asperrimum, frondibusque umbrosam, prope id oppidum (cui postea sancti advenæ memoria nomen indidit) se recepit, sibi a Clericis Ecclesiæ B. Martialis designatum : illicque cellulam construxit, in qua celestem militiam exorsus, puri famulatus Deo obsequia reddere instituit, vigiliis, jejuniis et orationibus assiduus. Nec sua ex statione unquam pedem dimovit, nisi festis solemnioribus quibus B. Juliani Martyris prope sitam ecclesiam, vel etiam aliquando S. Martialis sepulchrum, magno cum religionis affectu visitabat.

peregrinatio,

solitaria vita.

4 At latere cupientem, divinæ virtutis magnificentia, quæ eum circumfulsit, invitum propalavit. Ex hujus enim miræ conversationis actibus, cum e solitudine splendor accolis circum degentibus refulsisset, concursus ad eum fieri cepit infirmorum opem enixe ejus deposcentium, quos ille precibus fuis, impressoque crucis signaculo recreabat. Energumenos siquidem a dæmonum agitatione liberabat, lunaticis mentem tranquillam, cæcis visum, claudis incessum, restituebat. Cumque diu tam signis, quam virtutibus claruisset vir sanctus, confectus senio, susceptis cum incredibili pietatis sensu sacris mysteriis, terreni carceris mole deposita, ad æterna tabernacula migravit. Inque S. Juliani Martyris, quem ex cælitibus propensius coluerat, æde sepultus, clariora præstitit mortuus quam vivus suorum meritorum insignia, quæ æternæ venerationi nomen ejus ac pignora apud posteros consecrarunt. Plura de eo non cultus. comperimus.

plurima miracula,

sepultura,

DE SANCTO DOMITIANO

EPISCOPO MELITENÆO IN ARMENIA.

CIRCITER
AN. DC.
X JANUARIJ.
Melitene urbs.

Melitene, sive Militine (Μελιτίνη enim vulgo, et Μελιτίνη a Nicephoro Callisto lib. 18, cap. 20, et aliis appellatur) urbs est Armenia minoris, caput cognominis regionis: statio primum Romani praesidii fuit, inde Trajani Imperatoris nutu urbs facta, exigua quidem, sed valida: nam hic Praefecturae legionis Fulminae Tribunus morabatur, ut habetur in Notitia Imperii Oriental. Sub dispositione viri spectabilis Ducis Armeniae. Sensim mirifice amplificata, templis, foro, porticibus, balneis, theatris, et ceteris quae ad magnae urbis ornatum faciunt, extra muros in vicino campo constructis; mœnibus est tandem a Justiniano circumdata, qui effecit, quemadmodum lib. 3, de aedific. scribit Procopius, ut Melitene magnum esset Armeniis munimentum simul et ornamentum. Sita erat haud procul a dextra ripa Euphratis, atque Armeniae tertiae, ab eodem Justiniano constituta. (cum prius secunda et minor diceretur) principatum tenebat. Ubi vero Armenia prima et quarta ab eo instituta, vel avulsa: sunt ab Imperio Romano, vel rursus cum aliis coaluere, ut duae solae essent, fuit Melitene, ut antea, secundae metropolis: ejus vero Episcopus, ut est apud Georgium Codinum Caropalamam, censebatur inter Hypertimos, eratque Armeniae secundae Exarchus.

Ejus Episcopus S. Domitianus:

2 Hic sub finem sexti seculi Episcopus fuit S. Domitianus qui x Januarii colitur, ut ex Graecorum Menais et Horologio patet. De eo Molanus quoque in Addit. ad Usuardum: die decima S. Domitiani Episcopi Melitinae. Ferrarius: Melitinae in Armenia minore S. Domitiani Episcopi. Breve ejus vitam ex Menais dabimus; paulo longiorem ex Theophylacti Simocatta historia Mauriciana. Ejus meminit Evagrius, qui eodem tempore vivebat, lib. 6 Historiae Ecclesiast. cap. 17, ubi Mauricii Imperatoris cognatum vocat, virum prudentia et ingenio praestantem, verbisque et factis eximium, et ad maxima quaeque gerenda negotia longe aptissimum. Eadem de eo praedicat Nicephorus Callistus lib. 18, cap. 20. Agit de eo quoque Auctor Miscellae lib. 17, cap. 22. Baronius Annal. tom. 8, an. 392, num. 27 et 28. Spondanus ad ann. 391, num. 2, et alii.

Laudatus a S. Gregorio.

3 Ecce S. Gregorii Papae epistola (quae est 62, Indict. 11, ad Domitianum Metropolitanum, hanc videlicet nostrum, qua ejus eruditionem, prudentiam, zelum egregie commendat: Scripta, inquit, dulcissimae et suavissimae beatitudinis vestrae suscipiens, valde gavisus sum; quia multa mihi de sacra Scriptura loquebantur. Et quia dilectas in eis epulas reperi, eas avidè comedi. In quibus quaedam quoque de causis exterioribus et necessariis sunt permixta. Et quasi menti convivium praeparantes egistis, ut oblatae epulae ex diversitate melius placerent. Etsi quidem exteriores causae, velut inferiores et abjecti cibi, minus sapiunt, ita tamen a vobis prudenter dictae sunt, ut libenter sumantur: quia et cibi contempti plerumque dulces ex condimento bene coquentis fiunt. Et quibusdam interjectis: Ea vero, quae ex eodem loco a vestra sanctitate in meam consolationem dicta sunt, libenter accipio.

Conatus Cosroen convertere.

4 Et post pauca: Valde autem gaudeo quod dulcissima beatitudo vestra, etiam causis secularibus occupata, ad intellectum sacri eloquii vigilanter ingenium reducit. Sic quippe necesse est, ut si illa omnino caveri non possint, ista non omnimodo postponantur. Sed, per omnipotentem Dominum rogo, mihi in tantis tribulationum fluctibus laboranti, tende orationis manum, ut ex vestra intercessione ad summa relever, qui culparum mearum pondere ad profundum

premor. Imperatorem vero Persarum etsi non fuisse conversum doleo, vos tamen ei Christianam fidem praedicasse omnimodo exulto: quia etsi ille ad lucem venire non meruit, vestra tamen sanctitas praedicationis praemium habebit. Nam et Aethiops in balneum niger intrat, et niger egreditur; sed tamen balneator nummos accipit. De Mauricio autem benedicitis, ut in actione ejus ab umbra statum cognoscam, id est, in minimis majora perpendam. In hoc tamen ei credimus, quia ejus vobis animam sacramenta et obsides ligant.

5 Ex hac epistola conjicit Baronius, eo potissimum consilio a Mauricio ad excipiendum deducendumque profugum Cosroen missos Domitianum et Gregorium Antiochenum, ut per eos Christianam fidem perciperet. Et sane sparsum fuit Christiana sacra esse complexum. Ita enim scribit Joannes Abbas Biclarensis, qui tum vivebat, ad an. 8 Mauricii: Imperator Persarum Christi suscepit fidem, et pacem cum Mauricio Imperatore firmavit. At potius Domitiano contrarium ad Gregorium Papam scribenti fides habenda, et Evagrio Scholastico. Illud quoque quod de Rege Persarum ac Regina cum multis Persarum millibus baptizatis, circa tempora Constantis, Heraclii nepotis, scribit Paulus Diaconus lib. 4, cap. 32, falsum omnino esse censet Spondanus an. 391, num. 2. Haustum id forte ex illa per Occidentem vulgata de Cosrois conversione fama. Habuit tamen Cosroes uxorem Syram, genere Romanam, religione Christianam, quam et Regnam publice appellavit.

VITA

Ex Menais Graecorum.

Vixit hic a Justino minore Imperium administrante, natus Thodoro et Eudocia, opibus et pietate illustribus: litteris politioribus et sacris egregie instructus; matrimonio quoque se illigavit; sed ad breve tempus, uxore mox e vita subtraxit; secundum cujus mortem statim se totum caelesti philosophiae consecravit. Mox et Melitinae Ecclesiae Episcopus creatus, cum annum jam trigesimum esset ingressus, politicam disciplinam cum religiosa et ascetica conjunxit: ita ut non solum subjectis suis, sed omnibus gentibus salutem procuraret.

2 Saepè accersitus ab Imperatore, Cosroae regnum Persarum restituit, cum Baramus adversus eum rebellasset, imperioque exiisset: quin et Romanis tributarium illum fecit. Amicus porro Imperatori Romanorum Mauricio factus, ipsiusque uxori, multoque ab iis auro donatus, quicquid pretii accepit, totum in sanctorum aedium instaurationem, et pauperum in hospitalibus victum contulit.

3 Cum deinde Constantinopolim regiam Imperatorum sedem venisset, ad Dominum emigravit: ubi omnis illum aula, omnisque Clerus meritis honoribus prosecutus, in sarcophago seu feretro reposuit: hymnisque et facibus comitatus in patriam remisit. Multa vivus mortuusque isthic miracula patravit. Ejus ac S. Gregorii Nysseni memoria et celebritas in S. Sophiae, sua magna ecclesia peragitur.

a Justinus junior Vigilantia Justiniani sorore, et Dulcissima patre natus, imperavit 14 Novemb. an. 363, usque ad 4 Octob. 378.

b Mauricio nimirum, qui imperare cepit ann. 382, 14 August. Indict. 13.

c Graece est οὐρανοστροφία conestitutit. Alii exercitum dixerunt, ipse consilio juvit. De eo Miscella: Mauricius itaque filium sibi Cosroen Regem Persarum faciens, Domitianum Episcopum Melitensensem ad eum direxit, cognatum suum, una cum Narse, cui ducatum belli commisit: qui pervenientes ad Cosroen, omnes Romanicos potentatus in Persidem introducunt. Contigere haec

a S. Domitiani parentes, conjugium.

Episcopatus.

b publica negotia, c d e

liberalitas in ecclesias et pauperes,

mors,

translatio,

miracula.

hæc anno Christi 589; et initio 590, quo Mauricii complebatur septimus, inchoabatur octavus. Chronicon Alexandrinum (si non est mendum librarii) anno Mauricii 9, Indict. 9 id refert. Cedrenus an. 7 additque, ut et Miscella, sequenti Paschate Theodosium Mauricii filium a Joanne Patriarcha coronatum; quod tamen idem Chronicon Indict. 8, anno Mauricii 8, ait contigisse. Simocatta quoque lib. 3, cap. 6, scribit anno Mauricii 8, victum a Romano in Colchide vivo adhuc Hormisdæ, Varamum. Sed fortassis annum octavum a Januario anni 589 numerat: vix enim tam multa ab Idibus Augusti ad Pascha anni sequentis videntur geri potuisse, quam multa ille aliique commemorant.

d Adversus Hormisdam crudelissimum Regem rebellavit Varamus: at cum a Bindoe ac ceteris Proceribus excacatum Hormisdam Cosroes filius occidisset, complures ad Varamum defecerunt, tantam crudelitatem avertati. Fugit ergo tum ad Romanos Cosroes, Varamus regium sibi decus ac nomen ultro vendicavit.

e Id ali scriptores non tradunt: nisi id velit auctor Menæorum, 1000 Romanis militibus, quos ad corporis sui custodiam petenti Cosroe Mauricius concessit, persoluta ab eo stipendia: quem admodum ipsi quoque Persæ, (ut lib. 3, cap. 9, refert Simocatta) pecuniam, quam inter Justinianum atque ipsos icto federe, ad alenda communia præsidia, compescende finitimum licentia necessaria, erogabant Romani, tributum superbe appellabant. Alioquin expresse testatur idem Simocatta, Cosroem nihil dignum pro auxilio Romanis remensum.

ALIA VITA

EX THEOPHILACTO SIMOCATTA.

CAPUT I.

S. Domitianus Martyropolim a Persis recipit.

Commemorata, Historiæ Mauricianæ lib. 4, Cosroæ Persarum Regis, post patrem Hormisdam fustuario mactatum, fuga, regnum invadente Varamo Duce; tandem cap. 14, Decreta a Mauricio et Senatu Cosroæ auxilia narratur, utque remissi sint ad eum Persæ qui antea capti a Romanis fuerant. Tum de Domitiano Episcopo ista subduntur:

Domitiani laudes.

2 Paulo post et Melitenes Præsul Domitianus, genere Mauriciū attingens, et cum honore sanctus, tum vitæ instituto sanctorum, sermone suavis, actione sollers, consilio prudentissimus, auctoritate imperatoria ad Chosroem contendit, quem, Gregorius Antiochenus Antistes comitatur: nam et hoc Imperatori placuerat, et voluntati ejus re satisfiebat. Hi a Constantinam ingressi, alloquio et b donis Chosroem consolatur, afflictumque ad bene sperandum exsuscitant.

Mittitur ad Cosroem.

a b

3 Fraudem deinde ejusdem barbari Regis sua prudentia discussit Domitianus. Nam cum c Martyropolim, præsidio Persico, Varami partes necdum sequente, munitam, obsiderent Romani; qui eam tuebantur, ut idem cap. 15 Auctor refert, clandestinis Chosroæ mandatis morem gerentes, ac deditionem minime facientes, viriliter admodum vim propulsabant. Proinde ubi astute agere Chosroes deprehensus est, Domitianus sollerter excogitatum et labefactum difficile consilium nequitia Persicæ opponens tectam fraudem bullæ instar exsufflando dissolvit. Accersitis enim ad se præcipuis de præsidio, quosdam verbis inducit, quosdam donis pellicit, eos et Romanorum urbi capiendæ insistentium, et Chosroæ Imperatoris subsidio indigentis, et ambiguae incertæque fortunæ Varami, commonefaciens. Ac tantum valuit Domitiani oratio, ut sententiis discordarent præsiarii, ἐκόντ' ἀέκοντ' γένοιτο, volentes nolentesque; (liceat enim nunc mihi eorum sensum Homericis verbis depingere.) Quo circa eunuchum, satellitem regiorum principem, (quem Romanis Præpositum vocare mos est) Martyropolim mittit Chosroes, hortaturque Persas, uti urbem tradant, et Nisibin concedant. Persæ, Chosroem immutato, pacta conventa cum obsidentibus ineuntes, oppido excedunt.

Ejus fraudem eludit.

Martyropolim astu recipit.

4 Ducibus ipsis Constantinam intransibus, inter eos etiam d Sittas, qui Hormisdæ Martyropolim dolo prodiderat, apparuit. Domitianus Chosroem denuntiat, illum adversus Romanos de se bene meritos injustum videri, cum proditorem, deque Romanis ita meritum ut qui pessime, toleret; admonens, eum Varamo

quoque amicum fuisse; et hominem pestilentissimum perfidissimumque, benefactis suis malegratiam relaturum; ne forte coeuntes Romani ipsum et una Sittam e medio tollant, bellumque cum Varamo terminetur. Ob hanc causam prudens Chosroes, et opportunitatem temporis præsentem obsequio emendam censens, Comentiolo Sittam addicit: quem ille postera luce in omnium conspectu flagris cæsum e rogo tradit, et flammis delictorum pœnas ab eo reposit. Domitianus igitur, ut Sacerdotem decebat, et quantum maxime poterat, pro urbe recipienda laborabat. Ast Romanos, qui ad urbem occupandam cum barbaris male conspiraverant, Duci contradidit, quibus pro scelerate contra patriam perpetratis commero supplicio multatis, Episcopus festum diem partæ salutis civitati instaurans, Martyribusque præclaris victoribus panegyrim, sive celebritatem instituens, e sublimi ecclesiæ suggestu, ad gratulandam Christo victoriam canticum novum cantans, ad populum congregatum ita disseruit:

a Hæc prius Nicephorium dicta Ptolemæo tab. 4, Asiæ, et aliis, deinceps Constantina est appellata, ut Stephanus et Suidas tradunt; a Constantino Magno. Ejus mentio fit in Notitia Imperii sub Duce Mesopotamici. b Non solus Mauricius Cosroi, sed Augustus quoque ejus uxori et liberis dona misit, ut scribit Nicephorus lib. 18, c. 20, ex Evagrius lib. 6, cap. 16.

c Hanc urbem describit Procopius lib. 3, de ædificiis: In Armenia vero que Sophanine (Ptolemæo et aliis Sophene) appellatur, urbs est quedam, cui Martyropolis nomen est inditum, juxta fluvium Nymphium sita. Flumen autem illud nunc dividit Romanam ac Persicam regionem, etc. Numeratur Martyropolis inter Metropoles antiocephalas sub Patriarcha Antiocheno apud Miræum Notitia Episcop. 1. 2, ex Sireleti ms.

d Decurio is erat Martyropolim, quam quod ei cum quodam militum Præfecto non recte conveniebat, Persis prodidit, eorum cohorte cum Romanis insignibus in urbem admissa dum abesset præsidium, ut refert Evagrius lib. 6, cap. 13. Nicephorus militarem fuisse decurionem scribit lib. 18, cap. 17, et Persas noctu introduxisse. At Simocatta lib. 3, cap. 3, auctorem fuisse Persis scribit, ut 400, ex iis defectionem ad Romanos simularent, civibus ut transfugas velut socios admitterent. e Evagrius lib. 6, cap. 18, ait a civibus obrutum lapidibus postea in cruce actum.

CAPUT II.

Populum ad lætitiā et gratias Deo agendas hortatur.

Non in bellis tantummodo, atque in præliis et congressibus, sed etiam in insigni die solemnitate, David Deo altissimo tuba canit. Condecet enim bellicis quoque instrumentis collaudare Deum, qui primarius in pugna Dux, fortisque et potens in prælio colitur: et unde natum est decus, inde quoque laudem procedere plane oportet. Agitandum nos quoque tubis, quæ intelligentia percipiuntur, clangamus; animis, inquam, non corneis tubis, quemadmodum lex Judæis præscripta requirebat. Nec enim nos, ut illi, propter mentium hebetudinem animantium brutarum membris venerari Deum jussi sumus. Constituamus itaque diem solemnem, non usque ad cornua altaris dumtaxat; sed usque ad cælestem hierarchiam pertinentem, cujus ἀρχιεπίς Pontifex in æternum, secundum ordinem Melchisedech, sedens ad dextram majestatis Dei, et est et nominatur. Profecto potentiam fecit in brachio suo: montium fastum humiliavit: et depositis de sede potentibus, rursus magnalia spiritus super Babylone omnibus prodidit. Subiguntur enim leones, et dracones eliduntur, et Bel, atque a Mithras captivi abducuntur. Flaccessit Ignis, b et quamquam naphtha ac pice largiter imbutus, nec vestem quidem Martyrum adurere potest. Iterum dextera Domini fecit virtutem, compressitque spiritus Chaldaicos, non in pariete, sed in caelo prædictionem scribens: et dividuntur sceptræ Babylonica, et thronus insolens dejicitur; et regnum temulentum contrahitur: et quod humiliatum erat, denuo honoratur, et quod victum erat, corroboratur. Rursus sterilem urbem propter bellum, ut matrem ob filiorum multitudinem lætantem aspiciamus.

EX SIMOCATTA
Proditorem et
transfugas
dedi jubet, ad
supplicium.

e

cap. 16.

Ps. 80. 4.
Deus Dux nobis
in bellis.

Ps. 97. 6.

a b

EX SIMOCATTA
Laudandum in
victoria.

6 Nemo vestem hoc panegyrico festo indecoram induat : omnes vitæ morumque candore ac puritate candidum gestemus habitum; ne si animam, secus quam regale convivium deceat, convestiverimus, qui ad id admittamur, indigni judicemur; et his damnemur quæ ab eodem ejectos consequuntur. Renovare, renovare urbs exultationis : venit enim lumen tuum et gloria Domini super te orta est. Hæc enim mihi dicit Spiritus sanctus, et promissa amplector; et quæ nunc est gloria priorem claritatem superat. Haud enim populos Martyrum superiore memoria possidebas, omnem semitam et compita tuorum viscerum inundantes. Plus tibi ad gloriam proficit ita liberatam, quam ita captam esse. Quam enim dolus subjugavit, nunc metus restituit : et quam Regis barbari calliditas improbe pro spolio abstulit, nunc illustrissima receptio probe rependit. Hanc famulus vester missus, vobis reconciliavit, o Martyres, socios sibi conatus adjungere, quos Dei adversarius antea non rogabat, ex infelici successu pietatem doctus; quoniam et Pharaon quondam flagellatus, sive admonitus, Deum coli passus est. Hanc vobis consecrat Babylonius tyrannus et advena, e suo ipsius regno profugus, qui pro hoste nunc Romanis est subditus. Talia quippe vos contra inimicos effecistis. Tyrannus super his obstupuit, terra timuit, et contremuit. Increpavit enim gentes qui est ab initio : et dexteræ ejus mutatio hæc est. A summo caelo egressio ejus, et occurus ejus usque ad fines terræ. Et vidimus gloriam ejus, plenam gratiæ, et potentiæ. Vicina flumina secundum Prophetam plaudant manibus. Nunc Euphrates c nomini suo congruenter lætetur super magnalibus conditoris. Tigris d feritatem in humanitatem mutet : jam enim cæserum cadaveribus se amplius non ingurgitabit. Cantemus Domino canticum salutis. Cantemus ei cum Martyribus hymnum de parta victoria. Annuntiemus super flumina Babylonis gloriam ejus, in spiritu exilientes. Non enim Judaicis fletibus damnati sumus : nec a prædatoribus captivitatis dedecus nobis exprobratur. Ducem lætitiæ nostræ Dominum præponamus, ne supernæ Hierusalem obliviscamur, et lingua nostra adhæreat faucibus: ut pote quæ male Dei admirabilia non magnificet.

Psal. 97. 8.

c

d

Psal. 136. 3.

Commenda-
tur Mauricii
clementia,
exemplo Chri-
sti.

7 Nunc filia Babylonis, sicut scriptum legimus, vere misera est, superborum sceptrâ ascendens, laudaturque Imperatoris pietas, perniciem illi non remetiens, nec retribuens retributionem, quam retribuit nobis. Alterum siquidem testamentum observatur, Israeli intellectuali præcipiens ne malum pro malo reddat. Et hodie Rex hostem miserans non reprobat : nec Samuel omnipotenti Domino zelans, propter hoc altercabitur. Dominus enim Jesus Christus antiquus dierum, et omni ævo antiquior, misericordiam sacrificio religiosiorem ducit; et paternum regnum misericordibus impertit; et humanitate victus, etiam servi formam accipit, et cum hominibus conversatur; et præsepe noscit, et fasciis involvitur; et tyrannicum gladium fugit, et in Ægyptum emigrat; deinde Nazareth habitat, et Galilæus proclamatur; et sapientia proficit; et ex invidia vituperatur; et a Sadduceis tentatur; et cum peccatoribus commoratur, et tormentis deditur, et crucem suscipit; et cum iniquis reputatur, et sepulchrum non refugit; et ad resurrectionem transit; et omnia libens patitur, unum hunc fructum ex nobis percipiens, quod salvamur. Cantemus Domino, non egressus canticum; est enim scansoria panegyris, et urbs et templum renovantur; et lex patria instauratur; et fides sincera confirmatur, cernoque Christum in medio Ecclesiæ trophæorum symbola humeris sustententem. Triumphus autem crux, per quam barbari, et peregrini, et exteri abiguntur; Romani contra, ut domestici, introducuntur.

8 Cantemus Domino etiam hymnum ἑξόδιον, id est, egressionis. Nam perinde ut sus e silva glandifera,

ex urbe natio Persica expellitur; quæ sancta pedibus conculcare audebat, et margaritas fidei ungulis furiose conterebat. Imitemur eos qui Babylone glorificaverunt Deum, illorumque choreæ sodales flamus. Nam et hodie Chaldaeorum ignis Martyrum urbem exurendi vim nullam habet. Lætentur cæli, et exultet terra, et campi gaudeant. Prostratæ sunt gentes belli cupidae. Cognoverunt, juxta Prophetam, quoniam homines sunt, et naturam coagmentationis suæ nunc senserunt : quæque rebus secundis utentes discere nequiverunt, adversis eruditi, jam possunt intueri. Hæc præ gaudio ad vos ex tempore prolocuti sumus, et hymnum vobis imparati proposuimus, mensam Angelorum, convivium simplex, et varietatis expers. Amat enim divinitas etiam non compositis donari, et admittere cultus quamvis non magnificos; ex renovatione choreæ, non ex pondere et amplitudine doni, gratiarum actionem æstimans. Nunc Patrem glorificare ne cessemus; Filium adorare, ut natura Deum ne desinamus, Spiritum, ut unam de tribus hypostasibus, venerari ne desistamus. Deus enim hæc tria sunt, cui et ante omnia secula, et post omnia secula, gloria infinita.

Persis hosti-
bus insultat.

Psal. 9. 21.

9 Postquam Episcopus hæc sapienter disseruit, audientium multitudo disputationem magnificam miris plausibus prosecuta est, magnamque lacrymarum vim gaudio permistam, præ compunctione ex ejus verbis enata, effudit, eratque panegyris omnino lacrymosa, cum dolendi causa nulla subesset. Sic enim tempus ad collacrymandum hortabatur; quamvis, quod ob molestiam dolore ad id eos commoveret, nihil esset. Antistes igitur pane et vino solemni ritu consecratis, mysteriis Dei hominisque conventum per communionem sanctificabat. Et hunc in modum civitas dies septem cum oblectamento in feriis consumpsit.

Applaudit di-
centi populus.

Missæ sacrifi-
cium.

a Mithram, sive solem, Persæ colunt; uti et ignem. b Alludit ad historiam trium puerorum, Danielis 3. c Εὐφραίνεβα enim letari significat. d Videtur a higride fera fluvii nomen deducere. Sed et fluvius et fera dicuntur a celeritate, quasi ea equare videantur sagittam, quam Tigrim Medi vocant.

CAPUT III.

Cosroæ fastum egregie castigat.

Primo vere novus dux Narses, (hunc commentio Mauricius substituerat, rogante Cosroë Ducis illi manus abrogari, quod se illi esse ludibrio sentiret, ab eoque cunctando et differendo auxilii opportunitates corrumpi, ut refert hic Auctor lib. 3, cap. 2.) novus igitur Dux cum Cosroë, sequente Domitiano, per id tempus Melitenes Episcopo, ut ante diximus, Mardes accedit, quod castellum ab urbe Dara tribus parasangis abest. Qui igitur cum in Arabia prope Nisibim, tum alibi opibus plurimum pollebant, ad unum omnes, simulque ordinum ductores, Chosroen Regem consulunt, ac pro Repub. consanguineos obsidum loco opponentes, eidem ad regiam recipiendam ante viam muniunt. Obsides Rex custodiri a Romanis jussit.

Lib. 5. c. 3.

Multi ad Co-
sroen redeunt.

11 Inde Narses ad oppidum Darum exercitum adducit. Chosroes Romanas copias viribus florentes, et armis conspicuas, cum apparatu stupendo cernens, in spes novas ingreditur; nec tamen prioris infortunii memoriam deponit. Urbem itaque Rex barbarus iniens, in templum magnificum, in quo Romani religionis mysteria obibant, admodum ferociter et contumeliose, adhuc necessitati subjectus, et rebus ejus a fluctibus fortunæ jactatis, armatus se infert. Daren factum indignari : præsertim cum Chosroes senior a capto oppido b nihil ad injuriam divini cultus molitus esset. Quamobrem Domitianus barbaram insolentiam non sustinens, acceptis copiis Constantinam sese rediturum comminatur. Chosroes despectum se videns, mutationemque istam parum gratam habens, ad Domitianum quosdam de nobilissimis suis mittit, qui nomini suo illi satisfacerent. Episcopus barbaro quantum

a b
A Domitiano
e templo eji-
citur.

Muneribus et regio comitatu ornatur a Mauricio.

quantum decuit ignominia multato, Daram revertitur, ipsumque e templo ejicit.

12 Die sexto Imperator baltheum insertis gemmis, tiaram regiam, lectulos et mensas aureas Daram illi transmittit, comitatumque regium ei conficit : et de suis doryphoris nonnullos honoris causa adjungit, ne regio destituta satellitio, Romanis juxta Persisque vilesceret. Stipabant igitur eum undique regii satellites, quo pacto Romanis Imperatorem suum honorare mos est. Intuentes Persae, quam potentem Imperator Chosroen reddidisset, a tyranno ad ejus partes commutatis voluntatibus accedunt, et Varam exercitu quotidianis defectionibus imminuto, Chosroae adauctis copiis, res ex sententia procedebat. Mox quantam posset adversus Mauricium benevolentiam sibi declarandam statuens, in membrana regia Daram ei gratis transcribit, et Dolabzanum Satrapam, virum illustrem, Byzantium cum clavibus oppidi, instrumentoque donationis mittit. Legatus in urbem imperantem profectus, Romanis oppidum addicit : cum Imperatore collocutus, ab eo pro Imperatoria magnificentia muneribus cohonestatur. Pactorum praeterea fidem Imperator denuo confirmat, et Chosroen filium appellat.

Daram Romanis reddidit.

a Cosroes senior Daram urbem munitissimam, post 6 mensium oppugnationem cepit, ut narrat idem Simocatta lib. 3, cap. 11, tempore Justinii junioris, qui ejus cladis nuntio in phrenesin incidit. b Humanior fuit haec ille barbarus nostratibus Calvinistis, qui omnem cultum divinum in captis urbibus subvertunt.

CAPUT IV.

Milites egregia oratione animat ad rem fortiter gerendam.

Cap. 4.

Intrant Persidem copiam.

Chosroes Singarum (Mediae, seu Persidis, urbs est) mulieres ac liberos suos securitatis causa transfert. Est enim munitissima, et quia simul contraversa, custodia nunquam vacat, minime hostibus expugnabilis, ac propter paludes informes obsessori- bus inaccessa. Posthaec Mebodi dat negotium, ut sumptis duobus armatorum millibus per Singarum in regiam facto impetu, custodes Varam trucidet. Tyrannus ut Mebodem cum Romanis cohortibus adventare comperit, coacto milite sui defendendi prodit. Mebodes mandati, quod ab Rege acceperat, respectu, rem aggreditur. Aestate autem ineunte, et pratis etiamnum herbescentibus, relicta Dara Chosroes cum auxiliis ultra progreditur.

Domitianus Romanos hortatur ad fortiter pugnandum;

14 Postquam Ammodium, stadiis quatuordecim Dara dissiium, advenerunt, Domitianus consensu colle, ad Duces et milites hujuscemodi verba habuit : Tempus, milites, mirificam vobis occasionem conciliat. Mores vestri idoneam pugnandi materiam, locus periculi despicientiam requirit : causa pietatem denuntiat, exitiosamque tyrannidem respuit. Dignos igitur certamine vos praebetote. Nam in hostili regione versamini, in qua vincere sane quam gloriosum; vinci autem, etiam dictu grave et odiosum est. Habet ergo hic conflictus eximium quiddam et illustre incipiendo decus propositum. Universe siquidem per orbem terrarum gentes, quae vos agitis, mentibus inscribunt. Exauditus est quod facitis; bellum est aestimabile; certamina immortalia; trophaea nulla oblivione sepelientur. Quare non cedere malis, sed contra audentem ire; aut cum nominis sui gloria projicere corpus expedit. Hunc strenue dimicantes finem laborum nanciscemini. Hac via pax procedit. Nolite plagas subterfugere, ne simul salutem fugiatis. Adverso pectore jaculorum ictus amplectimini, ut triumphos quoque amplectamini. Nullus vestrum sibi tergum concidi patiatur : ignota enim dorso est victoria. Consociamini animis magis, quam corporibus conjungimini; et laborum, non timiditatis, tenere consortium. Qui non summo sese discrimini objectaverit, exauctoratus esto. Victoriā moriendo concu-

piscite. Ictibus et vulneribus trophaea comparantur. Haud quidquam laude dignum desidia parit. Nihil dulcius quam in acie mortem oppetere. Si enim senectute premi, et morborum tabe consumi est inutile, viris fortibus vobis adhuc aetate vivida in certamine occumbere, et post funera celebrari, omnino magis est consentaneum. Nec enim fugitoribus immortalitatem dare natura potest, quae animis nudari corpora metuit. Non est in hac vita locus, quem mors aequo pede non pulset. Nihil rerum humanarum maestitia et dolore vacat, quibus permista sunt omnia. Vita nostra magna et crudeli necessitate regitur. Ne diem ultimum aliquantum proferri, et amplas inde rerum gerendarum occasiones offerri magnopere desiderate; cum et otio, inertiaeque; et vagis voluptatibus perfruendis inde facultas pateat. Viriles praestate animos, et mutationem istam rerum admiramini. Confugit enim ad vos Rex Babylonius, cum potentia sua Persica in servitutem reductus; et cum corpore suo tantum non etiam regnum suum arbitrio potestatisque vestrae commisit, in pietate sacrorum quae profitemur, spe maxima sibi constituta videlicet. Aversantur tyrannidem Persae. Infido Varam praesidio nititur, stirpe regia minime procreatus. Quapropter ab insolentiae et injuriae legibus imperium auspicatus, brevi seditionibus exagitabitur. Nam ubi violentia, ibi res in tranquillo possideri non solet. Haec in mentium vestrarum penetralibus, litteris inaspectabilibus inscripta recondite : et quae opportune a me dicta sunt, ea in ventos diffundi ac dissipari ne permittite, ne dedecus et ignominiam ipsa frustratione tristiore reportetis. Unigenitus Dei filius, ante saecula Deus, princeps copiarum Domini Imperator, vos ad praelium deducat, exitumque spe ipsa faustiore vobis largiatur.

EX SIMOCATTA

et ad mortem contemendam.

15 Posteaquam haec milites Romani auribus hauserunt, divino pleni afflatu, alacritateque et animi robore invicto communiti, de cetero ad opus ipsum peragendum furebant, et sobria quadam insania quasi oestro perciti, arma fremebant. Potest enim contemptum hujus lucis ingenerare etiam virilis et robusta oratio. Ergo discedentes ultra pergunt. Chosroae, indigenarum fidem suspectam habenti, custodes de corpore Romanorum constituuntur. Domitianus Narse Duce confirmato, in Romanam ditionem regreditur. Exercitus prope Mygdonum fluvium castra metatur.

Cap. 5.

Animatis militibus domum redit.

CAPUT V.

Constituuntur filiorum Imperatoris tutor.

Non omittimus etiam illa huic historiae adscribere, quae de ejus (Mauricii) testamento dicuntur. Imperium ineunte Heraclio, tabellae involutae et obsignatae inventae sunt, in quibus conscripta patebant, quae post suum ex hac luce discessum fieri vellet. Nam cum imperii sui anno a quintodecimo in orbem difficilem esset lapsus, de imperio constituit, et in litteras constituta redegit. Theodosium filiorum natu maximum Constantinopolis Dominum fecit, cum administratione Orientis. Tiberio Roman veterem cum Italia et insulis in mari Tyrrheno, decrevit. Ceteras Romanae ditionis provincias inter reliquos filios distribuit, iisque aetate adhuc immaturis Domitianum cognatum suum, nobilis Ecclesiae Melitenensis Antistitem, virum rebus agendis dexterum, consilio dexteriorem, tutorem designavit. Quamobrem Imperator majoris momenti negotia ei expedienda, ob eximiam prudentiam committebat. Sed de virtute hujus viri nihil nunc quidem attinet agere pluribus.

Lib. 8. c. 11.

Testamentum Mauricii.

Ejus executor Domitianus.

a Christi 396 vel 397. Unde constat ad eum usque annum vixisse Domitianum. Mortuus tamen videtur ante 603, non effugisset alloquin immansissime savientis Phoca manus, cum et tanta polle-ret auctoritate, et Mauricium tam propinquo gradu consanguinitatis contingeret, nec fanus tam honorifice elatum fuisset, ut ex Menaeis dictum est.

DE

AUCTORE
JOSEPHO
RIPAMONTIO.

DE S. JOANNE CAMILLO BONO EPISCOPO MEDIOLANENSI.

CIRCITER AN.
CHRIST. DCLIX.
X JANUARI.

S. Joannis
Boni natalis.

Quando sede-
rit.

Translatio
corporis.

Martyrologium Romanum, ac Petrus Galesinius, S. Joannis Boni Mediolanensis Episcopi nomen sacris Fastis inscriptum habent *iv Id. Januarias*. Vitam, ut reliquorum Mediolanensium Præsulum, scripsisse fertur Joannes Franciscus Besutius, quam necdum vidimus. Compendium illius habet Ferrarius in *Catalogo SS. Italiae*. Ejus quoque post ceteros gesta succincte et eleganter recensuit Josephus Ripamontius, lib. 8; *cujus hic narrationem dabimus.*

2 Meminit S. Joannis Sigonius lib. 2, de regno Italiae ad annum 659 et 669, et Claudius Robertus in appendice ad Galliam Christianam. Joannes Antonius Guarnerius in vita S. Joannis Bergomensis, ita scribit: Nonnumquam quoque conjuncta suorum manu cum Joannis Boni Antistitis Mediolanensis copiis, implorantibus Catholicis auxilium tulit; contra nimirum atrocibus grassantes Arianos. Actorum Ecclesiae Mediolan. parte 2, hæc de S. Joanne Bono memorantur: S. Joannes Bonus Camillus, Genuensis, Joannis Bergomensis Episcopi sanctissimi consuetudine conjunctus, Archiepiscopus creatus, immani Barbarorum dominatu non deterritus, ab urbe Genna, ubi aliqui Archiepiscopi diu manserant, Mediolanum ad stationem sedemque Archiepiscopalem rediit: quam summa cum laude tenuit annos decem. Romam ad synodum Martino I, Pontif. venit: Arianos Bergamo depulit: in oppido Decio ecclesiam S. Materni consecravit. Miraculorum laude clarus, obiit in Domino *iv Idus Januarii*. Reperitur Joannes post synodum Romanam consentiens subscripsisse. *Ea vera cum habita sit Constantis, sive Constantini, Heraclii nepotis, anno 9, Indict. 8, Christi nimirum 649, consequens est Joannem non anno 650, ut scribit Ferrarius, nedum 639, ut Sigonius lib. 2, de regno Italiae Episcopum esse factum. Sed fatetur Ferrarius chronologiae hic videri perturbatam esse rationem.*

3 Cum S. Michaelis, in qua S. Joannis Boni conditum olim fuerat corpus, avo jam fatisceret basilica; S. Carolus Borromæus eam penitus demolendam censuit, præsertim quod æquo propior cathedrali ecclesiae esset. Prius igitur visum est faciendum, ut Divorum inde sacra pignora, qua par est religione, transferrentur. Ergo pridie Ascensionis Christi, anno 1582, cantatis isthic solemniter vespers, sancti Antistitis corpus suis ipse manibus in affabre concinnatam thecam stanneam composuit: caput inde exemit, argenteo capiti includendum. Peractis dein solito more vigiliis, postridie, festo nimirum Dominice Ascensionis, xxiv Maii, celebri instituta supplicatione, cui Cardinalis Palavotus cum Clero populoque universo interfuit, sacras illas exuvias ad Metropolitanam adem transtulit, (eo quoque animarum quæ S. Michaelis parocia censebantur, cura revocata,) inque ara recens ad dextram templi partem, ubi alteram januam occluserat, edificata, Sanctique Joannis Boni nomine dicata, collocavit. Ita in vita S. Caroli, Carolus a basilica Petri lib. 6, cap. 3 et Joannes Petrus Giusanus lib. 6, cap. 13.

VITA

EX HIST. MEDIOLAN. JOSEPHI RIPAMONTII.

a
S. Joannis Camilli Boni prudentia in legationibus.
b

Joannes ainde Camillus sedet, homo Ligur, cognomento Bonus, sive maternæ gentis hæc appellatio fuerit, sive præmium eximie bonitatis animi, et virtuti honos ex communi fama. Is privatis rebus diu versatus in aula Romana, et b Gregorio Pontifici Maximo ante omnes acceptus, ejus missu legatus olim

ad c Theodolindam venerat Mediolanum. Inde gratiosus apud Principes, et expectatione summa. Nam et viderant ab Regina in caritate habitum ac honore; et satis constabat, hujus potissimum opera et auctoritate viri, restituta damna, quæ d prima Longobar-

d
dorum irruptio rebus Ecclesiasticis intulisset. Accebat eo, quod non alius ea tempestate prudentior omnis humani divinique juris habebatur: eaque fama et prædicatione per ora hominum ibat.
2 Itaque cum ad solemnia Pontificatus capessenda venisset, nova bonis omnibus affulsisse lux est visa. e Monothelani vero, et f quisquis rem Catholicam, absque capite ac præside mallet esse, vel certe tale caput, talemque præsidem aversarentur, inhorrere. Terrorem super omnia fecit perditio mortalium generi, quod interritus atque inconcussus ipse, nullo turbarum respectu, nullaque trepidatione, statim ut est Archiepiscopus renuntiatus, ad suum pastorale munus venit; veluti sese periculis objectans, et ultro lacessens ea, quæ suspensi, ac vitabundi ceteri, partim secessione Ligustica, partim domesticis latebris declinassent.

g
3 g Joannes erat alter Bergomensium Antistes, altitudine animi, et studio religionis incorruptæ, recte cum Joannis Boni moribus, et sanctitatis compositus; acer idem, ac vehemens ingenio, et quamcumque in partem incubuisset, ad finem usque destinatis insistens. Cum hoc Joanne, quia præclaris illius adjumentis ad rem gerendam animosque persanandos indigebat, amicitiam familiaritatemque contraxit Joannes Bonus. Neque ille partem laboris abnuvit: præbuitque sese comitem ad confutanda Monothelitanorum dogmata, quæ quotidie magis invalescebant.

4 Ejus negotii causa, dum Bergamo Mediolanum comneat, rursusque Mediolano domum revertit, flumen h Abduam calcasse pedibus dicitur; et in multorum sæpe conspectu veluti per solidum illac incessisse. Sunt i qui miraculi gloriam hujus in Mediolanensem trahant, cum hic vicissim ad illum excurreret officii, vel auxilii causa. Etiam ego malim de nostro verum esse; sed plures ad illum alterum inclinavere.

5 Bonus qua suis, qua socii viribus, et auctoritate, cum hæresim labefactasset Monothelitanam, ad ea quæ proxima erant animum convertit, condiditque tum alibi, tum Decii præsertim insigne templum, addito Sacerdotum collegio, qui statis horis psallerent, atque reliqua ibi tum ad Dei cultum, tum ad salutem animarum obirent munera. Decium oppidum decimo ab urbe lapide, vel opportunitate loci, qua multos haud ignobiles pagos, amœna circumfusa planitie, complectitur, vel amplitudine sua, qua plurimas numerat familias; Episcopi præcipue curam advertit, ut illud ad hunc modum esse nobilitandum putaret. Ædes dicata est k Materno, census attributus, descriptæ Canonice leges; neque res ulla ommissa, quæ ad constituendam illic disciplinam pertineret.

l
6 Exarsit inde bellum atrox, quo l Pertaritius, et Gundipertus, solitis inter fratres odiis in mutuum perniciem armati, seque et Rempublicam perdidere. m Neque victor utriusque Grimoaldus meliore usus est fortuna: et Ecclesie res inter hæc Regum calamitates miserabiliter fluctuatae. Refovit eas et confirmavit parva dictu res; sed quæ tantum Catholicæ religioni conciliavit auctoritatis, ut violandi eam et contemnendi verecundia apud omnes oriretur. n Erat in Tarentino agro squalibus habitu, vultuque, et magna fama severitatis anachoreta; de quo erat opinio multarum

c

d

e f

In Episcopatu magnanimitas.

g

Adjutor S. Joannes Bergomensis.

Hujus miraculum.

h

i

Joannes Decii templum exstruit.

k

l Turbæ inter Longobardos.

m

n

multarum rerum firmata successu, tamquam ea, quæ futura prædiceret, constarent inevitabili necessitate, et illius omnia vaticinia certissimi exitus consequerentur. Sive adversa, sive prospera Regibus populisve denuntiaret; utriusque fortunæ, vel tristitia, vel gaudium, non secus atque præsentis damno, vel utilitate animos occupabat. Hunc hominem Constantinopolitanus Imperator infestus Longobardo nomini, per hæc forte tempora cum in Italiam exercitum trajecisset, adiit cupidine sciscitandi, quem bello finem caneret; et an ex acie victor esset rediturus. Cum ille tristitia coëpta, et irritos conatus affirmare non dubitasset, propterea quod scilicet Baptista gentem tueretur, quem sibi Patronum adoptasset; pergit tamen imperator fortunam experiri, vaticinaque denuntiatione nihil permotus, impigre bellum, uti destinarat, molitur. Committitur prælium utrimque summa vi, tanta videlicet, quantam esse oportuit in eo certamine, cujus finis, victori decus Italia recuperatæ, victo turpem fugam, finem opum, malorum extrema laturus esset. Ac primo quidem, neutro inclinata spe, diu manibus aëquis, et incerta victoria pugnabatur. Mox Amelungus ab Longobarda parte facinus edidit, quo perculsus Imperatorius exercitus, cum attonito similis aliquandiu fluctuasset, extemplo dedit terga, utroque hosti victoriam concessit. Hastile regium is forte Amelungus tenebat, et inter ardorem pugnæ, cum ex utraque parte plurimi caderent, aut vulnerarentur, conspicatus inferentem sese ferocius Græcum militem, vibrat repente hastam, hominemque transverberatum tollit sublinem, et, ut erat immani corporis robore, quatiēbat ludentis more distentum per aëra corpus. Id spectaculum obiectum Imperatoriis, fugæ ipsis initium fuit, Longobardo victoriam dedit. Nec dubitare, quin cædes humana vi major, Baptistæ tutelæ auxilio et præsentia, esset patrata. Ita res Ecclesiastica nacta robur, et auctoritatem: revixitque Mediolanensis Pontificatus, quem memorati paulo antea tumultus oppresserant.

Clades Græcis ab eremita prædicta,

a Longobardis ope S. Joannis, Amelungi robore, illata.

Grimoaldi Regis conversio.

o

S. Joannis Boni obitus.

7 Accessit ei confirmando et stabilendo grave quoque aliud momentum. Namque Rex Grimoaldus, opera Bergomensis Episcopi, quem Bono fuisse comitem et adiutorem memoravi, penitus Arium atque perversam ejus doctrinam abdicavit. Ejus rei monumentum in o Abduana glareæ aedes D. Alexandri Catholico ritu est dicata, quam antea sacris Arianis sectæ illius antistites profanarant.

8 Nec multo deinde postea Joannes Camillus Bonus Archiepiscopus extinguitur. Corpus ejus usque

in p Hereberti tempora latuit in tenebris, nullo cultu, qui cælestis animæ reliquiis deberetur. Heribertus divinitus repertum, in D. Michaelis ara, non sine pompa solemnibusque cæremoniis collocavit.

a Post Phortium, sive Fortem. Scribit Ferrarius, diu eam dignitatem deprecatum esse.

b Obiit S. Gregorius anno 604, Joannem oportet, cum decessit, admodum grandævum fuisse, si ab eo ad legationes adhibitus est. Ferrarius scribit ejus potissimum consilio basilicam S. Joanni Baptistæ a Theodolinda excitatam Modotie, sive Modicie, oppido 12 millibus distante Mediolano; quod olim Moguntiacum, nunc Monza dici aiunt, ad Lambrum flumen. De qua basilica, Paulus Diac. lib. 4, cap. 22, Sigonius lib. 1, ad ann. 601. Braunerius tom. 1, lib. 4.

c Garibaldi Boiorum Ducis filia fuit Theodolinda, Authari Longobardorum Regi nupta an. 585, eo mortuo, Agilulphum, maritum sibi, et genti Regem, sed volenti, adscivit; atque eum cum populo universo ad Catholicam fidem traduxit, circiter annum 592. Post hujus quoque excessum, cum Adalualdo filio regnum annis aliquot prudentissima mulier administravit.

d Contigit ea anno Christi 368.

e Vulgatus et rectius Monothelita dicuntur, quod unicum in Christo assererent voluntatem, ut sic diversitatem tollerent naturarum. Eorum præcipui duces fuerunt Athanasius Antiochenus, Pyrrhus Constantinopolitanus, Cyrus Alexandrinus, sub finem imperii Heraclii.

f Acephali dicti qui sine certo capite hæresim fovebant. Et primo quidem sic appellati sunt, qui post Concilium Ephesinum adhuc Nestorii errores tuebantur, et nec S. Cyrilli, nec Joannis Antiocheni partes sequebantur, sed seorsim absque capite synaxes agebant. Ita Baronius ad an. 433, num. 21, ex Liberato Diacono. Ast usitatus, qui Chalcedonense Concilium damnantes, neque Zenonis, quod vocabant univivum, sive *εὐζωον*, diploma suscipientes, a Petro Mogo Pseudo-episcopo Alexandrino illud amplexo secessionem fecerunt. Acephali, sive capite carentes dicti, quod Patriarcha suo relicto, seorsim communicarent. Ut pluribus Baronius ad an. 482, n. 42. His se postea duces præbuit Severus, patronum Anastasius Imperator. Ex his nati Monothelita, qui licet Chalcedonensem synodum amplecti se simularent, duas tamen in Christo voluntates et operationes negabant. Quare ii quoque Acephali dicti. De Monothelitis plura mox cum de S. Agathone. Ripamontius nomen Acephalorum visus est hic voluisse interpretari, sed nimium generice.

g S. Joannis Ep. Bergomensis et Martyris vitam dabimus xi Julii.

h Addua, quibusdam Abdua, Polybio *Ἀδύα*, Straboni *Ἀδύα*, vulgo nunc Adda, e laticarum Alpium jugo, per vallem Tellinam, lacumque Larium, sive Comensem fluit, tandemque Pado supra Cremonam miscetur. i Inter eos est Ferrarius.

k S. Maternus ix, Mediolanensis Episcopus colitur xvii Julii.

l His Arripertus pater an. 661, ut Sigonius lib. 2 tradit, mortuus regnum Longobardorum ita divisit, ut prior Mediolani, alter Papiæ regnaret. m Cur id hic auctor scribat, haud scimus. Anno regni sui 10 obiit Grimoaldus, Christi 672, ut vult Sigonius; a S. Joanne Bergomensi conversus ad fidem, victoribus aliquot illustris. Consule Sigonium loco citato, Paulum Diaconum, etc.

n Sequentem prophetiam, et cladem Græcorum refert Paulus Diaconus lib. 5. Sigonius, alii.

o Leander Albertus Adduæ glaream appellari scribit regionem Adduæ Serioque annibus conclusam usque ad Bergomatium montes; a Merula Insulam Fulcheriam dici; uberem cumprimis et vicis colonisique frequentem esse.

p Hujus meminit Sigonius lib. 8, de regno Ital. ad annum 1047. In Actis Ecclesiæ Mediolan. dicitur a Benedicto VIII, qui ab anno 1013 ad 1024 sedit, ordinatus, sedisse annos 27.

AUCTORE
JOSEPHO
RIPAMONTIO.
P
Corporis in-
ventio.

DE S. AGATHONE THAUMATURGO

ROMANO PONTIFICE.

CIRCITER
AN. CHR.
DCLXXXII.
X JANUARI.
S. Agathonis
natis:

Sanctissimi Pontificis Agathonis natalem Martyrologii Romani tabulæ iv Id. Januariæ consignant, his verbis: Romæ S. Agathonis Papæ, qui sanctitate et doctrina conspicuus quievit in pace. *Fusus Galesinius*: Romæ S. Agathonis Papæ. Hic patre Romano natus, ex monacho factus Pontifex, multæ mansuetudinis ac tantæ sanctitatis, ut leprosum obviam sibi factum, osculo a morbo liberavit. Contra Monothelitas hæreticos Constantinopoli Concilium habuit. Sedit annos duos, menses tres. Sepelitur ad S. Petrum. *Adhuc proluciori elogio celebratur a Frane. Maurolyco, et Martyrologio Germanico. Meminerunt ejus hoc die Carthusiani Colonienses in Addit. ad Usuard. Hugo Menardus, Wion, Dorganius, Octavianus Cajetanus noster in Idea operis de SS. Siculis, mss. et alii.*

2 xxi Februarii ista habet Galesinius: In Græcia S. Agathonis Pontificis. Is parentum cura omnibus

sacræ Scripturæ litteris studiose admodum eruditus, eum pietatis fructum tulit, ut illis mortuis, statim congestas unum in locum facultates die uno pauperibus distribuerit. Deinde monachalis vitæ disciplinam amplexus, totum divino cultui se dedit: dies noctesque cum in oratione et precibus esset, Dei munere et gratia id factum est, ut miracula multa ederet, unde Thaumaturgi nomen accepit. Postea Summus Pontifex creatus, re Ecclesiastica publica optime administrata, singulare castissimæ religionis, sanctimoniam, et admirandæ sollicitudinis exemplum reliquit. *Eodem die Wion*: In Græcia S. Agathonis Papæ, cujus festivitas a Latinis iv Id. Januarii celebratur et Ferrarius: Romæ S. Agathonis Papæ.

3 Eadem fere quæ Galesinius memorant Græci in Vita ex Menæis xx Februarii: Hic S. P. N. et miraculorum patrator Agatho ex Italia oriundus fuit, Christianis, piis, religiosisque parentibus natus: a quibus, ipso allaborante,

cognomen
Thaumaturgi:

AUCTORE ANASTASIO BIBLIOTHECARIO.

allaborante, sacras et a Spiritu sancto dictatas litteras salutare didicisti; in quibus tantum hausit spiritum, tantopereque compunctus est, ut mortuis parentibus omnes illorum opes et thesauros in pauperes, quos evocarat, una simul die expenderit et dispererit, ipseque cenobium intravit, et vestem religiosam induerit, Deoque dies et noctes deserviret, ac pro toto mundo preces assiduas funderet. In vita porro monastica tantopere profecit, eoque in virtutibus progressus est, ut gratiam sanitarum acciperet. Tandem inclarescentibus ejus virtutibus, Romanus Pontifex est creatus; in quo munere cum se pro dignitate officii præclare gessisset, ad Dominum emigravit.

miracula:

4 Ex Galesinio et Menæis conficere licet, vitam ejus apud Græcos fusius descriptam legi. Perbrevis extat in libro de Romanis Pontificibus auctore Anastasio Bibliothecario, qua continetur compendium quoddam Actorum sextæ synodi Œcumenicæ, sive tertiæ Constantinopolitane, quæ fusius tomo 3, Concilior. par. 1, digeruntur, etsi a Græcis corrupta; recenset ea quoque Baronius tom. 8, ad an. 679, 680, 681. De Agathone agunt quotquot vitas Summorum Pontificum scripserunt, historicamve Ecclesiasticam prosecuti sunt. Accurate Andreas du Chesne to. 4. Historiæ Pontificum. Platina inter cetera illud miraculum de leproso, quem Agatho osculo sanavit, quod est in Galesinii ceteraque recentiorum martyrologia relatum. Alia plurima edita ab eo miracula fuisse necesse est, ut Thaumaturgi, sive miraculorum patris nomen mereretur.

not. 141. tempus Sedis

5 Haud satis constat quo die, aut etiam mense, Pontificatum inierit Agatho, ut in Notis dicemus. Epistola Constantini Pogonati ad Donum Agathonis decessorem data pridie Id. Augusti indict. 6, Agathoni reddita est. Unde saltem habemus anno Christi 678, exente sedisse. De anno, mense, die mortis minus etiam constat. Extat in Actis sextæ synodi Œcumenicæ sacrum rescriptum piissimi et Christum diligentis Imperatoris Constantini ad Leonem sanctissimum et beatissimum Papam senioris Romæ, missum per eos qui illuc directi erant a superstite Agathone sanctæ memoriæ, datum 13 Decemb. Indict. 10, inchoata scilicet, anno 681, ut patet ex epistola, quæ ibidem extat, S. Leonis II, ad Constantinum Augustum data Nonis Maii, indict. 10, anno nimirum 682. Unde confici videtur Agathonem ante Decembrem anni 681, vita functum, subrogatumque Leonem. Nisi, ut Acta synodi hujus depravata a Græcis, ita et perturbata chronologiæ ratio est. Baronius scribit Leonem, qui menses solum 10, dies 8, sedisse traditur, adhuc superstitem fuisse cum habitum est concilium Toletanum 14, anno Christi 684. Verum id solum isthic dicitur cap. 3, mandatum Leonis perlatum esse in Hispaniam cum tellus omnis hyemali stricta gelu, glaciali nivium immensitate duruisset, et jam redissent Patres a Concilio, Toletano scilicet 13, celebrato sub finem anni 683. Ex epistola quoque Benedicti Papæ ad Petrum regionarium, isthic a Leone missum, videtur colligi, antequam Concilium istud 14 haberetur, mortuum fuisse Leonem, cum eum hortetur ad commissum sibi ab illo ministerium peragendum. At de hac re rursus ad vitam Leonis 28 Junii. In Bibliotheca Floriacensi edito Joannis a Bosco Cælestini opera, extat Agathonis ad S. Edictum Viennensem Episcopum epistola, pridie kal. Martii data; qua significat se post reditum Legatorum a synodo Œcumenica, Romæ Concilium celebrasse 100, circiter Episcoporum, cui Donatus, Edicti Diaconus, interfuerit. Unde concludit Henricus Spondanus Agathonem diu ultra x Januarii superstitem fuisse. Sed quid si pro Leonis nomine, Agathonis perperam a librario substitutum est?

VITA

AUCTORE ANASTASIO BIBLIOTHECARIO.

a Agatho natione a Siculus ex monachis, sedit annos

b duos, menses sex, dies tres. Tantum benignus et mansuetus fuit, ut etiam omnibus hilaris, et jocundus comprobaretur. Hujus temporibus c Theodorus Archiepiscopus Ravennæ semetipsum Sedi Apostolicæ post multorum annorum curricula presentavit.

b
c
S. Agathonis benignitas.

2 Hic suscepit d Divalem jussionem piissimorum Principum e Constantini, Heraclii, et Tiberii Augustorum per Epiphanium gloriosum a secretis, missam Præcessori suo Dono Papæ, invitantem atque adhortantem, ut debeat Sacerdotes, vel Missos suos dirigere in regiam urbem, pro adunatione faciendâ sanctarum Dei Ecclesiarum. Quod et f ordinare non distulit. Et direxit Abundantium g Paternensem, Joannem h Rhegitanum, et Joannem Portuensem Episcopos; i Theodorum, et Georgium Presbyteros, Joannem Diaconum, et Constantinum Subdiaconum, Theodorum Presbyterum Ravennatensem, atque religiosos servos Dei monachos.

d
e
Legati missi Constantinopolim.
f
g
h
i

3 Clerum videlicet diversis ordinibus, et super quod competebat, eos honoribus ampliavit. Hic ultra consuetudinem k Arcarius Ecclesiæ Romanæ efficitur, et per semetipsum causam arcariæ disposuit, emittens videlicet de suscepta per nomenclatorem manu sua obumbratas: qui infirmitate detentus Arcarium juxta consuetudinem instituit.

Fuerat Arcarius.
k

4 Hujus temporibus, Indict. 8, Luna eclipsim pertulit mense Junio, die l 28. Similiter et m mortalitas major atque gravissima subsecuta est, mense supra-scripto, Julio, Augusto, et Septembri in urbe Roma, qualis nec temporibus aliorum Pontificum fuisse memoratur, ut etiam parentes cum filiis, atque fratres seu sorores binatim per lectos ad sepulchra deducerentur. Postmodum vero foras circumquaque suburbana, et castra eadem mortalitas devastare non cessavit.

l m
Pestis ejus tempore.

5 Qui suprascripti Missi Sedis Apostolicæ, qui directi fuerant, in regiam urbem ingredienti n die 10, mensis Novembris, nona Indict. Domino solante, atque Principe Apostolorum comitante, suscepti sunt a Principe in oraculo B. Petri Apostoli intra palatium, porrigentes ei scripta Pontificis. Quæ dum suscepisset, commonuit eos atque adhortatus est, ut non per schisma aut fireorem, sed pacifica dispositione remittentes philosophicas assertiones, puram sanctarum Scripturarum Patrumque, et probatam fidem per Synodalia decreta satisfacerent. Et dans inducias ad retractanda scripta, tribuit eis omnia, quæ ad sustentationem sufficiebant in eorum expensas, in domo quæ appellatur Placidia Die 18, mensis suprascripti die Dominico, advocati sunt in processione ad sanctam Dei genitricem in Blachernas, in tanta honorificentia, ut etiam de palatio caballos stratos dirigeret cum obsequio pietas Imperialis, et sic eos susciperet; ea ipsa commonens, ut pacifica assertione testimonia venerabilium Patrum proponerent.

n

Legati appellant Constantinopolim.

6 Die o vigesima secunda mensis Novembris p in basilica, quæ Trullus appellatur, intra palatium, sub regali cultu, residente cum Constantino Aug. Georgio Patriarcha Constantinopolitano, ac Macario Antiocheno, suscepti sunt Missi Sedis Apostolicæ; deinde Metropolitæ vel Episcopi Orientalium partium numero q centum quinquaginta. Qui proni adorantes; residere eos præcepit una cum nostris. Post hæc Patritii, r Hypati, omnesque Inclyti introierunt. Et habita inquisitione ab ejus pietate, ejus partis deberet ostensio approbari, Legati Sedis Apostolicæ dixerunt: Opportuna veritas, et ratio exigit, ut a parte eorum, qui unam voluntatem, et operationem in Domino Jesu Christo asserunt, Apostolicæ Sedis auctoritas exponatur. Qui audientes læti effecti, paratos se esse dixerunt. Et accepta licentia, ea hora suos intromiserunt libros et tomos diversos, et synodos, quas falsaverant. Nam non per veritatem se superare

o p
Sæcia synodus Œcumenica.

q

r

Fraus hereticorum in libris corruptis.

8

superare existimabant, sed per mendacia et diversa commenta, quæ in libris suis ipsi addiderant. Et relegentes per singula, reperti sunt mendaces, unam operationem et voluntatem in Domino Jesu Christo esse dicentes. Et in quinta synodo epistolam s. Vigili Papæ ad Mennam Patriarcham, atque libellum ejusdem Mennæ in quaternionibus noviter additis, falsaverunt, unam voluntatem et operationem dicentes. Quod coram Principe, et synodo claruit. Alia die Catholice fidei defensor pius Princeps in secretario residens, inquisitione de ipsis codicibus facta, ita reperit falsa noviter addita fuisse.

1

7 Die 12 mensis Decembris residente synodo cum ejus pietate, suscepti sunt Missi Sedis Apostolicæ, et præcepit eos in synodo residere, præsentantes locum sanctissimi ac beatissimi Agathonis Papæ. Quibus dictum est, ut omnes libros, quos scirent ad causam fidei pertinere, coram synodo adducerent: quod et factum est. Et vocato Georgio Diacono et Chartophylace Ecclesiæ Constantinopolitanæ, præceptum est ei, ut juxta eorum notitiam codices ex bibliotheca Ecclesiæ ad medium deduceret, et dum adducti essent, et relegerentur, utrique similes reperti sunt, duas naturas, duasque voluntates et operationes in Domino Jesu Christo habentes. Et confusus Macarius coram synodo inventus est mendax. Tunc interdixit pietas Augustalis Georgio Patriarchæ, ut minime in Ecclesia sua susciperet Macarium, vel ejus homines, interdicens ei processum. Hæc prima ejus ruina fuit.

Macarii Antiocheni mendacia detecta.

v

PP. duas operationes in Christo docentes.

x

8 Die xiii mensis Februarii auxiliante B. Petro Apostolo ut veritatis lumen appareret, intrmissa sunt coram synodo venerabilium Patrum dicta, v. Joannis Constantinopolitani, Cyrilli, Athanasii, Basilii, Gregorii, Dionysii, Hilarii, Ambrosii, Augustini, et Leonis, duas naturales voluntates et operationes in Christo dicentium, ad satisfactionem Principis, vel synodi. x. Sequenti die in eodem secretario residente synodo una cum Principe, Synodica sanctissimi Agathonis Papæ relecta est, et ad singula comprobata Patrum dicta inserta: in qua Synodica Episcopi Occidentalis partis subscripserunt numero y centum viginti quinque.

y

Macarii pertinacia.

z

9 Cumque posthæc adhortatus est, nec dicendus Macarius a sancta synodo, vel a pio Principe, omnique Senatu, ut profiteretur unam aut duas confiteri voluntates vel operationes: qui nullatenus audivit, sed potius neque unam, neque duas in Salvatore dicere voluit. Deinde protulit piissimus et serenissimus Princeps tomum ad relegendum, in quem vanum hereticum dogma Macarii erat conscriptum, et ejus manu subscriptum, apertissime unam voluntatem in Domino affirmantis. Sub ipsius scriptione, et z. Theodori Expatriarchæ, utique juxta eum tenorem, ibi subscriptio erat. Et interrogatus Georgius Patriarcha, si eam fidem, quam docet Sedes Apostolica, amplectitur, juxta scripturam venerandi Agathonis Papæ, seu sanctorum, ac venerabilium Patrum. Qui respondit, quod accepta licentia, in scripto quæ opportuna erant responderet. Et in his recedentes; die Aa xvii mensis Februarii, die Dominico intra oraculum S. Petri intra palatium astante Bb Syncleto, simulque et Patriarcha, Legatos Sedis Apostolicæ suscepit, relegens suggestionem aliam pro eorum commendatione a sanctissimo Papa directam. Qui Georgius sanctissimus Patriarcha professus est eo die in scriptis duas naturas, duasque voluntates et operationes in Domino Jesu Christo se credere et prædicare, sicut Sedes Apostolica credit; anathematizans eos, qui unam naturam, voluntatem, et operationem in Domino Jesu Christo dicunt.

Aa

Bb

Georgii Constantinopolitani professio fidei.

Macarius pertinax ejicitur e synodo.

10 Die vigesima quinta mensis Februarii residente synodo, una cum pio Principe, simulque et Legatis Sedis Apostolicæ, Macarium adesse jusserunt. Et

data a Principe licentia, ut se partes quis in quas vellet divideret; Georgius Patriarcha regie civitatis cum suis in parte Orthodoxorum stetit: Macarius vero cum suis in parte alia hæreticorum. Et deducentes ad medium professionem Georgii Patriarchæ, quam fecerat, porrecta est Principi, et relecta est. Et commonitus suprascriptus Macarius, quid sentiret, vel crederet. Respondit se in ea perfidia, quam ante proposuerat, perdurare, et nullatenus orthodoxæ fidei acquiescere. Ea hora sancta synodus una cum Principe ejus Cc orarium auferri jusserunt a collo ejus. Et exiliens Dd Basilius Episcopus Cretensis Ecclesiæ, ejus orarium abstulit. Et anathematizantes projecerunt eum foris synodum, simulque et thronum ejus. Ee Stephanum autem discipulum ejus cervicibus a sancta Synodo Clerici Romani ejicientes expulerunt.

11 Ea hora tantæ telæ aranearum nigerrimæ in medio populi ceciderunt, ut omnes mirarentur, ac dicerent, quod sordes hæresum expulsa sunt. Et Deo auxiliante, unite sunt sanctæ Dei Ecclesiæ. In loco vero Macarii ordinatus est Ff Stephanus Abbas monasterii, quod appellatur Gg Baias insulæ Sici-liensis, Patriarcha Ecclesiæ Antiochenæ. Macarius vero cum suis amatoribus, id est, Hh Stephano, Anastasio presbyteris; et Leontio exdiacono; Polychronio, Epiphano presbyteris, et inclusis, in exilio in Ii Romanam directi sunt civitatem. Deinde abstulerunt de Kk diptychis Ecclesiarum nomina Patriarcharum, vel de picturis Ecclesiæ figuras eorum, aut in foribus, ubi esse poterant auferentes, id est, Ll Cyri, Sergii, Pauli, Pyrrhi, Petri, per quos error orthodoxæ fidei usque nunc pullulavit.

12 Tanta autem gratia divina omnipotentis concessa est Missis Sedis Apostolicæ, ut ad lætitiarum populi vel sancti Concilii, qui in regia urbe erant, Mm Joannes Episcopus Portuensis Dominicorum die octavarum Paschæ in ecclesia beate Sophiæ Missas publicas Latine celebraret coram Principe et Patriarcha, ut omnes unanimiter in laudes, et victorias piissimorum Imperatorum, eo die Latinis vocibus acclamarent.

13 Hic suscepit Divalem jussionem secundum suam postulationem, ut suggessit, per quam relevata est quantitas, quæ solita erat dari Nn pro ordinatione Pontificis faciendâ. Sic tamen, ut si contigerit post ejus transitum electionem fieri, non debeat ordinari, qui electus fuerit, nisi prius decretum generale introducat in regiam urbem secundum antiquam consuetudinem, et cum eorum conscientia et jussione debeat ordinatio provenire. Hic dimisit omni Clero rogam unam, et ad luminaria Apostolorum, et S. Mariæ ad præsepe solidos duo mille centum et quadraginta. Fecit autem ordinationem unam, Presbyteros decem, Diaconos tres, Episcopos per diversa loca numero decem et octo. Qui etiam sepultus est ad B. Petrum Apostolum sub die iv Idus Januarii: et cessavit Episcopatus annum unum, menses septem, dies quinque.

a Pantonio patre, inquit Ferrarius, quem Galesinus et Platina Romanum fuisse tradunt. Al Ciaconius Pannonii Ammonis filium facit, Aquilani castro vallis Siciliæ in provincia ulterioris Aprutii natum.

b Codex Baronii habebat, annos 8, menses 8, dies 15. Liber Luitprandi nomine editus, an. 2, menses 5, dies 4, mss. quadam et Carthusiani Colon. in Addit. ad Usuard. an. 5, mens. 6. Martyrologium Colon. an. 5, mens. 6, dies 15. Binius tribus annis menses circiter quinque addit. Observat Baronius mendam videri apud Anastasium irrepsisse, dum dicitur Donus Papa obtisse in Id. April. quod Divitis epistola Constantini Imper. ad eum data sit pridie Id. Augusti, Indict. 6. nec videatur potuisse mors Pontificis quadrimestri integro non perferri Constantinopolim. Octavianus Cajetanus noster 10 Julii ista habet: Romæ, ordinatio S. Agathonis Panormitani in Summum Pontificem. Menardus: Romæ ordinatio S. Agathonis Papæ.

c Agii hac de re Hieronymus Rubens lib. 4, Histor. Ravennat. Reparatus ejus decessor idem fertur meditatâs Boni tempore, sed morte præventus non perfecisse.

d Extat ea ante sextam synodum.

AUCTORE
ANASTASIO
BIBLIOTH.

Cc

Dd

Ee

Symbolum
hæresos.

Ff

Gg

Hæretici relegati, damnati
alii.

Hh

Ii

Kk

Ll

Legati Papæ
Græcis gratiosi.

Mm

Nn

Alie S. Agathonis res
gestæ.

ACTORE
ANASTASIO
BIBLIOTH.

e Constantinus Pogonatus an. 668 Constanti patri successit, et fratres Heraclium et Tiberium in collegas ascivit, quos tamen deinde submovit. Obiit an. 683, relicto Justiniano filio hærede, qui dein Rhinotmetus fuit.

f Primum variè habitæ in Italia, Gallia, Britannia, contra Monothelitas synodi, Agathonis auctoritate extat Synodica Mansueti Episcopi Mediolanensis, et Concilii, cuius præfuerat, nomine. De Anglicano sub S. Theodoro Dorovernensi (qui 29 Septemb. colitur) agit Beda lib. 4, cap. 18. Celebratum illud est ann. 679, mense Septembri. Romæ quoque an. 680, habita est synodus 123, Episcoporum Abbo solum meminit 120, Ciacontius 105.

g Hi tres Episcopi Legati fuere ipsius concilii nomine missi. Videtur Paternum, cuius Episcopus Abundantius, fuisse circa Traenta annem, qui in sinum Tarentinum infuit.

h Rhegiensis hic in Brutis fuisse Antistes videtur: at Rhegi Lepidi, qui synodo subscripsit, Maurilius. Fuit Joannes hic postea Pontifex, teste Anastasio.

i Hi 4 peculiariter ipsius Agathonis Legati fuere, ut patet ex litteris Constantini Imper. ad Georgium Patriarcham, et Actione 1, Theodorus vero Theodori Episcopi Ravennatis Legatus.

k De Arcario, sive arca præposito; anonæ, tributorum, vestium, etc. curatore, consule eruditam observationem Joannis Saaronis ad titulum Sidonii Apollinaris lib. 3, ep. 7, arcariis pondera invidant.

l Imo 18, (ut etiam habet Abbo Floriacensis) more scilicet Italico inchoata ab occiduo Sole. Caput enim ea eclipsis 17 Junii, hora 8, respertina, minut. 40, desitit hora fere prima post mediam noctem sequentis diei, anno 680, Indict. 8.

m De hac peste intercessione S. Selastiani sedata, agit Paulus Diaconus lib. 6, cap. 3, et Baronius an. 680, num. 50, et nos iterum 20 Janu. ad vitam S. Sebastiani. Non assentitur Joanni Stella, qui hac peste extinctam Agathonem scribit, ideoque tam diu Sedem vacasse.

n Imo sub finem Augusti, Indict. 8, vel initio Septembris; ut recte Baronius an. 680, num. 26, et patet ex epistola Imperatoris ad Patriarcham Georgium.

o Fuit quidam 18 Novemb. Dominica: sed videtur hæc processio contigisse ante inchoatam synodum, que tamen, ut edita est, coepit die 7 Novemb. sed neque numerus actionum, neque singulorum dies cum Anastasio consentiunt.

p In Actis synodi dicitur, in secretario sacri palatii, quod cognominatur Trullus, quia nimirum, ut observat Baronius ad an. 680, n. 41, trullo, sive trulla, id est, testudine sursum erecta, et in rotundum concamerata (quam vulgus cupullam vocal) fastigium erat.

q Alii 289 habent, alii 170, alii 171, alii 150, subscripti in ultima actione referuntur 168. Læge Baronium n. 40.

r In Actis 270 actus, exconsules, nominantur, Nicetas, Theodorus, Sergius, Paulus, Julianus, etc.

s Hæc in actione 3, habita 13 Novembris, ut est in editis.

t Eo die sexta Actio habita, ut est in editis.

v Hæc loca Patrum Actione 7 quæ hoc die habita dicitur, non referuntur.

x Tota hæc Actio deest in editis.

y 128 nomina subscripta leguntur illi synodice Agathonis epistolæ. Quidam postea fortassis subscripsere, et tamen aliqua incuria librariorum videntur excidisse nomina, uti Abundantii et Joannis Rhegiani Legatorum.

z Hic patriarcha Constantinopolitanus creatus anno 666, ut isthic num. 1 habet Baronius; ann. 678, quod hæreticus esset, a Constantino Augusto ejectus est, substituto Georgio. Sed cum postea se Catholicum simulasset, Georgio an. 682, mortuo, in Sedem restitutus est, Actaque scilicet Synodi depravit.

Aa Hæc quoque in editis deest Actio. Littera Dominicalis eo anno 681 fuit F, quæ decimo septimo Februarii respondet.

Bb Id est Senatu. Alii Synello legunt.

Cc In Actione 8, quæ habita dicitur 7 Martii, isthæc in Macarium pronuntiantur: Merito Episcopatu alienetur: nudetur circumposito ei pallio, et denudato eo atque in medio astante una cum Stephano, etc. Est orarium hic vestis linea Episcopalis, quam vulgo roquetam vocant. Sic 1 Janu. in vita S. Fulgentii cap. 18, n. 38. Orario quidem, sicut omnes Episcopi, nullatenus

utebatur: pelliceo cingulo sicut monachus utebatur. S. Gregorius lib. 6, ep. 191, videtur pro communi linea veste usurpasse: duas autem camisas: et 4 oraria vobis transmissi. erant enim viris conjugatis donanda. Vulgatus linteam quod ori admovetur, significat. S. Hieronymus ep. 2, ad Nepotianum paulo post medium: Alioquin ridiculum et plenum dedecoris est, refero marsupio quod sudarium orariumque non habeas gloriari S. Ambrosius de fide resurrectionis: Et facies ejus (Lazar) orario colligata erat.

Dd Basilius Episcopus Gortine insule Crete, Act. 1, post Patriarcharum, et Occidentalium Legatos primus nominatur.

Ee Hoc in Act. 9, habita 8 Martii refertur.

Ff In Actis Concilii Theophanes appellatur, apud Abbonem Floriacensem Theophanus. Venerat cum Legatis Apostolicis, ut scribit Baronius an. 680, n. 7.

Gg Abbo Floriac Bagias.

Hh Erat Stephanus Abbas et Presbyter; Polichronius monachus et Presbyter, de hujus superba stoliditate vide Concilii Actionem 15.

Ii Ibi a S. Leone II S. Agathonis successore, Macarius, Polichronius, Stephanus, alique pervicaces, in monasterium retrusi sunt; Anastasius Presbyter, et Leontius Diaconus Ecclesiæ Constantinopolitane, fidem orthodoxam professi, absoluti. Adeo obstinatus fuit Macarius, ut ne quidem aborto Stephano, aut Theophane, Patriarcha, cum ei sua Cathedra denuo offerretur a S. Benedicto II Papa, si errores pristinos damnaret, parere vultur, ut ex 2. Nicæna synodo refert Baronius an. 685, n. 8.

Kk De diptychis egimus 8 Janu. in vita S. Attici, § 5 et 6.

Ll Hi antesignant sunt Monothelitarum: Cyrus Lazorum in Phaside Episcopus, intrusus ab Heraclio in thronum Alexandrinum an. 630, mortuus an. 640. Sergius Episcopus Constantinopolitanus creatus an. 608, mortuus 639. Successit Pyrrhus, qui an 642 cum in suspicionem venisset conspirationis contra Imperatorem, sponte recessit, suffectusque est ei Paulus; quo an. 652 mortuo, restitutus est Pyrrhus: hæc post paulo mortuo, subrogatur Petrus an. 653, mortuus an. 656. Atque hi nunc in Synodo 6 damnati omnes.

Mm Non erat hic præcipuus Legatorum, (nam ut ex l Actione patet, Theodorus et Georgius Presbyteri, et Joannes Diaconus Synodo præerant, vicem agentes Agathonis sanctissimi et beatissimi Archiepiscopi antiquæ Romæ.) sed quia ordine Episcopus erat Joannes, ideo Missam celebravit.

Nn Impii primum Gothorum Reges summam pecuniæ pendit sibi a Romanis Pontificibus recessu creatis jusserunt: quam et deinceps Imperatores Orientales exegerunt, usque ad piissimum Constantinum IV Pogonatum. Luitprandus a Constantino, Heraclio Tiberio hanc Divalem jussionem obtinuisse Agathonem scribit.

EPITAPHIUM S. AGATHONIS.

Ejus olim sepulchro incisum, diu deperditum, tandem inter ceteras veteres inscriptiones repertum, atque a Baronio post 12 tomum Annalium publicatum.

Pontificalis apex virtutum pondere fultus,

Ut jubaris radiat, personat ut tonitrus.

Quæ modo hoc peragit doctrinæ fomes et auctor,

Format enim gestis quos docet eloquiis.

Dum simul æquiparat virtus et culmen honoris,

Officium decorat moribus, arte gerit.

Præditus his meritis Antistes summus AGATHO

Sedis Apostolicæ fœdera firma tenet.

En pietas, en prisca fides: insignia Patrum

Intemerata manent nisibus alme tuis.

Quis vero dinumeret morum documenta tuorum,

Formula virtutum dum tua vita foret?

* æquiparat.

* numeret,
vel enumeret.

DE S. SETHRIDA VIRGINE, ABBATISSA BRIGENSI IN GALLIA.

SECVLO VII.
X JANUARI.

S. Sethridæ
natis.

Celebre cum primis S. Pharæ monasterium est, quod antiqui Eboriacas dicere, intra Brigensem saltum, unde et Brige appellatum, vulgo Faremonstier, in Bria Gallia provincia, diocesi Meldensi, de quo plenius vel vii Decembris, ad S. Pharæ, sive Burgundofaræ, natalem, vel ad ejus translationem iii Aprilis. Hic eximia vite sanctitate floruit Sethrida regii sanguinis virgo, cujus natalem hodie agi testatur Ferrarius his verbis: In territorio Meldensi S. Sethridæ Virginis, Abbatissæ Brigensis. Saussaius in supplemento Martyrologii Gallicani: In territorio Meldensi, Brigensi, seu Pharæmonasterio, S. Sethridæ virginis, quæ Angla natione, hanc ad parthenonam studio religionis profecta, ibidemque pro-

fessa, votique compos, post Angelicæ vitæ in terris decursum ad sanctissimum Virginum cælestem consortium migravit. Ejus laudes descripsit Beda venerabilis.

2 Beda lib. 3, historiae Eccles. gentis Anglorum, cap. 8, isthæc de ea tradit: Eo tempore necdum multis in regione Anglorum monasteriis constructis, multi de Britannia monastica conversationis gratia, Francorum, vel Galliarum monasteria adire solebant, et filias suas eisdem erudiendas ac sponso cælesti copulandas mittebant, maxime in Brige et in Cale, et in Andilegum monasterio: inter quas erat Sedredo, filia uxoris Annæ Regis Orientalium Anglorum, cujus supra meminimus, et filia naturalis ejusdem

genus,

dem Regis Edelburg. Utraque cum esset peregrina, præ merito virtutum ejusdem monasterii Brigensis est Abbatissa constituta. *Hæc ille. Ab ipso Anna sanctissimo Rege in Galliam erat missa cum sorore Sethrida, ut ex Henrico Huntindoniensi colligitur, ita lib. 3 historiar. scribente*: Minorem vero filiam suam Edelburgh, et filiam uxoris suæ Setrid miserat Rex Anna ad monasterium Bruges ad serviendum Domino. Quæ utraque cum esset peregrina, merito virtutum Bregensis Abbatissa effecta est. Tunc siquidem mittebant Nobiles Angliæ filias suas erudiendas in Bruge, et in Kala, et in Andilegum monasterio. Misit et Ercembert Bruges filiam suam Ercengotam Christi virginem sanctam et præclaram. Cujus opera virtutum, cuius signa miraculorum ab incolis loci illius usque hodie narrantur.

vita religiosa,

3 Meminit quoque Sethridæ *Nicolaus Harpseldius sec. 7, cap. 17, et Sædridonem vocat: sed quod ejus matrem, Ethelburgæ novercam facit, hæud nobis probatur. Fuit enim S. Hereswida, soror S. Hildæ, S. Edwini Regis et Martyris neptis, primum alteri viro nupta, eique Sethridam peperit. Eo mortuo, Annæ Regi Orienta-*

lium Anglorum jungitur, cui S. Sexburgam, S. Etheldredam, S. Ethelburgam, S. Witburgam, Adulphum Regem, et S. Jurminum genuit. Anna vero a Penda Merciorum crudelissimo Rege, anno Christi DCIV interfecto, in Galliam abiit, inque Calensi cœnobio vitæ reliquum sanctissime exegit, coliturque XXIII Septemb. S. Hilda XVII Novembr., S. Sexburga VI Julii, S. Etheldreda XXIII Junii, S. Ethelburga VII Julii, S. Witburga XVII Martii, S. Edwinus XII Octob.

Ex ms. mater, sorores, fratres,

4 Cum vero ab ipso Anna Rege; qui an. 654, occubuit, missa sit in Galliam Sethrida, hinc de ejus ætate fieri conjectura potest. An ipsa prior cœnobio præfuerit, an Ethelburga, quæ junior erat, non constat. Martyrologium Anglicanum innuit sorori successisse Sethridam: sed fallitur dum hanc quoque Annæ Regis filiam vocat. *Claudius Robertus in Gallia Christiana S. Edelburgim ait S. Pharæ in monasterii regimine successisse, nulla Sethridæ facta mentione: at non recte Regis Orientalium Saxonum illam fuisse filiam tradit. Orientalium Anglorum voluit scribere. Utraque sub S. Pharæ disciplina religiøsæ vitæ tirocinia posuit.*

ætas,

præfectura.

DE S. ALDO EREMITA, PAPIÆ IN ITALIA.

X JANUARI.

Ferrarius in catalogo generali Sanctorum isthæc scribit, IV Id. Janu. Papiæ S. Aldi eremite. Ast in catalogo Sanctorum Italiæ: S. Aldus quando et ubi vixerit, adhuc scire minime potui: ejus corpus Papiæ primum in sacello S. Columbanii conditum fuit, inde in basilicam S. Michaelis translatum est, ibique natalis ejus celebrari solet. Meminere illius Jacobus Gualla lib. 6, cap. 8. San-

ctuarii, Stephanus Breventanus lib. 3, histor. Ticiensis; qui tamen corpus in cathedrali ecclesia quiescere scribit; et Arnouldus Wion lib. 3, ligni vitæ in additionibus: ex quo loco, S. Aldum monachum Bobiensem vitam eremiticam in finitimis locis egisse, conjici potest. *Hæc Ferrarius. De Bobio illustri monasterio agemus XXI Novemb. ad vitam S. Columbanii.*

DE B. BENINCASA, ABBATE VIII CAVENSI.

AN. CHR. MCGIV. X JANUARI. Cavense cœnobium.

Ejus sancti Abbates.

B. Benincasa natalis.

ætas.

Cava civitas est in Campaniæ agrique Picentini confinibus, a situ loci vocata, ut *Leander in Campaniæ descriptione, media fere inter Salernum ac Nuceriam*. Juxta Cavam antiquissimum amplissimumque et opulentissimum prædium cœnobium est, Cavæ nominatum. *De hujus fundatione agemus in vita S. Alferii. Coluntur quatuor primi Abbates officii propriis et Missa. S. Alferius XII April. S. Leo XII Julii, S. Petrus IV Martii, S. Constabilis XVII Februarii. In aliorum multorum solemnitatibus fit sacrum de sanctissima Trinitate, nimirum B. Simeonis quinti Abbatis XVI Novembris, B. Falconis sexti V Junii, B. Marini septimi XV Decembris, B. Benincasæ octavi hoc die, B. Petri II noni XIV Maii, B. Balsami decimi XXIV Novembris, B. Leonardi undecimi XVIII Augusti, etc.*

2 B. Benincasæ X Januarii natalem designant *Hugo Menardus, Benedictus Dorganus, Arnouldus Wion in Martyrologio monastico, his verbis*: In monasterio sanctæ Trinitatis Cavæ, depositio B. Benincasæ Abbatis, addunt *Wion et Dorganus*: miraculorum gloria insignis. *Electus est illius monasterii Abbas Kalendis Februarii 1171, præfuitque usque ad IV Id. Januarii 1194, quo vita excessit, et in sacra crypta cum ceteris sanctis Patribus conditus est.*

3 Hic vir beatus ex Cavensi monasterio centum monachos sub Theobaldo Patre in Siciliam destinavit ad famosissimum Montis regalis cœnobium, quod anno Domini 1174, Rex Guilielmus II, cognomento Bonus, mirifico sumptu constructum atque dotatum, eidem juxta Cavensis congregationis normam instituendum, ac divino cultui regularique observantiæ mancipandum commiserat. Fuitque Theobaldus ipse ejusdem monasterii primus Abbas, ejusque; successor Guilielmus Abbas et Archiepiscopus, alique post ipsos aliquot Cavenses monachi ejusdem dignitatis et regiminis successores. *Hæc ad nos Neapolitæ Cavensis monasterii monumentis Antonius Beatus noster. Quibus consentanea refert Wion in Notis. De eodem Montis regalis cœnobio Fazellus rer. sicular. decade 1, lib. 8, illud inter cetera scribit, omnibus fanis non solum Italia, sed toto etiam terrarum orbe excitatis, eo genere structuræ præferendum, etc. Agit de eodem decade 2, lib. 7, ubi tradit Guilielmum secundum ejus Abbatem, auctoritate Lucii III, (qui ab an. 1181, ad 25 Novembr. 1185, sedit) Archiepiscopum esse factum. Citat ibidem Fazellus diploma variarum donationum ei monasterio factarum an. 1176.*

Montis regalis in Sicilia monasterium.

DE S. GUILIELMO EREMITA, ARCHIEPISCOPO BITURICENSI.

AN. CHR. MCGIX. X JANUARI.

S. Guilielmi natalis.

Non omnium, qui in album relati sunt Sanctorum, inscripta Martyrologio Romano nomina sunt. Guilielmi certe Bituricensis Archiepiscopi ab Honorio III, anno Christi 1218 consecrata canonice memoria est, necdum tamen in publicis Romanæ Ecclesiæ tabulis consignata, licet id asserat *hrysostomus*

Henriquez in Menologio Cisterciensi, ubi eum insigni ornatu elogio. De eo Martyrologium excusum Lubecæ an. 1475. Bituricas depositio B. Valhelmi Episcopi et Confessoris. Usuardi Martyrologium auctius editum Parisiis an. 1536. Bituricas natalis S. Guilielmi ejusdem urbis Archiepiscopi, vitæ et miraculis gloriosi. Eadem fere habent Martyrologium.

EX VARIIS. *Martyrologium Coloniense, Molanus in Addit. ad Usuardum, variaque MSS. Belgarum Ecclesiarum Martyrologia, in quorum plerisque Wilhelmus, in quibusdam Guilielmus et Guilelmus appellatur. Carthusiani Colonienses in Addit. ad Usuar. Eodem die S. Guilielmi, quem nos Germani Wilhelmum dicimus, Bituricensis Archiepiscopi, ordinis Cisterciensis, vita et miraculis clari. Erat iste Sanctus fere semper hilaris et iucundus, quod quibusdam displicebat austeris. Ejusdem meminere Martyrologia, Germanicum, Gallobelgicum, Gallicanum Saussai, Ferrarius, ms. Florarium, Dorganius. Martyrologium Lemovicense citatum a Claudio Roberto: Depositio S. Guilielmi, eximii Præsulis, et egregii Confessoris; cujus vita claret in terris plena fide, et mors in conspectu populi miraculis pretiosa fulget. Galesinius: Bituricis S. Guilielmi Episcopi: quem vitæ sanctitate et miraculorum gloria insignem, Honorius III Pontifex Sanctorum numero adscripsit. Eadem habent Wion et Menardus.*

canonizatio,

elevatio,

vita a quo scripta, et quando,

contracta a Surio;

alia,

tertia anti-que fragmen- tum.

2 *Maurotycus xi Januarii cum refert, cum tamen constet ex 2 vita obiisse Sabbatho, quod an. 1209 incidit in x Januarii. Kalendarium Cisterciense Divione editum, x Janu. Guillelmus Archiep. Viruticensis, xiii ejusdem: S. Guillelmus Vituricensis traditur sepulturae, vii Maii isthæc habet Chrysostomus Henriquez: In Gallia elevatio corporis Guillelmi Archiepiscopi Bituricensis. Facta illa an. 1217, a Girardo, sive Girardo, successore, ut scribit Joannes Chenu in Chronologia Archiep. Bituric.*

3 *Vitam S. Guilielmi a Petro Abbate Caroli-loci scriptam tradit Henriquez in Menologio Cisterciensi. Eam esse ait Wion quæ edita est a Surio. Fuit quidem illius vitæ scriptor S. Guilielmi æqualis sed non Abbas Caroli-loci, tum saltem cum eam scripsit; at potius Bituricensis quispiam. Indicat id cap. 11, nu. 39. Multi et nostræ urbis homines, et locis finitimis degentes. Ætatem vero suam ostendit cap. 1, num. 1, de Henrico Archiepiscopo Guilielmi decessore loquens: Qui inter nos degens, erga Clerum et populum summa semper usus est mansuetudine, etc. Et cap. 3, num. 11. Ex iis sane (quos S. Guilielmus manus impositione sanaverat) quosdam nos vidimus bonæ existimationis viros, qui hæc nobis ita, ut diximus, gesta testarentur. Et cap. 8, num. 29. Quas (Guilielmi moribundi voces) nos coram positi ægre possemus intelligere. Cum vero canonizationis non meminere, suspicari licet antequam ea fieret scriptam esse hanc vitam. Est porro hæc vita a Surio, ut ipse fatetur, in compendium contracta; neque ullum reperire ms. codicem potuimus, unde primigeniam phrasim restitueremus: eam igitur e Surio damus.*

4 *Aliam nacti sumus e veteri ms. Domus professæ Societatis Jesu Antverpiæ, a Coætaneo quoque scriptam, sed post canonizationem. An is Abbas fuerit Caroli-loci non possumus pronuntiare. Verisimile id fortassis videatur ex iis quæ cap. 2, num. 9, narrat, cum ait: Cujus rei exemplum si velim in medium ego deducere, qui opusculi hujus materiam sum aggressus, ex injuriarum molestia, propter quam nec immerito contra me debuerat gravius indignari, gratiam ejus ultra quam crediderim, me profiteor et gaudeo habuisse. Pars hujus vitæ extabat in ms. Nicolai Belfortii.*

5 *Alterius vitæ, (ab utraque priore diversæ, ut ex stylo licet conjicere) fragmentum ex ms. Legendario Ecclesie S. Audomari subjungemus. Auctor se Bituricæ fuisse ostendit, cum sepultus est Sanctus; ita enim ait num. 4: Quamplures ex ipsis (infantibus, qui satiari aspectu sacri ejus corporis non poterant) renitentes pro viribus, et ejulantes præ dolore recessus, vidimus violenter asportari. Quod iisdem verbis habetur in veteri Breviario Corisopitensi, de quo inferius.*

6 *Vitam S. Guilielmi describit Chrysostomus lib. 1, Fascicul. SS. ord. Cisterciens. dist. 20, fere ex Surio. Franciscus Haræus, qui tamen fede hallucinatur dum mortuum tradit circiter annum 1136. Petrus de Natal.*

lib. 2, cap. 63. Petrus Viellius Gallice, ex Surio, et accuratius Andreas Du-Vallius: Jacobus Doubletius, qui de eo scripserunt.

et Guilielmus Gazæus. Agunt quoque de eo Barnabas de Montalbo lib. 3, histor. Cistere. cap. 6, et sequentibus, ubi cum se profiteatur, quæ scribit, ex Surio et Vincentio hausisse, in multis tamen eorum sensum non est assecutus. Agit præterea Claudius Robertus in Gallia Christiana, Joannes Chenu in Chronologia Archiepiscoporum Bituric. Chronicon monachi Autisiodorensis, Guido Coquillius in hist. Nivernensi, Carolus Saussais in Annal. Aurelianen. citandi infra. Vincentius Bellovac. lib. 29, cap. 62. Cæsarius lib. 2, cap. 29, Bzovius tom. 13. Annal. ad an. 1218, num. 7. Demochares de divino Missæ sacrificio cap. 24. S. Antonius par. 2, tit. 17, c. 9, § 30. Ciaconius in Honorio III. Jacobus Breulius lib. 4 Antiquitat. Parisinarum, ubi testatur eum auctorem fuisse Congregationi ad S. Antonium Parisiis, ut se ordini Cisterciensi subiceret, et Confessarium Visitatoremque ab ejus ordinis Præsibus constituendum admitteret.

7 *Testatur Joannes Chenu SS. Stephanum, Ursinum, Guillelmum esse tutelares Biturigum Præsides: Guilielmi præterea in Ecclesia Mimatensi celebrari hoc die commemorationem Claudius Robertus scribit in academia Parisiensi Patronum haberi nationis Francicæ: colit in Ecclesia Lingonensi officio duplici, semiduplici Parisiis et Rotomagi. Ast in veteri Missali Rotomagensi fit solum ejus memoria, ut ibi dicitur. In veteri Breviario Ecclesie Corisopitensis in Britannia Armorica recitantur novem de S. Guillelmo lectiones inque iis isthæc: Quadam die quidam Nobilis febricitans dixit ei: Domine date licentiam huic febrî, quod recedat. Cujus affectionem pius Pater respiciens, dixit ei: Adhuc unam accessionem habebis, et postea liberaberis. Quod ita contigit ut prædixit.*

sacri honores ei habiti.

Febris ejus meritis pulsa.

8 *In Missali Rotomagensi hæc de eo recitatur sequentia:*

Vetus de eo sequentia.

Eccæ dies specialis Confessorum gloria,
Qua præfulget triumphalis Guillelmi victoria,
Qua æterna Christo duce migravit ad gaudia,
Sempiterna gaudens luce ejus in presentia;
Cui mente spiritali hærebat per omnia
Vita fruens temporali, aspirans cælestia:
Morum clero præstans forma, ut jubar Ecclesie,
Plebi vitæ fulsit norma, ut fomes justitiæ,
Lapsis vitæ dans solamen, spem reformans veniæ,
Oppressorum relevamen de valle miseriæ.
Hujus ergo prece pia celesti militiæ
Nos ascribat vitæ via, Rex æternæ gloriæ. Amen.

VITA

AUCTORE COÆTANEO ANONYMO,

a Laur. Surio, stylo mutato, contracta.

CAPUT I.

S. Guilielmi ad Episcopatum promotio.

Cum ex hac luce migrasset felicis memoriæ a Henricus Bituricensis Archiepiscopus b qui inter nos degens erga Clerum et populum summa semper usus est mansuetudine et humanitate; paucis post diebus Ecclesie illius Clerici ad eligendum idoneum successorem convenere. Sed cum primum inter se non concordarent, tandem ex instinctu Spiritus sancti in eam pariter iere sententiam, ut Ecclesie Parisiensis, c Antistitem, qui ex illorum collegio ad id erat dignitatis assumptus, accerserent, ejus in Episcopo eligendo consilio et prudentia usuri. Erat enim vir magnus, et cunctis venerabilis. consiliis providus, justus ac timens Deum: cumque erga alias Galliarum Ecclesias multa uteretur sollicitudine, æquum esse existimabat, ut matri suæ, id est, Ecclesie desolatæ, in qua a teneris annis fuisse enutritus, tam neces-

a

b

Episcopo Parisiensi electio Episcopi Bituricensis defertur.

c

sario

sario tempore minime deesset. Ille vero nullas neccens moras, tamquam devotus filius afflictæ matri, omnibus quibus posset modis consulturus, vocatus mox advenit. Itaque ubi ad præfixum diem conventum est iterum ab ejus Ecclesiæ Clericis, post multam deliberationem, id tandem omnibus unanimiter placuit, ut ex ordine Cisterciensi, cujus tum erat in Ecclesia Dei eximia sanctitas, Abbas aliquis in Pontificem deligeretur. Ibi tum inter ceteros, quos morum sanctitas commendabat, crebro nominatus est Guillelmus, id temporis *d* Caroli-loci religiosissimus Abbas: qui, postquam arduum illud amplexus fuerat institutum, indes ad perfectiora contendebat, et sicut generis nobilitate, ita vitæ sanctimonia ceteris antecellere videbatur. Tandem ex compromisso et hunc et alios ab ipsis nominatos, ad Parisiensem Episcopum detulerunt, ex ejus arbitrio proculdubio suum Antistitem habituri quem ipse esset indicaturus: quippe qui illorum omnium mores probe cognitos haberet.

d Is divinum lumen implorat.

Sorte Guillelmi nomen e multis educit.

2 Sed quia jam hora tardior erat, vir ille prudentissimus noluit in re tanti ponderis precipitare sententiam; sed negotium omne in diem alterum distulit. Etsi autem invitus admodum eam in se provinciam recepit, nulla ratione recepturus, nisi schismatis certa discrimina impendere vidisset; at cessit tamen, decrevitque ea nocte solitis vigiliis et precibus incumbere, et divinum implorare auxilium, ut Dominus destitutæ Ecclesiæ Pastorem idoneum daret. Sequenti inde die in beatissimæ Mariæ Virginis templo mane sacrificium Missæ cum ingenti devotione obtulit. Aderant vero illi duo eximie sanctitatis et prudentiæ viri, quorum unus postea Turonensi, alter Meldensi Ecclesiæ præfectus est. Sub horum conspectu schedulas, quibus cera obsignatis Abbatum nominatorum erant inscripta nomina, sub altaris palla reposuit, penitus ignorans, quæ cujus nomen haberet. Absoluto autem sacrificio, cum lacrymis et multo gemitu humi prostratus, orat Dominum Jesum et ejus sanctissimam genitricem, ut qui solus corda nosset omnium, ostendere dignaretur, quem vellet ejus Ecclesiæ Pastorem constitui. Expleta oratione, nihil jam hæsitans de misericordia Dei, surrexit, et ex omnibus schedulis unam solum apprehendens, nomen invenit Domini Guillelmi Caroli-loci Abbatis: moxque rem duobus illis sociis suis indicavit: atque una cum illis properat ad Clericos congregatos, et ipsius adventum præstolantes. Interim rem apud se et duos illos tacitam habet, dilatatus ejus propalationem, donec certius aliquid divinitus indicium appareret.

Idem a Canonis ultro petitur.

Psal. 117. 23.

Et ecce non minima pars eorum, qui convenerant, obviam illi procedit: una voce clamitant omnes, Guillelmum Abbatem, utpote virum religiosum, justum, sanctis moribus conspicuum, sacris instructum litteris, illustri ortum prosapia, reliquis omnibus debere anteferri. Ita Dominus Jesus, quem ipse jam designasset Pontificem, illorum quoque animis inspiravit. His vero auditis, et lætitia et admiratio cepit Episcopum, ita ut lacrymas tenere non posset, videns rem divinitus geri, exclamavitque: A Domino factum est istud: simul Deum benedicens, mox properat cum illis ad reliquos paucos, qui in electionis loco permanserant. Atque inde cum omnibus ad B. Stephani Metropolitanam accessit ecclesiam: ubi ante aram prostrati cum precibus Domino fudissent, ex omnium fratrum voluntate et consensu, ipso die e S. Clementis Guillelmus Abbas in Archiepiscopum et totius Aquitaniæ Primatem eligitur.

e Reluctans, cogitur electioni assentiri.

3 At illum quidem res tota latebat. Postquam vero illi innotuit, non est superbia elatus: imo vero dolere cepit et moestus esse, quod a sublimi divinarum rerum contemplatione animus ad tractanda secularia et temporalia deinceps avocandus esset. Hinc ergo gemitus, hinc ex imo pectore ducta suspiria. Sed

quanto ille a tanti honoris dignitate magis abhorrebat, tanto honor ipse eum arctius complexus est, ut possit de illo quoque dici, quod de S. Paula D. Hieronymus ait: Fugiendo gloriam merebatur, quæ virtutem quasi umbra sequitur, et appetitores sui deserens, appetit contemptores. Interea positus in deliberatione, quid potissimum sequi deberet, accipere tam molestum in se onus, an fugere potius, vidit solennes ad se venire nuntios Ecclesiæ Bituricensis, obnixè rogantes, ut vocationi divinæ obsecundet, et electioni de ipso factæ assensum præbeat. Et hi quidem, licet cum veneratione multa suscepti, passi fuissent haud dubie repulsam, nisi major auctoritas obstitisset. Accessit igitur ad has preces Cisterciensis Abbatis mandatum, cui jam reluctari, nisi suæ professionis vellet esse transgressor, non poterat. Et ne posset ulla ratione effugere, addidit gravius præceptum etiam Apostolicæ Sedis Legatus, qui id temporis in Gallis erat. Scripserat autem uterque epistolam ad illum, plenam ponderis, admonentem illum, ne se divinæ voluntati præberet refractarium; cogitaret vero quandoque reversurum Dominum, et talenta collata repetiturum cum usuris.

Ex Suro.

26 Janu.

4 Ita igitur ille compulsus, licet valde initio reniteretur, seque indignum clamitaret, velle tandem cogitur, quod nolebat, sciens meliorem esse obedientiam quam victimam. Valedicens vero fratribus, quibus præfuerat, nec sine multis lacrymis multoque cordis gemitu, singulorum se precibus commendans, recessit ab illis corpore tantum, non animo. Porro festinus iter habuit Bituriges. Quo cum pervenisset, a populo et Clero illi procedente obviam, imprimis reverenter acceptus est; deinde ab Episcopis ritu solenni consecratus, curam commissi sibi gregis, non ut mercenarius, sed ut verus pastor suscepit.

Inauguratur: 1. Reg. 15. 22.

a Henricus de Soliaco, obiit in Id. Septembr. 1200, ut habet Claudius Robertus, et Joannes Chenu.

b Hinc patet auctorem et corvum fuisse, et Bituricæ vicisse.

c Is fuit Odo de Soliaco, frater Henrici Bituricensis.

d Caroliceus, vel Cariloens, ut habet Cl. Robertus, vulgo Chalis, vel Charis, Chailly, Charlien, abbatia ordinis Cisterciensis in diocesi Sitvanectensi, filia Pontiniaci. e 23 Novembr.

CAPUT II.

Vita in Episcopatu sancte acta.

Et ne sibi deesset, sui que ipsius curam neglexisse videretur, omnes animi motus ita studuit rationis continere imperio, adeoque omnia quæ sunt mundi hujus contemnere, ut nihil in ipso reprehensione dignum animadverti posset a subditis, quibus se ipsum virtutis et sanctitatis atque bonorum operum exemplar præbere volebat: non ignorans, quod

Exemplo suis præit.

semper componitur orbis

Regis ad exemplum: nec sic inflectere mentes

Humanas edicta valent, quam vita regentis.

Domabat carnem, ut et antea consueverat: et qui cunctis animi perturbationibus et affectibus a puero bellum indixerat, nunc acrius indicit, ut posset ex sententia dicere cum Apostolo: Castigo corpus meum et in servitutum redigo: ne forte, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar. In opibus et copiis, in honore et dignitate eximia, quæ solent permultos evertere, pauper esse spiritu studebat: inter lautas epulas et in ciborum apparatu noverat esurire: inter vestitos mollibus asperrimo cilicio terrebat corpus, monastico retento habitu, ut non tam Pontifex quam monachus videri posset. Vestes habebat, quæ corpus regerent, non quæ luxum et pompam præ se ferrent: neque his quicquam aut aspera hyeme adjici, aut fervente æstate detrahi sivit: pondere illarum pressus potius, quam adjutus. Ab eo tempore, quo, relicto seculo, monasticum vite genus amplexus est, numquam carnibus vesci voluit; licet ob gratiam hospitum, tam ex aucupio, quam venatione apparatus fercula juberet mensæ suæ inferri, cum id ratio postularet.

1. Cor. 9. 27.

Habitus austeritas.

Abstinentia a carnibus.

EX SURIQ.

stularet. Inter mundanos strepitus et aulae tumultus, inter litigantium rixas et controversias, pacem pectoris ita coluit, ut etiam cum his qui oderant pacem, foris pacis studiosum se exhiberet.

6 Cum sciret autem non posse eum incendere alios, qui ipse non ardeat, igne sancti Spiritus inflammatus, subditos quoque suos accendebat sanctae conversationis exemplis; non modo nulla admittens illicita, sed a multis etiam licitis ultro abstinens. Si qua autem ab aliis essent mala perpetrata, ea haud secus atque propria lugebat: ut e diverso bonis alienis non aliter qua suis delectari videbatur.

Studium puritatis animi.

Luc. 4. 23.

Interioris hominis sui maculas, si quas invenisset, lacrymis compunctionis diluebat: ita ut deinde facilius non modo festucas, sed etiam ingentes vitiorum trabes, ab aliorum oculis verbo sanctae praedicationis et irreprensibilis conversationis exemplis amoveret. Cavebat enim, ne si propriis scateret morbis, audiret illud sibi objici: Medice, cura teipsum. Qui enim apud Deum pro aliis intercessor est, non debet suis offendere culpas, quem pro alienis deprecatur. Verum enimvero cum sanctus Pontifex nihil sibi male esset conscius, attamen servum se putabat inutilem, semperque sibi ipsi suspectus et pavidus, ibi etiam culpam agnoscebat, ubi non erat, clamans cum Propheta: Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me: et ab alienis parce servo tuo.

Psal. 18. 13 et 14.

Humilitas.

7 Porro non ignorans virtutum omnium custodem fidissimam esse humilitatem; tum quoque unigenitum aeterni patris filium, cum Dominus esset omnium, non tamen venisse, ut ipsi ministraretur, sed ut ministraret; ad illius se componens exemplum, omnibus humilem et benignum sese exhibuit: quantoque major erat ex dignitate Pontificia, tanto se gerebat summissius, humiliabatque in omnibus, memor illius Apostolicae sententiae. Non dominantes in Clero, sed forma facti gregis. Valde autem dabat operam, ut nec integram vitam perversa doctrina, nec sanam doctrinam vita improba deturparet. Agebatque diligenter apud subjectos, ut ex animis eorum tribulos et spinas vitiorum extirparet, et virtutum semina insereret; sciens non ad otium, sed ad immensum negotium a Domino se esse vocatum, cui quandoque administrata tam ampla provincia rationem esset exactissimam redditurus.

Cura subditorum.

1. Petri 5. 3.

8 Etsi autem ob patientiae et humilitatis studium, quas in virtutum structura fundamenti loco posuerat, quibusdam videretur justitiae censuram non nihil negligere, ab iisque propterea temere remissus et tepidus diceretur; at Cleri tamen et Ecclesiae jura atque libertatem, in nullo passus est violari. Visus quidem fuit indulgentior erga delinquentes; sed pius Pastor sua patientia illos provocabat ad poenitentiam: quos si vidisset ea humanitate fieri obstinatiores, jam zelo accensus justitiae, ad castiganda et vindicanda flagitia commissae potestatis gladium exerebat; nihil ea in re nec minis Principum, nec tyrannorum sevitia absterritus, nec amicorum blandis precibus fractus aut delinitus.

Erga lapsos lenitas.

1. Reg. 2.

9 Non se sinebat instar Heli sacerdotis falsa superari pietate, qui quod in corrigendis filiis esset remissior, cum illis pariter extinctus est. Attamen contemplans humanae conditionis fragilitatem, et ex natura vitii depravata semper in deteriora proclives hominum animos, in alienis culpis propriam attendebat infirmitatem: sique seipsum considerans, libenter veniam dabat peccata sua lugentibus ex vera cordis contritione: ita maternis eos fovens complexibus, ut tamen, ubi res posceret, etiam paterna virgae adhiberet disciplinam: severus in vitia hominum, benignus erga naturam. Itaque nec in misericordia remissus, nec in humanitate mollis et effeminatus; nec in rigore justitiae saevus et crudelis, nec in pietate plus aequo indulgens fuit; sanandis peccatorum

Severitas moderata.

vulneribus et vinum et oleum prudenter infundens; ut vini acrimonia vulnerum saniem abstergeret, et olei lenitas dolorem temperaret.

10 Quam autem circa misericordiae et benignitatis opera sedulus et intentus fuerit, non est silentio tegendum, Miseris et egenis praestabat alacriter elemosynam, sciens scriptum esse, quod hilarem datorem diligit Deus: quosque abjectione noverat, eos sua liberalitate solitus erat antevertere ac praevinire: debiles et claudos reficere, maxime a quibus nullam expectaret beneficii compensationem: hospites et peregrinos non modo tecto recipere, sed compellere etiam ut intrarent. Eos vero dumtaxat admittebat ad familiaritatem, quos sanctitatis opinio commendabat: a quibus ut magis magisque disceret esurire et sitire justitiam, crebris eorum colloquutionibus frui volebat: illis plane a familiaritate exclusis, quos vel sciret notatos infamia, vel quibus ipsa familiaritas causa esset ejus contemnenda dignitatis et functionis.

Benignitas in pauperes.

2. Cor. 9. 7.

Familiaritas cum viris sanctis.

CAPUT III.

Varia ejus meritis facta miracula.

Neque tamen quemquam non amabat in Christo: imo vero prodesse cupiebat omnibus. Nudos pro cuiusque conditione, paucis admodum consciis, vestiebat; non ab hominibus gloriam quaerens, sed mercedem expectans a Domino, Aegrotos et carceribus inclusos et visitare et consolari studuit; adversus desperationem et impatientiam, Scripturae divinae sententiis et exemplis eos confirmans. Erant in his tertia et quartana febre vexati, qui concepta in Deum fiducia, quod per sancti viri preces et merita curari possent, rogabant eum, ut manus ipsius imposita, febrem discedere juberet. At ille molestissime ferens se sanctum vel appellari vel existimari, eos silere jussit, et ad divinam poscendam opem se conferre. Illis autem cum ingenti gemitu in sua prece persistentibus, ut erat mitis et humilis corde, manus illis imponebat: et alii quidem quamprimum, alii paulo post integram recepere sanitatem. Ex his sane quosdam nos vidimus bonae existimationis viros, qui haec nobis ita, ut diximus, gesta testarentur. Et quia vitae sanctitatis studiose occultata, per miracula se solet prodere, libet hic quaedam sancti viri miracula commemorare, quae per eum Dominus efficere dignatus est, dum adhuc in carne degeret.

Aegros tactu sanat.

12 Cum more solito vir sanctus dioecesin suam circumiret, et gregem sibi creditum paterna sollicitudine visitaret, suumque munus fideliter exequeretur concionando, sacros ordines conferendo, templa et aras consecrando, discordes conciliando, baptizatos sacro chrismate confirmando; puer quidam continuo capitis tremore jam menses tres et amplius agitatus, apud Montem Falconis illi a parentibus offertur: quem cum vidisset vir pius, manus illi imposuit, et intra triduum ille se sensit incolumem.

Aegrum manus impositione curat.

13 Capellanus S. Germani de Podio, cujus ecclesia duobus a nostra urbe miliaribus abest, dimidio fere anno sinistrae manus officio privatus, Missas celebrare non potuit. Ea re non mediocriter ille afflictus et confusus, a medicis petiit tanti mali medicinam; sed frustra. Tandem ad virum Dei venit, manum illi prope aridam ostendit. Susceptus ab illo benigne, hoc responsi accepit, ut humiliter peccata sua confiteretur. Abiit ille, accepta prius sancti Patris benedictione, et paulo post reddita sanitate, die tertio Missae sacrificium obtulit.

Manum aridam sanat, imperata peccatorum confessione.

14 Consecraverat quodam die vir sanctus ecclesia quamdam, et tanto defatigatus labore, cum Clericis et aliis inde revertens, in prato consedit, paulum ibi cibi sumpturus. Illi prato conjuncta domus erat, ex qua egressa mulier, Huberta nomine, jam partui

Feminam a periculo abortus liberat.

partui vicina, sanctum virum alloquitur, eique cum multis suspiriis infelicitatis suae pertexit historiam, quod jam quarto aut quinto peperisset quidem, sed non nisi foetum mortuum: se vero eo nomine accusans, sua culpa id fieri aiebat. Cernens pius Pastor calamitatem oviculae suae, blandis eam verbis consolatur, simulque jubet Sacerdoti sua peccata confiteri, ac deinde bono esse animo. Denique extensa manu benedixit illi, et de cibo ac potu suo praebuit. Ubi illa cibo sumpto confortata est, abiit, et adveniente partus tempore, prolem salvam et incolumem enixa est, nec unquam postea abortum fecit, licet crebro deinde pepererit.

CAPUT IV.

Pietas, opera misericordiae, tentationes repressae.

Si quos vir sanctus comperisset in Ecclesiastici juris et libertatis injuriis carceri mancipatos, tam diu ante fores carceris sub dio persistebat, donec ei essent redditi illaes. Exemplo autem Tobiae provocatus, non tantum mortuos sepulturae mandabat, sed etiam sine personarum acceptione fratrum funera prosequabatur, pauperum et peregrinorum humanis corporibus libens necessaria praebat. Intererat autem hujusmodi tristibus spectaculis, ut inde in memoriam rediret conditionis humanae, extremorumque suorum, et hac cogitatione adversus peccata se muniret.

16 Eadem autem misericordiae opera etiam spiritualiter suis impendebat. Esurientes pane verbi Dei pascebat, sitientes aqua sapientiae salutaris et doctrinae caelestis reficiebat, nudos secundum animam, ac bonorum operum indumentis destitutos, verbis et exemplis optimis commaniebat, ad caritatis studium eos provocans, quae est vestis nuptialis. Christum Dominum ad sui cordis hospitium invitabat, caelestibus cogitationibus intentus, ne quid intra ipsum, tantum hospitem offenderet. Infirmos et in carcere detentos visitabat; vitiis aestu tamquam quibusdam febribus exagitatos, saluberrimarum admonitionum medicamentis fovens et curans, et peccatorum nexibus constrictos et vinctos absolvens. Mortuos sepeliebat, peccata mortifera oris confessione docens explicanda. Cum enim sponte hic nostra in confessione peccata detegimus, id efficimus, ut in suo iudicio Christus ea tegat.

17 Crebras ad Deum fundebat preces, idque et secreto et prolixè, sciens dictum ab Apostolo: Sine intermissione orate. Sub ipsis autem precibus et Missae sacrificio mirabili afficiebatur gratia compunctionis. Vidisses ex oculis, tamquam ex fonte quodam inefficienti, ubertim manare lacrymas, pia quadam dulcedine et sanctae devotionis ardore conditas. Si quae se animo illius voluissent peregrinae cogitationes ingerere, cum S. Abrahamo eas abigebat; nostrae redemptionis mysteria in tanto sacrificio non sine maxima spiritus delectatione revolvens; nec aliter illud peragens sacrificium, quam si Christum Dominum coram cerneret pati et crucifigi. Erat ejus animus totus in caelis, ardenti desiderio cupiens ad illam beatam patriam pertingere: sed interim tamen non sic uni vacabat sibi, ut suarum ovium oblivisceretur. Ab illis sublimibus animi exercitiis, ab illa caelestium sublimi contemplatione dimittebat se ad consulendum subditis suis, ad defendendos pupillos et viduas, ad subveniendum oppressis, ad tractanda multifaria negotia crediti sibi gregis. Itaque et divinis sic inhærebat studiis, ut curam populi sui non negligeret: sique vacabat suorum procurandae salutis, ut a caelestibus appetendis et consecrandis non avelleretur.

18 Videns autem serpens tortuosus, antiquus nostrae salutis adversarius, virum sanctum multiplici gratia et variis virtutum vernare floribus, multas,

easdemque occultas, contra eum instruit machinas; modo generis nobilitatem, modo functionis excellentiam, modo ordinis Cisterciensis praestantiam, modo vitam in eodem ordine ab adolescentia innocenter, transactam, ob oculos illi statuens; ut tam multis vanae gloriae incitantibus, ad animi tumorem et fastum eum impelleret, hortareturque praese alios contemnere, nec omnino sui ferre contemptum, subditis imperare severiter, immorigeros punire atrociter, cuncta sibi licita arbitrari, plus omnibus sibi sapere videri. At vero hostis versuti fraudes intelligens vir sanctus, doctus ad praelia spiritus, inexpugnabili humilitatis scuto se munit, et superbi hostis callida machinamenta in illius caput retorquet: sique fraus in se conversa eliditur. Nam quae ille ad commovendam superbiam adhibuerat, vir sanctus Scripturae divinae et sententiis et exemplis facile profligavit. Simul autem ad fortissimum sanctorum precum praesidium confugiens, ita Dominum orabat: Domine JESU CHRISTE, qui ad te clamantes, a tua misericordia non repellis, quique dixisti. Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitae: Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, Praevalui adversus eum. Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero: ego autem in misericordia tua speravi. Non veniat mihi pes superbiae, et manus peccatoris non moveat me.

CAPUT V.

Aliena pervicacia quibus armis domita.

Postquam autem virulentus serpens suis se artibus nihil in sancto Episcopo profecisse vidit, etsi turpiter pudefactum se doluit, at nec sic tamen a nocendi studio cessavit. Suggerebat animo illius, ut quos ob illorum scelera communione privasset, illis ex more totius Ecclesiae Gallicanae mulctam pecuniariam irrogaret, praeter illam satisfactionem, quam pro qualitate criminum imposuerat: ut vel sic a similibus admittendis coercerentur. Nec hic deerant viri magni nominis, qui dicerent ejusmodi pecuniam posse eum in suos usus convertere, aut certe, si id mallet, pauperibus erogare. Sed hac in re vir sanctus admirabili usus est moderatione et discretione, ut nec Deum offenderet, cui soli placere cupiebat; nec proximis scandali materiam offerret, quos videbat non ita subito ab hac consuetudine posse revocari, nec aequo laturos animo, si ea pecunia privarentur: imo potius hac occasione majoris quaestus rationes et vias meditatos in suae salutis perniciem. Itaque media quadam incedens via, morem patriae nec damnare plane voluit, nec approbare: sed accepta cautione de solvenda mulcta pecuniaria, congrua satisfactione, pro criminum ratione, imposita, excommunicatos clementer absolvit, gratias agens Deo, quod rebelles filii ad sinum matris Ecclesiae se recepissent: pecuniam vero postea nullam ab eis accepit, licet ob incutiendum salubrem timorem, sapius se accepturum minaretur. Omnes enim mundi hujus opes hand secus atque sterora aspernabatur, thesauros suos in caelis collocans, ubi tota animi ejus intentio versabatur.

20 Eundem in modum cum illi persuaderetur, ut in malitia obstinatos et incorrigibiles collecto exercitu debellaret, quo illis profligatis, tranquillitate et pace Ecclesia frueretur, et liberius divinis officiis vacaret; quam ad rem confirmandam itidem adducebantur Patrum exempla, mos regionis a Patribus institutus, a posteris observatus; ne quid praepopere vir sanctus ageret, ad deliberandum, Deumque obsecrandum temporis spatia accepit. Valde enim ab effundendo abhorrebat sanguine, nec libebat militaribus accingi

EX SUIO.
Tentationibus
superbiae strenue resistit.

Joan. 8. 12.

Pecuniam ab
excommunicatis non extorquet.

Obstinatos
non armis
domat, sed
sermone effiaci.

EX SUIO.

Ephes. 6. v.
17.Humilitate
omnes sibi
conciliat.Persecutiones
patitur, a
Rege et Prin-
cipibus.
aVexatur a Cle-
ricis.Reconciliatur
Rege et suis.

accingi armis, hostilesque vastare terras, et prædas agere: non tamen vel ritum patriæ temere damnare, vel Majorum instituta explodere videretur, promisit quidem se facturum, quæ illi suasissent: sed hostes non ferro aut igni, sed spiritaliter oppugnandos suscepit. Obduratos igitur et pernicaces seorsum ad se evocat, acriter objurgat, gladio spiritus, quod est verbum Dei, prosternit: adhibet comminationes æstuantis gehennæ, illam fornacem pice et sulphure semper arsuram ob oculos ponit: et ne parum efficax sit sermo, assiduus et quotidianus se macerat jejuniis, orationibus, et vigiliis, ut Deus illorum duritiam emolliat. Nec est spe frustratus sua: non sine stupore et admiratione multorum, subito ex lupis agni, ex persecutoribus amici, ex alienis amici et familiares fiunt: et quibus antea contemptibilis et vilis habebatur, jam non modo Archiepiscopum, sed sanctum vocant Archiepiscopum: parent subditi suo pastori, ad votum celeriter jussa capessunt. Si qui autem necdum obtemperare volunt, ab aliis non alio quam ethnicorum et publicanorum loco habentur. Felices putantur, quibus imperare dignatur, quibus obviam procedentibus bene precatur, quibus vel fimbriam vestimenti ejus contigerit attigisse. Sancta conversatio ejus omnium animos conciliabat, præsertim quod ex signis haud obscuris animadvertent eum esse apud seipsum humilem, quod merito deberent imitari; nec deesse illi auctoritatem, quam non immerito formidarent.

CAPUT VI.

Infestationes patientia superate.

In ipsis sane Pontificatus sui initiis multas persecutiones et infestationes pertulit: quibus etsi fortasse concuti potuit, dejecti tamen, aut everti nequaquam potuit. a Regem Francorum alioque Christianissimum, ob causas quasdam, quæ in Ecclesiastici juris detrimentum cederent, diu iratum patienter sustinuit. Non deerant æmuli, qui Regis ex ignorantia peccantis iram, admotis facibus magis magisque inflammarent. Videre tum licuit multos ex iis, qui sereno tempore amici putabantur, inimicorum induisse animos, et quidem regni optimates. Erant et satrapæ Regis, plus homini, quam Deo placere appetentes, qui improbis sermonibus hortarentur eum, ut Regem injuste, ut mentiebantur, offensum sibi reconciliaret: quod si cunctaretur, se illius facultates minarentur in fiscum regium redacturos, et illum tanquam læsæ majestatis reum, proscripturos. Sed Ecclesiæ columna nec blanditiis enervatur, nec terroribus concutitur, sciens, Deo magis oportere, quam hominibus, obedire.

22 Extiterunt autem, sua zizania seminante omnis dissensionis satorum diabolo, etiam discordiæ gravissimæ inter ipsum et Clericos Metropolitanæ Ecclesiæ, adeo ut quidam ex illis non levibus eum contumeliis et probris afficerent: quorum sane ille furori cedere maluit, quam maledictum reddere maledictis et liti atque contentioni inservire. Verum omnipotens Deus quorundam bonorum virorum opera et intercessione, et Regem Pontifici, et filios Patri conciliavit, omni illa tempestate sedata. Sanctus autem Pontifex ex utraque hac infestatione crevit existimatione, et gloria, ubi robustæ mentis ejus constantia et præclara apud Deum merita, quæ prius homines latuerant, sese declarare cœperunt. Rex enim auditis sanctitatis ejus testimoniis, suo illum favore complexus est: et Clerici puncti penitentia. Patrem suum et amare ardentius, et majori prosequi reverentia student. Ille e diverso rebelles prius filios amplius et veneratur et diligit, et aliis, qui nunquam eum offenderant, etiam præfert et anteposit. Nulla postmodum in illa Ecclesia extitit rebellio: omnia pro suo arbitratu statuit: cujus rei nos testes sumus

oculati. Tam enim certis indicibus plenum eum esse Spiritu sancto crebro comperimus, ut aliquid illi statuere volenti si quis eo absente resistere deliberrasset, illo præsentem non posset: imo vero, quod plus habet stuporis et admirationis, votis omnium non sine miraculo in id consentientibus, ut jus conferendi Sacerdotia, quæ vulgo Præbendas vocant, in illum, et ejus gratia in successores illius transferrent, quod antea semper ad totum illorum collegium pertinuerat; ille hoc præsentibus ad Ecclesiæ damnum quandoque cessurum, sponte et liberaliter hanc oblatam donationem nullo pacto admittere voluit.

23 Interim vero ne deesset sancto viro satan suus, qui ejus patientiam exerceret, erat quidam vir dolosus, qui sicut ejus antecessores, ita et illum pertiaci odio infestabat. Cernens enim sanctum Episcopum mansuetum, modestum, simplicem, confidentius jura Ecclesiæ violare tentavit, et toto malignitatis spiritu debacchari in hominem Dei. At ille hominis versuti fraudes non ignorans, columbæ simplicitatem serpentis prudentia temperat, minimeque patitur ab impio Ecclesiam ipsi creditam opprimi: sed opponens se murum pro domo Israel, quantum exigere justitia videbatur, eoque humiliter restitit illi persecutori, donec ex hac luce migraret.

a Is fuit Philippus Augustus, qui mortuo an. 1180. 18 Septemb. feria 3. Ludovico VII. patre, solus cepit regnare, annum agens ætatis 16, obiit 14 Julii 1223.

CAPUT VII.

Expediit cruciata contra Albigenes.

Extitit autem alia quædam longe gravior persecutionum procella, et pugnandi magna necessitas, ut victori sua gloria et præmia cumularentur. Eo namque tempore in Aquitania, in extremi Regis finibus, a hæretici Ecclesiam Dei adeo exagitarunt, ut pene mergi videretur. Solvebatur ab illis Catholicæ fidei unitas, et jam in eam evaserant multitudinem, ut instar locustarum operirent terræ superficiem, non occultantes, sed palam prædicantes perfidiam suam. Cumque Scripturæ divinæ sententiis prave interpretarentur, vinum sibi vertebant in venenum, et ex lumine sibi faciebant materiam cœcitatatis. Jactabant miseri licere ipsis omnia, sectatoribus suis impunitatem promittebant flagitiorum, cœci duces cœcorum. Ea autem proposita impunitate, facile homines, alioqui nimium in vitia proclives, sibi alliciebant plurimos. Utque apud vulgus imperitiam scientiæ sibi existimationem pararent, summopere in eam curam incumbabant, ut ab aliis recte intellecta corrumperent, et pravas suas opiniones falsis assertionibus communirent. Jam cultus divinus illis locis maxima ex parte erat abolitus, et templa hand secus atque jumentorum stabula vilescabant, dum nemo parietes ruinam minitantes instauraret, et brutis animantibus in ea pateret aditus, quæ locum baptisterii et altaria tua Domine contaminabant: atque etiam sordes et immunditiæ in conspectu introeuntium hominum ante fores jactarentur, ut polluerent sanctuarium Dei.

25 Ad horum indoctam doctrinam confutandam, sanandamque insaniam, missi sunt a sanctissimo Pontifice b Innocentio c viri religiosi Cisterciensis Ordinis, multa sanctitate conspicui: qui cum eo venissent cum magna humilitate verbum Dei seminaturi, invenerunt terram prorsus sterilem et inutilem: planeque derisi sunt et contempti ab illis superbis hæreticis, nec fructum apud illos facere potuerunt. Ea re comperta, et animo et corpore a deploratis hominibus recesserunt, excusso in illos pulvere pedum suorum. Verum ne modicum fermentum totam massam paullatim corrumperet, visum est Summo Pontifici, ut funestæ arbores, non nisi acerbos et exitiosos ferentes fructus, ne latius suos propaga-

Jus omnes
Præbendas
conferendi re-
cusat.Defendit Ec-
clesiæ jura.Albigenium
dogmata qua-
dam, et im-
pietas.

a

b c

Frustra mo-
niti, bello sa-
cro appetun-
tur.

rent ramos, radicibus succiderentur. Mittit igitur litteras ad provincias omnes, ut arma capperent ad edomandam hereticorum pervicaciam, abolendumque eorum nomen in terris, quorum jam nomina de libro vitæ deleta erant. Dignum enim erat, ut qui a capite Christo se separaverant contumaciter et obstinate, nec ullis admonitionibus ab errore poterant revocari, meritis pœnas luerent.

S. Guillelmus
Cruce se signat.

26 Pontificis acceptis litteris, omnium animi accensi sunt ad capiendas et profligandas vulpeculas, vineam Domini Sabaoth demolientes. In iis autem facile primus fuit beatissimus Primas noster Guillelmus, qui non sine lacrymis multis magnoque animi moerore, lectis publice sanctissimi Pontificis litteris, instar Phinees zelo inflammatus est, crucemque vesti assuens, eam voluit virtutum suarum quasi coronidem vel consummationem relinquere, ut Ecclesiasticæ unitatis perturbatoribus eliminatis, pacem Ecclesiæ restitueret. Etsi autem esset imbecillis corpore, non tamen illi deerat animi constantia et fortitudo: nec tam erat senio fractus, quam jejuniu assiduisque vigiliis confectus. Igitur convocatis subditis suis, exponit illis Christi Salvatoris beneficia humano generi collata; crucis mysteria explicat, in ea sola eos gloriari docet; et ut se gratos declarent, hortatur ut cruce se signari sinant contra crucis irrisores: profert illam Christi sententiam: Si quis vult post me venire, abneget seipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. His aliisque ejus sermonibus egregie animati, pollicentur se quocumque intendere velit iter, illum alacriter secuturos. Et illi quidem promissis steterunt suis. At sanctus Episcopus d prius e vivis excessit, quam posset voto suo satisfacere.

Idem suis persuadet.

Luce. 9. 23.

d
Sancti cruce signati præcedunt.

At nec sic tamen putandum est sacræ militiæ non interfuisse. Cum enim in Domini exercitu Abbas Cisterciensis Dux et præceptor esset constitutus, sub cuius ille magisterio in habitu monastico diu Christo militaverat, quoniam pacto in re tanti momenti illum deserere potuit? Etsi igitur corpore absens, sed præsens erat spiritu. Nam visi sunt multis militiæ cælestis exercitus, præcedente crucis signo, quo etiam illi signati erant. Hinc illa insignis victoria Christianorum Catholicorum, qui illos impios mirabiliter debellarunt, neque ætati parentes, neque sexui. Capta est velut momento temporis populosa urbs, quam e Biteres vocant, quæ jam non exigua scelera meditabatur, sed in id usque amentia prorupit, ut magnam sibi videretur assumpsisse religionem, quod nullam respuisset falsitatem. Inter ubera matrum parvuli quoque cæsi sunt, et neque ecclesiæ, neque monasteria tueri eos poterant, qui Ecclesiæ sciderant unitatem. Inde itum est f Carcassonem munitissimam urbem, ex eaque perfidi omnes g ejecti sunt. Tandem etiam terræ h Princeps comprehensus est, genere quidem spectabilis, sed moribus, ac religione degener, qui illam hominum faciem susceperat fovendam atque tuendam. Defensus autem est in vinculis, donec miserandum in modum spiritum exhalavit. Contritis igitur et exterminatis impiis, expiantur altaria, extruuntur templa, ecclesiæ dirutæ instaurantur: in iisque constituuntur Sacerdotes, Diaconi, et Clerici, qui divina celebrent officia, cultumque divinum reparant.

e
Profligati hæretici.

f
g
h

a H Albigenses dicti ab Albiga Cadurcorum oppido, docebant templi dirui, cruces defici oportere, in Eucharistia verum Christi corpus non esse, preces ad Deum pro mortuis frustra fieri, etc. Belli adversus eos suscepti historiam descripsit Petrus monachus Vallis-Sarnensis, ordinis Cisterciensis, qui tum vivebat. De iis agunt Papirius Massonius in Philippo Augusto, Nauclerus tom. 2, ad an. 1212. Mathæus Paris in Joanne Rege, Casarius, alique.

b Is sedit ab initio an. 1198, usque ad 16 Julii 1216.

c Primi fuerunt Petrus de Gastronovo, de quo 14 Martii, et Radulphus, monachi Cistercienses: dein alii.

d Hinc refellens quod Chrysostomus Henriquez lib. 1, Fascicul. 55. ord. Cister. de S. Guillelmo scribit, qui primus contra Albigenses hæreticos decertavit. De hac Guillelmi expeditione monachus Antiodorensis in Chronico: Anno Domini 1209, Guil-

elmus Bituricensis Archiepiscopus, cum se cruce signasset, ob hoc præcipue quia provinciæ suæ multas Ecclesias et aliquas urbes hæresis pestilens occupasset, dum propositum iter aggreditur, ægritudine tangitur, et intra quinque dies sancto fine decedit, vir religiosus et simplex et humilis, cuius vita quam accepta Deo exiit, signorum frequentia innotescit. Quod in Brevariis Cister. dicitur anno 1208, obisse, id antiquo more Gallorum annum a Paschate auspiciantium, accipiendum.

e Capite sunt Biteræ festo S. Magdalene an. 1209. Petrus Sarnensis cap. 16, Chronicon Altiiodor.

f Oppugnationem et deditionem Carcassonæ describit Petrus cap. 17 et breviter Chronicon Altiiod.

g In lineis tantum vestibus. Chr. Altiiod.

h Raimundus Bogerius Vicecomes Biterrensis, captivus obsesce detentus, excedentibus civibus, postea dysenteria extinetus. Biterre et Carcassona cessere Simoni Montfortio hujus expeditionis Duci fortissimo et religiosissimo. Consule Guillelmum Catellium lib. 4 Historiæ Occitane.

CAPUT VIII.

Præparatio ad mortem.

Sed, ut ad narrationis ordinem revertamur, cum B. Guillelmus audivisset, migrasse ex hoc seculo venerabiles Antistites, a Turonensem et Parisiensem, valde quidem contristatus est, et planxit planctu magno. Erant enim illi quasi duæ olive speciosæ et fructiferæ in domo Dei, et velut lucernæ superno ardentes lumine, quas verus Oriens miserat ad Occidentis regiones illustrandas. Expectabant autem mox ipsos securum Bituricensem Pontificem, ut qui in vita se eximie dilexerant, in morte quoque non separarentur. Fuerat enim inter illos sincera quedam familiaritas, et cum se animi causa invicem inviserent, de his quæ ad animarum et Ecclesiarum ipsis commissarum curam, administrationem, et salutem pertinerent, inter se secreto conferebant, suaque inter se arcana sibi mutuo communicabant. Illis igitur vita functis, paucis mensibus noster Episcopus supervixit. Cupiebat enim dissolvi, et esse cum Christo, et licet obitus sui diem ex divina revelatione præsciret, tamen longa illi omnis mora videbatur. Interea sic vixit in carne, ut quasi carnis sarcinam exuisse videretur: adeo jam consumptis carnibus, pellis ossibus adhaerebat, et artus admodum confecti atque extenuati visebantur: nec tamen cessabat exigere a carne, ut spiritu serviret. Porro cum non parum vereretur, ne post ipsius obitum gregem suum lupus rapax, seu pastore orbatum, dissiparet et disperperet, valde cepit animi esse dubius, quid potissimum eligeret. Nam nec a beata illa supernorum civium jucundissima societate diutius esse, nec gregem volebat desolatam relinquere: sed inter hæc totum se divinæ permisit providentiæ et voluntati.

Præscit diem obitus sui.

Festo Epiphaniæ concionatur, febriliter laborans.

28 Jam Salvatoris natalem diem, Circumcisionem quoque sanctus Præsul cum fidei populo solemniter celebraverat: porro pridie Epiphaniæ Domini sentiens adesse tempus migrationis suæ ab hoc exilio ad patriam diu concepitam, populi multitudine congregata in ecclesia Protomartyris Stephani, cœpit ad illos concionari, uti sæpius consueverat, nec ab hoc officio, neque a laudibus Dei se retrahi passus est febre acutissima, qua tunc laborabat. Nam etsi vi morbi corporis vires tabescerent, at spiritu roborabatur, ut posset dicere cum Apostolo: Cum infirmor, tunc potens sum. Interioris enim hominis vires ipsa firmat corporis infirmitas. Sumpserat autem sibi thematico loco illud Apostolicum: Hora est jam nos de somno surgere, etc. Nimirum pastor bonus jam propediem discessurus ab ovibus suis, exhortabatur ad vigilandum, ne intrarent in tentationem: et ne improvisa illis subreperet mors, admonebat ut semper essent parati, et id genus alia multa, tamquam ultimum vale illis dicens, proponebat. Sermone absoluto, et data populo benedictione, ex imbecillo imbecillior factus abscessit. Sæviebat tum solito acris hyemis frigus, et ille nihilominus caput habebat nudum, membris febrili languore fatiscens. Locus enim ille, in quo sermonem habuit ad populum, omni ex parte

2. Cor. 12. 40.

Rom. 13. 11.

Ex SURIO.

parte vento erat expositus, quod sic affecto corpori non potuit non esse incommodissimum. Et tamen perinde ac si opus non haberet, nullius poscebat auxilium, et sine adminiculo domum revertebatur.

b
Extremam
unctionem ac-
cipit.

Flexis geni-
bus commu-
nicat.

29 Crevit indies febris, et sanctum Pontificem egregie exercuit. Deinde v Idus Januarii, cum jam omnibus rite peractis, etiam testamentum, multis assistentibus religiosis et prudentibus viris, condidisset, fratribus convocatis, extreme Unctionis sacramentum humiliter ac devote percepit: eo percepto, b etiam sacrosanctam Eucharistiam sibi porrigi instantissime postulavit, ut tanto itineris duce munitus, posset securus hostium cuneos penetrare. Ut autem Dominum Creatorem suum ad se venisse cognovit, illico resumptis viribus, de stratu proliens, tanquam febris omnis abscessisset, non sine stupore circumstantium, maxime quod jam fere in supremo spiritu positus videretur, et vix aliquid liquoris posset in os admittere, concito gradu procedit obviam suo Salvatori, vires certe subministrante caritate, flexisque genibus, totus lacrymis diffuens, illum adoravit: utque sæpius genua possit flectere, crebro prostratus erigitur, illique suum agonem tota devotione commendat, orans ut quicquid purgandum superest, ipse purgare dignetur, ne quid funestum in ipso possit invenire inimicus. Fuerat autem biduo fere maxima ex parte loquendi privatus facultate, ita ut extremas vocum partes tantummodo exprimeret, quas non coram positi ægre possemus intelligere: sed interim tamen nutibus et signis evidentibus declarabat, integram ipsi semper permanere memoriam. Porro coram Domino sic prostratus, prolixè oravit; sed ejus verba ad plenum intelligi non poterant, lingue, ut diximus, impedimento obstante. Deinde expassis in crucis formam manibus, et oculis in cælum sublatis, carnem Salvatoris non sine lacrymis, corde contrito et humili, manducavit. Hoc facto, lætior effectus, confortatur in Domino, sciens se fortissimum in illo supremo certamine habere adjutorem, ducem itineris, præmii largitorem.

a Odonis Episcopi Parisiensis mortem an. 1208, refert Chronicon Autisiod. cum eximia illius commendatione. Turonensis vero, ab eodem Odone ad cathedram illam promotus erat Gotfredus, sive Gaufridus, in eodem Chronico laudatus.

b Ex hoc aliisque exemplis ostendit Bellarminus lib. 2, de arte bene moriendi cap. 7, olim agros invungi solere antequam viatico munirentur; cum nunc prius hoc illis præbeat, tum unctio adhibeatur.

CAPUT IX.

Testamentum, ultima pietas. Obitus.

Vult Caroli-
loci sepeliri.

Mox ad stratum rediens, sublevantium illum manibus adjutus, cum paullulum respirasset, cepit nutibus indicare, velle se ut corpus ipsius defuncti apud Caroli-locum humaretur. Illi enim monasterio diu præfuerat, nec immerito locum illum præ ceteris amare visus est. Aderant autem etiam illi morienti aliquot ejus monasterii fratres, nec deerant, qui putarent, illis petentibus hoc illum ita constituisse. Verum initio ab omnibus ibi coram positis reclamatum est, ita dicentibus: Absit a nobis, Pater sancte, ut corpus tuum nostræ Ecclesiæ subtrahi patiamur. Corporis tui præsentia carere nolumus, quæ nobis boni Pastoris memoriam jugiter refricabit. Obnixè oramus, ut sicut hæcenus plebem tuam ab imminetibus malis protexisti vivus, ita tuearis et vita functus: quosque in vita variis malorum casibus sæpe eripuisti, etiam sepultus apud nos, tuis meritis et precibus eripere digneris. Ille vero nulla ratione se passus est a sententia deduci, sed cum lacrymis obsecrabat, ut quod cuivis Catholico licet, liceret etiam ipsi, nempe sepulturæ locum sibi deligere. Cedunt igitur qui aderant, et ne Patrem affligerent, coguntur velle quod nolunt. Sacrilegum enim putabant, ea præsertim hora, ejus supremæ resistere voluntati.

31 Ea re ab invitis impetrata, omnes osculatus est, nutibus orans, ut pro ipso Dominum deprecarentur, et ceu filii pacis pacem inter se amarent et colerent. Illi vero omnes se ejus precibus commendabant, et cum vicissim petissent omnium, si quæ intercessissent, offensionum veniam, veriti ne multorum præsentia illi esset onerosa, accepta ab eo benedictione et licentia discedendi, non sine lacrymis domum abierunt. Manserunt autem apud illum pauci familiares et domestici, secretorumque ejus conscii. At ille nihil a morbo impeditus, ut erat semper orationi intentus, totus in Dei opere versabatur. Labia divinis assueta laudibus, sine intermissione moveri ad preces videbantur: et ut sanus consueverat, temporibus et horis congruis divina coram se officia celebrari voluit, et quos ore promere non poterat psalmos, patulis auscultare auribus, et animo altius affigere studebat. Ita omni tempore aut vacabat precibus, aut raptus in spiritu caelestia contemplantur: nec jam de præmio hæsitabat, qui se Angelicorum spirituum visionibus sentiebat confirmari.

Suis se com-
mendat; pa-
cens inculcat.

Assidue orat.

32 Nocte vero subsequente (solet autem nox exaggerare vim morbi) vir sanctus acrioribus cepit urgeri doloribus: et jam præsentium extremam fere adesse horam, jussit sub adspectum suum e scriniis proferri vestes Pontificales. Ex iis quasdam minoris pretii ad se adduci voluit, quibus etiam tunc usus fuerat, quando est consecratus Antistes: quas immutabili animi proposito ad suam sepulturam diligenter curarat asservari. Eas vero omnes cuidam e suis familiaribus, cujus fidem habebat exploratam, ad breve tempus seorsum servandas tradidit.

Vestes in se-
pulturam dis-
ponit.

33 Solitus erat vir sanctus circa noctis medium surgere ad preces nocturnas, hymnos, psalmos, et alia a sanctis Patribus instituta, cum omni devotione, et qua par erat solemnitate decantare, illud observans Propheticum: Media nocte surgebam ad confitendum tibi. His vero omnibus rite peractis, invictum ab oratione spiritum non relaxans, nunquam dabat membra sopori, nunquam defatigata sinebat quietem capere: sed tamdiu manebat in oratione prostratus, donec illucesceret dies. Sed nunc morbo magis magisque invalescente, cum statutum tempus expectare non posset, quo, ut diximus, ad persolvendas noctis preces surgere solebat; ne illis nondum absolutis hinc fortassis abscederet, horam solitam voluit antevertere, ne mors ipsum anteverteret. Signo itaque dato iis, qui ipsi aderant, Fratribus, ut laudes Domini inchoarent, ipse prior labiis et pectori suo signo crucis impresso, hæc duo verba: Domine labia utcumque pronuntians, reliqua formare, non potuit.

Psal. 118. 62.

Nocturnas
preces jam
moriturus,
inchoat.

34 Illi autem mente ejus perspecta, finem illius impendere, ex precum anticipatione verisimilibus conjecturis didicerunt. Itaque unus ex iis Sacerdos religiosus, admodum illi familiaris, a memoratis verbis preces auspicatus est, et cetera omnia, quæ sequuntur, aliis adjuvantibus debito ordine ad finem usque perduxit, viro sancto mente easdem preces persolvente. Quibus completis, voce et manu significavit, se velle in terram deponi. Parent illi jussis ejus: et quia non decet Christianum nisi in cinere et cilicio mori, in sparsos humi cineres eum deponunt, cilicio semper indutum licet pauci admodum ejus rei essent conscii: quod etiam nunquam sibi passus est ab aliquo detrahi. Cumque paullo spatio temporis sic jacuisset, benedicens Fratribus, spiritum suo reddidit conditori.

In cinere et
cilicio mori-
tur.

CAPUT X.

Concursus ad funus. Sepultura.

Audito autem piissimi Patris obitu, universa civitas commota est: passim omnis ætas et uterque sexus cum cereis et luminaribus properant ad ecclesiam beati

Ad funus ejus innumeri concurrunt; etiam suis neglectis, sed indemnes.

beati Protomartyris Stephani, quo corpus exanime cum hymnis et canticis psallentium deferebatur. Videre illic multos licebat, qui nullam vivo reverentiam præstare voluerant, et eam nunc defuncto exhibent, seque hominem sanctum aliquando contempsisse, aut dictis vel factis afflixisse, ducti poenitentia, palam lugere non erubescunt, et ad sanctum corpus prostrati, adorare non desinunt. Denique tota illa nox ab aliis in psalmis et jubilo, ab aliis in planctu et mœrore exacta est. Illucescente altera die, sparsa jam circumquaque rumore de morte sancti viri, ex locis vicinis multitudo populi haud aliter atque ad festum confluxit diem, domus et tuguria custode vacua relinquuntur. Vidisses ibi feminas, dum se venterent ad pii patris exequias tardius venturas, relinquere in cunis vagientes parvulos, et non obseratis domorum foribus, properare ad funus. At eadem, cum quid egissent, et quo in periculo parvulos reliquissent, secum postea perpenderent, consternate animis, quod metuerent ne infantes a feris belluis devorarentur, cum multo ejulatu accedentes ad corpus sancti Pontificis, illi suas proles commendabant: quas deinde, domum reversæ, non sine magna admiratione salvas repererunt: sicut etiam illi, qui ostiis apertis, præ sancti Patris amore, discesserant prope ad exequias, postquam domum redire, nullum penitus alicujus detrimentum se passos admirati sunt. Diem autem illum omnes habuere festivum et solemnem, nec ullo admonente, omnes ab omni servili opere sponte abstinebant. Erat sane et jucundum et admiratione dignum spectaculum, videre omnis generis et ætatis homines ad sanctum corpus undique confluere, ut vultum intueantur Angelicum, et manus ac pedes deosculentur: quos tamen semel exosculari non fuit satis, sed crebro revertebantur, ut oscula denuo infingerent.

a
Globus igneus supra templum, in quo jacebat.

Cives non solum cum ad Caroli-locum deferrunt.

Caroli-locenses coacti dissimulant.

36 Eodem autem die circa horam vespertinam, cum universus Clerus et populus ad celebrandas Pastoris sui exequias convenisset, a quasi globus igneus in aere suspensus, supra sancti Protomartyris Stephani ecclesiam instar stellæ coruscantis apparuit: quem non solum illi qui aderant, sed etiam nonnulli aliunde ad nostram urbem properantes, dimidiæ fere horæ spatio se vidisse, cunctis admirantibus, nuntiabant. Interim parabatur cum multa festinatione feretrum, quo sacrum corpus ad Carolilocum, quemadmodum Sanctus vir decreverat, deportaretur, populo hanc ejus voluntatem adhuc penitus ignorante. At postquam rei veritas innotuit, subito commoti sunt universi: et sole jam ad occasum inclinante, omnes unanimiter statuerunt, ut omni studio, adhibitis custodibus, valvas et omnes aditus templi etiam armata manu observarent, ne quis sacrum corpus per vim posset auferre: neque illorum pars minima intra ecclesiæ parietes tota illa nocte egere excubias. Mane autem alterius, id est, Dominicæ diæ, juxta altare sancti Martyris humo altius effossa, et omnibus ad sepulturam necessariis celeriter præparatis, ne quod posset impedimentum incidere, sanctum corpus etiam ante sacra Missarum solennia sepulturæ mandare constituerant.

37 Verum ille moderator et rerum et temporum, qui servi sui gloriam nulla ex parte minui, sed augeri potius voluit, nihil absque ratione et ordine fieri permisit. Celebrato igitur prius Missæ solenni sacrificio, stabant seorsum fratres Caroliloci, animi dubii quid agerent: et neque propius audent accedere, neque ut supremæ sancti Patris voluntati fiat satis, postulare. Jam enim turbæ conspiraverant, ut si alienæ manus auferendo sancto corpori admovebantur, aut si qui advenæ vel ignoti illud apprehendere conarentur, repente trucidarentur. Et quidem ex senioribus et majoribus Ecclesiæ nonnulli, ne fidem datam sancto Episcopo infringerent, liberam

illis Fratibus tollendi corporis fecere potestatem: sed ideo et libentius et liberius, quod satis scirent ne seipsum quidem, etiamsi vellent, cæteris Fratibus Ecclesiæ illius non consentientibus, et turbis renitentibus, sacrum corpus inde posse amovere. Ita ergo fratres Caroliloci videntes se nihil posse proficere, Cleri et populi mirantur devotionem: cedunt que turbis, spe et expectatione sua frustrati, præsertim cum ipsis præsentibus cum honore debito sacrum corpus beatissimi viri sepulturæ traderetur.

a *Αυξάντης Dorganius: in cujus transitu visa est stella supra domum, quæ a Solis radiis non obscurabatur.*

CAPUT XI.

Miracula ad ejus sepulchrum.

Nec defuerunt miracula, quæ illius sanctitati illustre redderent testimonium. Nam eo ipso die per merita illius, necdum humato ejus corpore, inter cetera insigne quoddam contigit miraculum, quod nolimus silentio præterire. Puer quidam non omnino decem annorum, toto curvatus corpore, cælum intueri non potuit, sed prono semper vultu terram spectabat. Jam triennio id incommodi pertulerat, manuum ac pedum officio penitus destitutus. Cibum aliena manu ejus ori inferebatur, et ad naturæ necessaria a matre portabatur: quæ sic languente filio suo ipsa pariter languebat, ejusque afflictione acrius affligebatur. Ut autem percepit hic puer sanctum Episcopum e corpore excessisse, multa instantia obsecrat matrem, ut ipsum perferre non gravetur ad ecclesiam, quo possit sancti Patris corpus exosculari. Acquiescit tandem mater ejus crebro repetitis precibus, eumque suis complexa ulnis, difficulter in templum inferre potuit præ turba. Ut autem propius accessit, constanti animo prostravit se cum parvulo suo coram sacro corpore, et ambo osculati sunt ejus manus et pedes. Ea ipsa hora audit mater quasi fragorem quemdam et commotionem ossium filii sui, quæ (ut ipsa testabatur) potuisset etiam audiri a multis, si non obstitisset circumstantis populi strepitus et tumultus. Redit mater cum illa sua sibi multum cara sarcinula, et cum jam procul a turba recessisset, exclamat filius, et dicit: Sine me mater, meis ingredi pedibus: ecce enim per merita sancti Episcopi sentio me redditum sanitati. Quibus auditis, mater illum deponit, et consolidatæ sunt bases ejus et plantæ, et sine ullo adminiculo, cunctis admirantibus, iter cepisset. Stupet mater, stupent vicini omnes, qui noverant puerum triennio tam male affectum fuisse. Timens autem mater puero ob recentem adhuc curationem, nisi ad ecclesiam reversa, gratias ageret omnipotenti Deo, et ejus gloriosissimo Confessori Guilhelmo, illuc redire statuit post turbæ discessum. Sed dum illa expectat, et miranda Dei opera secum admiratur, ecce Dominus volens clarificare Sanctum suum, ad ejus tumulum catervatim confluentibus populis, antiqua potentia suæ innovat miracula, signis aliis alia succedunt. Igitur nolens expectare diutius, apprehensa manu pueri, non obstante populi concursu, ad ecclesiam properat, et cum aliis sanitati restitutus, atque ea causa gratias agentibus, ipsa quoque pro filii sui salute gratias agit totius gratiæ largitori.

Ex Scario.

Puer curvus et debilis ad corpus ejus sanatur.

Alia sunt miracula.

Multi infirmi curantur.

39 Eodem Dominico die, cum turbæ recessissent, multi et nostræ urbis homines, et locis finitimis degentes, variis afflictis morbis, qui præ populi frequentia ingredi antea non poterant, humiliter ac devote ad Sancti tumulum accesserunt, sperantes in eo qui sanat contritos corde, ut per ejusdem beati Patris merita, optata potirentur sospitate. Sed quia nimis longum est, imo impossibile, non ea modo, quæ ad sancti viri sepulchrum, sed etiam in diversis regionibus ad ejus invocationem quotidie eduntur miracula

EX SURIO.

miracula, singulatim commemorare, dicemus in summa dumtaxat: nempe, videre caecos, claudos ingredi, hydropicos curari, surdos audire, loqui mutos, daemónicos liberari, aperiri carceres, vincula solvi, sanari lethaliter saucios, mortuos ad vitam revocari: atque adeo etiam bruta animantia, non uno morbo liberari: multos jam pene desperatione obrutos, ad sancti Patris recordationem mirifice relevari: denique quacumque vel aegritudine correptos, vel periculo expositos, a malis omnibus ejus intercessionibus ereptos, sentire presentem virtutem Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia saecula saeculorum. Amen.

ALIA VITA

AUCTORE ANONYMO COETANEO.

Ex MS. Domus professæ Societatis Jesu Antverpiæ.

CAPUT I.

S. Guilielmi vita ante Episcopatum.

Beatus Willelmus Bituricensis Archiepiscopus, quia veritatem dilexit intantum, ut simplex etiam mendacium abhorreret, in presenti opusculo dignus est obtinere, ut secundum juratam veritatem a testibus, sicut in sequentibus audire poteritis, vitam ipsius et merita, necnon et miracula, prout possumus veritate simplici disseramus: quibusdam tamen salva veritate appositis, quæ oportuit ex necessitate apponi, ut legendæ series texeretur.

2 Hic itaque vir beatus dum in minori constitutus ætate, traditus ad eruditionem et educandum suo avunculo Archidiacono Suessionis Ecclesie, qui a Eremita cognomine vocabatur, quia mores in simplicitate a convictu formavit, meruit Willelmus Eremita vocari. Quem licet nobilitas generis in fastum potuisset extollere mundialem, morum tamen nobilitas præminens hunc in humilitate servavit, ut castitas mentis et corporis integritas, quam Sacerdotum, quibus suam conscientiam revelavit, asseveratio jurata probavit, in futuro Pontifice firmum constituerent fundamentum.

3 A pueritia quidem in Parisiensi et Suessionensi canonicatus Ecclesia; dum in robur virile maturior excrevisset, molestias seculi ferre non valens, quæ sanctum ejus propositum videbantur impedire, ruptis hujusmodi molestiarum compedibus, ad b Grandimontensem eremum convolvit. Ubi in quanta sinceritate mentis vixerit et conscientie puritate, quidam Prior Grandimontensis vir religiosus, astantibus Archiepiscopis, Episcopis, et pluribus aliis in solenni consistorio coram reverendæ memoriæ Innocentio Papa tertio, qui eos ad Concilium evocarat, solenni et affirmativa in ordine suo protestatione monstravit: ejusdem Domini Papæ nihilominus testimonio concurrente, quo ipsum, dum quadam vice olim Archiepiscopus confiteretur eidem, asseruit peccata quæ diceret mendicare.

4 Quadam vero die in eodem ordine Grandimontensi c turbatione suborta, B. Willelmus, qui suæ mentis tranquillitati timebat, ad Cisterciensem ordinem in monasterio d Pontiniacensi se transferendum pie studio deliberationis elegit. Conversatus ibi diutius, factusque verus ordinis in humilitate professor, quanto amplius in virtutum acquisitione profecit, tanto apud Deum et homines meruit exaltari. In eodem namque monasterio factus Prior, postmodum in Abbatem e Fontis Joannis, et inde translatus ad Karollicense monasterium, ibidem per electionem officium suscepit Abbatis.

5 Sed si velimus inspicere in quanta mansuetudine ubique subditos pertractavit, et quot ubique virtu-

tum propagavit exempla, nimia prolixitate onerabimus auditores. Ex iis tamen aliqua perstringentes, sub testimonio veritatis possumus protestari cum illis qui hoc ex confessione ipsius dato protestati sunt juramento veraciter accepisse, quod carnem suam nullo tempore maculavit. In abstinentia rigidus: ex quo seculum dereliquit, numquam carnes aliqua infirmitatis necessitate, seu alicujus victus persuasione, comedit.

6 Hoc etiam speciale virtutis exemplar ex aliis duximus exprimendum, quod licet tantis videretur pollere virtutibus, in hoc se mirabilem imitatorum exhibebat, quod appetitum inanis gloria, quæ virtuosus viris se multipliciter ingerit importunam, sub quadam simplicitate cautela et modo mirabili elidebat; ab aliis non minus exemplo quam verbo doctrinæ, hoc pestiferum et generale vitium repellendo, intantum ut aliquid, quod simplicitati posset potius imputari, mallet in opere publico demonstrare, quam ad ostentationem inanem aliquid facere virtuosum.

a In 3 vita agetur brevier de S. Guilielmi nobilitate. Vixit 100 annis ante celebris ille Petrus Eremita, de quo pluribus agemus 8 Julii. Is sacræ expeditionis in terram sanctam auctor fuit: unde reversus canobium condidit ad mania oppidi Hucensis, vulgo Novum monasterium dictum, ubi sancte obiit. Liberos ex legitima conjuge suscepit, unde Eremitarum in Gallia Belgioque nobilis propagata est familia, ut Petrus d'Oultremannus noster in libello de vita ejusdem Petri Eremitæ eruditè ostendit. Ea ortum domo esse hanc quoque Petrum Eremitam Archidiaconum Suessionensem, non improbabile est.

b De hac eremo agemus in vita S. Stephani fundatoris illius ordinis, qui ab aliis 8, ab aliis 13 Februarii colitur.

c Hæc fuit, opinamur, dissensio inter Clericos et laicos illius ordinis, de qua Jacobus de Vitriaco historix Occident. c. 19.

d Illustre ordinis Cisterciensis canobium, in diocesi Autisiodorensi, ad Seniam, sive Senaem annem, qui in Icaunam, sive Yonam influit.

e Vulgo Fontaine-Jehan, diocesis Senonensis.

CAPUT II.

Vita in Episcopatu. Miracula.

Contigit autem ut Bituricensis Ecclesia suo viduata Pastore sub electionis dubio fluctuaret. Cumque mentio facta fuisset de tribus Abbatibus Cisterciensis ordinis, de isto videlicet beato viro; et de duobus aliis, ut aliquis istorum eidem præficeretur Ecclesie; electionem contrariam diversorum altercatio impedivit. In hoc tamen vota omnium convennerunt, ut cuidam viro religioso, videlicet Odoni Parisiensi Episcopo, quondam cantori Bituricensis Ecclesie, optio conferretur, ut quemcumque vellet iis tribus Archiepiscopum nominaret. Qui in ecclesia B. Mariæ de Salis unam noctem cum quibusdam viris religiosus, quos secum habebat, in oratione et vigiliarum observatione deducens, cum Missarum officio, non sine multa lacrymarum effusione ac devotione peracto, ex revelatione divina eligendum Abbatem Karollicoci evidentius comperisset, et ad nominandum eum properans ad Capitulum, præfatam ecclesiam fuisset a ingressus; quosdam a Capitulo missos invenit, qui eundem Abbatem sibi per concordie unitatem nominari Archiepiscopum instantissime postulabant. Quod factum esse potius creditur ex vocatione divina, quam electione humana.

8 Pontificali igitur infula decoratus, licet invitus cum multorum persuasionibus religiosorum, qui ejus noverant sanctitatem, victus fuerit, et vix tractus oblatæ sibi dignitatis b oneri succubuit, non honori. Suscepti prius ordinis observantia non mutatur: pristina retinetur humilitas, conservata intantum, ut Pontificalis fastigium dignitatis mentem ejus nulla elationis ostensione corrumpere videretur, nec exteriorem habitum immutare. Abstinentiæ consuetudinis prioris, licet Archiepiscopales delicias inveniret, usum sobrietatis antiquæ retinuit illibatam. Orationum instantia consueti cursu olim noctes cum somni brevissima degustatione deducens, non amittitur in mutatione

Castitate eximius.

Semper abstinet a carnibus.

Inanem gloriam vincit.

a Guilielmus Suessione educatus.

Ibidem et Parisiis Canoniceus,

b inde monachus Grandimontensis,

purissima conscientia.

c

d Fit monachus Cisterciensis;

e Mox Prior, Abbas.

Divino instinctu eligitur Archiepiscopus Bituricensis.

a

b Episcopus pristinam retinet humilitatem, abstinentiam, pietatem, etc.

CAPUT III.

Varie virtutes, sancta mors.

AUCTORE
ANONYMO,
EX MSS.

mutatione officii, sed mutatur. Negotiorum enim occupatio, quam officii necessitas ingerebat, horam consuetam orandi praeediens, consuetudinem orandi non studium alternavit: quia datum sibi tempus in otio non consumpsit, sanctae meditationi, quam praedicationi consultius reservabat, vel orationi vacando quam pro se ac pro commisso sibi populo fundere necesse habebat. Misericordia exuberans, quam erga pauperes et afflictos semper habuerat, in assumpto Pontificali officio non defecit, sed collatarum simul cum officio abundantiam facultatum, usu largiori mentem simul et intentionem *c* secuta est largitoris. De animarum commissa sibi cura sollicitus, aut recipientis confessionibus eorum, quos in multa recipiens lenitate spiritus contovebat, ut lucrifaceret Christo, aut praedicationi per se vel per alios sedulus intendebat.

Erga inimicos benevolus.

Auctor illi convixit.

Claret miraculis adhuc vivens.

d

Languidam manum sanam confessione imperata.

e
Item tremorem capitis.

9 Superabundantem gratiam caritatis, qua praeminens in sublimitatem virtutum, multorum ad se corda convertit, sicut multi noverunt, qui hoc per experientiam didicere, non possumus satis abundanter exprimere: quia quoslibet inimicos sibi que injurias dilexit intantum, ut gratis obsequi quorumlibet amicorum, graves etiam injurias visus fuit protulisse. Cujus rei exemplum si velim in medium ego deducere, qui opusculi hujus materiam suam aggressus, ex injuriarum molestia, propter quam nec immerito contra me deberat gravius indignari, gratiam ejus ultra quam crediderim, me protestor et gaudeo habuisse, et jam si dici possit, aut debeat, mernisse.

10 Cumque his atque aliis plurimis virtutibus praemineret, addidit Dominus servo suo illam gratiam meritorum, ut vivens etiam miraculis consecraret. Accidit namque quod quidam Presbyter, *d* Guirandus nomine, Cappellanus S. Germani de Podio juxta Bituricas, usum manus sinistrae ita omnino amiserat, ut celebrare non posset. Qui cum fere per dimidium annum hujus infirmitatis incommodo laborasset, ad eundem beatum virum accessit. Idem autem palpans manum ipsius languidam, dixit ei ut confiteretur peccata sua, et melius se haberet. Post tertium vero diem ita convaleuit, quod ipse die tertia celebravit.

11 Inter miranda etiam ipsius Sancti opera, quibus sanctitas ejus latere non potuit, illud etiam mirabile duximus exprimendum: quod cum quidam puer, Odo nomine, filius e Artaudi Pinaudi, manentis prope castrum de Monte Falencia, tremorem capitis incurrisset, et ex illius percussione tremoris, cerebro perturbato et oculis vehementius angeretur; contigit ut B. Willelmus in quadam ecclesia ejusdem castris solemne dedicationis officium celebraret: ad beatum virum deductus est puer ille a parentibus. de dolore pueri dolentibus vehementer. Qui cum ei fuisset oblatum, vir sanctus dolori eorum solita pietate compatiens, puero manum imposuit, caput ejus blanda contrectatione palpando. At vero palpantis pura devotio, sua non est intentione fraudata: quoniam et capitis tremor omnino cessavit, et in laticiam parentum moerore converso, virtus miraculi declarata, in laudem et gloriam Salvatoris erupit. Et quid amplius? Si vitam ejus subtiliter velimus inspicere, non minus vita ipsius, quam habere pro viva lectione potuimus, quam et haec et alia miracula refulerunt, quibus vite sanctitatis potius attestatur, quam miracula sanctitati.

a Ms. Belfort. egressus.

b Idem ms. non oneri succumbit, sed honori.

c Haec duo verba secuta est adjecimus ex Breviario Cisterc. decantant in ms. sensus tamen ea videbatur exigere.

d Breviarium antiquum Corisopitense: Girandus.

e Ms. Belf. Archaudi.

Quamvis autem in hujus operis narratione propter breviter et succinete procedere, ne per multiloquii evagationem veritas laederetur; duo tamen huic narrationi delectat inserere pro utilitate, ut creditur, auditorum. Quippe vir iste beatus, cum fere semper hilaris et jucundus, quod quibusdam displicebat austeris, se socialem et amabilem exhibebat; vitium detractionis, quod in locutionis cursu subrepere consuevit viris etiam sibi studiose caventibus, summa intentione vitabat, ita quod cum occasio detractionis incideret, aut verba detractoria incidebat, mutando materiam, aut si verba persistent detrahentis, penitus abscedebat nolens pollui audiendo, quae vix aut nunquam ipsum polluere consueverant in loquendo. Verum cum vitam et pollutos mores alicujus, quem carnis lubricum infamabat, aliquis tamquam improprians et insultans deducebat in medium, ipse hoc vitium patienti benigne compatiens excusabat, hoc modo dicens: Frater dic ei qui cum membrorum tremore febricitat, quod a tremore hujusmodi se compescat; et probare sic poteris si propter hoc tremere vel febricitare desistas. Nolens facit forsitan id quod facit, et vellet cessare si posset. Subveniendum est talibus orando pro ipsis: et compati patientibus potius quam insultare improprians debemus.

Semper jucundus.

Detractionem odit.

Peccata aliena benigne excusat.

13 Postpositis his et aliis, quae narratio nimis longa portenderet in immensum, ad describendum modum exitus, quo ex hac luce migravit, stylum vertimus breviorum. Cruce quidem assumpta volens ad fines Albigenium contra haereticos proficisci, cum itineri necessaria prepararet quadam infirmitate corripitur, quae licet dolorem ingereret infirmanti, nunquam tamen sensum ejus vel rationis vigorem pristinum immutavit. Sed cum quadam scilicet die Mercurii post Epiphaniam ad visitandum ipsum sui Clerici more solito convenissent, et videntes eum gravatum, de accipienda communione Sacramenti, ac de rerum suarum dispositione monerent; tamquam certus de termino vite suae dixit se instanti die Veneris id facturum. Qua die adveniente per quemdam religiosum Abbatem Missam faciens celebrari, et eucharistiam cum debita veneratione deferri; Sacramento accepto reverenter, extremae quoque unctionis sacramentum a subsequenter accepit, petita venia prius a singulis, et recepto postmodum pacis osculo ab eisdem. In sequenti nocte Veneris, omnibus rite dispositis, et eo etiam ordinante seorsum positus Pontificalibus vestimentis, quae sepulturae Pontificalis necessitas postulabat; abscedentibus universis, exceptis familiaribus monachis et conversis, cum jam nox profunda somnum mortalibus induxisset, eo nutu quo potuit matutinas decantari praecipit, quarum psalmos ipse non oris voce, sed cordis, prout consueverat, decantavit. Completo matutinali officio, se proprio nisu deponens in terram, et manu, prout potuit, elevata, benedictionis signaculum in astantis consueto more depingens, spiritum benedictum cum ipsa gratia benedictionis emisit. In transitu vero ipsius v Idus Januarii terminus est signatus.

Morbo corripitur.

Eucharistia et extrema unctione munitur.

a

In terra jacens, ac suis benedicens moritur.

a Ordo contrarius in sup. vita expressus, nu. 29.

CAPUT IV.

Canonizatio.

Sed praetermissis eis quae circa sepulturam ejus acta sunt, monachis Karoli-loci ad suum monasterium corpus ejus transferre volentibus; et miraculis etiam praetermissis, quae ipso sepulto in Bituricensi Ecclesia statim coruscare coeperunt, cum in subsequenti

AUCTORE
ANONYMO,
EX MSS.

Claret mira-
culis post
mortem.

a

b
Fit inquisitio
pro canoniza-
tione.

c

d

Apparet cui-
dam Decano
Bohemo
Romæ.
Psal. 34.

e

Heram eidem
apparet.

Decanus id
Episcopo Pra-
gensis narrat.

quanti volumine plenius sint descripta; illud speciale miraculum, quod in Canonizatione ipsius Dominus evidenter ostendit, ut de sanctitate ac meritis ipsius omnis penitus dubietas auferretur, specialiter duximus exarandum. Miraculorum gratia simul et gloria crebescente, Cleri et populi devotio excitata, sanctitatem beati viri quam Dominus per miraculorum assiduitatem in tanta gloria revelabat, sub tenebris ignorantie apud exterarum regionem non est passa teneri. Ad sedem namque Apostolicam solemnes Nuntii semel, secundo, et tertio diriguntur. Impetrato vero rescripto a Præsule Sedis Apostolicæ a Honorio Papa III, super inquisitione de vita ejus, meritis, ac miraculis faciendis; venerabilis vir b Willelmus Autisiodorensis Episcopus, et duo religiosi Abbates Cisterciensis ordinis, qui hoc suscipere mandatum, plures viros religiosos et alias personas Ecclesiasticas et seculares juratas examinant diligenter, et ad eandem Sedem testimonia diligenti et solemniter examinatione probata, sub sigillorum suorum cauta inclusione transmittunt.

15 Præsentibus ergo ibi bonæ memoriæ c Girardo Archiepiscopo, Cantore, et pluribus aliis Canonicis Bituricensibus, et pro canonizatione viri sancti vehementer instantibus, cum usque adeo fuisset in negotio illo processum, ut sententia proferri deberet infra diem præfixam, ad hoc iudicium humanum quod aliquando titubatur, in divinis hujusmodi virtus declarata miraculi confirmavit. Eo tempore præsens erat ibidem venerabilis vir Decanus de Bohemia, vir honestus et timens Deum, qui de remotis valde partibus veniens, pro quodam arduo Ecclesiæ suæ negotio, sub grandi ejusdem negotii discrimine laborabat. Quodam sero post diurnum laborem oratione completa in ecclesia B. Petri Apostolorum Principis, cui sui curam negotii commendarat, rediens ad hospitium obdormivit. Et ecce vir facie resplendens, et veste nitidus, in somnis illi apparuit, eum suo nomine vocans ita: Decane quid turbatis de tuo negotio? Acquisce consilio meo, et expeditur in brevi. Die sæpe et sæpius Psalmum illum: Judica Domine nocentes me, etc. usque in finem psalmi, et in memoriam B. Willelmi Bituricensis Archiepiscopi subiunge orationem illam: Exaudi Domine preces nostras, quas in Sancti Willelmi, etc. Cui taliter visus est respondere: Domine nescio quis sit ille Willelmus, nec nomen illius civitatis agnovi. At ille eadem exhortans ut diceret, id adjecit, scilicet quod ille erat Sanctus, qui per Apostolicum infra breve tempus canonizari debebat. Expergefactus Decanus et aliquantulum de visione turbatus Archidiaconum Ecclesiæ suæ, qui sui negotii particeps et socius venerat, dormientem secum in eodem thalamo excitavit, admonens ut ad matutinas consurgerent decantandas. Sed advertens Archidiaconus, quod e interdum tempestiva hora venerat ad surgendum, et intelligens eum ex aliquo accidenti esse turbatum; caussam somni præter solitum interrupti seiscitatur ab eo. At ille semiplene respondens: Visum est, inquit, mihi quod quidam mihi apparet in candido habitu loquebatur, sed quæ mihi dixerit vereor enarrare. Cui Archidiaconus: Dormite Domine mi, et requiescite. Nec enim de talibus visionibus est curandum. Cumque Decanus iterum obdormisset, ecce præfatus vir, sicut in primo visu, apparuit, et omnia quæ prius dixerat replicans, hortatus est diligenter, ut omnia retineret et diceret, si suum vellet negotium expediri. Et etiam minas adjecit ad ultimum quod ei male accideret, si circa hæc ageret negligenter. Surgens ergo quam citius, et horis matutinalibus decantatis, adiit quendam virum honestum pariter et maturum, Pragensem Episcopum, qui et ei notus erat, et secretæ vinculo familiaritatis adstrictus. Cui vocato seorsum quæ viderat secretius revelavit, ea

volens sub confessionis clave clausa servari, donec ea necessitas exigeret revelari.

16 Deliberaverat interim præfatus Papa cum Fratribus de negotio B. Willelmi, et de Fratrum consilio universos Archiepiscopos, et Episcopos, qui tunc erant præsentibus, ad tractatum hujus negotii præceperat evocari. Quibus præsentibus, dum in principio tractatus illius Willelmi miracula legentur, Pragensis Episcopus recordatus visionis illius, quæ ipsi a Decano fuerat revelata, et intelligens non esse tacendum, surrexit in medio, et persona Decani commendata decenter, sicut de vita ejus et moribus sibi notis fuerat commendanda, ea quæ ab ipso audierat, coram omnibus satis compendiose narravit. Sed ut ex ore ipsius Decani veritas gratius audiretur, vocatus est ipse Decanus, et in medium introductus, adjuratus a Domino Papa, ut plenam et planam diceret veritatem, ea quæ sibi apparuerant semel atque secundo, sicut prius Episcopus dixerat, retulit seriatim. Omnes vero commoti ad lacrymas, Deum benedicere, ac laudando Deum glorificare cœperunt, qui Sanctum suum ita mirificare per aperta indicia dignabatur. Cumque summus Pontifex aliquantulum monitionum sermone præhabito consilium requisisset, omnis unanimiter multitudo consentit, ut ad sanctitatem beati viri solemniter declarandam, quam Dominus tot et tantis iudiciis manifestus ostendebat, sententia proferretur. Exeuntibus universis ad publicum, et in publico Consistorio, ceteris consueto more dispositis, missæ ab examineribus litteræ ac miracula sollempniter publicantur. Quibus distincte perlectis Summus Pontifex surgens in medio B. Willelmi Bituricensis Archiepiscopi sententialiter et cum debita solemnitate pronuntians Sanctorum catalogo adscribendum, in die depositionis ipsius festivitatem f præcepit sollempnem de cetero celebrari. Ipse vero debitis ex more laudibus celebratis, illam eandem orationem, quam B. Willelmus dicendam Decano revelaverat antedictio, videlicet: Exaudi Domine preces nostras, quas in S. Willelmi, etc. non sine multis lacrymis profuentibus ex devotione subjunxit.

a 17 Julii 1216 electus, coronatus 24 Julii die Dominica; obiit 13 Martii 1227.

b Qui deinde Parisiensis Episcopus fuit, obiitque an. 1223, vir religiosus ac prudens, ut est in Chronico Autisiod. et in hostes Ecclesiæ rigidus executor justitiæ. Scripsit summam Theologiæ quæ extat.

c Successit hic S. Guilielmo; Claudio Roberto Geroldus, Geraldus, Girardus: obiit Nonis Julii 1218, cum sedisset an. 9, men. 4, dies 12, dicitur in Chronico Lemovicensi citato a Cl. Roberto, fide, sanctitate, doctrina, et miraculis clarus. Sanctus appellatur a Ghino, et Gheno. Sed fallitur Ghinius, dum eum scribit mortuum ann. 1210. Guilielmum vero Episcopum factum an. 1189.

d Ms. nostrum, diuturnum.

e Videtur legendum, necdum tempestiva. us. Belfortii habebat, quod intempestiva esset hora ad surgendum.

f Clacotus scribit vi Non. Julii 1218, id esse factum.

PRÆFATIO IN LIB. MIRACULORUM.

Quoniam superabundante malitia, multorum caritas refrigescit quotidie, necesse est ut Deus omnipotens ordinator rerum ac temporum, sine quo nihil est validum, nihil sanctum, Sanctos suos quos hereditatis æternæ voluit esse participes, quosque jam glorificatos coronavit in celis, ad laudem et gloriam nominis sui clarificare dignetur in terris, populis ad eorum tumulos undique confluentibus, quorum corpora in pace sepulta sunt, et vivunt nomina eorum in æternum, signa et prodigia sua sæpius manifestans. Nonnumquam enim fiunt miracula divina operante clementia ob Sanctorum suorum merita declaranda, ut in omnem terram exeat sonus eorum, et in fines orbis terræ exempla eorum; quatenus ad contemptum mundi, et ad amorem celestis patriæ ipsorum sanctis provocemur exemplis. Insuper et excitanda est Sanctorum devotio, non fervor fidei in humanis

Id refert Episcopus in Consistorio Pontificio.

Advocatur Decanus.

Canonizatur S. Guilielmus.

Cur ad sepulchra Sanctorum fiant a Deo miracula.

humanis cordibus per insolentiam tepescat, quoniam signis et miraculis credimus nutriendam. Sed nec tacenda sunt opera Conditoris, quæ mens humana cogitare, scriptura comprehendere, lingua laudare, superiorum civium exercitus mirari non sufficit. Suppleat ergo defectum nostrum divina miseratio, ut quod possibilitas nostra non obtinet, nobis ejus munere concedatur.

2 Sane propositum, quod ad quorundam instantiam super miraculis B. Willelmi Bituricensis Patriarchæ, scripto commendandis assumpsimus, diu distulimus prosequi, tam temporis negligentia soporati, quam aliorum negotiorum occupatione detenti. Verum licet vereamur indigni digna tractare, ne lacerandi objiciamur morsibus detractorum; quamvis etiam ex eo, quod cum simus inferioris ingenii, valde timendum est, ne si huic operi nos præponimus, cui propter imperitiam sufficere minime credimus, quasi ponere os in cælum videamur, et potius debeat imputari temerariæ præsumptioni, quam caritati adscribi; considerantes tamen, quod cum mundus in maligno sit positus, nullasque adhuc scriptorum in simili opere potuit declinare quod timemus, inter procillas linguarum expositi, nec submersi omnino nec tuti ex toto, propinquimus navigare. Igitur quasi horum oblii et excusso torpore robustiores effecti, propositum opus, quod vires nostras transcendit, aggredimur, miraculorum insignia, quæ vel vidimus, vel a viris fide dignis audivimus, prout Dominus dederit, qui meritis ejusdem Sancti eadem operatur, stylo humili descripturi. Et tamen multa prætermittamus miracula tanquam oblivione deleta, et alia etiam, quæ propter temporis lapsu labilisque memoria vitium in ea nobis veritatis specie non..... *codex ms. hic laceratus erat, sique reliquâ desideramus.*

ALIUD VITÆ COMPENDIUM,

AUCTORE ANONYMO COÆTANEO.

Ex ms. Ecclesie S. Audomari.

Beatus Guillelmus, *a* nobilis genere, longe fuit *b* nobilior vitæ laudabilis sanctitate. A primæva quidem ætate cuidam avunculo suo Suessionensis Ecclesie Archidiacono, miræ honestatis viro, qui Petrus Eremita dicebatur, a parentibus traditus fuit, moribus et litteris informandus: a quo, vel forte quodam præsigio futurorum, fuit Guillelmus Eremita postmodum nuncupatus. In Suessionensi quidem primo, deinde in Parisiensi Ecclesia factus Canonicus, timens ne rerum affluentia, et blandimenta seculi eum a sancto proposito revocarent, ad Grandimontensem eremum convolvavit. Ubi cum seminator discordiæ omnis humani generis seminasset discordiam inter Clericos et Conversos, de licentiatis Clericis a Domino Papa transferendi se ad religionem aliam, prout Dominus unicuique inspiraret, B. Guillelmi Cisterciensem Ordinem prælegit.

2 Factus autem monachus apud Pontiniacum, dum in observatione ordinis aliorum devotionem præcellere niteretur, in Priorem concorditer est assumptus. Fama vero religionis suæ magis ac magis crebrescente, primo *c* Fontis-Joannis, deinde Karoli-loci factus Abbas, tandem cooperante divina gratia in Primatem Bituricensis Ecclesie per electionem canonicam est electus.

3 Accidit enim cuidam Presbytero, Girando nomine, repentina, gravis, et vehementer angens in-

firmatas in sinistra manu, per quam fere per dimidium annum factus est impotens celebrare. Hæ sitabant medici quid de morbo dicerent, quia causam ejus penitus ignorantes, videbant *d* symptomata sibi ad invicem adversari: et probatis, sed inutiliter circa infirmum diversis curationum generibus, unusquisque post alium recedebat confusus, et dolens quia ei non poterat subvenire. Qui de medicorum subventionem desperans ad B. Guillelmum accedit, totam spem suam in eum projiciens, ut eo mediante a solo Domino curaretur. Videns pius Pater morbum, causam cognoscit, et impresso signo sanctæ Crucis, manum tangens et palpans leviter, dixit infirmo: Confitere peccata tua, et melius te habebis. Lætus facit quod præcipitur, corde contrito et humiliato confitetur, et statim ita plene convalescit, quod die tertia celebravit.

4 Cum autem post transitum B. Guillelmi, priusquam corpus esset traditum sepulture, catervatim populus civitatis conveniret ad exequias sancti viri; tanta fuit in populo puerorum devotio, quod non cessabant osculari pedes et manus ejus, et etiam lætentis pueri satiari non poterant visione corporis sancti viri: quamplures autem ex ipsis renitentes pro viribus, et ejulantes præ dolore recessus, vidimus violenter asportari.

5 Tunc quidam, qui nondum ætatis suæ decimum compleverat annum, capite scapulis coherente, collo inter humeros intercepto, spina dorsi quasi contracta, curvus incedens cælum videre non poterat, nisi faciem versus humerum obligaret: qui tantam demum infirmitatem incurrit, quod pedum et manuum privatus officio pascebatur a matre, et de loco ad locum ubi suadebat utilitas, seu cogebat necessitas ferebatur. Hic auditis quæ fiebant in ecclesia, suspirat, lacrymatur, omni petit constantia, quod eum ferat ad ecclesiam matrem suam. Currit mater cum sarcina, se per turbam ingerit importuna, pudoris nescia, dolore simul et devotione penitus absorpta. Simulambo mater et puer osculantes pedes sanctos, et ejulantes clamabant: O Beate Guillelme miserere nostri, et attende miseriam nostram, qui spiritualiter superstes in parvis abundabas visceribus pietatis. Nec mora: quasi fragor ossium in puero est auditus. Cum autem mater extraxisset de turba puerum, clamat puer: Mater dimitte me, quia per virtutem B. Guillelmi sanus sum: et consolidatæ sunt ejus plantæ, et cunctis admirantibus per se rectus et extento collo domum lætus regreditur, qui tristis a matre fuerat asportatus. Stupet mater præ gaudio, stupet fere tota vicinia, et mirantur mirabilia Creatoris. Tandem mater ad se revertitur et proponit, ut cum corpus sanctum esset traditum sepulture, rei veritate manifestata Canonicis, cum eis sollemniter Deo actiones ageret gratiarum.

a Mathildis Comitissa Nivernensis, in publicis litteris asseru-
tis in tabulario Nivernensi, quibus donat Ecclesie Bituricensi 12,
libras Parisienses annui census ad accendendum perpetuo cereum
ante S. Guillelmi corpus, datis mense Julio 1223, vocat eum avuncu-
lum suum: ut testatur Guido Copuillus in historia Nivernensi,
et Claudius Robertus, traduntque disertè Copuillus et Joannes
Chenu, oriundum ipsum ex familia Comitum Nivernensium Ro-
bertus aut Archiesus vico Nivernensi natum. Carolus Sausseus
lib. 11 Annalium Ecclesie Aurelianensis tradit eum fratrem
fuisse Gerardi Berryerii, patris Philippi Berryerii Episcopi
Aurelianensis, ac deinde Archiepiscopi Bituricensis quem idem
Sausseus inter Beatos censet, ut 1x Janu. dicimus.

b Chrysostomus Henriquez lib. 1 Fasciculi SS. ord. Cisterciens.
dist. 20, cap. 1, eadem, quæ hic duobus primis numeris, recitat,
tum vitam reliquam verbis Surii prosequitur. Legit autem hic,
uti et ms. Audomarensis, nobilioris vitæ laudabilis sanctitate.
Breviarium Cisters. nobilior vita, laudabilis sanctitate.

c Idem habetur in Breviario Cisterc.
d Ms. Sancti thomata, mendose.

EX MSS.

d

Puerorum
erga corpus
ejus mor-
tuum devotio.

Mirabiliter
contortus,
ejus interces-
sione sanatur.

Excusat au-
ctor imperi-
tiam.

a
b
Instituitur a
Petro Ere-
mita.

not. 142.
Fit monachus
Grandimont-
ensis, tum
Cisterciensis,

Abbas, Prior,
Archiepisco-
pus.

c
Manum lan-
guidam sanat
confessione
imperata.

DE S. GONSALVO AMARANTHO,

ORDINIS PRÆDICATORUM IN LUSITANIA.

CIRCA AN. CH.
MCCCLIX.
X JANUARI.

B. Gonsalvi
natis:

vita:

festivitas:

atas:

Agitur B. Gonsalvi Amaranthi natis x Januarii. Ferrarius in generali catalogo SS. Vimarani in Lusitania S. Gonzali Presbyteri ord. Prædicatorum. At non Vimarani, vel obiit vel quiescit nunc, verum Amaranthi, unde illi cognomen. *Martyrologium Lusitanicum*: In oppido Amarantho S. Gonzali Confessoris, ex regione inter Durium et Minium sita, vico Tagildeorti: hic obitus magna pietate sacris locis urbis Romæ ac Hierosolymorum, habitum ordinis Prædicatorum sumpsit, ac vite reliquum sanctis operibus, ac salutem proximorum impendit. Corpus ejus Amaranthi in monasterio ejusdem ordinis conditum, summa populi frequentia visitur, multisque illustratur miraculis.

2 *Vitam S. Gonsalvi Lusitano sermone scripsit Didacus de Rosario ordinis Prædicatorum, jubente Bartholomæo de Martyribus Archiepiscopo Bracharensi. Latinam fecit, ediditque in lucem Lutetia typis Thomæ Perierii an 1586. Stephanus Sampayus ejusdem instituti alumnus. Ejus meminit in descriptione Lusitaniæ Antonius Vasconcellius noster, his verbis: Abbatibus cereo præluxit. D. Gonalvus ab Amarante, quem desiderium exosculandi ea loca, quæ Christus, vivens pedibus lustraverat, vocavit in Palestinam, et ex ea in patriam reversus, vitam posuit in maximarum virtutum gloriosissima palæstra. Et alibi cum illustriora Sanctorum templa enumerat, num. 30. Divi Gonsalvi de Amarante nobile fanum est, cujus sepulchrum universa Interamnenensis regio religiose frequentat, ut ægritudinibus faciant medicinam. Et cum de fluviis agit num. 16. Alius est Tamaca fluvius, qui antiquum servans nomen, S. Gondicali ab Amarantho oppidum frequens, et ob Divi sepulchrum satis nobile interfluens, ad Duos fluvijs (ita locum appellant incolæ) Durio immisceatur.*

3 *Prolucium B. Gonsalvi elogium habet Antonius Senensis in Chronico Prædicat, ad an. 1250. Agit de eo quoque Choquetius cap. 23 et cap. 29, libri, qui inscribitur Mariæ Deiparæ in ordinem Prædicatorum viscera materna. Ferdinandus Castillo Historiæ ordinis Prædicatorum par. 1, lib. 2, cap. 60 et seqq. Joannes Marietta lib. 12, Historiæ Ecclesiasticæ Hispan. cap. 1 et seqq. qui de publica illi decreta veneratione cap. 10, hæc tradit: Cum plura in dies miracula ejus meritis patrarentur, Pius IV, Pontifex Maximus regnante Sebastiano Rege sanxit, ut horæ canonicæ ac sacra de eo in Lusitaniæ regnis celebrari possent. Res tota Cardinalis Henrici ac Nuntii Apostolici fidei commissa: ii publicis perlectis testimoniis, quæ partim Pompeius Cambrianus olim ibidem Nuntius Apostolicus potestate sibi a Julio III, Joannis III, gloriosi Regis rogatu, facta; partim recenter Rodericus Pineyro Portuensis Episcopus, et Doctor Balthasar Alvarez Provisor Archiepiscopatus Bracharensis legitime collegerant; reque omni serio ac mature discussa, hunc S. Gundisalvo haberi ab omnibus publicorum sacrorum honorem in universis Lusitanici Imperii provinciis posse decreverunt. Bullam ab iis hac de re editam, Hispanice versam, recitat idem Marietta et Castillo. Meminit et B. Gonsalvi L. Andreas Resendius infra citandus. A multis ejus vitam Lusitanice scriptam testatur Castillo, atque integros extare miraculorum ejus meritis editorum libros. Ferrarius circa annum 1259, defunctum tradit: circa idem tempus referunt alii: licet Sampayus dicat de ætate non constare.*

VITA

*a Didaco de Rosario Lusitanice scripta,
versa a Stephano Sampayo.*

PRÆFATIO INTERPRETIS.

Ratione non levi, Christiane Lector, in animum induxi mihi, D. Gondisalvi, Dei famuli fidelissimi, ordinis Prædicatorum alumni olim, gesta exscribere, Latinoque utcumque idiome traducere, atque exteris etiam nationibus ejus sancta virtutum exempla, mira prodigia, et efficacissima merita ostentare. Etenim patronum illum, et meum, si fas est dicere, Mœcenatem, a multis annis jam agnosco, atque fieri compellor: tum quia ex eadem provincia, et professionis instituto, per Dei gratiam me contigit esse; tum etiam, quia me olim quodam peculiari miroque devinxit beneficio, quod quamvis occulte receperim, publice nihilominus fateri nunc teneor.

2 Cum enim pueriles adhuc annos transigerem, naturali quadam premebar invaletudine, quæ tametsi periculosa non esset, fastidiosa tamen et gravis adeo mihi videbatur, ut non solum corpore, sed et mente etiam, illius caussa, valde afflitterer. Consilio tandem atque exhortationi piæ meæ matris ac acquiescens, quæ valde mihi compatiebatur, sepulchrum D. Gondisalvi Amaranthi, quod per viginti circiter distabat milliaria, religionis ergo visitare institui. Iter igitur postea lætanter aggressus, non sine magna sanitatis obtinendæ fiducia, propter crebra miracula apud ejusdem Divi tumulum quotidie patrata, cum aliis turmatim voventibus, ea quam puerilis ætas ferebat devotione, ad illius templum reverenter accessi. Deinde petitione mea utcumque sancto Dei famulo proposita, sacro etiam pro me facto, a quodam sacerdote sui instituti et nondum mei, ad paternam domum sum reversus. Non multo post tempore præfinitum incolumitatis instans minime deprehendens, gratias Altissimo, in suo famulo Gondisalvo, me ab illa nativa et satis onerosa invaletudine omnino liberatum persensit, et usque ad hanc horam, quæ hæc est, clare exerior. Hoc Dei beneficium a me indignissimo receptum, meritis et precibus D. Gondisalvi Amaranthi adscribere nec vereor nec dubito. Exstant enim quotannis, imo fere quotidie tot tantæque sanitarum genera a voventibus, ejus meritis apud Deum impetrata, ut illorum respectu, quæ ad ejus tumulum cernuntur in dies, hoc quod retuli minime comparandum veniat.

3 Hujus Divi gesta, tam ante religionis ingressum, quam postea, eum in modum compendiosa et confusa reperiuntur ubique in Lusitania, ut quasi fragmenta potius quædam historiæ videantur, quam integer tractatus. Reperitur tamen hoc quaecumque compendium, sufficienter authenticum sermone Lusitano Bracharæ Augustæ excusum, per quemdam religiose memoriæ Patrem, ejusdem ordinis fratrum Prædicatorum, qui F. Didacus de Rosario dicebatur, de mandato Reverendissimi Domini F. Bartholomæi de Martyribus, Archiepiscopi Bracharensis, ejusdem professionis alumni. Alius etiam Lusitanus Pater et prædictorum frater, jam vita functus in lucem hoc opusculum ante me aliquando voluit emittere; sed cum ad manus meas pervenit, taliter Latinitate erat donatum, ut vere possim affirmare illius lectionem ad nihil aliud mihi deseruisse, quam ad veritatem historiæ hujus cum illo concordandam aliquando. Hæc omnia boni consulas pie lector.

Cur hanc vitam edat Sampayus.

S. Gonsalvi ope, a morbo sanatus.

Vita a quo scripta.

Compendium gestorum et sanctæ conversationis Divi Patris Gondisalvi Amaranthi Lusitani, ordinis Prædicatorum, ex proprio illo idiomate fideliter traductum.

CAPUT I.

Præambulum historiæ, de regione Interamni Durii et Minii.

a b
Interamnis
regionis in
Lusitania
fines.

Fertilitas,

frequentia,

c

temperies,

amœnitas,

d
fontes,

e

pontes,
f
cænobia, Ec-
clesiæ.

g

Inter reliquos populos, quos antiqui scriptores in nostra Lusitania certis nominibus finibusque propriis distinxerunt, aliqui sunt Bracari olim dicti, qui modo Interamnes vocantur, a Durii b Miniique fluminibus angustati fluentis. Hæc provincia parva quidem et contemptibilis iudicabitur, si amplitudinis spatium geometrice quispiam mensurare velit. Quippe quæ longitudine tantum decem octo leucarum Hispanicarum, alibi vero sex, alibi etiam quatuor, clauditur mensura. Si vero climatis naturam, glebæ pinguedinem, et rerum omnium ad humanæ vitæ usus desiderabilium, inexhaustum thesaurum introspectas; adeo spatiosam vel potius portentosam invenies, ut non dubitem quin septem mundi miraculis hoc octavum partim a natura productum, partim vero ab arte et industria humana elaboratum, meritissimo superaddere possis. Illic enim a sollicito agricola subacta terra quater in anno sæpe fructus uberrimos semenque cum fenore reddit.

2 Illic propter propitiam aeris temperiem, humani generis propagatio tam multiplicata cernitur, ut veritatem non solum dubiam narrare volentis, sed falso simillimam efficiat. Est enim tota illa regio ubique fere locorum taliter exulta, atque urbibus, oppidis, pagis, castris, ruribus, prædiolis, monasteriis occupata et referta; ut una tantum amplissima civitas afflabre constructa, ex his omnibus populosis locis, surgens videatur. Extat hujus rei clarum in multis auctoribus testimonium qui de gestis Romanorum loquentes, asserunt illorum Duces et Imperatores per spatium quadraginta annorum, multis prius hinc inde fuis exercitiis absumptis, insudasse antequam hanc regionem Interamnem debellaverint. Imo et L. Florus idem confirmans testificatur, quod in una sola æstate, c cum L. Posthumus aperto Marte cum Bracharis Interamnibus bis obstinato et ancipiti semper bello pugnaret, ex illis populis pertinaciter constanterque resistentibus non minus quam viginti quinque millia in illis duobus proeliis occuberint. Cæli namque temperamentum illic adeo humanam vegetat naturam ac multiplicatam conservat, ut nec tempus hibernum in rigido frigore, nec æstivum in calore nimio nisi in quam paucissimis anni diebus sentiat.

3 Arborea omnis generis fructifera tam in præruptis montium quam in agrorum planitie, semper fere virentes, faciem terræ operire conantur. Quocumque se viator vertat limpidissimos fonteis in æstate frigidis, in brumali frigore tepidos, a petris et saxosis ripis umbrose scaturire suspiciet. Illorum copiam numerum viginti quinque millium implere d Joannes Vazeus, et Germanus quidam, auctor tabularum Hispaniæ, ausi sunt asserere. Doctor tamen quidam Palacius, professione medicus, natione Lusitanus, qui in eadem regione diu habitavit, in libello quodam, quem de mirabilibus ejus composuit, duo mille quingentos tantum fontes, et flumina septem magna, reperiri asserit. Pontes vero ex quadrato lapide elegantissime constructi e tercentessimum numerum, monasteria centesimum trigesimum; portus maritimi navigabiles senarium etiam numerum complent. In Metropolitana Bracharæ Augustæ Sede, f mille centum baptisteria, totidemque parochiales Ecclesiæ hodie numerantur. Nec proinde mirum si Romani milites illic g Lethaum flumen invenisse, quem in-

cola Limiam vocant, non sine superstitioso affirmaverint timore. Postquam enim Limia transit Interamnem regionem penetrabant; illius deliciis et amœnitate allecti, ad proprios redire lares minime amplius recordabantur. Quinque in hac nostra ætate tantum in ea divites Ecclesiæ collegiatae florent, et tres Sedes Episcopales, quarum præcipua Brachara Augusta, ut diximus, h totius Hispaniæ Primas, hodie cernitur, quæ i S. Petrum Apostoli Petri discipulum, primum meruit habere Pastorem et Martyrem. In hujus ergo Metropolitanæ Sedis districto, (ut ad historiam accedamus) natus est Divus hic Gondisalvus. In quo olim Divus etiam k Damasus ex Vimaransensi oppido ortus, Ecclesiæ Dei non parum contulit splendoris.

a Vastum flumen, ad urbem Portum oceano miscetur. Duero accolis dici testatur Nonius.

b Nomen a minio, quod ripa profert, mutuari scripsit Justinus. Consule Vasconcellium nostrum, et Nonium.

c Circa annum V. C. DLXXXVII.

d Chronici Hispaniæ cap. 8. Vasconcellius idem refert.

e Jam citati auctores solum 200 agnoscent.

f Idem solum 800 habent. Vasæus in tota Interamniensi provincia 1460.

g Florus lib. 2, cap. 17, flumen Oblivionem vocat. Epitome Liviana 35, fluvium Oblivionem. Originem hujus nominis referunt ex Strabone Vasconcel. et Nonius.

h Cautius Vasconcellius: Licet adhuc his indirempta a multo jam tempore cum Toletano Præsule intercedat.

i Collitur hic xxvi Aprilis.

k De hoc xi Decembris. Resendius in ep. ad Kebedium: Vimaransensis est civitas, sancti Pontificis Damasi quondam patria, si per vestros liceret. Vulgo Gumaraes dicitur.

CAPUT II.

De particulari D. Gondisalvi patria, ejusque parentibus, et infantia.

Incognitus ille antea pagus, in quo primum Divus hic Gondisalvus lucis usura frui visus est, Lusitano idiomate, a Tagilde, vocatur; parœcia vero sancti Salvatoris, non longe a flumine b Avicella olim dicto, ad differentiam alterius, c Avis vocati, qui in eadem regione per d invicta Cininiæ radices, nubilosus semper labitur; nunc autem corrupto partim antiquo ejus nomine, flumen hoc Vizzella, et urbis ruinæ Citania nominantur. Parentes ejus illustris stemmatis splendore clari extitere, quo multoties gratuito naturæ beneficio, tamquam angulari lapide virtutibus multis, stabile firmumque illa fundamentum jacere consuevit. Est enim stirpis nobilitas (teste D. Hieronymo) futuræ virtutis quoddam certum pignus, atque veluti flos quidam suavissimus, amœnissimum fructum tempore opportuno promittens.

5 Præscriptum vero et indubitatum seculum, in quo vir hic Apostolicus claruit, nec ex nostris Lusitaniæ Annalibus, nec etiam ex monumentis ordinis satis constat. Imo (quod magis miror) perlustratis multis Galliarum bibliothecis conventuum nostrorum, a tribus jam annis, cum de aliis Lusitaniæ Patribus antiquis vestigia nonnulla invenerim; D. Gondisalvi Amaranthi, nec saltem nomen (ut de gestis taceam,) aut memoriam reperire potui.

6 Ac proinde Patrum nostrorum crassa incuria, re tanti momenti oblivione sepulta, quæ non parum ad ordinis nostri splendorem conducere videbatur; opportuna occasio æmulis nostris fuit oblata in dubium vertendi, cujusnam professionis aut instituti D. Gondisalvus Amaranthus olim extiterit. Cum tamen res adeo sit clara et per se nota quamvis de tempore non nobis constet, ut a seculo immemorabili in tota Lusitania, vulgare sit et celebratum, illum fuisse Dominicicum, ordinisque fratrum Prædicatorum alumnum: atque non nisi obstinatis æmulatoribus, oppositum contigat liceatve suspicari. Minime tamen me opponam cuicumque opinari volenti, illum ante ordinis Prædicatorum ingressum Canonicum regularem ordinis D. Augustini, aut in-

AUCTORE
DIDACO DE
ROSARIO.
Lethaum flumen.

h

i

k

a

b

c

d

S. Gondisalvi
patria,
parentes.

Incertum
quando vixerit.

Cujus ordinis
fuerit.

AUCTORE
DIDACO DE
ROSARIO.

stituti D. Benedicti prius alumnus fuisse. Argumenta enim in oppositum me ad hoc concedendum licet non adduceant, tamen invitant : sic enim et Patriarchæ nostro D. Dominico aliquando contigisse legitur. Erant utique tunc temporis, tot almi ordinis Benedictinorum propagines, per totum orbem diffusæ et dilatatæ, cum tanto cælestis doctrinæ fructu luxuriantes; quod vix Ecclesia aliqua parœcialis, (ut de Episcopalis sileam) in tota Lusitania, imo et in Europæ majori parte reperiretur, quæ ex ordine D. Benedicti Curionem Pastoremve non possideret. Quod similiter etiam legitimo D. Augustini ordini in Gallia contigisse, saltem quoad Ecclesias multas Episcopales conjecturari licet. Hæc in gratiam pii lectoris, pro subsequentis historiae faciliori intelligentia interserere non piget.

Quando videatur
vixisse.

7 Si vero ex temporum circumstantiis conjectari nobis licet, floruit D. Gondisalvus illo aureo nostri initiantis ordinis seculo : quando vitis Apostolicæ palmites, (Divi, inquam, Dominici discipuli) per totum orbem terrarum, (ut in brevi compendio huic volumini appposito videre licebit) verbum Dei gloriose annuntiabant. In eodem namque cœnobio Prædicatorum Fratrum, ubi illius sacræ venerantur reliquiæ, regalibus extracto expensis, in quo jam et antea illius sacellum extiterat, antiquissima cernitur sculptilis quedam imago ejus, sacris Dominicanæ familiæ indumentis ornata. In cœnobio etiam secundo Vimaransensi, quod fere eodem tempore, licet in alio situ distincto fuit inchoatum, quando Patriarcha e D. Dominicus Hispanias, post ordinis confirmationem, a Gallia discedens, perlustravit; ejusdem D. Gondisalvi, qui ibidem sacro fuit habitu primo indutus per traditionem immemorabilem, antiquitus depicta conspicitur illius effigies habitu Prædicatorum ornata, in qua miraculum illud Divi patris apparet, quando pro constructione pontis Tamacani (de quo postea) pisces se illi certatim ad fluminis oram offerebant ut operis constructoribus victum ministraret.

8 Natus igitur hoc circiter tempore, Christi miles futurus Gondisalvus, atque pro regenerationis lavacro suscipiendo die constituta, et ut novum hominem indueret in ecclesiam deportatus, eodem momento, in quo per sanctum baptismum fuit renovatus, futuræ sanctitatis cælestia claraque indicia, coram omnibus, præbuit. Ut enim a sacro fonte fuit levatus, patris sui Gondisalvi nomine eodem sibi indito; præstolanti nutrici, ut solet fieri, cum confestim esset traditus, quo a quærosis vagitibus, lactis dulcedine tractus, temperaret; novus ille lucis filiolus, ad cælum solummodo anhelare incepit. In brachiis namque novæ altricis reclinatus et ab ea constrictus, ubera prorsus respiciens, sicis subito ocellis, et versus quandam Christi crucifixi imaginem defixis, lamenti oblitus et lactis, tenera brachiola ad idem cæleste objectum inenarrabili jubilo protendebat. His utique signis Crucifixi effigiem se amplectari velle insinuabat. Hæc inopinata res, astantes omnes illi primo atque devotissimo Ecclesiæ sacramento, non sine magno stupore in inusitatam traxit admirationem.

Conspicitur
Christi imago
in fons
recreatur.

9 Peracto vero solemnissimo illo sacramentali catechismo, successivo post temporis labente fugaci cursu, solebat educatrix illa spectatissimi infantuli aliquotiens eandem sancti Salvatoris parochialem ecclesiam simul cum alumno suo, sacrum audiendi vel orandi causa, repetere atque frequentare. Puerulus autem Gondisalvus, instinctu motus plusquam humano, a collo pendens illius, in ingressu protinus ecclesiæ, oculis circumcirca elevatis, totam perlustrando sacram domum, supramemoratam Christi passi imaginem sollicite quærebat. Postquam vero eam suspexisset, atque devotius comprehendisset ocellis, a sollicito et inquieto motu quam citissime abstinebat. Si autem tentandi gratia, aut potius re-

Vix ab ejus
conspicui ab-
strahi potest.

cedendi proposito, nutrix sua illum ab eo spectaculo abstrahere nitēbatur; tali profinus remittendo distractioni cælesti vel actioni tam incessabili quiritabat ejulatu, tamque impense, quod altrix victa subsistens, prodigium hoc non sine magna animadversione conspicebat.

10 Quadam vero die, cum sanctus puerulus (gratia supplente ætatem) in eandem Christi cruce pansi similitudinem oculis immotis diu absorptus et intentus permaneret; anxia illius nutrix (moram timens trahere longiorem infantulum multoties ad se convertere tentavit, ut in paternam illius domum, cui inserviebat, properaret. Attamen tales ille vagitus sæpe sæpius infantiliter vociferando emisit, quod mulier aliquandiu plus immorari fuit compulsa. Metu nihilominus isthinc percursa servili, illinc vero religione tacta, et immorari timebat, et discedere verebatur. In his ergo angustiis constituta, ad quandam Deiparæ Virginis imaginem conversa, ab Angelorum Regina spiritus gemitibus enixe opem efflagitabat. Quatenus, ejus interveniente auxilio, ita omnia suaviter disponentur, quod nec genitoribus infantuli, quorum servitio erat addicta, diuturna mora molestiam inferendo, displiceret; nec etiam illum puerulum a sanctæ imaginis conspectu dimovere cupiendo, divinam offenderet Majestatem. Huic orationi cum primum timorata mulier intenta fuit, ecce tener infantulus quasi divino edoctus et oculatus numine, oranti etiam se assimilans et ad eandem imaginem conversus, totus erectus Brachiola extensa levavit. Quasi in hoc corpusculi gestu nutricem suam in afflictione spiritus, et oratione existentem, comitari vellet demonstrans. Post paululum vero temporis, capite versus eandem figuram devote inclinato, quasi valedicendi gratia, in sinum et ubera altricis suæ se quiete recipiens, recessui facilem præbuit assensum.

Ideo e templo
non facile re-
ferri se pati-
tur.

11 Post hoc miraculum, non tanquam si clausis oculis aut surda mente incederet mulier illa, quæ Sanctum Dei Gondisalvum lacte pascebat, circa illius educationem se gerebat. Imo potius, cum deinceps infantulus aurora lucente, ubera oblata voces emittendo querulosas respuebat quasi prius lac cæleste sugere appeteret; jam illa presentaneum sedandi lamenti illius remedium hoc plus certo cogoverat : et ad ecclesiam, boni pastoris caulam, agnellum hunc deducebat : quam postquam ille ingrediebatur, atque hilariter lætantibus oculis perlustrabat, picturis sanctis attente circumspicis, tunc ubera nutricis lætus sugebat f. Sin minus ita aliando fieri contingeret, adeo se morosum et impatientem reddebat, ut a querulos clamoribus nullatenus jejunos et morosos cessaret. Nec mirandum, quamvis mirum. Patet enim præposterum et præter legem rationis usum servari contingere ordinemque, quando esuriente anima cæleste alimentum prius in corporis obsequium, pecudum ritu, obsonia, lautitiæ, nectareique cibi, primo mane maxima cum sollicitudine, ab helluonibus, qui se Christianos esse dicunt, quærentur.

Flens et ubera
abmens, ad
templum por-
tatur.

a De hoc Resendius : A Vimaransensi civitate interstitio sedecim millium passuum, hoc est leucarum ad nostram rationem quatuor, oppidum est Athanagilde Viscellæ impositum, Athanagilde Lusitanæ vocatum, e regione oppidi S. Verissimi, in altera fluvii ripa locati et infra : Fuertine Athanagildi id nomen a Gothorum Rege sortitum, an aliam ob causam, adseverare modo non possum. Extant vestigia quedam non contemnendæ antiquitatis, et ædes semidivite, Palatia vulgo appellatæ, structura plane Gothica, non Romana.

b Viscella est Resendio, Lusitanæ, inquit, Vizella dictus; in Avum majoris famæ fluvium ingreditur.

c Imo Avus est Resendio, ut jam diximus. Juxta Vimarantum habet fontem, inquit Vasconcellius, ad Villamcomitis ostium.

d Valerius Maximus lib. 6, c. 4. Cum se ei (D. Bruto) tota pæne Lusitania dedisset, ac sola gentis hujus urbs Cinnia (atque Cinania legunt, Ortelius ex tribus mss. Cinninia) pertinaciter arma retineret; tentata redemptione, propemodum uno ore Legatis Bruti respondit: ferrum sibi a majoribus, quo urbem me-

rentur;

rentur, non aurum, quo libertatem ab Imperatore avaro emerent, relictum.

^e *Approbatus est ordo ab Honorio III, an. 1216; 22 Decembris: obiit S. Dominicus 6 Aug. 1221.*

^f *Alias, ad compescendos ejus vagitus et ejulatus, domi ei Deiparæ Virginis imago ostendebatur, ut scribit Marietta.*

CAPUT III.

De studio, et ejus sacerdotio.

His præsgaîis, bona indole, et futuræ pietatis præviis auguriis, quasi adjurati atque divinitus obstricti, infantuli hujus parentes, immota mente firmoque animo decreverunt, illum non mundo sed caelo dignum, in perpetuum holocaustum Deo consecrare. Hac de causa, cum jam per ætatem licitum esset, intra pueriles tamen adhuc annos inclusum, ad ecclesiam frequenter secum ducere consueverant. Nec modica affliciebantur lætitia, dum pueruli pronam voluntatem et cor docile ad res celestes et spirituales conspiciabant. Ætate deinde jam usum rationis admittente, utcumque eum cuidam probatæ vitæ Sacerdoti, litteris et bonis moribus instruendum manciparunt. Hunc devotus puer nactus Præceptorem, in dies se Deo et hominibus magis reddebat amabilem. Postquam vero in prædictis, ab eodem Presbytero mediocriter edoctus fuit; ad altiora charismata promovere cupientes, illum Archiepiscopo Bracarensi, Hispaniarum Primati Antistiti, (sub ejus districta et ditone habitabant) solliciti parentes ejus consultissime præsentarunt. Fore enim confidebant, ut in tanti Pontificis sacra aula, ingenius liberalibusque disciplinis dilectus puer Gondisalvus perfectius excultus, ad Sacerdotii gradum, (quod impense cupiebant) digne posset promoveri. Non torvis oculis, nec indignanter pius Antistes munus hoc sibi oblatum aspexit. Imo potius ingenium jam juvenem vultu verbisque non minus cordatum, quam modestum inspiciens, lubenti animo in suorum familiarium collegium excepit.

13 Decurso vero postmodum temporis curriculo, quod secundum sacros Ecclesiæ canones expectandum erat, ut sacris posset initiari, non minus moribus et vita, quam litteraria disciplina idoneus tanto numeri obeundo effectus, ad sacerdotalem gradum fuit promotus. Nec muldo post tempore, dignus ab eodem Antistite judicatus, qui tanquam lucida lucerna supra candelabrum reponeretur; in a Abbatem b Ecclesiæ S. Pelagii paterno solo vicinam, Mæcenatis sui electione et injuncto præcepto fuit confirmatus. Tanti igitur muneris onustus pondere novus Christi minister, villicationis suæ non immemor, ut alter Salomon regni suscepto gubernaculo, in quandam profanus ecclesiam confugiens, obortis lacrymis, coram quadam Virginis Deiparæ imagine prostratus, Virginem Matrem affectuose rogabat, ut sibi intellectum et sapientiam impetrare ab unigenito suo Dei filio dignaretur, quo tam grave et periculosum obedientiæ et curæ pastoralis jugum posset debite tollere.

14 Deinde sacra Archiantistitis sui benedictione obtenta, sodalibus vel collegis suis valedicens, patriamque non multum distantem repetens, ad suam Ecclesiam, novamque Christi sanguine redemptam sponsam se contulit. Ibi vero, hora quadam prius assignata, ovibus suis, intra sacras aëdes convocatis, piam illis exhortationem proposuit: et verbis spiritu dilectionis plenis in Dei et proximi dilectione, tanquam in plenitudinis legis observatione secundum Paulum, illos perseverare suasit. Quia vero satis sibi persuaserat ad virtutem amplexandam, quæ circa difficilia versatur, homines magis operibus quam verbis induci, (longum enim per verba est iter, ait Seneca, facile et breve per exempla) sese omnium virtutum exemplar, subditis sibi Christi ovibus præbere diligenter curavit. In omnibus autem necessariis ad vitæ præsidium, frugalitatem libenter ample-

ctens, parco utebatur cibo et vili veste, atque humilitatem cordis et corporis super omnia præseferbat. Pudicitiam Sacerdotis annexam dignitati, ex sanctissima Ecclesiæ Romanæ consuetudine, taliter semper custodivit, ut virginitatis liliam in corpore cum maxima semper animæ puritate conservaverit. Erga pauperes paterna viscera, tamquam fidelis œconomus, liberaliter et misericorditer exhibens, alienum ab humano corde judicabat, avaras erga egenos habere manus, atque eis denegare, quod pro illorum inopia sublevanda, ditioribus tamquam dispensatoribus superabundanter largitum, vel potius creditum erat. Etenim Ecclesiarum uberiores redditus annuales, tamquam Christi verum patrimonium in terris relictum esse pro pauperibus alendis, retento solum necessario subsidio, pro moderato scilicet victu et vestitu Prælatorum, pie pius Pater judicabat.

^a *Vasconcellius de hac Interamneni provincia: Ultra centum et triginta monasteria tantula visuntur in provincia; alias ut præteream magnorum reddituum Ecclesias, (vulgo dicimus Abbatias) nec non plures alias, etc.*

^b *Resendius: Non procul ab Athanagildi, secundo flumine, Vimarum versus, oppidum et templum S. Pelagii est, cujus Gondisalvus rector fuisse perhibetur, antequam Hierosolymam petiit. Celeberrimo Martyri Cordubensi Pelagio, qui xxvi Junii colitur, sacram fuisse hanc ecclesiam suspicamur. Vulgo S. Payo, vel ut scribit Castillo par. 1, lib. 2, cap. 60. San Payo de Riba de Viecia. Idem pro Abbate Curionem vocat Gonsalvum.*

CAPUT IV.

De peregrinatione ejus in Hierusalem.

Frugali igitur hac et pia vivendi norma sibi a semetipso præscripta, fideliterque observata, in timore et amore Dei, diu sine intermissione, sanctus Abbas Gondisalvus perseverans, mysteria passionis Christi redemptoris nostri multoties meditabatur: speciali namque devotionis affectu in Dominicam passionem ferebatur. Unde ejus afflicta mente, in Christum passum sæpe translata, ex assidua sanctæ crucis meditatione, maximo in dies angebatur desiderio loca invisendi sacra, in quibus Deus et homo verus Jesus Christus nostræ redemptionis mysterium operatus fuerat. Sed tamen dum de ovibus suis, alicui mercenario comendandis tam longo temporis intervallo cogitabat, eum conscientiæ stimulus a desiderato itinere deterrebat. Timebat enim ne gregem Dominicum, antea sibi commissum, quispiam leo rugiens, se absente dilaniaret. Hac diutius timorata consideratione impeditus atque immoratus, vario secum fluctuabat animo. Nunc conceptæ devotionis desiderio, seposito conscientiæ ad horam scrupulo ad iter conficiendum jam se accingebat; nunc iterum stimulis ejusdemmet conscientiæ punctus, ab incepto desistere proposito, invitatus cogebatur. Tandem translato tempore non modico, animi remorsum sanavit, penitusque ratione exclusit; de quodam consobrino suo, Presbytero tunc bonæ indolis, spe magna rationabiliter concepta, qua Dominicum gregem illi ad tempus usque suæ reversionis, commendare decrevit.

16 Erat hic juvenis Sacerdos, ab infantia sua sanctis moribus ab eodem sancto Abba vigilanter educatus: quem postquam ad hoc munus obeundum elegit, ad se venire jussum, talibus exhortatus est verbis: Fili carissime, arcanum non parvi ponderis tibi committere intendo; si tamen mihi prius, sacramento adactus, promiseris, quæ tibi modo injunxero fideliter exequiturum. Adolescens vero, quia istam avunculi sui jam firma mente propositam peregrinationem longinquam penitus ignorabat, confestim in ejus verba juravit. Tunc sanctus et venerandus Abbas sermonem suum sic est prosecutus: Noveris, fili mi, quod a multo jam tempore, satisque diuturno, in votis est mihi terram sanctam perlustrare, et oculis meis, si possim, redemptionis nostræ loca, in quibus Salvator mundi pro nobis passus est mortem, videre; atque etiam

AUCTORE
DIDACO DE
ROSARIO.

castus,

liberalis erga
pauperes.

Statuit visere
loca sancta.

Nepotem
suum sibi vi-
carium legit.

Litteris eru-
ditur.

Fit Sacerdos,

dein Abbas,
sive Curio.
a b

D. Virginem
orat.

Suis verbo et
exemplo
præit ad vir-
tutem;

Rom. 13. 10.

frugalis,

AUCTORE
DIDACO DE
ROSARIO.

Piis monitis
eum instruit.

Iter ingredi-
tur.

a

Vicarius dis-
solutus vivit.

Gonsalvus 14
annos, magna
pietate, exigit
Hierosolymis.

Vicarius ejus
morte falso
jactata, Abba-
tiam obtinet.

etiam sanctorum Apostolorum, qui Romæ quiescunt, sanctas reliquias invisere. Usque ad hanc horam, ab itinere isto mente concepto, me Ecclesie meae sollicitudo, et necessaria residentia satis ægre hoc ferentem retardavit. Quia vero de re talem jam olim opinionem concepi, ut vices meas sufficienter supplere posse te credam, atque taliter has Christi oves ducturum, ne interim eas teneat mei desiderium; auctoritate mihi commissa, te imprimis Vicarium meum constituo: deinde enixissime precor, ut in omnibus, quæ ad istius Ecclesie regimen spectant, mea semper sequaris vestigia. Super omnia autem tibi injungo atque præcipio, ut necessariis tantummodo sumptibus ad frugalem vitam transigendam contentus, omne quod residuum fuerit ex annuis vectigalibus, egenis et pauperibus Christi humaniter et fideliter distribuas. Hac finita exhortatione, Deo prius suppliciter invocato pro fausta peregrinatione agenda, vilibus indutus vestibus, ut peregrinum decebat virum, desideratum iter est ingressus a.

17 Non multum temporis effluxit spatium post sancti Abbatis discessum; quando novus viduæ Ecclesie Vicarius, sanctæ monitionis avunculi sui oblitus, deliciarum allectus dulcedine, longe diversam ingressus est viam. Atque antiquus humani generis hostis, varia in mentem ejus voluptatum fomenta immittens, seculi vanitatis pompæ et fastus primo irretitum, omnique generi venationum et ludorum deditum, taliter infecti, ut ovium sibi ante commissarum, pauperumque cura postposita, de canibus venaticis accipitribusque alendis, et magno servorum famulatu solummodo cogitaret atque sollicitus esset. Taliter autem illius erat denigrata fama circa officium pastorale, et erga pauperes ubique inhumanitas divulgata diffusaque ut in ore vitia ejus essent omni populo.

18 Hoc tempore B. Gondisalvus, (Deo votis suis aspirante) a multis in via primo ereptis periculis, peregrinationem suam usque ad terram sanctam feliciter perfecit. Divina autem transportatus dulcedine, multis effusis lacrymis sacra illa passionis Christi loca osculari non satiabatur, atque immotis oculis devotissime intueri. Unde factum est, quod non uno nec duobus jam annis illic laudabiliter transactis, a sancta civitate recedere sibi persuadens, spatio quatuordecim annorum ibidem Deo inservire voluit. Quæ sancti viri, hoc temporis intermedio fuerint exercitia, devoto lectori consideranda relinquam. Transacto itaque hoc tam longo quatuordecim annorum curriculo, anxiam cœpit mentem persentire, conscientie acuto morsu illius intellectum cruciante, et dubitare cogente, utrumne fidelem in Ecclesia sua Vicarium et dispensatorem reliquerit.

19 Interea autem, tam diuturnæ peregrinationis interposito spatio, nullo revertente nuntio, aut peregrino qui de sancti Abbatis Gondisalvi incolumitate rationem redderet, in causa fuit, ut illius Vicarius occasionem callide considerans et captans, testimoniales finxerit litteras dolose compositas, in quibus D. Gondisalvi avunculi sui mors, in ultramarinis regionibus continebatur. Atque Archiepiscopum Bracarensem adiens, morte avunculi sui illi litteris fictitiis denunciata et comprobata absolutam ab illo Ecclesie S. Pelagii jurisdictionem, utque in Abbatem absolute confirmaretur, enixe postulavit. Acquivit venerandus Antistes, doli inscius, precibus fraudulentæque postulationi hujus rapacissimi lupi, qui in Rectorem absolutum confirmari solum cupiebat, ut securius, omni pulso timore, Epicuream posset vitam et geniales dies agere. At vero Divus Abbas Gondisalvus, iterum tunc ab eodem remorsus conscientie stimulo non ultra acquiescens in corde suo, totius terræ sanctæ sacris locis ultimate salutatis, quanta cum celeritate potuit, oves suas revisurus discessit.

20 Emensis igitur iterum longissimis illis itineribus, inedia et labore confectus, lassa consumptaque membra scipione quodam sustinens, totus pannosus et in alium jam transmutat virum, b ad valvas tandem Ecclesie suæ sospes pervenit. Ibi positus, cum nihil minus, quam antiquam illius Ecclesie Abbatis speciem omnino incognitus præ se ferret, ad domum sui Vicarii, non longe distantem, eleemosynam, tentandi causa, petiturus accessit. Canes vero venatici, quibus illius helluonis domus erat plena, petitionem, quam sanctus peregrinus exponebat, antequam finiret, ferocibus atque magnis editis latratibus interrupperunt. Ille tamen iterum atque iterum egestatem suam, imbecilli voce proferebat. Quo facto irritati canes instantem jam ægre ferentes, non solum acrioribus latratibus, sed morsibus illum denuo aggressi sunt; atque Christi egenum baculo sæpe sæpius interposito ab illis se defendere pro viribus procurantem retrocedere, et a foribus discedere cogebant. Hac turgidus Abbas offensus pauperis incogniti persistentia, (non enim illum peregrini clamores latebant propter parvam inter utrumque distantiam) per quemdam famulum statim illine discedere jussit, subjungens se pauperibus similibus eleemosynam erogare non consuevisse.

21 His dimissis verbis, beatus Dei famulus Gondisalvus; sui adulterini Vicarii non sine magno cordis dolore impietatem experimento cognoscens, zelo Dei in iram commutato, quin liberis verbis illum argueret se continere minime potuit. Atque de illo palam conquestus, non talem se dicebat Pastorem et Vicarium Ecclesie suæ reliquisse. Deinde sermone etiam non obscuro se manifestans, alta voce narrabat quomodo illum sanctis moribus prius instructum, cum magna fiducia Vicarium, non lupum Dominici gregis, instituisset. Non etiam pro canibus alendis, sed pro pauperibus, in illius potestatem redditus illius Abbatie tradidisse conquerebatur. Intentus illius querelis, atque diligenter omnia auscultans, ad mensam dapibus onustam impius mercenarius sedebat loco Pastoris, quousque de Ecclesie vero Pastore illic existente verba perceperit. Tunc enim iracundus a mensa exiliens, atque recta properans ad ostium domus, sanctum avunculum suum eodem baculo, quo illemet erat subnixus, acriter percussit. Patienter et æquo animo sanctus Abbas has plagas et verbera ab alumno suo inflicta tulit. Sed tamen, a paterna correctione minime abstinendum sentiens, illum coram his verbis redarguit: Nonne ego te, inquit, ab incubulis semper enutrivit? Nonne honestis te instruxi disciplinis? Nonne mihi discedenti fidem dedisti, juramento etiam superaddito firmatam, de pauperum cura? de frugalitate servanda? Nonne semper me vidisti, hujus Ecclesie vectigalia, pro majori parte, egenis dare? Hæc sancti viri libera reprehensio, non solum consobrini sui viscera non emollivit; imo potius, majoris iracundiæ fomitem ministravit. Unde recrudescente atræ bilis incendio, sanctum senem iterato verberans, canes, ut eum morsibus suis e foribus arcerent, instanter provocabat. Demum, postquam ejectum jam pauperem peregrinum discedentem respexit, minacibus etiam verbis atrocioris vindictæ eum a tergo insecutus est, si ultra super illa re verbum auderet proferre; non satis reputans illum sua spoliatum Ecclesia, verberibus affectum expellere.

a Marietta et Castillo primo Romam adisse, sanctorumque Apostolorum sepulchra religiose visisse scribitur.

b Jam canis, ut ibidem scribitur.

Redit Gonsalvus.

b

Eleemosynam petens, a nepotis canibus allatratur ac mordetur,

ab ipso nepote abigitur,

et verberibus excipitur.

CAPUT V.

De constructione basilicæ apud flumen Tamacam.

Verbum Dei prædicat.

Oratorium extruit Amaranthi.

a

Dei voluntatem circa vitam prædicat.

D. Virgo ut Prædicator fiat, præscribit.

Talibus S. Gondisalvus affectus injuriis, Deo gratias agens, et illi soli debite inservire cupiens, de temporalibus transitoriisque bonis nihil penitus cogitans, ac si nihil novi aut mali sibi contigisset; Evangelicam doctrinam, in qua sufficienter erat instructus, et verbum Dei cum magno spiritus fervore, per totam illam regionem prædicare exorsus est. Vitæ illius sancta conversatio, in tanta coram omnibus inceptit esse veneratione; ut suo exemplo et solida doctrina, multos a perditionis tramite efficaciter revocaret. Post aliquantulum vero temporis, piorum fidelium adjunctus eleemosynis, oratorium quoddam exiguum Deiparæ Virginis dicatum, in quodam inculto et agresti pago, qui nunc Amarantha vocatur, juxta flumen quod a Tamaca dicitur, pro peregrinationis vitæ suæ refugio, et animæ solatio erexit atque construxit. Erat hic oppidulus antea desertus, invidius atque omnino ab hominum notitia absconditus, nunc autem tanti Patroni miraculis et præsentia decoratus, ecclesiis non paucis, monasteriis etiam duobus, et nobilium equitum multorum aulicis ædibus insignis factus, atque ab omni Lusitania frequentatus justæ urbis faciem et apparatus, ut postea dicemus, prospectantibus offert. In hoc igitur parvo sacello, tamquam alter Paulus aut Hilarion, in inculta positus eremo, Deo et Angelorum Regine continuo inserviens, prædicationis officio circumcirca semper exercito, eremiticam et Apostolicam simul vitam traducebat.

23 Exinde enim parvum tuguriolum suum egressus rudium populorum factus Magister et Apostolus, necessitatibus et inopiæ utriusque hominis, caritatis visceribus omnino diligenter subveniebat. Cum autem, quadam die mente ancipiti secum cogitaret, utrumne talis vivendi forma (qualem ipse sibi elegerat) altissimo placeret Deo, et Virgini matri unigeniti ejus, super hoc divinum precibus assiduis responsum habere cupiebat. Ne autem precatones suæ frustraneæ et cassæ devenirent, stricto jejunio, panis nempe et aquæ pro quotidianæ refectionis obsonio, contentus, assidue semper orationi intentus, integram quadragesimam perseveranter transegit. Non defuit piissimi Redemptoris nostri benignitas, et pia erga D. Gondisalvi votum commiseratio. Etenim Paschali festo adveniente, in nocte immediate sequenti, ferunt aliqui hanc illi revelationem esse factam. Erat tunc temporis sanctus Dei famulus coram altari Virginis almæ in oratione prostratus, et in sua supra memorata petitione perseverans: cum subita undique luce, ex omni parte se circumfultum vidit, et post illam a dextro ejusdem altaris cornu Deiparam Virginem astantem sibi alloquentem aspexit, atque auribus inaudivit: Surge, et inter religiosorum varios, et per totum orbem dispersos ordines, illum tibi ingrediendum elige, in quo officium sive servitium mihi dicatum, audieris ab Angelica salutatione exordium et conclusionem finalem sumere. Hunc enim religiosorum ordinem mihi speciali dilectione vendico, faveo et exalto; atque etiam habitum, quo religiosi communitur utuntur, illis gratiose donavi. Hanc ingredieris religionem, ut residuum vitæ tuæ puro corde sub illius observantia et obedientia Deo altissimo offerens, optatum finem consequaris. His dictis visio illa cælestis, cum claritate simul disparuit.

24 Hic siste gradum, oculos externos claude, Christiane Lector, et Fratrum Prædicatorum erga Virginem Mariam, a primævo jam ordinis sui instituto, debitam considera gratitudinem. A sanctissima enim hac virginum Virgine, ordo hic initium, incrementum, et perfectionem suscepisse satis constat. Post-

quam namque ab unigenito Dei filio, pietate ducta, ordinem hunc pro peccatorum conversione procuranda precibus suis almæ impetravit, religiosis semper selectisque undique Patribus fulciri et conservare hactenus non cessavit. *b* Reginaldum nobis primo concessit morti jam Romæ proximum. Novitios multos a diabolo tentatos, miraculis perseverare in ordine persuasit. *c* Rosarii sui selectissimam devotionem, nobis conservandam tradidit. *d* In multis etiam tribulationibus, tam communibus quam specialibus, subsidium sæpe præstitit. Innumeros pietatis et gratiæ suæ favores, (quibus plenus est liber antiquus, *e* Vitæ fratrum dictus) piissimæ Matris nostræ visceribus indutus, nobis semper ostendit. Væ nobis terque quaterque, si harum immemores gratiarum indigni suo patrocinio efficiamur.

25 Hac cælesti revelatione sibi a Virgine facta, vir Dei Gondisalvus confortatus, veluti Angelico pane cælestis refectus et roboratus mansit. Deinde de investiganda religione sibi revelata sollicitus, in qua servitium Virginis Mariæ per Ave inciperet et finiretur; illius primum provincie Interamnis instituit statim singula invisere et explorare monasteria. Cum vero in multis precibus Virginis audiret in versiculo illo finire, Benedicamus Domino, anxia nimis dubiaque mente distractus, et omnia circueiens; ubinam gentium quoque loco supradictum ordinem inveniret, penitus non capiebat.

a Lusitanis Tamaga. Oritur is, inquit Resendius, non procul a Monte regio Gallæciæ oppido: inde Aquas adluens Flavius, de quibus alibi, Amaranthum descendit, mediamque secat, ut duplex oppidum efficiat, duplici foro, duplicique judicio, ponte nobili lapideo a Gundisalvo extracto utrumque junctum.

b De hoc agitur fusc in vita S. Dominici 4 Augusti, lib. 2, c. 11 et seqq. et lib. 3, cap. 1 et 2. Obiit Parisiis ann. 1220. Huic D. Virgo habitum ostendit, quem deinceps ordo Prædicatorum esset gestaturus. Consule Hyacinthi Choquetii librum qui inscribitur Maria Deiparæ in ordinem Prædicatorum viscera materna, cap. 8.

c Hanc rem fusc prosequitur idem Choquetius, c. 22.

d Idem cap. 14.

e Is liber a Gerardo Lemovicensi conscriptus jussu Humberti quinti Generalis, nuper Duaci editus est. Habemus eum ss. cum brevi Chronico ab anno 1211, usque ad Humberti electionem factam an. 1234, addit tamen auctor in fine de Humberto: obiitque operibus bonis plenus.

CAPUT VI.

De ingressu ejus in ordinem Fratrum Prædicatorum.

Postquam autem aliquo jam longiori temporis spatio transcurso, ordinem sibi a Virgine Matre revelatum sollicite, frustra tamen, investigaret; quadam die inopinate in oppido Vimaraniensi Bracharenensis diocesis absconditam margaritam invenit. Sunt in hac urbe, Vimarani dicta, quatuor insignia monasteria; inter quæ duo visuntur antiquissima, sanctorum Patriarcharum, Apostolici D. Dominici, et Seraphici D. Francisci, quæ adhuc nostra florent ætate. Igitur cum famulus Dei Gondisalvus, apud Dominicanos Fratres hospitium pernoctandi causa elegisset, postquam hilari Fratrum animo fuit ab illis exceptus, ut in tota Lusitania hodierna die, in omnibus cenobitarum conventibus, per Dei gratiam solet fieri.

27 Tempore quo campana ad vespertinum servitium implendum pulsabatur, vocationis suæ diligens et sollicitus indagator, ad ecclesiam tacitus se contulit. Nemini vero sui arcani sigillum aperiens, preces horarias, quæ primum dicebantur de Domina, attentus devote auscultavit. Et cum eas Angelica salutatione inchoari primitus audisset, posteaque eodem themate finire perspexit; quanta, heu bone Deus, lætitia cor ejus sit repletum, non facile esset enarrare. Nihilominus tamen, adhuc quasi somnians, sensuum non fidens experientiæ, nocte subsecuta ecclesiam repetens, pervigil ibidem ante altare Virgini dicatum, ab illa precibus de novo fuscis clarum oraculum impetrare curavit; quo intelligeret utrumne illemet

AUCTORE
DIDACO DE
ROSARIO.
D. Virginis
erga ordinem
Prædicato-
rum beneficia.

b

c

d

e

Quærit religionem sibi a D. Virgine designatam.

Vimarani ad Prædicatores divertit.

Ad eum ordinem vocari se intelligit.

esset

AUCTORE
DIDACO DE
ROSARIO.

esset ordo, quem illa antea, sibi ingrediendum assignarat. Non etiam tunc (quamvis jam secundo) divinum famulo Dei defuit responsum, Angelico datum ministerio, quo clare intellexit, labante mente firmata, illam nempe esse religionem, de qua primitus a Deipara Virgine, præceptum salutare receperat.

a
Incum admittitur.

28 Atque proinde die eadem dilucescente, conventus ejusdem a Præfectum conveniens, causa hujus novitatis omnino suppressa, habitum religionis ab eo humiliter postulavit. Non aliquid super hac ejus petitione dubium vel impedimentum conventui religioso emerit; cum de ejus honesta vita, matura ætate, sanoque et deliberato consilio sinistram suspicionem, clara ejus fama abscederet. Quapropter omnes religiosi in suum consortium D. Gondisalvum libenti animo, veste simili novitiorum indutum, receperunt. Habitu igitur monachali, sanctus jam antea, Dei famulus Gondisalvus vestitus, sanctiorque effectus nova Deo inserviendi formula; primum annum conversionis suæ ad religionem, quem probationis appellant, cum magnis suæ sanctitatis iudiciis, cunctis Fratribus unice gratus, laudabiliter transegit.

Prædicat
Amaranthi.

29 Facta deinde perpetuæ obedientiæ solemnī protestatione per voti emissionem, cum nihil illi deesse videretur, quo minus posset Apostolicum prædicandi ministerium deinceps perfecte implere, a Prælatiis suis illi statim fuit indulta facultas, ut socio sibi assignato, ad oratorium quod ante prope Tamacam construxerat, concionandi gratia reverteretur. Lubentissimo animo famulus Dei Gondisalvus, licentia sibi concessa, oppidulum Amaranthum repetiit, ut populos illos verbi Dei solida egentes doctrina, illuminaret perfectius.

a Marietta et Castillo scribunt hunc fuisse B. Petrum Gondisalvum, qui vulgo S. Telmus dicitur, coliturque a nautis; de quo xiv April.

CAPUT VII.

De ædificatione pontis Amaranthi, et miraculis quibusdam.

De ponte
struendo cogit.

Postquam vero ibidem existens, animarum salutis consilio, exhortatione, et sanctæ vitæ exemplo provide aliquandiu consulere; propriis expertus est oculis, flumen illud, Tamaca dictum, cui suum oratorium vicinum erat, barbaris et incautis viatoribus in seipso submersis, repentinum multotiens esse sepulchrum. Namque loca vadosa, vel parva navigia, fluminis transeundi causa intrantes rapido alluvie aquarum impetu, aquis abrepti rustici peribant. Quapropter D. Gondisalvus proximorum utramque salutem fraterno amore sitiens, de fabricando quodam ponte in illius mortiferi fluvii ripa cœpit cogitare. Licet autem hic incidenter et cursim annotare, quantum semper ubique terrarum, instituti ordinis hujus Prædicatorum professores, bonum commune Reipublicæ procurare conati sunt. Qui vere, inquam, et non falso habitum hunc a Virgine Maria concessum gerunt. Non enim sacratus hic ordo homines particularitatem amantes, et qui sibi solis nati sint, educare unquam somniavit aut intendit; sed illos tantummodo qui de Christiana Republ. semper bene meritos se esse student, atque pro illius conservatione in omnibus laborent. De a S. Vincentio Apostolico Confessore Vanetis quiescente, me legisse recorder in quodam manuscripto Nannetis Pergameno, quod pro pontium etiam structura in aliquibus mundi locis laboravit. b S. Petrus Gondisalvus similiter, ut infra suo loco patebit; c S. Laurentius Menendus itidem, de quo etiam aliqua de ejus vita dicentur inferius. Pro defensione etiam obedientiæ Romanæ Sedi exhibendæ, proque bono communi, coram Imperatoribus et Regibus; pro pace, pro expeditione contra Turcas, quantosemper exantlaverint Patres hujus ordinis labores,

Laus ordinis
Prædicatorum.

a

b

c

qui scire cupit, ordinis Chronicos, et antiquos Annales legat. Sed de hoc satis.

31 Quamvis autem hoc opus, quod D. Gondisalvus mente volutabat, nimis esset arduum; pauperem scilicet cœnobitam, et in pauperrima rusticana gentis regione constitutum, vastum pontem argenti tantum pondus exigentem velle fabricare; Deo tamen Opt. Max. bonis cœptis semper annuente, propositum suum hac revelatione firmavit. Cum enim super eodem negotio aggrediendo semel cogitabundus hæsisset, quoniam alvei loco, faciliori sumptu pontem inchoare satius esset; per Angelum Domini facta revelatione fuit præmonitus, ut inter illas duas angustissimas fluminis fauces, quæ coram suo sacello imminabant, pontis fundamenta jacere jussisset. Fiducia igitur, nova revelatione animus actus, et in spem firmam erectus, divinam illi opem, in pio illo opere prosequendo non defuturam, eleemosynis aliquibus congregatis, in prædicto pontis Amaranthi situ per architectos cæmenta sunt locata. Tam difficile vero, aut potius impossibile, rusticana illius regionis plebi videbatur, virum Dei Gondisalvum ad metam usque opus inchoatum perducturum; ut nihil minus quam de futuro pervio olim viatoribus ponte cogitarent. Ille vero tacitus hæc audiebat, soli Deo innixus, cui nihil impossibile esse firmiter credebat, artifices eorumque ministros undequaque, prout poterat, convocabat. Interdum etiam opere jam fervente, ipsemet Sanctus propriis manibus lapides magnæ molis evelens, solus ad structuram facilius admovebat, atque non modica circumspectientium admiratione portabat. Tunc omnes clarum in hoc facto mirifico cernentes miraculum, ædificium illud superbissimum futurum, quod secundum eorum opinionem vires superabat similes, fauste et perfecte finitum fore jam confidebant.

Ubi pons
struendus,
cælitus docetur.

Lapides ingentes ad opus
convehit ipsemet.

32 Contigit aliquando hunc Dei servum causa questum faciendi, vel eleemosynas emendicandi, per circumvicinos populos sollicite discurrere; quemdam Magnatem ditissimum in via offendisse. Quo prius salutato, ab eo propter Dei amorem et proximorum suorum petiit, ut aliqua se digna contributione, bonum commune, pro ponte suo construendo, vellet juvare. Ille vero in brevi schedula aliquas velociter depingens lineas; firmatam prius chartam et D. Gondisalvo in manu tradens; Perge, inquit, Pater ad domum meam, et schedulam istam uxori meæ dabis, cui super tua hac postulatione vicem meam delego. Vade securus, quia illa tibi eleemosynam justam præstabit. Lætus et confusus in domum hujus impii Magnatis D. Gondisalvus properavit; atque illam postquam est ingressus, matrifamilias epistolam, quam secum deferebat, viri sui nomine firmatam, cum magna magni subsidii spe tradidit. At illa matrona postquam a marito suo conscripta verba perlegit, tacita subridens D. Gondisalvum, omnino negata eleemosyna, ut discederet suadebat. Verba namque quæ in chartula continebantur erant hujusmodi: Huic pauperi Fratri tantum dabis eleemosynæ pro subsidio pontis construendi, quantum papyrus hæc ponderis habet. Voluit enim hic inhumanus proximus servum Dei D. Gondisalvum verbis illudere, et itinere conficiendo fatigare. At ille nullatenus inopinato responso perturbatus, causam denegatæ eleemosynæ ab illa matrona inquisivit. Quam postquam secundum rei eventum audivit et percepit, fiducia in Deo collocata, feminam illam enixe rogare cœpit, ut marito suo obediret, atque papyro illa in statera aliqua reposita, ex altera parte linum, vel grana, vel ceram, vel quodcumque aliud, in eleemosynam erogandum haberet, ex opposito etiam collocaret. Satis enim se contentum futurum affirmabat, si æquale pondus schedulæ acciperet. Acquievit illa faciliter novi nihil verita; atque apposita in una lance papyro, Deo ita disponente, tam

A quodam sibi
illudere volente,
ingen-
tem eleemosynam
accipit,
aucto divinitus
chartula
ponderis.

tam grave effectum est pondus, ut ex altera parte eleemosynæ materia in magna quantitate cumulata, justa bonaque portio D. Gondisalvo divinitus limitata contigerit. Atque ita et avarum illum delusum, et uxorem ejus stupore inenarrabili affectam reliquit.

a Ejus vitam dabimus v April.

b De eo xiv April. ut ad cap. 6 diximus.

c Illius brevem vitam idem edidit Sampayus. Meminit Joannes Lopez 3 par. histor. ord. Prædical. lib. 1, cap. 7. Antonius Senensis, qui Mendezium vocat, uti et Castillo par. 1, lib. 2, cap. 62.

CAPUT VIII.

De miraculo piscium confluentium ex Tamacano flumine.

Precibus pisces obtinet in cibum opificum.

Non prædictum miraculum ultimum fuit, antequam pontis opus ad summum deveniret. Cum enim aliquando, pro victu cæmentariis et lapideis ministrando, sumptus necessarii D. Gondisalvo deficerent, ad alvei fluminis crepidinem accedens, in oratione prostratus, e cælo subsidium et penuriæ illius levamen, afflictus animo, precibus fiducia plenè implovavit. Deinde crucis signo super fluentis Tamacæ aquas facto, tanta multitudo piscium ad eum confluit, ut aquæ superficiem cooperire conarentur. Tunc sanctus vir Gondisalvus manu protensa scipione suo, illorum necessariam foras extraxit summam, pro suis alendis opificibus; reliquos vero benedictione illis impertita, in profundum pelagus relabi permisit et præcepit. Hoc miraculum non semel tantum aut bis ab auctoribus contigisse refertur.

Vinum e petra ad potum necessarium tantum; aquam vero perennem elicit.

34 In potu etiam subministrando mercenariis, non multum dissimile miraculum viro Dei contigisse legitur. Namque cum non in promptu, ut necesse erat, aut facili negotio D. Gondisalvus aut vinum haberet, aut saltem fontis aquam, distabat enim intervallo non modico; atque proinde ut siti laborantium subveniret, non presentaneum laborioso operi prosequendo remedium erat. Quapropter D. Gondisalvus ad Deum super potus annona confugiens, eadem fide, qua antea, præditus, de quadam petra, in qua scipione suo in nomine ejus percusserat, vinum sufficienter scaturire fecit. Tanta D. Gondisalvi de divina providentia erat fides: tantum et coram Deo meritum. Vinaceis igitur vasis miraculose fonti approximatis, pro familiæ suæ conductitiæ siti sublevanda, quantum suppetere poterat, tantum solummodo Dei famulus haurire permittebat: et statim lapillo quodam manu prehenso, et ad fontis orificium apposito, illud occludens sive obstruens siccum penitus ad tempus, aut potius incommunicabilem reddebat. *a* De fontis etiam limpidissimi aqua non dissimile miraculum a sancto viro prope suum sacellum patratum legitur. Extant hodierna die utriusque fontis vestigia, vel, ut proprius loquar, manifesta indicia; altero adhuc perenni et saluberrima aqua manante, quam omnes peregrini illuc devotionis ergo concurrentes, non sine magna veneratione suis oculis devote conspiciunt, atque etiam inde aquam haurientes, non solum sitim sedant; sed aliquando sanitatem pristinam, qui egrotant, fiducialiter accedentes se lavando vel bibendo, miraculose recuperant.

Fons agris salutaris.

Herum vacat prædicationi.

35 Tot igitur visis miraculis ab artificibus et conductitiis operariis, quot obsonium illud et refectio sæpe constabat, non poterant non convicti humiles et summas Deo gratias referre: majori deinceps animi læta fiducia operi pontis incumbentes, quousque ad debitum finem et perfectissime consummatum evasit. Hoc tandem spectato tempore adveniente D. Gondisalvus innumeras Deo pro gratiarum actione laudes tribuens, artifices et mercenarios opere solutos dimisit: et illius rapidissimi fluminis Tamacani horrendus et profundus alveus pervius jam factus, sine aliquo deinceps transeuntium vite periculo visus

est. Communicato deinde ex utraque fluminis ripa incolarum commercio, ad famulum Dei Gondisalvum majori deinceps frequentia ex omni parte confluebant. Quibus ille, redintegrato spiritus fervore, quod aliquo modo occupationibus artificum præditus intermiserat, fructuose et cum magna multorum conversione frequentius verbum Dei prædicabat.

*AUCTORE
DIBACO DE
ROSARIO.*

36 Evenit autem hoc tempore, quod nonnulli confinium illorum habitatores tremendam Pastoralis excommunicationis censuram parvipenderè videbantur, et non ita de illa expavescere, ut fides docet, et viros decet pietatis Catholicæ amatores. Quem abusus et periculosissimum errorem D. Gondisalvus olfaciens, maximo super hac irreligiosa temeritate affectus dolore, ut illam a fidelium mentibus eliminare atque extirpare posset, sæpe sæpius in suis concionibus de industria in hoc propositum incidebat. Erat tamen, ut experientia monstrabat, admonitio sua super hac re pro majori parte irrita et inanis. Hanc cordis duritiam, mentis cæcitatem cum D. Gondisalvus percepisset, contigit semel, ut, dum ille in suggestu staret, de eodem crimine duris reprehensionibus conquereretur. Præteribat tunc temporis casu et inopinate per eandem partem mulier quædam panes aliquot albos in cista quadam supra caput deferens: quam feminam ut ille coram se transeuntem prospexit, prope accedere præcipiens, sermone interrupto, sarcinam panum ante pedes suos deponere jussit. Atque post hoc ad astantem populum conversus ait: Ut vero sciatis deinceps excommunicationis sententiam cognoscere et reverenter timere, ego ex parte Dei et sanctæ sponsæ ejus Ecclesiæ matris nostræ, hos præsentis panes excommunicationi subijcio. Mirum sane dictu; sed non apud Deum difficile facta, qui semper mirabilis fuit in Sanctis suis. Quanvis enim excommunicatio secundum Theologicam doctrinam, solum in animam rationalem sit proportionata, et in eam possit de ordinaria lege cadere; quæ sola capax est gratiæ inter omnes terrestres creaturas, atque consortio bonorum operum sanctorum et fidelium privari vel admitti; ut tamen piissimus Deus barbaro et agresti illi populo, invisibile excommunicationis effectum circa animam existentem, suaviter et suo modo rusticano insinua-ret, ut docilis et timoratus in obedientia suorum Prælatorum contineretur; panes illi omnes in canistro positi post excommunicationis verba a sancto viro prolata; subito in *b* bustos nigrosque carbones conversi, horrendum omnibus circumstantibus spectaculum præstitere.

Contra excommunicationis contemptores laborat.

Panes candidos maledictione nigrissimos reddit.

Iterum aqua lustrali aspersos, et benedictos, restituit ut erant.

37 Ne tamen hoc miraculum in eruditionem aliorum ordinatum, feminam, quæ panem portabat, lædere aut incommodare videretur; postquam D. Gondisalvus circumstantibus in parabola panis illius excommunicati, animabus aliquid simile contingere innuit, aquam benedictam sibi portari jussit. Postea vero excommunicationis præmissæ, vel potius maledictionis illius, absolute inijuncta, panem illum aqua lustrali aspergens, in pristinam albedinem et perfectionem restituit. Prodigium hoc experientia sensuum comprobatum, multis astantibus respiciendi causa fuit, quo, timore saltem perterriti, deinceps excommunicationi parere minime recusarent. Hæc tantum summam ab immemorabili ævo per traditionem antiquorum de miraculis a D. Gondisalvo in vita operatis ad posterum pervenerunt.

a Marietta et Castillo addunt, cum ponte perfecto operæ utriusque ac cantharis vinum secum asportare domum vellet, reperisse jam omnino exaruisse illum vini fontem, datum divinitus adificantium necessitati, non otantium voluptati.

b Ustos voluit scribere.

AUCTORE
DIDACO DE
ROSARIO.

CAPUT IX.

De transitu illius glorioso.

*Diem mortis
suae praescit.*

*D. Virginis
opem implo-
rat.*

*Ab eu certus
redditur de
sua salute.*

a
Moritur.

b
*Omnium con-
cursu sepe-
latur.*

Postquam autem laboribus multis attritus, diu in vinea Domini sub instituto ordinis Prædicatorum, Dei gratia, laboravit, nulli parcens labori, ut proximorum salutem consulere; tempus opportunum instavit, quo illum, Deo ita misericorditer disponente, fati cedere oporteret. Atque febri quadam gravi correptus, divinam hoc tempore meruit habere revelationem, per quam certior est factus, se quam brevissimo tempore, deposita carnis sarcina, a vita mortali ad immortalē feliciter transiturum. Prævisa igitur ab illo instante dormitione sua, sanctissimam Dei genitricem Patronam suam instantissime interpellans rogabat, ne in tam tremendo agone principis tenebrarum territamentis perturbari, aut laqueis ejus inescari se permetteret. Comperta ab omnibus illico tunc sancti viri infirmitate, multa promiscuæ plebis turba, et inter reliquos, aliqui etiam ex suis consanguineis viri, illum visitationis gratia in hac ultima ægitudine convenerunt. Summo namque omnes affliciebantur dolore, tanto Patre et Præceptore destitutos remansuros. Atque amare flentes illius jam desiderio ante mortem affecti, voces doloris et devotionis plenas emittebant. Consolatus est illos tunc dulcibus verbis, sanctus Deis famulus: atque spe etiam non contemnenda lactatos, majora de illo post mortem veræ amicitiae indicia expectare illis præcepit, quam in hoc mundo tunc tenentur erant experti. Sperabat enim se coram Altissimo filios et devotos suos efficacius posse juvare. Postera die sacrum Christi corpus, et verum, sub panis specie a socio suo illi oblatum summa cum devotione sumpsit. Deinde appropinquante jam ultima transitus ejus hora, clementissima virgo Maria, Angelorum stipata exercitibus, S. Gondisalvo visibiliter apparuit, ut eum, quem speciali semper favore suo dignum fecerat, ab omni dæmonum illusionē, salutis æternæ consequendæ dubitatione omni penitus exclusa, securum omnino redderet a.

39 Post hanc cælestem visionem, quæ antelucano tempore illi fuerat demonstrata et communicata, anima illa sanctissima a corporis carcere soluta, cælum penetravit. Eademmet hora, qua vir Dei spiritum exhalavit, per totum Amaranthi oppidum vox quædam nemini ante vel post cognita, sub hac verborum forma insonuit: Surgite, et ad funebria sancti viri properate. Ad hanc inusitatam vocem b omnes festinanter a propriis domibus egredientes, mutuo se interrogabant, quoniam properare deberent? Nesciebant enim adhuc D. Gondisalvum in extremis esse positum. Cum vero post disquisitionem factam, illum eadem hora a vita migrasse audierunt, nullumque alium e vivis tunc discessisse, ad oratorium D. Gondisalvi omnes catervatim confluxere. Ibi vero sancti viri cadaver jam syndone involutum invenientes, non sine lacrymis multorum, debita veneratione justa solventes, sepulture tradiderunt.

a Marietta et Castillo ægrum aiunt in nuda decubuisse palea.
b Etiam ex propinquis vicis, ut Marietta, Choquetius, Castillo.

CAPUT X.

De miraculis ejus post mortem.

Epist. 27.

Quanta miracula hujus sancti Patris meritis omnipotens Deus, a tempore sui gloriosi transitus ad hanc usque horam, ostenderit, etiamsi (ut D. Hieronymi verbis utar) omnia membra mea in linguas converterentur, et omnes artus humana voce resonarent, nec numerum, nec illorum processum crederem me

vel quam succincte posse enarrare. Ut autem unico verbo hujus rei veritas demonstraretur, hoc solum utar argumento. Non tantum in Portugallie regnis in Hispania constitutis, sed in ultimis Orientis finibus, quos Indias orientales vocamus, atque in Africa regione, ubi aliquas Lusitani urbes munitas custodiunt, tam frequentia sunt miracula per merita hujus sancti viri D. Gondisalvi a Deo exhibita, ut in ore omnium Christi fidelium, pro majori parte, in quocumque labore, periculo, vel ægitudine sint positi, Divus Gondisalvus statim sit, et communiter versetur. Nec præterit annus, in quo ad ejus sepulchrum accedentes, a seculo jam immemorabili, non aliquid, vel aliqua, nec dicam multa, miracula in agrorum sanitate divinitus patrata conspiciantur. Hoc tam clarum, nudum, et expertum etiam ab incredulis aliquando est, quod nulla potest tergiversatione, celari, aut etiam quispiam inficiari. Tam repentina et palpata manibus sæpe illic miracula videntur; ut claudus a multis annis, illius templum ingressus, sospes et sanus gressus suos dirigendo, lætus statim in domum suam revertatur. Obsessus a dæmone liber evadit. Ægrotus diuturno tempore, aliquando illic repentina obtenta sanitate, taliter astantibus peregrinis stuporem gignit; ut intellectus ipse convinci quodammodo videatur. Ne tamen, dum brevis esse laboro, obscurus fiam, aliqua, exempli caussa, raptim perstringam.

41 Anno ccccc Tamaca fluvius (de quo supra meminimus) mirum in modum pluvialibus adauctis aquis inundavit, atque ex saxosis rupibus, altissimis arboribus coopertus, sæpe potius cadendo, quam fluendo descendens, multi generis truncos radicibus evulsos secum devehit ac rapit. Stabat vulgus Amaranthum stagnantis fluminis horrendo spectaculo suspensus, atque multi a longe in eminentioribus ascensi locis, illam alluviem, non solum ex aquis sed ex multis etiam diversarum rerum fragmentis conflata, attente prospiciebant. Et ecce inter reliqua in alveo supernatantia, quandam mirandæ molis quercum transversaliter decurrentem, et versus pontem rapido properantem motu, animo consternati aspiciunt. Opus enim illud a sancto viro antiquitus extractum, arboris illius impetu quassatum, statim ruiturum judicabant atque deflebant. Ac proinde genuitu precationis plenas voces emittentes, non majori timore quam devotione prolatas, dicebant: O S. Gondisalve succurre: custodi pontem tuum, quem in commune bonum ædificasti. Hanc brevem orationem, quousque quercus illa ad pontem usque decurrit, repetere non cessabant. Nec vana fides illorum. Protinus enim, antequam horrenda illa machina pontem quatere posset ab oratorio in quo D. Gondisalvi sacrum corpus erat sepultum, quandam religiosum habitu D. Dominici indutum, corporeis oculis visibiliter exire omnes conspexerunt, baculum in manu gestantem; qui nigram cappam ex utraque extremitate humeris superimponens, maturo et lento gradu versus pontem processit. Postquam vero ad radices pontis pervenit, ex eadem fluminis ripa, in medium quoddam pontis ejusdem propugnaculum antierus, quod ex utraque parte fluminis ostia substat, quasi per scalas conscendens, in illa substitit parte, quam fluminis involucrium et inundatio attingebat. Approximante vero annosa quercu transverse a fluentis impetu rapta, taliter illam incognitus Pater direxit baculo, quem in manu tenebat, ut per pontis ostium intacte ingrediens, sine aliquo illius nocimento inferius excurreret. Post hoc religiosus ille ab omni astante populo, attente consideratus, in sacellum, unde exierat, pari passu reversus est. Accurrunt omnes quam citissime, scire cupientes quisnam talis prodigii fuisset auctor. Sed sacellum ingredienti, in quo nondum monasterium ordinis Prædicatorum

*Mulla facit
miracula.*

*Tamaca exundante, pons
S. Gonsalvi,
ab observatus.*

Prædicatorum extractum erat, neminem penitus invenerunt. Ex quo clare intellexerunt, sanctum Dei famulum Gondisalvum, a loco sui sepulchri egressum, ab illa imminente ruina pontem suum divinitus liberasse a.

a
Matronam
exulceratis
uberibus pe-
riculantiem
sanat.

42 Quædam nobilis matrona Domina Isabella de Sousa dicta, edito masculino foetu ex prima partus conceptione, tam gravem in altera mamilla contraxit infirmitatem, humore superfluo ibidem coagulato, ut medicis omnia exquisita sanitatis remedia tentantibus; omnino cassus fuerit illorum sollicitus labor. Anni jam unius integri spatium decurrerat in illo medicando ulcere. Atque resolvendæ, saniei gratia fistula quædam plumbea, a medicis et chirurgis fuerat excogitata, longitudinis digitalis, qua in putridæ carnis hiatum immissa, internus sanguinis putor foras ut efflueret conabantur. Post aliquot vero dies ulcere interius serpente, fistula taliter se intrinsecus recondidit, ut medici varia remedia adhibentes non solum non extrahere, sed nec etiam ut appareret efficere poterant ullo modo. Itaque plumbeum illud organum spatio quinque mensium intra pectus ejus latuit. Demum mortali jam periculo occurrere tantum cupientes chirurgi, communi consensu incisionem faciendam esse in mulieris pectore decreverunt. Post illam finalem ab illis jam latam sententiam, gratia visitandi infirmam, vir illustris Joannes de Sousa socer illius, supervenit: et cognita medicorum deliberatione, ægrotantis nurus compatiens, illam verbis fide plenis admonere incepit, ut B. Gondisalvo Amarantho voto emisso, tamquam celestis et probatissimo medico curandam se commendaret. Paruit confestim dictis soceri sui afflicta matrona, ejusque consilio acquiescens, votum vovit D. Gondisalvo tota illam comitante familia. Et lacrymis deinde obortis humiles preces pro mortis periculo evadendo, atque sanitate pristina recuperanda effundere cepit. Quid plura? Eademmet die, cum medici et chirurgi vespertino tempore venientes, emplastrum pectori femineo appositum purificandi humoris caussa extraxissent; fistulam a tanto tempore reconditam, fasciis et linamentis medicinalibus sponte sua adherentem invenerunt. Denique ne dubium aliquod suboriretur, D. Gondisalvi meritis hoc factum esse intra spatium octo tantum dierum perfectissime se sanatum vidit. Hoc miraculum adeo manifestum fuit et palpatum ut communi multorum lætitia, omni exclusa dubietate, gratiæ sint Deo relata, in D. Gondisalvi meritis, et sancta coram illo intercessionem.

a Eo ipso tempore post hoc miraculum, ubi ejus sacra ossa quiescebant, structum est templum ejusque honori dicatum, ac parvæ Amaranthinæ annexum, ut scribit Castillo et Marietta; atque an. 1540, a Joanne III, Lusitanæ Rege Dominicanis religiosi transcriptum: ubi deinceps erectum cum augustiori basilica cænobium est, luculento dotatum censu, studio et industria Hieronymi Padille, qui ordini Prædicatorum in ea provincia præerat.

CAPUT XI.

Qualiter D. Gondisalvus fuerit in sanctorum numerum relatus.

a T empore a Julii III, Romani Pontificis, qui D. Gondisalvum Sanctorum catalogo referre curavit, D. Rudericus Pinnarius Episcopus Portuensis in Lusitania, de ejusdem summi Pontificis mandato disquisitionem de miraculis ejus fecit exactam; et particulariter testibus fide dignis juramento astrictis, supradicti miraculi veritatem certissimam, esse cognovit. Et non solum de fistula plumbea subito egressa, atque sanitate ulceris subsecuta; sed etiam de filio ejusdem matronæ, ab eodem Divo mirabiliter sanato, qui antea ab utroque inguine ruptus prolapsus intestinis, satis exosam patiebatur infirmitatem, testimonia certissima invenit.

Pueri her-
niam sanat.

44 Anno cmoxxxxvi, quædam honesta mulier b Micia Petreia dicta, a quatuor jam mensibus paralytici morbo percussa, non solum corpus, sed nec membra sigillatim omnia, absque alicujus adminiculo movere poterat. Hæc ægrotans suorum ministerio ad sepulchrum D. Gondisalvi fuit asportata: ubi vigilias nocturnas (ut solet fieri a peregrinis voventibus) in oratione prostrata, sequenti nocte permansit. Sequenti vero die mirabiliter se sanatum inveniens; et mox sine alicujus juvenine gressus dirigens, per totam ecclesiam lætenter incedere visa est. Hujus miraculi testes fuerunt oculati, non pauca utriusque sexus personæ, quæ illic etiam astantes D. Gondisalvi patrocinium postulabant. Non enim, ut videre est, aliquando illius sacellum sine voventibus peregrinis reperitur.

AUCTORE
DIDACO DE
ROSARIO.
b

Paralyticam
curat.

45 Quidam homo paralytico etiam morbo laborans, insurper et oculorum cœcitate, diœcesis Lamacensis in eadem Lusitania in quodam ligneo grabato ad sepulchrum D. Gondisalvi fuit asportatus. Ibi fidei devotione inflammatus preces, lacrymas, suspiria Deo offerebat, divinam opem implorando, ut per intercessionem D. Gondisalvi exaudiri mereatur, atque sanitatem desideratam obtinere. Antequam paralyticus hic inde deduceretur, et visu et omnium membrorum sanitate recepta, ad domum suam sanus reversus est. Nec mirum, cum Christus majora habentes fidem testificetur in Evangelio miracula operaturos.

Alium para-
lyticum et cœ-
cum.

46 His et aliis multis miraculis per intercessionem D. Gondisalvi patris, et a prædicto Antistite diligenter examinatis, idem summus Pontifex Julius III, prævio sacri collegii Cardinalium maturo consilio, eundem D. Gondisalvum Amaranthum Sanctorum catalogo adscribendum quodammodo censuit; atque illius festum decima die Januarii in tota Lusitania solemniter celebrari permisit.

Ejus publica
veneratio a
Papa per-
missa.

47 Tanta vero est devotione cultus, tantus confluentis ad sepulchrum ejus populi concursus, præcipue tempore veris, ut per nullam illius Interamnis regionis viam quispiam possit transire, quin voventes obvios habeat, aut audiat turmatim incedentes, fistulis, tibiis, et aliis multis secundum morem patriæ, musicis instrumentis undique perstreptentes. Qui omnes devotionis ergo Amaranthum frequentius quam Compostellam non tam multum distantem petunt. In octavis vero Pentecostes, in quibus D. Gondisalvi præcipua celebratur solemnitas aut potius iteratur propter viatorum opportuniorem commoditatem c triginta circiter hominum millia a curiosis scrutatoribus quotannis numerantur. In hujus veritatis ineluctabile testimonium contigit non a multis retro annis, quod ex minutissimis candelis, quas pauperes peregrini religionis ergo in ejus altari solent offerre, mille ducentæ octuaginta sex libræ justo pondere, a quodam curioso ædituo sunt inventæ. Istius admirandi populi concursus meminit merito L. Andreas Resendus in altero hymnorum, quos officio ejusdem D. Gondisalvi d ab eo composito inseruit: nec parum doleo illos hic ad manum non posse habere, ut tamquam angulares lapides huic apponerem summario, hoc tamen ejusdem hymni fragmentum, de quo recordor, hic juvat inserere:

Magnus ad
sepulchrum
concursum.

c

d

Non capit duplex Amaranthus amplas

Sæpe catervas.

48 Non etiam loci amœnitas, in quo sanctus Dei famulus requiescit, parum peregrinos invitat, atque pulcherrimum ibidem, ejusdem ordinis Prædicatorum, et sumptuosissimum monasterium existens; quod Serenissimi Regis Joannis III favore et munificentia exstructum, redditibusque magnis dotatum est; quod pro gratiarum actione D. Gondisalvo debita, ut fertur, invisitur. Fit de illo in tota Lusitanæ provincia, quæ in Africam et Orientalem

Cænobium ad
ejus sepul-
chrum.

AUCTORE
DIDACO DE
ROSARIO.

Asiam usque protenditur, omnibus sextis feriis post Completorium memoria, cum Antiphona et propria festi ipsius oratione. Ejus precibus, piissimus luminum Pater, et provinciae nostrae, et Ordini, quem ipse professus est, incolunitatem, et pristinum Apostolici spiritus fervorem, donare dignetur, qui gloriosus vivit in secula, Amen.

a Sedit Julius a 7 Febr. 1330, ad 23 Martii 1333.

b Ea Mencia Perezia dicitur Marietta et Castillo.

c Imo Marietta et Castillo scribunt x Januarii saepe constuere ad 30000, feriis Pentecostalibus ad 50000. Testatur Resendius anno 1367, x Januarii supra 14000 convenisse. Reliquis vero anni diebus plurimi isthuc adveniunt, etiam subinde parociae integrae, supplicantium ritu, sacris laboris praelatis Castillo.

d Agit de eo officio Resendius in citata epistola, hosque duos versus ex eo citat.

ALIA MIRACULA

a Jo. Marietta, et Ferd. Castillo
Hispanice scripta.

Mulier quaedam Portuensis altero oculo undecim jam menses caeca, multa nequidquam tentarat remedia: sed spem omnem nova oculo obducta nebula ademerat. Hic tum illa seriis S. Gondisalvum vocare precibus, argenteum ei oculum, religiosamque ad ejus sepulchrum peregrinationem vovere. Nec mora aut pietati ejus, aut medicinae caelesti. Adit illius aedem: sacrificium offerendum Deo ad Sancti honorem atque ad suam incolunitatem procurat, eique assistit. Domum redeunti, ad vicinam Amarantho stationem restituitur oculus, nullo penitus relicto pristinae caecitatis vestigio.

Caecae visus
restitutus.

Alia morbo
comitiali li-
berata:

2 Alia itidem Portuensis comitali morbo tenebatur, sane molesto, qui tristi paroxysmo, subito nihil tale metuentem, miseram incessebat, ac solo quandoque, praesenti cum vita periculo, affligebat. Ancilla heram miserata, adit ad S. Gondisalvi aedem, cereum offert, corque argenteum; ac rem fieri divinam jubet. Qua peracta, hera illius eo in perpetuum morbo liberatur.

Quaedam a
tibia pericu-
loso tumore.

3 Portuensis quoque alia, molesta humoris ad stomachi orificium concretionem, aliisque symptomatis quartum mensem torquebatur. Adhibita quidem

curatio, non indiligens; nihilo tamen aegre melius fuit, donec in laevam tibiam humor ille defluxit: quae die unico in parem humano corpori crassissimum intumuit. Praecidi tibiam oportere censent medici, nec sic tamen cautum iri miserae, de vita. Peccata ergo confessa, sacrum accipit viaticum: extrema etiam unctione, quod verebantur, ne inter medentium manus expiraret, communitur. Dum feralem illum fieri cernit apparatus, ad B. Gondisalvi implorandam opem se convertit: multa ei nuncupat vota interim somno corripitur, a quo mox expectata movere tibiam coepit; ex hac tumor penitus effluere. Quid multa? paucis diebus nullo alio usa medicamine integre convaluit.

Alia a ver-
rucis.

4 In eadem Portuensi civitate mulieri cuiquam manus innumeris erant verrucis confertae, tum foedis ad aspectum, tum ad sensum molestis, adeo ut manuum nullo uti officio posset. S. Gondisalvum pie invocat. Vix dies quindenarii abiere cum illa manus suas contemplans adeo deformes subito resolvi, atque abscedere verrucas cernit, nulla vel cicatrice vel vestigio relicto.

Paralytica sa-
nata.

5 Anno 1376, Patres Praedicatorum in urbe Portuensi, decem Amarantho leucis, agendum illius provinciae conventum, sive Capitulum, indixerant. Ipsa qua Capitulum inchoatum est Dominica, mulier quaedam Pontelimana, septem omnino annos paralytica, non sine magno bajulorum labore Amaranthum delata est, sacras ad S. Gondisalvi sepulchrum execubias actura. Postridie quam advenerat, in sacellum introducta, in oratione perstitit donec Angelica salutatio decantaretur. Tum vero, ad adstantem quempiam conversa, si sibi manum praerberet paullulumque juvaret, confidere se dixit, futurum ut firmis posset consistere pedibus, atque adeo incedere. Nec vana fiducia. Praebita ei est dextera: surrexit: per templum, universo inspectante populo, incessit. Vulgata illico tanti miraculi fama. Necdum eo soluto conventu, est id Bartholomaei de Martyribus ex eodem ordine Episcopi Bracarenensis auctoritate confirmatum; atque e sacris pulpitis solenni praeconio publicatum, ad Dei gloriam, et S. Gondisalvi honorem.

DE B. ORINGA, SIVE CHRISTIANA, VIRGINE IN ETRURIA.

AN. CHR.
MCCXV.
X JANUARI.

Beata Oringae, sive Christianae, ex ms. codice canonici S. Clarae, Florentiae, vitam Italice edidit Silvanus Razzi Camaldulensis, tom. 1 de vitis feminarum sanctitate illustrium; traditque hoc die obiisse. Aliam paullo luculentior, (sed haud leviter quandoque discrepantem, ut conferenti patebit) vulgavit ann. 1636, Cornelius Curtius Ordinis Augustiniani Historiographus generalis, qui alium ad calcem citabat F. Honorium Italum scriptorem: ait vero iv Januarii vita functam Oringam.

VITA

A SILVANO RAZZI

Italice scripta.

CAPUT I.

Oringae sancta adolescentia.

B. Oringae
patria,

nomen,

sancta pueri-
talia.

Orta est B. Christiana, vallis Arniensis municipio, quod Castellum sanctae Crucis dicitur; humili quidem genere, sed eximio virtutum gratiaeque divinae splendore illustranda. Cum primum Christiano ritu, sacro baptismo est expiata, Oringae sortita est nomen, quod in Christianae deinceps transit.

2 A primis pueritiae annis coepit caelestia contemplari, ac precibus assidue vacare. Ferunt eam boves

pascentem, ut liberiori animo orationi se dederet, iis praecipisse ut silvestres tantum carperent herbas, segete aliisque satis abstererent. Paruerunt brutae animantes; ita exacte ac prope religiose, ut neque pedibus conculcarent, neque ore lambent folium unicum aut segetis, aut herbae alterius ex iis quibus sibi Virgo interdixisset. Ipsa interim in meditationem rerum divinarum, precationemque non secura magis quam ardenti pietate incumbere.

Boves, quas
pascibat,
verbo coer-
cita.

3 Vile illi, ut diximus, genus, humilisque conditio; animus tamen Christi exaestuans amore, majoris semper appetens abjectionis, etiam infra suos natales ac sortem submittere sese cupiebat. Hinc nempe divinarum charismatum, virtutum, miraculorum e tam sublimi humilitate scaturire fons coepit. Tantus a prima aetate lascivarum turpiumque rerum ejus animus horror incessebat, ut si quod audisset verbum minus honestum proferri, illico ad vomitum provocaretur; atque adeo gravem a frequenti vomitu agritudinem incurreret. Tandem vero ejusmodi vomitum patienti vox divinitus allapsa est, monens uti aures oppositis manibus obturaret, ne obscena illa haurire verba cogerentur. Paret illa caelesti monito. Nec frustra: valetudinem illico recuperat. Quid? quod non impudicos tantum sermones aversabatur, sed vanos etiam otiososque; quos si imprudens

Humilitas:

turpium, et
otiosorum
quoque, ver-
borum de-
testatio.

dens

dens perceperisset, ita vultu quoque ipso perturbabatur, ut etsi tacite, acriter tamen eos proferentem reprehenderet.

Ad nuptias coacta fugit, flamine non madefacta.

a

4 Cum ad nubilem jam pervenisset aetatem, anteaque Christum sibi ultro sponsum delegisset, ac fidem ei obstrinxisset; importune instare fratres coeperunt uti mortali cuiquam, aequalum ritu, conjungi se viro pateretur, acerbis eam conviciis insectantes ac verberibus quando quemulcantes. Illa vero, ne aut datam Deo fidem falleret, aut florem virginitatis contaminari pateretur, saepenumero in a Guscianam amnem insiliit, egressa semper vestibus ita siccis ac si eas aqua non attigisset. Sed cum sentiret neque sic fratrum conatus conquiescere, tandem omnino flumen transmisit, ne leviter quidem madefactis vestibus, ac Lucam versus iter arripuit.

b

Contra daemonis terrores defenditur ab Angelis.

5 Cumque ad celebre xenodochium, quod vulgo b Altumpassum vocant, pervenisset sub solis occasum, objicit se illi daemon feroci terribilique equo invectus, ut vel horrore ipso eam ab instituto itinere revocaret. Ipsa vero nihil ejus verbis minisve ac cetero terrore percussa, constanter divini auxilii fiducia animum erigebat atque a metu allevabat suum. Neque fiduciam aut fellitit aut protraxit benignissimum numen. Nam subito bini candidissimis vestibus viri adstiterunt; ad quorum conspectum tetrum illud dissipatum est spectrum, et ipsi quoque sese paulo post Oringae oculis subduxere.

A lepore recreatur, et in viam reducitur.

6 Iter ergo prosequitur animo assidue in oratione defixo, sublatisque ad caelum oculis: tandem in medium sese prati amenissimi, sed a publica via nonnihil semoti, innumeris herbis floribusque odoriferis consiti, ac fragrantissimis arboribus admirabili ordine dispositis praesepiti devenisse animadvertit; ubi et lepusculum reperit, qui circum eam subsilire ac gestire familiariter cepit, velut si ab ea esset educatus. Ita et in sinum illius deponere caput, blandeque saltu alludebat. Illa vero: Atqui ego te, si vellem, detinere possum: quid ita ergo adstas securus? Oriri tandem diei crepusculum, sed cum ita densis vallato arboribus prato Oringa exitum non reperiret, praere lepusculus cepit, ac semitam commonstrare, quae eam ad publicam viam deduxit. Tum et ipse sublatus ex oculis lepus est. Oringa iter repetiit, ac Lucam urbem tandem appellit. Isthic se ancillam elocat viro nobili ex Aula veteri, civi Lucensi, probo ac pio. Nullum vero ab eo stipendium aliud operae solvi sibi postulavit, praeter victum eumque tenuissimum; et, qua indueretur, unicam vilem ac tritam lacernam, mundam tamen.

Famulatur civi Lucensi.

Nudis pedibus hyeme incedit.

Humi cubat.

Parce comedit.

Faciem deturpat.

Oculos demittit.

De divinis sapienter disserit.

7 Etiam media hyeme nudis pedibus incedebat, frigusque asperrimum perpetiebatur, ut sanguis etiam quandoque vi frigoris expressus deflueret. Plerumque, quantumvis fatigata, in nuda humo cubabat. Ita erat abstinentiae dedita, ut saepenumero die toto cibum omnino non gustaret. Quandoque rogata ac prope coacta, vesperi escae aliquantum capiebat, pondere fere ac mensura pomi vulgaris. Interim fatebatur se, nisi vanae gloriae titillationem vereretur, pluribus etiam diebus nullum cibum sumpturam fuisse.

8 Quod vero facie esset eleganti ac formosa, ne cuius ea species animum turpi sui amore inflammaret, studiose sese nescio quo succo aliisque artibus deturpabat, ut vel sic quoque majori passim contemptui esset. Pactumque cum oculis suis fecerat, ut, quoad liceret, humiliter demissi terram spectarent, ne quid forte intuerentur quo mentis puritas vel levissime inquinari posset. Ita denique ab omni erat humano consortio segregata, collectoque semper et intento ad caelestia animo, ut longissimo intervallo temporis neminem agnoverit vicinorum. Si cuius operis gratia exire foras cogebatur, saxum ad ostii limen collocabat, ut heriles dein reperire aedes posset. Sermo illi blandus, pius, mansuetus. Et quamvis

numquam litteris operam dederat, si quando tamen inter viros sapientes adesset, ita graviter de arduis abditisque rebus disputabat, easque ita pertractabat et explicabat dilucide, ut omnes eam suspicerent, amarent, venerarentur, quippe quae caelestem doctrinam traderet, ac verba vitae aeternae haberet.

9 Ad eum pertigerat innocentiae gradum, ut corpore esse incorruptibili videretur. Porro etsi venusta facie esset, ac perquam juvenis, atque cum hominibus satis familiariter conversaretur, salutaribus eos monitis erudiens; videbatur tamen nec ipsa alteri cuiquam, nec ipsi quisquam inhonestae esse tentationis occasio. Neque sane mirandum est, eam aut ita fortem fuisse ac prudentem; aut tanta cum auctoritate agere cum omni hominum genere secure ac citra periculum solitam; cui ipse Deus promississet, propterea quod in nullius hominis faciem oculos conjiciebat, per faciem deinde cujusvis hominis intima cordis arcana perspecturam.

10 In oratione ardere ejus animus videbatur: unde uberes prorumpent ab oculis lacrymae ex laboriosa Christi vitae, mortisque meditatione expressae: quibus velum ejus, pectus, terra ipsa irrigabatur. Omnia feria sexta non solum inedia se macerabat, sed ignominiosam Christi passionem mortemque acerbissimam attentissime contemplabatur. Assidue sacro quodam incredibilem erga Deum ac proximum caritatis vulnere configi sibi videbatur, cum Jesum suum cerneret maxima injuria fraudari mercede, pro qua adipiscenda tantos tamque arduos ac multiplices labores suscepisset; totque in aeternum interitum ob scelera sua ultro incurere animas.

11 In suprema haerentem aedium parte, ubi illius erat conclave, noctu adortus est daemon, tam vasto rictu oris, ut immanis quaedam janua videretur, tantoque strepitu ac fragore, ut vicina concuterentur universa. Ipsa vero percussa, omni prope evadendi spe interclusa, Archangelo Michaeli se commendat, utque sibi in eo discrimine adsit, precatur. Nec frustra conceptae preces. Non solum erepta periculo est, sanctissimi hujus Archangeli praesidio, sed singulari ac varia consolatione perfusa. Nam turpi illo spectro depulso, multas ei res Michael objecit, et visu jucundissimas, et odore gratissimas. Sicque eam tandem reliquit eximio mentis gaudio jubiloque exultantem.

a *Hic forsitan amnis est, quem Mithyolem Leander appellat, qui se Arno infert sub Phocetio, e regione S. Miniati.*

b *Altus-passus oppidum est haud procul Luca, cujus in Thusciae descriptione meminit Leander.*

CAPUT II.

Peregrinationes ad sacra loca.

Inde cum aliquot comitibus iter ad a Garganum montem, ejusdem sacratissimi Archangeli aedem veneratura, ingreditur. Quo in itinere ab improbis quibusdam hominibus in avios saltus sub noctem perductae sunt, commonstrato iis veluti recto, qui isthuc ducebat, tramite. Parabant enim scelerati iis et vestes eripere et pudorem. At Michael, quem Oringa religiose colebat, subito speciosissimi juvenis forma iis adstitit, ac Diaconi fere habitu, hisque eas affatus est verbis: Filiae, discedite hinc quamprimum; nam qui vos in deserta haec et vasta loca induxere, meditantur non temporariis solum, sed et spiritualibus vos bonis spoliare. Tum clarissima lux emicat, dictis fidem factura: omnisque ea detergitur fatigatio: duces iis se praebet Archangelus. Priusquam tamen in publicam viam restituit, ad amenissimum prius fontem perduxit, ubi elegantissimum vasculum protulit, variis esculentis confertum, atque eas quo quaeque maxime exoptasset cibi genere recreavit. Tum ad turrim quamdam perducit, quae ad publicum callem sita erat, ubi et diversorium percommodum reperere in quo omnia illis ad iter necessaria sunt abunde subministrata.

EX ITALICO SILVANI RAZZI.

Nemini causa est tentationis.

Arcana animorum perspicit.

Lacrymatur in oratione.

Passionem Christi meditat.

Per S. Michael a daemonis terrore liberatur.

a

Ad Garganum montem peregrinatur.

In viam a S. Michael reducitur, ac cibo reficitur.

EX ITALICO SILVANI RAZZI. subministrata. Tum eas tandem dimisit admirabili solatio delibatas. Sæpe alias hoc itinerè B. Oringæ visendum se sanctus idem Archangelus præbuit, eique cælestem adhibuit consolationem.

Romam abiit. 13 Posteaquam illam Archangeli adem summo animi sensu visitarat Oringa, Romam adiit, uti sacrosantas ecclesias, Martyrumque reliquias veneraretur. Oranti in basilica S. Petri multum molestiæ dæmon facessivit, quem demum velut inanem umbram a se abegit. Paulo post Frater *b* Rinaldus ordinis Minorum, vir singulari prudentia, cum cerneret Oringam velle Romæ commorari, esseque non corpore quam animo formosior, effecit ut nobilissima quædam piissimaque vidua, Marga ita nomine, quæ dum ejusmodi innocentis animæ contubernium exoptarat, in familiam suam libentissime eam reciperet. Quæ mox invitæ et reluctanti suo accommodatas gradui vestes tribuit. Sed non diu eas Virgo gessit: nam intra paucos dies pauperem peregrinam fere nudam reperit eamque suis illis vestibus induit, ipsa priores quas ante posuerat resumpsit. Eo vero Christi virginem optima vidua amore prosequabatur, ut non solum eam sibi famulari non pateretur, sed ei ipsa potius versa vice famularetur, cum id mereri ejus virtutem cerneret. Cœpit sub id tempus Oringa, quasi per antonomasiam et excellentiæ cujusdam testificationem, ab omnibus non jam Oringa, sed Christiana appellari, quod ei deinceps nomen adhesit.

Christiana appellatur. 14 Venerant Assisium Christiana et Margarita sepulchrum gloriosi Patris Francisci invisuræ: cumque isthic preces funderet in ejusdem æde Patriarchæ Christiana, divinam quandam extasim passa, visa sibi est ad Castellum, ubi nata erat, deportata, ibique cernere in vilissimo abjectissimoque loco ædificatam domum, sed angustam ac modicam, ea omnino forma qua multis deinde annis post monasterium eo loci a pagi illius inquilinis ipsi est constructum. Hic porro videre sibi videbatur habitantes religiosas virgines, seque solam credebatur eas omnes (quod re ipsa deinde evenit) sustentare. Hancque visionem ipsa cuidam gentili suo, non procul Assisio Judicis munus gerenti, narravit; qui unde haurire spirituales debebat consolationem, ad scelus pellicere lascivis persuasionibus virginem est conatus. Ac repulsam passus, incantationibus præstigiisque diabolicis impugnare eam cœpit. Igitur in locum ubi aderat Virgo, delatus, capite resupino rogare tetros spiritus cœpit, ut se juxta virginem collocarent, quæ immensa quadam erat luce circumfusa. Negant illi se illud aggredi aut velle aut posse; quod Angelus, qui olim Cæciliam defendit, is nunc quoque præfervido quodam zelo, gladium manu vibrans, ejus integritatem tueatur. Quæ effati subito cum horrissono ululatu abscessere Virgo signo sese sanctissimæ crucis communit, atque ad S. Francisci ecclesiam se proripit, ejus identidem opem adversus crudeles has insidias implorans. Igitur Christi virtute, Sancti Francisci patrocinio, victoria potita est, summamque adeptam animi tranquillitatem.

It Assisium. 15 Quin et mox in cælum rapta est, ubi Christum conspexit splendore suo immenso supernæ illius civitatis immensa spatia collustrantem, præ cuius radiis corporei solis lux omnis obscura quodammodo erat. Videbatur qui a vestimentis ac throno Christi absistebat splendor, materialem nostrum solem illuminare, non secus atque Sol ipse Lunæ lumen communicat suum. Ipsam quoque vidit gloriosam virginem Deiparam in uno eum filio throno considerare, eodem conspicuam splendore, alba veste pretiosissima indutam. Hanc porro Augustam Reginam Angeli ac Sancti omnes venerabantur, singulari gaudio exultantes. Tum turmatim a throno abscedere, cælestique illa regione peragrata, iterum ad ejus se prosternere pedes, atque ab ea favoris ac benevolentie exhibitio testimonio ac benedictione impertita reverti, suavis-

Angelus S. Cæciliæ ejus castitatem tueatur contra præstigias.

in extasi videtur futura.

in extasi spectatur.

sime interim psallentes, decentissimeque tripudiantes: atque id sæpius facitabant. Quæ dum fierint prostrata ad Dei solium Oringa stuporis plena, cum beatis illis cæli civibus Christum ac Christi matrem adorabat. Compellat interim eam Christus: Miraris Christiana honorem, qui ab Angelis hodie matri meæ gloriose exhibetur, et qua induta est, vestem: sed scito hodie agi in cælo celebritatem immaculatæ Conceptionis ejus, quæ me deinde concepit ac peperit, verum Deum ac hominem, illibata semper virginitate. Vestimenti ejus candor prærogativa est singularis innocentie: sola enim mater et virgo esse meruit. Scito vero filia ubi tempus tuæ resolutionis advenerit, in hanc te quoque gloriam deportatum iri.

16 Ad se reversa Oringa, ad visionis hujus testificationem tria in se admiranda raptus illius indicia remansisse animadvertit; corporis agilitatem, quæ aliquanto tempore tanta fuit, ut sæpius sese palpando, corpore sibi carere videretur; odorem quandam incredibilem raptus illius tempore ex arborum florumque cælestium fragrantia naribus suis adspiratum; eximiam in auribus suavitatem, ad cælesti concentu, adeo ut novem ipsos menses in eadem versari gloria, fruique cælesti harmonia instrumentorum ac floribus videretur. Propter hanc visionem voluit Christiana monasterio, quod deinde erexit, nomen esse S. Mariæ Novellæ. Statuitque ut in eodem (salva sacra Sedis Apostolicæ, summique Pontificis auctoritate et reverentia) quotannis sacra Conceptionis solemnitas celebraretur.

a De celeberrimo hoc Apulie monte agemus pluribus 20 Septemb. cum de S. Michaelis apparitione. b Curtius Monaldum vocat.

CAPUT III.

Constructum cœnobium. Vaticinia, aliaque miracula.

Discessit e S. Francisci æde atque urbe Christiana venitque Castellum Florentinum a B. Viridianam honoratura. Ut vero ab ea didicit Margarita quam prope ab ejus patria abessent, eam se dixit velle videre. Invitæ ac fere coacta ad sanctæ Crucis pagum eam perducit Christiana. Dum paulo post inde parant discedere, nescio quo divinitus addito pondere earum retenti sunt pedes, quasi terræ essent affixi. Ut sententiam mutavit Christiana, statuitque inde non recedere, hoc solutæ ambæ pondere sunt. Romam ergo reversa est Margarita, Christiana isthic substitit, sed certa religiosum cum aliis virginibus vendi genus arripere, uti etiam illi incolæ Castelli Franci, sanctæ Crucis, vicinique persuadebant.

18 Dum quadam die pergit ad locum, in quo deinde monasterium ædificavit, radios intuetur e celo vibratos omne illud suavissima luce solum perfundere. Et brevi isthic ut cœnobium construeretur, ab accolis vicoque sanctæ Crucis obtinuit. In illud vero sese inclusit cum aliquot sororibus, quibus tamen præesse aliqua officii, gradusve prærogativa noluit: neque ullam sibi ministrare quantumvis gradu aut tetate inferiorem permisit. Si fortassis, etiam leviter, ullam sororum, etiam juvenulam verbo offendisset, subito sese peccatricem accusabat, culpamque flexis genibus professam, veniam precabatur.

19 Paupertatem semper dilexit, multo impensius (quod rarum et illustre) quam etiam avari divitias, atque in ea inopia veluti in amplissima copia, singulari Dei beneficio, abundare videbatur. Nam cum bene longo temporis spatio non nisi incurbitam vini haberet, quæ totius erat penu monasterii, atque excisum in muro armarium ad recondendum cibum; omnibus tamen præbitum annonæ quantum naturæ necessitas poscebat, honestusque vestitus: quodque magis mirandum videtur, omnibus egenis ac servis Dei magno numero ad earum monasterium concurrentibus, quo quisque egebat benigne largiebatur: ita ut cum nihil

et Sanctorum latitiam die conceptionis D. Virginis.

Divi signa hujus raptus retinet.

a In patria sua vi divina retinetur.

Monasterium loco calidius monstrato, construit.

Ejus humilitas.

Dives paupertas,

*Vestem suam
et omne pecu-
niam dat pau-
peri.*

*Tempore sa-
nis fabas
suas publicas
facit.
Ex cælitus
multiplican-
tur.*

*Vinum ejus
precibus au-
ctum.*

*Multos dies
rapta perma-
net.*

*Multa prædi-
cit;*

b

*cladem non
parentibus
suo consilio:*

*reconciliatio-
nem inimico-
rum:*

*prolem, vitæ
genus:*

*mortem infan-
ti:*

*reditum cu-
jusdam sibi
ignoti, con-
trarium pa-
rentis.*

nihil haberet, simul tamen, cum eo qui est omnia in omnibus, omnia possidere viderentur. Fuit cum poscenti eleemosynam egenæ propriam tunicam et florenum, quem unicum habebat, tribueret Christiana; itaque paucis ac vilibus panniculis induta, omni, quo sibi suisque necessaria compararet, peculio orbata.

20 Alias in summa annonæ caritate cum in agello quodam, quem solum possidebat id cœnobium, fabas haberet; instar vexilli signum erexit, ut liceret omnibus isthic fabas carpere, ac si ager publicus foret. Complures eo facto permoti exemplum sunt imitati. Creduntur plurimi, cæteroquin fame morituri, vitam iis fabis, cælesti miraculo multiplicatis, sustentasse.

21 Alias vini perparum, quodque vix ad diem unum satis esset, in vase reliquum erat, quod ita Oringæ precibus a Deo auctum est, ut vini penuriam nullam optimæ virginis passæ sint. Id miraculum, ut solis erat domesticis exploratum, omnino celari externos jussit Oringa. Id vero ipse Deus publicavit: nam cum quidam iis vinum attulisset, cœpissetque id vasi, quod vacuum videbatur, infundere, vix medium vulgati canthari instillarant, cum redundare undique vas cœpit. Quod ille conspiciat, ut foras exiit, palam id prædicavit miraculum.

22 Adeo inflammata ac vehemens erat Oringæ precatio, tamque arcta mentis cum Deo conjunctio, ut plures dies continenter persisteret omni carens corporis cibo, a sensibus suavissima extasi alienata, itaque in Deum ipsum immersa quasique absorpta, ut crebro in divinæ claritatis speculo hominum corda consiliaque cognosceret, ac res futuras prædiceret. Et fere vaticinia ejus, ut certus, ita celer, sequebatur eventus: ut cum eladem incolis sanctæ Crucis a b Fucechianensibus illatum iri præmonuit. Nam cum inter eos populos acerbum esset dissidium odiumque, quodam die summo mane erumpere cum armis, hostesque invadere Sanctæruciani parabant. Christiana cogi concilium rogat: multis solidisque rationibus eam illis expeditionem dissuadet: edicit nisi ab ea desistant multos ipsorum interficiendos, multos in hostium venturos potestatem. Atque ita evenit. Nam spretis salutaribus Oringæ monitis, ipso die adversarios aggressi, fusi fugatique sunt, multi trucidati, multi captivi Fucechium abducti. Ei vero qui repudiandi Oringæ consilii auctor populo extitit, mortuo, uti et filio ejus, evulsa retrorsum est lingua.

23 Prædixit duarum familiarum Sanctærucis, quæ sæpius infestis telis concurrerant, prius confringenda utrinque arma, quam quisquam eorum ex hac dissensione occumberet: idque deinde est factum. Civi Lucensi prænuñtiavit nascituram ei filiam, quæ deinde in suo cœnobio religiosum institutum capesseret: nata est, ibique religiosa effecta.

24 Audiebat vagientem in cunis infantulum: Plotret, inquit, pessimam vitam acturus puer mortemque infamem obiturus: nam ubi adoleverit, scelera addet sceleribus, tandemque patibulo appendetur. Huic quoque vaticinio exitus respondit.

25 Salutaverat sanctam virginem agmen religiose peregrinantium Assisium ad S. Francisci indulgentias, cumque post modicam quietem discessum parent, accersito Fratre Joanne cœnobii Sacellano: Ex hoc cœtu, inquit, solus huc revertetur, juvenis quidam, Thomasinus nomine, (signis, quem non viderat oculis, describit) hicque commorabitur Deo famulaturus. Quare omni illum officio ac benevolentia significatione prosequere. Cogitabat Thomasinus alio cum comite abire, ceteri vero isthac redire statuerant. Abscesserunt paulo post ab invicem ad vicena prope millia passuum; ac Thomasinus priore abjecto consilio solus ad Oringæ monasterium rediit, ubi benigne exceptus substitit, fuitque deinceps monialium Sacellanus, uti ab Oringa erat prænuñtatum.

26 Quidquid Deum rogabat Christiana (magnum divini favoris argumentum) illico impetrabat. Iter illa cum quodam Castellifranco municipe Alexandro ad montem Rapolim faciebat: obviam iis venerunt quidam ex pago Martio, quibuscum Castellofrancinis controversia erat. Hi Alexandrum cum socio captivum abducunt, nequidquam deprecante Christiana. Hæc tandem in desertam ingressa ecclesiam, quæ propter viam erat sita, Deum cœpit precari. Egressa Alexandrum inelamat, signumque sanctæ crucis efformat; monetque libere abeat, nihil metuens, quo liberit. Paruit ille nemine prorsus obsistente. Quæ res adversarios male habuit, mirantes qui eum dimississent innoxium.

27 Dum adhuc in æde S. Francisci Assisii versaretur, aderant proscripti duo, quos Banditos vocant, qui dum divinæ mysteria peragerentur in somnum inciderunt: tempore consecrationis eos compellat arguitque, ac hortatur ut surgant, ac reverentiam angusto Sacramento exhibeant. Monentem ambo audierunt, tamen unus duntaxat surrexit et sacratissimam hostiam adoravit, alter quasi virginem irridens, iterum somno se dedit. Interim in templum ingreditur familia Rectoris provincie; dum ante venerabile Sacramentum venerabunda subsistit, fortuito conspiciatur eum qui Virginis obtemperarat monitis, eumque in vincula compegit, capite plectendum. Quod cum Christiana cerneret, ad Deum conversa: Domine mi, inquit, Jesu Christe cur id pateris, ut qui monitus illico surrexit, teque adoravit, capiatur, trahaturque ad mortem? Te deprecor Domine, mihi, ut eum liberum incolumemque restituas. Vix ea Virgo protulerat, cum ipse ex eorum manibus elapsus, qui eum arcte constrictum tenebant, profugit, nec multo post in ordinem S. Francisci adscriptus est, in quo pie ac religiose vitam conclusit. Alter vero captus plexusque capite est.

28 Venerant ad B. Christianæ monasterium fratres quidam ex ordine e S. Dominici, gravi animi morore afflicti: nam cum in Tartariam essent profecturi, in itinere privilegia quædam Apostolica, ac litteras Magistri sui Generalis amiserant, quibus auctoritas continebatur, qua uti in illis barbarorum regionibus possent. Preces Virgo effudit: postridie monet ut ad locum quemdam procul a monasterio remotum abeant, res suas sub junipero reperturi: quod ita evenit.

29 Architectus quidam nescioquid moliens operis, clavo pedem sibi transfixit, summo cum dolore ac periculo: sed cum vulnus ei Virgo obligaret, magna mota commiseratione, subito dolorem illi omnem abstersit, vulnusque persanavit.

a *Ejus vitam dabimus 1 Februarii.*
b *Phocetium horum oppidum vocat Albertus, a Phocensibus Pelasgis.*

c *Curios Franciscanos ait fuisse. Missi certe et Dominicani et Franciscani ad Comanos aliosque Orientales barbaros a Nicolao IV, ut ad an. 1288, n. 11, Bronius refert.*

CAPUT IV.

Egritudo, mors, miracula.

Tandem 70 annos nata paralyti correpta est, lectoque tres annos affixa decubuit, itaque morbi molestiis est extenuata, ut mortem in lucro merito posset reponere: cum ei miserabilis hæc vita assidua mors esset. Etsi vero diuturno illo situ dextrum illi latus plane emortuum esset, et reliquum omne corpus gravissimos dolores sustineret; tantam illa tamen animi alacritatem præ se ferebat, quantam vix alius quilibet etiam maxime firma ac vegeta valetudine.

31 Cum vero finis vitæ instaret, venit monasterii Præfecta ne se amplius sub tempus elevationis vivificæ hostiæ deportari ad oratorium curaret, uti consueverat,

EX ITALICO
SILVANI
RAZZI.
Quidquid pe-
tit a Deo im-
petrat.

Captivum
precibus libe-
rat.

Alium ex sa-
tellitum ma-
nibus, sacra
hostiæ con-
tempore pu-
nit.

Res amissa
ejus meritis
et indicio re-
perta.

c

Vulnus curat
architecto.

Paralyti cor-
ripitur;

EX ITALICO
SILVANI
RAZZI.
*Christus ei
sæpe apparet.*

*Ipsa diem
mortis, alia-
que prædicat.*

*Moritur,
splendenti fa-
cie.*

*Animum ejus
in cælum de-
ferri videt
quædam.*

*Impudicos
etiam mortua
aversatur.*

*Multi recon-
ciliati in ejus
morte.*

*Dolor capitis
curatus ejus
meritis.*

Visus restitutus.

*Mortuus sus-
citalus.*

*Corpus Oringæ
diu inte-
grum, cum
templo con-
bustum.*

sueverat, quod et sororibus ceteris molestia, et gravior ipsi dolor crearetur. Deinceps igitur (uti ipsa F. Joanni Capellano suo sub secreto confessionis aperuit) quotidie cum in sacra æde sacrificii tempore sancta hostia elevaretur, Christus se corporea specie in loco, in quo decumbebat, spectandum illi offerebat. Eidem Fratri Joanni octiduo ante diem suæ mortis prædixit, eventuras patriæ calamitates, aliaque complura ad monasterium illud pertinentia. Ipsa obitus sui hora tanta relucebat in ejus vultu lætitia, serenitas, splendor, ut facile apparetur felicissimam illam animam migrare ab hac vita, ut Christo æternum conjungeretur in cælis. Convocatis igitur universis sororibus, suavissimis verbis materno affectu eas consolata, feliciter requievit in Domino sub initium Januarii mensis, anno 1310.

32 Pia quædam matrona, Tergia nomine, dum precibus in majori æde Pisana vacat, ipsa qua e vita excessit hora, ejus animam vidit in candidissima veste ab Angelis in cælum gloriose deportari, quæ et ipsam his visa est verbis affari: Mecum nunc exulta amica mea Tergia, nam, ut cernis, Angelorum obsequiis ad æternæ vitæ stationem devehor. Permansit corpus ejus a morte multo quam ante speciosius et clarius; oportuitque, ut populi undique magno numero concurrentis pietati fieret satis, decem ac septem dies insepultum illud asservare. Non est vero silentio prætereundum, inter ceteros adfuisse quamdam non integræ famæ feminam, quæ ut in sacrum Virginis corpus defixit obtutum, illico Oringæ faciem sibi veste, qua erat cooperta, propriis manibus contexit.

33 Præter alia innumera signa ac miracula ejus meritis et intercessione perpetrata, multa hominum millia sub mortis ejus tempus, uti ipsa prædixerat, cum ante animis dissiderent, tum divini Spiritus gratia compuncti, in gratiam mutuo rediverunt. Aliquot ab obitu illius diebus Thomas Clericus, de quo supra egimus, cum gravi capitis dolore torqueretur, Virgini beatæ se commendat, et subito est liberatus.

34 Quidam ex Comitatu Florentino jam ab annis quatuordecim cæcus, visitato sacro corpore visum recepit.

35 Puerulum quemdam ex pago S. Miniati ad Tedescum in fossam aqua plenam prolapsum, ac die integro submersum, sub noctem inde mesti parentes eduxerunt, ac Virgini commendarunt, voto nuncupato: is subito restitutus est vitæ.

36 Alia plurima acciderunt miracula meritis beatissimæ hujus Virginis. Cujus corpus diutissime integrum, formosumque permansit, quasi recentissime vita esset destitutum. Sed Deo id permittente anno 1314 cum candela accensa esset relicta ad sacras reliquias, ingens exortum est incendium die 14 Augusti, quo et illud sacrum pignus omnino consumptum est, et pars magna monasterii. Orate pro nobis.

ALIA VITA

AUCTORE CORNELIO CURTIO,

Ord. Augustiniani Historiographo Generali.

CAPUT I.

Oringa ut virginitatem servet, domo profugit.

In Etruriæ valle ad flumen *a* Arnun castellum vetus est, nomine sanctæ Crucis illustre, pauca millia passuum distans a Florentia, *b* cujus imperium semper hæcenus tulit. Ibi Virgo nostra lucem accepit, obscuris progenitoribus et non extra viciniam notis. In lustrali fonte nomen ei Oringæ datum, quod postea usu perdidit; Romano populo eam a virtutibus nuncupante.

a

b

Christianæ
patria, et na-
tales.

2 Ætatem primam duxit puritate ipsa puriorem. Verba prætextata, quæ hodie pueri prima fari docentur, auditu illi tam molesta erant, ut a fundo stomachum cierent ad certum vomitum. Non ferebat candidus ille cælestis Sponsi thalamus vel minimi pulvisculi asperginem. Sermo omnino impurus illi morbus erat: et, quia non aliquando eum audire non poterat, infirma admodum valetudine utebatur. Ab hoc ergo malo in ætate adhuc puerili febrientem accedebat Sacerdos invocatus, ut eam de noxis, quas non potuit nisi levissimas habere, absolveret: sed quam pæne illam de vita prius absolvisset. Ut enim sub ejus oculos venit, tota cohorrui Oringa, ab intimis viscerum sedibus turbata, ut tantum non animam excreaverit: ita nescio quo occulto flagitio sordidus Presbyter ei continuam stomachi tempestatem, et perpetuum vomitum commovebat. Diceres eam, mare, sordium omnium impatientem. Quas ut evitaret, præmoneri a cælo, et præmuniri debuit illo Ecclesiastici antidoto: Sepi aures tuas spinis. Igitur intra domussuæ cancellos, conchæ in modum, se cohibuit. Oportuit bene magnum esse necessitatis articulum, qui eam foras extruderet. Quando tamen prodeundum erat, signabat nota aliqua ædium suarum limen, et ultimum plateæ angulum, quæ agnosceret reversura: ita raro viciniam exibat. Credidisses eam oculis orbam esse, quos in terram fixos nunquam inter ambulandum attollebat; non curiosos obtueri alios; verecunda magis ab aliis videri. Imo ut despicitui esset omnibus, adfectata sorditie deturpabat vultum. Culcitam, sordiumque humi capiebat, nuda pedes hibernis etiam in nivibus, quas sanguinis sui purpura passim tingebat.

3 Quam primum fari didicit, didicit affari Sponsum suum, cui a cunis ipsis placuerat. Huic totas noctes sæpe dabat: dies non poterat, præsertim in ætate majuscula, quando ad rusticum opus domesticæ ærumnæ eam urgebant. Abi Oringa, et hunc scipionem in manus sume, ac curam gere boum pascendorum: patris præceptum erat. Quid reponeret puella octennis? Vidisses alteram istam Rebeccam, confestim ad patris nutum se accingere, ad pascua boves voce manuque abigere, domum redigere Sole vocante. Sed dum pecua ruri Virgo pascit, suum interim Pastorem non negligit. In silva aut campis designat bobus certum pascui loci spatium, præcipitque ut ne frumentum bonum vel lambendo attingant, herbis tantum sibi proficuis vescantur. Illa iterea in foveam aliquam aut truncum arboris sese abdit, et Sponsum, ejus amore flagrabat, repetitis precibus invocat. Quis non credat prorupisse e carectis statim cælestem istum Amasium, et ad desideratæ suæ calida vota advolasse? Enimvero, dum Oringa Sponsi deliciis fruitur, boves magistræ suæ sarta tecta mandata servare, graminibus vagis et silvestribus se implere, ultra præscriptum spatium ne latam quidem unguam transire. Quidni bruta illi obedirent, quando, qui ea creaverat, Sponsæ suæ servire non abnuit?

4 Vix alterum vitæ suæ lustrum superaverat, cum germani ejus fratres (ad plures abiverat cum matre pater) illam nuptum collocare volunt. Quid hoc erat aliud, quam saxa et lapides virgini loqui? Ea, quæ cælo se desponderat, quomodo cœnum amet? Quis ei nuptias persuadeat, cui verba nuptialia vomitum excient? Oringa benigne respondere fratribus; Christo se copulatam esse, non posse alii conjugari. Illi vero, ceu fatuam, sororem increpare, et ad nuptias urgere verbis, cogere etiam verberibus obstinatam. Nihil tamen illa mollior, jam caute induerat, indurueratque ad omnes linguæ et manus injurias: Quotidiana tamen procella, qua in puellam teneram sævi fratres immaniter debacchabantur, minabatur ali-quod nanfragium, nisi ratem huic tempestatum commode subduceret. Æstu ergo cogitationum dubia huc

Pueritia pu-
rissima.

Cap. 28. 28.

Boves, quos
pascit, illi
obediunt.

Ad nuptias a
fratribus
frustra cogi-
tur.

illuc

illuc se flectit, quæritque qua porro evaderet. Ut erat ætate et sexu infirma, alieno consilio atque auxilio indigebat. Utrumque solus ei Sponsus dare poterat, et qui negaret?

Fugienti flumen cedit.

3 Auctore illo proripit se in fugam, procul a mælesuadis fratribus. Sed curriculum ejus nimis cito stitit obvium sine ponte flumen. Hic instar damæ trepidans a latratu insequentium canum, vertit se ad eum, cujus instinctu tantum stratagema adornarat; et in preces effusa, eum integritatis suæ tutorem invocat. Satis erat se illi commendasse. Non ultra sollicita, recta flumen ingreditur; et ecce, dividenti bus se, et in muros crystallinos aquis surgentibus, via aperitur Virgini, quam pede omnino non madidato transivit.

^a Arnus Florentiam Pisasque perfuit, nobiles Etruria urbes.
^b Silvanus Iazzi dicit esse in Comitatu Pisano. Fere medio inter Pisas Florentiamque spatio situm est.

CAPUT II.

Lucam tendit, civi ancillatur, peregrinatur ad montem Garganum.

Dæmonem ei vim minantem Angeli fugant.

Nondum tamen putavit se reperisse securum a fratribus tutamentum, nisi Lucam eodem pede iret. Et jam Altupassum attigerat, Sole pæne emortuo, cum alterum Virgini obicem molitus est omnis boni æmulator diabolus. Ille monstrum pro more fedum horridumque induerat, ascenderatque equum terribilem et omnimodis informem; videbaturque furiæ cursu ruere in Oringam. Illa autem subito pavitare, et credere se jamjam obrutum iri immanibus hujus equi soleis; nisi submissi cælo candidi duo equites atrum istum suo obtutu ceu fulmine dissipassent. Sed et illi ipsi sensim agnorum mitissimorum instar disparuerunt. Ibi Oringa, Dominus, inquit, mecum est, quasi bellator fortis : qui persequuntur me, cadent, et confundentur vehementer. Tranquillitatem porro hanc tempestas nova et repentina turbavit.

In silva pernoctantem illi iidem recreant.

7 Ceciderant de altis montibus densæ umbrae, et lucem mundo eriperant: surgebant silvarum crebra dumeta, quæ viam mero meridie impedirent. Hic manere Oringa, hic sub dio noctem traducere, et hospitium gratuitum capere debuit, ferarum omnium rictibus exposita. Cui hæc etiam virilem animum non frangant? Ut ne virgineum turbarent, effectit cælestis anteambulo, qui splendore multo illustravit, eamque nemoris partem florida amœnitate temperavit. Attollebant se per continuum ordinem hinc inde veluti industria manu consite arbores; fragrabant sub pedibus suaveolentes herbæ; ridebat multicoloribus passim floribus variegatum pavementum : totum denique locum dixisses opus esse illius qui paradisum plantavit. Acedebat ad tantas delicias aliud solatium, quo Virgo noctem et curas falleret. Lepusculus, qui hominis etiam umbram timet, ausus est Oringam adire intrepide, et ludos facere; non aliter, quam in nutricis manu catellus, familiariter blandiri, in gremium ejus declinare caput, et omnino suaviari. Admirata Virgo animalculi confidentiam: Cur non arripis citam fugam, inquit, o miselle lepuscule? Quid si teprehendam? liceret enim, si liberet. An in isto meo sinu te securum putas, quæ ego ipsa trepida fugam capesso? Inter hæc puellæ et lepusculi suaviludia, aurora mari caput suum extulit, et Solem ac diem vicinum nuntiavit. Ubi nunc cælestis ille ductor, qui Oringam in viam regiam collocet? nullum enim vestigium apparet, nullum rectum iter, quod queat insistere. Ibi lepidus ille lepusculus ducis assumit officium, monetque hesitantem nutu, supra quam brutali, ut sequatur. At vero, ubi Lucensis semita videri potuit, lepusculus, quisquis ille fuit, seu Angelus, seu lepus Angelicus, videri etiam desit.

Pro ancilla servit.

8 Lucam ubi ventum est, fortuito, sed non sine numine, reperit illic primi nominis civem quandam;

cui in obsequium se dicavit, nihil pro servitio pacta, præter spatium aliquod temporis extra ordinem liberum, quod supremo Domino impenderet. Justa ab justis impetrare facile est. Non tantum ergo de die solido bona pars, sed totæ illi noctes concessæ, quas genuflexa inter preces sæpe integras transmittibat.

AUCTORE CORN. CURTIO.

9 Secretum porro elegit in summo ædium, ubi procul a strepitu Deum suum alloqueretur. Bene si turbam hominum fugiebat: sed dæmonum insultum neque illic potuit effugere. Primum ergo infernalis hostis occultam pugnam et vim animo ejus facere suggestionum ignitis jaculis; deinde, cum frustra conatus iste esset, manifestum bellum bellare. Orantem noctu aggreditur, horrendum hians, ore tam late ducto, ut ipsam inferni januam crederes. Fremittum addidit, ediditque tam immanem, ut contiguæ domus a fundamentis concuti, et susque deque rapi viderentur. Virgo primo quidem pro naturæ suæ imbecillitate tremere ad rictum tam horrendum monstri tartarini; sed paulo post animum recipere, et convertere se ad principem cælestis militiæ Archangelum, quem subitario in timore invocare assueverat. Simul adfuit, et solo aspectu longe jubens facessere inane terribilamentum, Oringam plenis solatii gaudiis inundavit.

Dæmonem iterum ei insidiantem S. Michael repellit.

10 Divinis ergo quotidie hostentis recreata cœpit magis ac magis suo se Sponso Jesu allegare : a quo deinde jussa alium terræ angulum, ubi habitaret, quærere, statim herum suum adiit, et, ut nutum suum cælesti imperio subscriberet, obsecravat. Ille autem, cui religio erat Dei placito non extemplo obsecundare, vale illi libentibus quidem, sed madentibus oculis dixit.

Alio migrare divinitus jubetur.

11 Inde paullulum provecta, reperitaliquot de sexu suo comites paratas ire ad Garganum montem; ubi summo Angelorum Michaeli, cui jam pridem religiose devota erat, singulari obsequio, pro præstita paullo ante ope, gratias ageret. Et jam isto in itinere plures dies insumpserat imbellis hæc turba; cum altera sexus alterius eam assequitur, visa ad simile pietatis officium idem iter moliri. Sed revera latrones erant, quibus de earum corpore simul et anima rapere spolia certus animus erat. Una ergo itum est: donec ambigua quædam semita occurreret, qua in transennam duci possent imperitæ; Sole etiam, qui cubitum abibat, connivente.

Ad Garganum montem peregrinatur.

12 Trahunt prædones femineum hunc cœtum in viam aviam, ad desertam casam, destinatum latrocinio specum, jam nunc exercituri ad vim brachia; nisi iste, cui hanc peregrinationis molestiam consecraverant, in tempore, novo auxilio, adfuisset. Ecce enim, juvenis quidam exuvias draconis indutus, homine altior, illustratis luculento radio tenebris (pro Hercule suo Ethnici eum adorassent) voce Stentorea: Exite, exite, ait, filie: frustratur vos animarum corporumque latro capitalis, et utrorumque vobis bonum eripere ardet. Dixerat, et a via fatigatas intus atque extus recreat, et sequi se jubet. Porro cum illis secedens ad fontem, aquis supra omnem ambrosiam dulcibus scaturientem, eduxit, quod sub veste gerebat occultum, haustum, et liba quædam; eaque cum fonte, pro cibo et potu illis propinavit. Manna sumpsisse se dicebant, quod pro palati diversitate diversos saporis dulcedine appetitus earum accenderet potius, quam satiaret. Inde itum ad honestum diversorium, in quo corpora humano modo curarent; si quid curandum restabat, post cauponis illius divini Angelicum epulum. Ibi tum S. Michael evanuit, qui tamen post iterum iterumque illas in via aspectu suo recreavit.

Ope S. Michaelis prædones manus evadit.

CAPUT III.

Roma Assisium profecta, sæpius divina ope defenditur, illustratur.

A monte Gargano descendit ad sacra Apostolorum limina;

AUCTORE
COEN. CURTIO.
Romæ in
familiam
cujusdam
matronæ
transit.

limina; quæ, et alia Urbis templa, religiose devenerata est. Inter hæc pietatis exercitamina, de monasterio extruendo consilium capit: quod obturbavit, divino indubie nutu, Monaldus Franciscanus, qui Margaritæ viduæ cuidam piæ atque opulentæ eam commendavit. Placuit matronæ eximia Virginis in dolores: quam benigne habitam, juxta morem Urbis et familiæ suæ, splendida veste amicit. Oringa vero, quæ aurato vestitu non plus delectabatur, quam equus phalerato tegmine, peregrino primum obvio amictum hunc pretiosum condonavit, vili suo et paupertino integumento contenta. Quod non semel ab ea factitatum, urgente, qua erga pauperes ardebat, caritate. Illudque non modo Margarita vidit oculis non iniquis; ut etiam sibi blandiretur et gauderet animo de hac famulæ suæ prodigalitate.

Illic a virtutibus nomen
Christianæ
accipit.

14 Imo illa ipsa, quæ, uti matrona, poterat ab ea abjectiora obsequia exigere, in parte felicitatis habuit, si Oringæ suæ posset ancillari. Denique tam rara in Virgine hac eminebant Christianarum virtutum specimina, ut passim Romæ solo Christianæ nomine appellaretur. Quod usucapione tam celebre esse cœpit postea, ut Oringam nemo cognosceret.

Assisium tendit.

13 Romæ non admodum diu hæserat, cum interea loci sentit accendi se desiderio visendi Assisium Umbriæ oppidum, celebri fama et religione S. Francisci insigne. Postquam secum, deinde cum Deo rem serio deliberasset; viduam etiam, quam pio sanctæ necessitudinis vinculo sibi arctissime obstrinxerat, comitem peregrinationis istuc trahit. Simul eo pervenit, veneranda templum ingreditur. Ibi porro quid inter orandum ei acciderit, operæ magnum pretium est cognoscere.

Ædificandi
monasterii
graphidem in
somo videt.

16 Precibus longis ferventibusque cælum seque fatigaverat, cum repente dulcis illi obrepit somnus, rerum post venturarum clara imago. Videt monasterii (quod Crucis-Castellani postea civi suæ erexerunt) prototypum exemplar; et in eo virginum egregium gregem, quas in clientelam tutelamque suam Deus dato fidelis promissi arrhabonerecipiebat. Videt quoque angulum oppidi, fundanti cenobii locum vilem atque abstrusum celebrari, et animarum divite cum lucro statim inclarescere. Incredibile memoratu est, quanto istud non inane in somno simulacrum eam gaudio perfuderit: ut partem ejus dare voluerit populari cuidam suo, qui id temporis magistratum Assisii gerebat. At ille, veluti auilem fabellam et merum somnium risu excipiens, cœpit spirituales istam sementem vertere in carnale zizanium. Captus est, inquam, forma Virginis, et insano amoris igni correptus ardere visus est furialem in modum. Cujus incendii non jam scintillæ, sed faces erant putida impudentis linguæ lenocinia, quæ inverecundo et prorsus in omnem lasciviam solutissimo ore, vesanus ille procus ejaculabatur. Virgo mirari primum ineptiam petulantiamque hominis; deinde reddere illi pro blandis aspera, pro libidinantibus minacia mordaciaque verba, et indignatione totum accendere, qui prius amore arserat.

Pudicitiam
ejus quidam
tentat.

18 Judex igitur duplici igne æstuans et amoris et furoris, cum humana omnia molimina incassum fore divinaret, diabolica imploravit; quibus infestam Virginem habuit miserandis modis. Illa, ubi sensit immanem hostis occulti impetum, desperare de victoria, nisi aliud alicunde præsidium inveniret. Ergo uno curriculo ad ædem sacram confugere, in qua S. Francisci auxiliatricem, Sponsi vero sui in primis protectricem manum invocavit. Dum pugnam autem hanc pugnat Christiana, et vincit, ad lauream immortalitatis invitatur mirabili ostento.

Ostento mirabili a Deo honoratur.

19 Ecstatico animi motu extra se rapta vidit mentis oculis urbem novam Hierusalem; quam Angelus non memorabili fulgoris sui radio tam clare illustrabat, ut Sol, qui diem nobis facit, nox videri possit ad

hanc Angeli lucem comparatus. Vidit et sedere Sponsi sui Matrem Virginem, quæ Augusto in throno filii sui, induta sidereum vestimentum, ex argenteis quasi stellis divina manu contextum, præ se ferebat humana omni majorem majestatem. Porro cives novæ illius Hierusalem, veluti sacri quidam Salisubuli, ad numerum et in orbem circum urbem totam saltabant numquam cessante tripudio, nisi cum thronum perfecto circulo repeterent; ubi tum cernua modestaque veneratione Reginæ inclinabant, Christiana vero dum humi flexis humiliter poplitibus, et in preces, corde, quantum erat, effuso adorat Sponsum suum, Genitricemque ejus, et sanctum Saliorum istorum chorum, audit Christum in hæc dulcissima verba loquentem: Cara mihi sponsa Christiana, attonito animo miraris tantum honoris deferri Matri meæ a cæli incolis; obstupescis ad chlamydis ornamentum, quo fulget. At nescire non debes, solenniter hodie celebrari in cælis festum Conceptionis ejus quæ me Deum hominem, sancto Spiritu cooperante peperit; vestem quoque illius, singulari candore illustrem, significare virginitatis ejus incommunicatum aliis privilegium, quo meruit esse semper Virgo Mater. Subdiditque: Tu autem promissam hujus gloriæ partem a me accipies, quando naturæ, quod debes, solveris. Et cum aperto ore quasi hians conaretur dignas Creatori suo gratias dicere, ecce, eodem in loco, quo precandi initium fecerat, solam se videre doluit, quæ paulo ante Beatorum consortio se frui in cælo gaudebat. Neque statim credere sibi potuit se esse Christianam: quod perpetuaret in vultu ejus splendor quidam cælicus, nares floridulum adhuc odorem spirarent, aures Angelicæ harmoniæ musico sonitu tinnirent, ipsum denique corpus, quasi carnis excussa mole, agilitatem spirituales induisset. Ab hoc viso cœnobium suum nomine Mariæ Novellæ indignavit, et sanctæ Conceptionis festum quotannis celebriter colendum perpetua lege sanxit. Sed unde abieram, ad impudentem atque impudicum istum amasium, Judicem Assisiensem revertor.

20 Is ad decerpendum, qua vi, qua astu, hoc castitatis pretiosum lilium, impurum animum obstinaverat. Infernales ergo genios horrendo evocare metro placuit; a quibus in Virginis oratorium se transferri severo magici imperii edicto jubet. Rapiunt miserum demones capite resupinum, proxime loco, in quo, splendidissimo miræ lucis radio circumfusa Christiana cum Deo loquebatur; neque potentes aut obtineri in Virginem, aut adire propius, ululando horrendum clamittant: Actum se agere et operam perdere; Cæciliæ olim custodem Angelum Christianæ adstare, manumque exerere et fulminantem gladium minitari in accedentes. Quo dicto, immanem ululatum reptunt, et quem advexerant sceleratum Judicem, abripiunt secum ad carceres penarum æternarum.

Qui vitium
afferre Virgini
tentat, a
demone rapitur.

21 Per idem tempus Assisii, dum in æde D. Francisci assidua est, contigit res maxime memorabilis, quæ de pietate ejus erga Deum et homines palam fecit. Illic dum forte sacris assistit, subintrant viri duo legibus proscripti, et contra omnem loci atque officii, quod sacerdos in ara peragebat, reverentiam, ad sessibulum et somnum sese componunt, et condormiscunt. Adarcantum sanctæ transsubstantionis mysterium ventum erat, et illi non movere se. Quod limis oculis notat Virgo, impiosque aggreditur, et verbis acribus castigat, simulque jubet corpus et cor erigere ad Deum quam mox sub panis umbra aspectabilem. Unus sermo non eodem modo utrumque pupugit. Hic enim cum luctantes somno oculos detertisset, genu ad pietatem flexus adoravit latentem sub orbiculo orbis conditorem: ille vero ad ranchos caput declinavit iterum, Dei sui que negligens. Culpam pœna premit comes. Ecce, ædem ingreditur cum apparitoribus suis Prætor, ære campano ad Christianæ pietatis

Virum legibus
proscriptum
satellitum
manibus
eripit, et ad
Deum convertit.

pietatis jussum obsequium vocatus; an ad vindictam potius tanti flagitii divinitus missus? et proscriptos hosce a vultu et notis aliis confestim agnitos raptari jubet ad vincula et supplicium ultimum. Obstupida quasi ad hanc vim Virgo: Bone, inquit, JESU, istene ad mortem rapiatur, quem ego impio lethargo eripui atque excitavi ad veram tui latrariam? Obsecro te, Domine clementissime, ut hunc, quem tibi quodammodo pepereris, filium mihi restituas. Dictum, factum. Proscriptorum iste se expedivit e vinculis satellitum, omisso pallio, effugitque virtute ejus, cui omnia obediunt. Asylum autem reperit ædem eandem S. Francisci: ubi monachum quoque induit, et vitam religiosam sancto fine transegit. Alter vero, qui aures bene momenti Virgini dare noluit et Deum suum agnosceret, agnovit Judicem, caputque dedit carnifici amputandum.

CAPUT IV.

Cænobium construit: obstacula perrumpit.

B. Verdianam
invisit.

Ceterum Assisio egressura, locum in valle Elsæ non obscurum, Castrum-Florentinum petere instituit, B. Verdianæ salutandæ ergo, quæ Vallis-Umbrosiani Ordinis sanctionibus conformiter vivere professæ, illic ab hominum adspectu reclusa habitabat. Quia vero illinc non multa passuum millia aberat Crucis-Castellum, Christianæ natale solum, Romana vidua ejus videndi cupidine urgeri cœpit. Reluctari primum visa est Christiana: sed cum eodem cælum impelleret, eundem tandem erat.

Ex oppido
Crucis-Cas-
tellano exire
volens oc-
cultâ vi tepe-
jur.

23 Ibi cum hæsisset ambæ dies aliquot, ambæ exire frustra nitentur: Christianam enim pedes deficiebant. Ut sciret non esse de nihilo hanc infirmitatem, in Castello ambulabat gressu quidem libero; sed non tam cito de exeundo cogitaverat, quam obri-gescerent illi pedes, terræ quasi adfixi. Stupere utraque, et mirari miraculum. Quid facerent? Deum vocantem sequi Virgo cogebatur: eidem non obsequi vidua nefas putabat. Videns igitur se divelli ab ea, quam Christus tenebat, tenerim osculo Christianam suam amplexata, cum se ejus precibus amice commendasset, abiit unde venerat.

Ibidem par-
thenonem,
juxta visam
ante graphi-
dem, insti-
tuit.

24 Sola jam Virgo, inter primas statim curas secum reputat, quibus eximiiis studiis Sponsum sibi potissimum demereri queat. Redit memoria instituendi parthenonis, cujus voto jam diu ante flagraverat: accedebat et accendebat civium amor, desiderio ejus impense faventium. Statuit ergo Dei nutum examinare pensculatus, et rogare, ut, quid a se fieri vellet, manifesto ostendat. In medio harum sollicitudinum astu animo varie fluctuata, videt luminosos a cælo radios descendere, qui totum illum locum, quantus nunc monasterii est, incredibili splendore colluminabat. Non diu deliberandum fuit, quid magistra hæc lux doceret, rogavit, impetravitque a Crucis-Castellanis civibus fundum illum, ubi nascituræ familiæ cunabula poneret.

Vicinam ædi-
culam cum
heres pretio
vendere nol-
let, gratis im-
petrat.

25 Succedebat pulchre sub manus novum ædificium, non tam lapidum mole, quam virginum, quas congregaverat, sanctitate admirandum. Sed incommodabat novo huic collegio exiguum in vicinia domicilium, quod civis quidam nomine Tridianus possidebat. Interpellat heredem Virgo, non hominem, sed lapidem, imo omni lapide duriorem; neque prece neque pretio ullo flexilem. Ad cælum ergo conversa, quod multo esse mollius sæpe experta fuerat, cum Matre-Virgine Filium invocat, qui rigidam hunc virum cælesti virtute flectant, aut certe frangant. Audit cælum. Postridie multo mane festinat Tridianus ad monasterii januam, et crebro grandique sonitu evocatis sororibus offert suapte sponte, prius denegatam ædiculam. Accipite eam, inquit, si libet, etiam sine pretio. Isto enim in loco conspicabilem se

mihî præbuit hac nocte Cælitum Regina, et quam nunc fixam teneo, mentem indidit. Ut autem pro beneficio gratiarum officium Christiana redderet, aram illic erigi jussit Mariæ Benefactrici.

ACTORÆ
CORN. CURTIO.

26 Vix etiamdum procellosus hic contumaciæ ventus posuerat; ecce alius a sacro ordine surgit longe periculosior turbo. Potentem enim adversarium Lucensem Antistitem experta est: qui de jure suo, quod perditum iri quadantenus dicebat per hoc oratorium, nihil remittere voluit. At vero Episcopi pertinaciam fregit illa ipsa, quæ Tridianum; minitendo eidem asperime, si sancto ancillæ suæ proposito obicem vel minimum poneret.

Episcopum
Lucensem
Virgini diffi-
cilem Deipara
terrefacit.

27 Et tamen non est veritus novam illi et multo acriorem tempestatem quidam ad S. Viti Curio excitare. Erant per ea tempora in oppido Crucis-Castellano paræciæ quatuor. S. Viti, S. Andreae, S. Thomæ, et S. Donati, quæ postea in unum Canonicorum collegium coaluerunt. In ista autem S. Viti diocesi cænobium situm erat. Hic, inquam, Curio graviter sæpe asperere cum B. Christiana contendere, et velle plenissimum in toto Ecclesiæ suæ territorio jus dicere, et servare. Mollia quidem verba benigna Virgo reponebat; quibus non modo non mitigavit implacabilem viri iracundiam, ut etiam magis extimulaverit, odioque tanto accenderit, ut jam clare et palam monasterii se hostem profiteretur. Quam animi præfracti plusquam ferream obstinationem dolens Virgo (nam cetera vir probus erat) indixit sodalitia suo fervidas pro Parocho preces, persuadens certo sibi et sororibus, intestinum istud odium ali-quando in amorem sincerum conversum iri. Fusæ preces ex corde intimo: quæ vi quasi divina grassatæ in cor viri penitissimum, ita turbarunt a fundo, mutaruntque; ut quanto antea opere cænobium ode-rat, tanto id postea tueri et protegere, quæ verbis, quæ factis, voluerit.

Parochum
sibi adversa-
rium preci-
bus conciliat.

CAPUT V.

Monasterium ordinat, litterarum cantusque scientiam sibi suisque impetrat.

Perfuncta feliciter omnibus hisce molestiis, convertit ad virgines, quas legerat, animum: quarum cœtus eximius videbatur, et de quo sibi blandiri Christiana posset. Sed pretium hic virtutem, non numerum facere, in mediæ noctis tenebris satis clare didicit: quando sepultis somno profundo sensibus, mentis oculis aperuit, viditque in cænobii sui area exerevisse multis ramosam brachiis arborem nucem; sub ea autem jacere magno numero dispersas juglandes: virginum quoque unam, ex primis, quæ in disciplinam Christianæ se dederant, Mariam nomine, nuces omnes in unum acervum accumulare, seligere deinde bonas, vitiosas vero aut cassas e monasterio foras projicere. Somno solutos oculos vix Christiana deterserat; cum illi, quam dixi, Mariæ portentosum hoc insomnium ordine recitat, eamque de mysterio, quod oculi non ignorabat, sententiam rogat. Tum illa: Ne nescias, o mea Christiana, nuces vitiosas, quas mea ejici manu vidisti, significare Virgines factas, quæ secundum parabolam Evangelicam, non habent oleum in vasis lampadarum suarum, et Sponsum suum præstolantur oscitantes, dormientesve; bonæ vero, quas me coacervare et conservare vidisti, prudentes Virgines sunt, quæ hoc sacro in contubernio religiosam vitam ducent, anxie curioseque ad Sponsum suum anhelantes, cujus nuptiis dignissimæ probabuntur. Atat me, subjunxit, miseram et ter miseram, quæ de numero insipientium sum, adeoque ex hoc sancto virginum collegio foras projicienda. Vaticinio respondit eventus: non multo enim post, cum aliquam-multis aliis puellis ad sæculi delicias nuptiasque egressa, cælestem Sponsum morari no-

Statum sui
cænobii viso
cognoscit.

AUCTORE
CORN. CURTIO.

luit. Sic defæctum sodalitiū mira animorum in Christo tranquillitate gaudere ac frui cœpit, supra omnes vero Christiana eminere : quæ ubi de divinis sermonem instituerat, videbatur posito moleste carnis amicitine Angelum totum tota induisse.

Omnibus se
sororibus
posthabet.

29 Nihil tamen minus ea fuit modestia, ut, quæ revera mater erat reliquarum, auctorque cœnobii, indignam se arbitraretur, quæ ferret nomen Antistitæ; et quanto antistabat omnibus, tanto posthaberi omnibus voluerit, omnium mancipium quasi de lapide emptum, servire ad nutum paratissima, et culpam fateri veniamque petere prostrato corpore, cui non satis apto servitio minus placuisset. Sed non caruit suo fructu ista animi submissio. Respexit humilitatem ancillæ suæ mundi Domina.

Magistram lit-
terariam Dei
Matrem ha-
bet.

30 Rogantibus virginibus (quæ uti matrem eam semper coluerunt) dederat pensum orationum familiarium quotquot diebus numerato et memoriter absolvendum : nempe imperitæ omnes erant, et legere indoctæ. Quanti vero referat non omnino ineruditas esse monachas didicit Virgo a nocturno spectaculo. Sedebat Deipara eo in loco, ubi Christiana amicis extraneis præsentiam suam commodare, aut dare aures negotiosis solebat. Tenebat autem manu altera codicem aureis litteris perscriptum, quem Christiana in genua provoluta obtulit, ore neque ridenti neque severo, dicens : Lege Christiana. Ipsa vero, profunda cum animi demissione : Domina, nescio legere. Illa vero cum jussum suum iterum iterumque repeteret, Christiana iterum iterumque reposuit tria sua verba : Domina, nescio legere. Tum Deipara : Efficiam, inquit, ut scias. Simul hæc dixit, disparuit. Reddita sensibus suis Virgo, pensulatus ruminavit hoc in somnium, examinando ætatis, quæ jam non parva erat, ineptitudinem; et tamen judicavit commode actum iri cum cœnobio, si haberet gnaram litterarum Antistitam, a qua reliquæ virgines instrui possent. Ecce adest statim præ foribus desiderate commoditatis articulus. Sacris monasticis initiatæ in album sanctimonialium adscribuntur sex puellæ, quarum duæ aliquando psalterium inspexerant, et panxillum, quod in eo discendo libaverant, alias vicissim docere cœperunt : deinde facinus palmarium ausæ, Romanum Breviarium volutare, et de horis Canonicis balbutire aliquid. Eoque crevit, auctore Deo, scientiæ cupido; ut, cum verba passim in compendium paucis litteris consonantibus contracta, magistri opem exposcerent, datus sit earum alteri a cælo doctor, Presbyter quidam venerabilis, a quo olim legendi initium hauserat, qui dubia ei dormienti exponeret, et difficiliore nodos expediret. Non potuisset vigilanti dari magister vigilantior. Omnia enim illius præcepta tam studiose observavit, et retinuit fideliter, ut eadem dare sororibus, et apprimè imprimere posset. Et tamen multa adhuc eam reliquasque latebant. Itaque Christiana pro omniscientia Deum Deiparamque frequenti, sed inani prece rogavit. Tandem ergo corde effusissimo sic exclamat : Regina mundi utriusque et Sponsi mei optimi Mater optima, quando me hæc, quam rogo gratiam, indignam video, agnoscoque, collubitum tibi sit, obsecro, ut minimum sororibus meis aperire, quod ancillæ tuæ absconditum esse placuit. Hoc dicto, codicem sumit, vicinæ sorori explicat, discitque ab illa eodem temporis puncto, quod antea utraque ignoraverant. Mundi ergo Domina respexit humilitatem ancillæ suæ, quod omnium magistra ad sui magisterium æquo animo sororum minimam admisisset.

Ipsa et reli-
quæ Virgines
canere sine
doctore dis-
cunt.

31 Sed non satis erat virginibus sacris callere litteras, nisi quoque ad Ecclesiastica odaria seirent vocem canoro modo inflectere. Ille ergo, qui argutam linguam doctumque ad carmina guttur volueribus, pio etiam huic choro eam modulandi artem dedit, ut ad aures demulcendas plusquam humanis

viribus instructæ viderentur. Id ita esse ut omnes credant, rem auctorem dabo. Ad oratorium Christiana in S. Joannis Baptistæ pervigilio viri religiosi concurrerant, ut vespertinas preces solenni cantu peragerent. In hymno dissonis vocibus male perstrepebant omnes, cujus initium pluries repetitum non poterant tamen legitimo tono reddere : ibi sanctimonialiales divino instinctu animate tam suavem vocum harmoniam ordiri, et quem vix unquam ante legerant, hymnum modulari cœperunt, ut Angelorum melos se audisse non unus aliquis crederet.

CAPUT VI.

Arcana, et futura cognoscit, prænuntiat.

Transeo ad aliud ostentum didacticum, quo ancillam suam Deus non tam erudiebat, quam delectabat. Vidit a cælo in terram defluere amplissimum conopœum; cujus pars maxima toto olympo latissime diffusa, ea vero, qua oratorium suum tangebatur, strictissima erat. Non erat opus alio augure, qui somnia hæc explicaret : ipsa Christiana suis ita sororibus aperuit. Viam, quæ ad cælos ducit, angustam esse atque difficilem, asserens; neque eum dignum rosam carpere, qui a spinis adhorreat; neque fructurum delictis spiritualibus, qui temporalium passionum amaritiam gustare abnuat; militiam esse vitam hominis. Hisce ergo spectaculis et quotidianis ad virtutem excitamentis solari sodales suas consueverat; omnibus interea interdicens, ne quidquam eorum, quæ contigisse sibi candide narraverat, ad extraneas aures se superstitie dimanaret.

Monstrata
sibi a cælo
mysteria vir-
ginibus suis
explicat.

33 Neque tantum intra claustrorum septa puellis innocentibus salutaria hæc documenta prædicabat, sed astutos quoque et peritos viros erudito captabat eloquio, et quasi manu, pro suo arbitrio, movebat. Illa, inquam, quæ neminem unquam hominem docentem audierat, tantum doctrinæ et habitantis in se sapientiæ specimen dedit, ut omnem quantumcumque perplexam et intricatam quæstionem sine difficultate enodaret. Quare frequens illustrium doctorumque virorum concursus erat ejus audiendi cupidine flagrantium, et profitentium, spirare ex ejus ore caelestem quandam divinæ sapientiæ auram, quæ ad salutis portum fluctuantes animas dirigeret.

Viri ejus do-
ctrina instrui
rogant.

34 Quid mirum? caelesti voluptate per singulos ferme dies delibuta, sæpe etiam destitutus sensibus, et exanimæ similis, nescio quo raptâ, intuebatur divinæ claritatis speciosissimum speculum, ex quo mentium humanarum non obscuram scientiam hauriebat : ut quoties defigeret in vultum hominis suos oculos, in penitissima simul ejus viscera sese penetraret, atque secretissima cordis arcana curiosa quæstione rusparetur. Indidem vaticinii spiritu inclauit, ut futura non minus certo, quam præsentia videret.

Videt homi-
num cogitata.

35 Suis profecto civibus opportuna, si credita, vates fuisset. Jamdudum ætatem inter eos et Fucechinos (vicini habitant) vetus et capitalis inimicitia fuerat. Ferro et flamma in se invicem sævire quotidianus ludus erat. Videns ergo Christiana suos Crucis-Castellanos ardere animo, et parare arma, quibus postridie in hostiles agros excurrerent vasta populatione, obnuntiare voluit, et cladem, quam prævidebat, avertere. Sub auroræ primos radios, signo dari jussu cogit magistratum, ad quem verba habet pauca, sed prudentiæ pondere gravia, solidaque : Non subito procurrendum, quo rapit malus animus, pessimi semper consilii auctor; non tentandum temere, unde poenitentia et ipsa poena sequi potest. Si porro ire vellent, quo proposuissent, manere eos ipsos vincula, quæ aliis paraverant, et certissima gravissimaque

Crucis-Cas-
tellanis cla-
dem prænun-
tiat.

gravissimaque damna. Ibi unus reliquis impudentior: Numquam tutum, ait, fidem dare mulierculæ: statimque cum risu exsibilato Virginis consilio, rapta arma, et pede citato itum in hostem. Jam flumen Arnun transiverant (Christiana interim sociæ suæ commonstrat horridum visu serpentem, qui ex altera fluvii ripa se Crucis-Castellanis objecerat) et vim faciebant in prædium dudum ante ad prædam destinatum. Fucecchini, cognito hostium insultu, non segnes et illi arma expediunt, ferunturque in adversarios tam inmaniter, ut non quaesito vado, quod nullum dabat fluminis æstus, neque metum facientibus Crucis-Castellanis, qui ripam omnem præsidio tenebant, sine ullo detrimento tranaverint, hostem ceciderint, admodum multis in vincula abreptis. Inter alios inultus ille blatero, qui non dandam esse fidem mulierculæ, stolidè clamaverat, cum filio suo cæsus occubuit, linguis per cervicem a radice evulsis. Miraculi id loco apud omnes habitum, et creditum penas contemptæ Virginis sumpsisse Numen de membro illo quod peccaverat.

Futura Umbronicus prædixit.

36 Oraculum sibi suisque magis propitium ab eadem Umbronicus quidam audivit. Turbabat illustres duas familias internecinum odium, quod extingui posse nulla spes erat. Alterius pater erat hic, quem dixi, Umbronicus: qui osus tam longum periculosumque dissidium, rogat Christianam, ut discordiæ hujus radicem funditus orando evellat. Illa crebro importuneque interpellata, benignis tandem verbis jubet securum parentem in utramque aurem dormire; familias quidem totas provolaturas in certamina cruenta multa, nullum tamen fatale, adeoque neminem periturum; arma prius in ipsis pugnantium manibus disruptam iri. Quæ omnia examussim evenere. Nam ruentibus in prælium utrisque, hic vidit dissilire in manu sua ferrum quod stringebat, ille gulam sibi transadigi, vulnus iste grave infligi, sed extra vitæ discrimen omnes, conformiter sanctæ Virginis præventio.

Franciscanis ad Tartaros proficiscentibus perditas litteras restituit.

37 Eodem spectat, quod addo. Quidam de familia Seraphica graves Patres ad Tartaros (homines pæne tartareos) destinati Apostoli, in via B. Christianam salutarunt. Longos illic logos de longissimo itinere, de amplissima officii Evangelici dignitate atque auctoritate multa verba serebant: privilegia etiam ad id muneris rite obeundum non vulgaria ostendere gestiebant. Quæsitâ in manica, in sacculo, in pera: frustra; in via, nescio ubi, exciderant. Ibi omnes subito gravis mœror incessere, et tantum non delinquenti animo. At vero Christiana: Bono animo este, inquit, o boni, salva sunt vobis vestra privilegia. Et remotis arbitris in preces statim incubuit, quas totam noctem perpetuavit; donec indice celo videret ea jacere sub junipero, quæ dimissus mane famulus reperit integra incorruptaque ab imbre, qui per eam noctem densus ceciderat. Inter restituendum vero, in Patrem, nomine Jacobum, qui ad iter et Evangelii messem paratissimis pedibus prurire videbatur, intuita, pronuntiavit non perseveraturum. Quod ille cum stupore tum quidem audivit; sed majori postea cum stupore viderunt omnes vatem falsam non fuisse.

Eorum unum ferventissimum pressigit non perseveraturum.

Nati pueri malam vitam, et mortem infamem prævidet.

38 Imo multa prævidit prædixitque vix nata fieri. Ex illis est, quod sequitur. Invisabat ad mulierem puerperam, et obtutu in vagientem infantulum defixo, dixit lacrymans pietatis lacrymas: O infelix pusio, quantum me tui miseret! Et ad circumstantes: Iste vitam ducet flagitiis infamem, finiet vero infamissime: quia spreto Numine, legibusque calcatis, totum se nefariis sceleribus cooperiet, tandem pro sepulcro cruce[m] habiturus. Folium Sibyllæ recitasse visa est. In firmata enim ætate, abominandorum criminum reo et damnato gulam carnifex fregit.

Prædicit Thomasinum adolescentem, qui religionis ergo secutus turmam quandam peregrinorum, S. Franciscum Assisii solemni cum ceremonia

salutaverat, a recta via fortuito desciscere, et vagum errare. Monetigitur Joannem, sibi a conscientie arcanis venerabilem Patrem, ut ad monasterium cum rubore verecunde declinantem benevole excipiat; eundem Thomasinum vice Sacerdotis aliquando in cœnobio perfuncturum. Venit; et quod præsigivit, evenit. Sed quis stylo complectatur omnia, quæ illa prædixit? Potius est, manum mentemque ad virtutes ejus convertere, et quasdam ex eis singulares breviter persequi, unde nobis quisque vivendi exemplum optimum sumamus.

CAPUT VII.

Virtutes ejus, ac miracula.

Magnam Virginem principe studio semper coluit: cujus amorem semper virginibus suis serio mandare voluit, commendare etiam impense nobis, qui castitatis donum petimus, aut speramus præmium. Argumentum ejus illastre fuit, quod hic dabo. Deiparæ in celos Assumptæ festam diem ornaturæ monachæ, magnam præcedentis noctis partem laborando consumpserant. Jam oppido defatigatas tam profundus sopor alligaverat, ut non in aurem tantum, sed utrumque simul oculum dormire viderentur. Spisiori nocte discussa, plenum diem facturo Soli rubens aurora aliquamdiu præcurrere cœperat, priusquam somnum virgines excussissent. Pudore ergo non minus propter magnum undique advenarum concursum, quam dolore afflictæ propter festi reverentiam, quid agant omnino nesciunt. Christiana licet cum morbo difficili (qui letalis ei fuit) conflictaretur, protinus accurrit, easque ab omni animi molestia liberat esse jubens: Date inquit, filiolæ meæ, solemne æris campani signum, et matutinas preces celebri, tantaque festivitate digno cantu peragite: neque enim se ququam motabit aurora, atque uti nunc semel exorta est, donec vos officio finito quieveritis. Dictum bona fide a Christiana: factum eadem a virginibus. Scin' quomodo? Josue olim, (orbis miratus est) Solem ad occubitum propterantem edicto suo stitit: Virgo hæc nostra (orbis quoque noster stupeat) surgere ultra auroram vetuit, donec ei, quæ Lunam sub pedibus habet, debitum obsequium sorores persolvissent.

Solem orientem sistit.

41 Singulare in ea fuit orandi studium, in quo cum die noctem non semel conjunxit. Tam intenta frequenter precibus, ut dies totos eosque plures non meminere aut certe neglexerit cibum potumve capere. Rogata a sanctimonialibus, quæ valetudini ejus nimium quantum timebant, ut pro sustentando corporeculo pauxillum gustaret; frustillum panis cibarii sumere pro more habuit, antequam se in preces effunderet, ut pietati sororum daret aliquid, et ne gloriolæ vanæ fumo afflaretur: a quo nisi cavendum sibi maxime credidisset, non se ullum unquam cibum sumpturam sæpe asseruit. Non poterant enim illi, quæ de spiritu gustaverat, ea quæ carnis sunt, sapere.

Diebus noctes orando conjungit.

42 Porro dixisses pectus Virginis Ætheream aliquam fornacem esse, quæ flammam evomeret, et orationis ignibus ambureret omnes, qui eam propius accessissent. Nemo enim vel perfunctorio tantum alloquio eam salutavit, quin statim quotidianum ab ea orandi exercitium acciperet, et ad id servandum flexanima ejus dictione, quasi dictatorio imperio cogebatur.

Orare alios docet.

43 Profusissima fuit in egenos: quibus, quod habebat presentarium, dispertiebat sine discrimine. Pannuceo cuidam mendicabulo pro foribus monasterii, stipem miseriæ suæ levamen flagitanti, tunicam, quam induta erat, cum aureo nummo, quem solum habebat, donavit.

Misericordia ejus in pauperes.

44 Crucis-Castellum, et vicina circum loca fames acriter infestabat. Communi malo commune remedium querendum erat: Christiana invenit. In medio enim cœnobii sui arvo, multa faba consito, altam

Fame laborantibus civibus mirabiliter succurrit.

crucem

AUCTORE
CORN. CURTIO.

crucem plantavit, quæ invitaret omnes ad communem usumfructum. Novo quoque portento Deus adfuit. Accurrebant omnes turmatim, et pro stomachi inanitate rapiebant quantum volebant: neque tamen farbarum messis visa decrescere; ut omnibus a mortali fame unus iste agellus salutem daret.

43 Nec in pauperes solum pia, sed in omnes passim mortales singulari amore ferebatur: ut si qua cuiquam posset, libentissime commodaret. Sacrum iter ad Montem-Toparium aliquando instituerat cum Alexandro pio et copioso adolescente, et altero quodam, civibus Castello-Francis. Enimvero, dum inter ambulandum de rebus diviniorebus et amore celestium disserit Christiana, ecce Martis-Castellani, qui adversus Castello-Francis jus represaliorum (ut vocant) obtinuerant, obviam facti, in Alexandrum comitemque ejus insiliunt, prehensosque ambos trahunt in captivitatem. Consectatur fugientes Virgo nostra, orans, obtestans per sacrosancta Jesu Christi viscera; ut liberos eos recipiat, queiscum viam ceptam finiat. Surdo asello fabula caneatur. Ediculum ergo proximam ingreditur, et brevi sed ardenti precum jaculo cælum ferit, penetratque. Iterumque gradum accelerat, vociferatur voce vocalissima, et ut expeditum pedem reflectat, Alexandrum monet. Audiit ille, vertitque se, et revertit ad Christianam, et Montem-Toparium. Porro, ut vi occultiori factum id scias, exultabundi prædones Martis-Castellum attingerant prius, quam Alexandrum abesse cognoscerent. Illic ore indignabundo suam quisque indiligentiam accusantes, quando opulentum amiserant, alterum quoque paupertinum non illubentes dimiserunt.

Captivum
adolescentem
miraculose li-
berat.

46 Non minus commodam opem ab eadem Sabbatinus quidam, architecton Pisanus accepit. Is ædificando monasterio sedulam applicans manum, pedem offendit graviter in clavo, cujus periculosam cuspidem improvise calcaverat. Sed non tam ei vulnus doluit, quam quod Pisas frustra cogitaret; quo illi ex negotio proficiscendum erat. Condolere Virgo, et prece ad Deum concepta, obligare plagam ejus levi fasciola, atque ut postridie Pisas ambulet intrepide, animum addere. Simul ad urbem pervenit, sollicitus de plaga inquiri. Sed illius etiam vestigium fascia, an manus Virginis? neutra tamen sine numine, quasi deterserat.

Vulnus su-
bito curat.

47 Crebra hæc et stupenda erga multos beneficia, quæ tota Etruria rumore magno differebantur, accenderunt etiam civem Lucensem, Francuccium, ut et ipse aliquid Christianam rogaret, certus impetrasere. Erat viro improles uxor, sed liberorum cupientissimus animus. Venit ergo Crucis-Castellum, et conjugis vitium, suum desiderium Virgini explicat, supplicatque ut voto suo potiat. Se nihil dubitaturum de eventu, si illa tantummodo annueret, quæ cælum hactenus semper habuisset exorabile. Illiusmodi precibus Virginem dies aliquot fatigaverat, cum ad Lucense iter expeditus, spes iterum suas ei commendat. Tum Virgo (sciebat Deum non surdas aures roganti præbuisse) ad Francuccium: An satis, ait, factum tibi erit, si filiam tibi tua uxor genuerit, quam huic postea monasterio offeras? Ille vero: Multo potius, inquit, hoc, quam aliud quidvis ambio. Audivit te Deus, reddidit Christiana: in ejus nomine revertere, et voluntati ejus conformiter vivere memento. Paulo post Francucci uxor portavit uterum, ipse deinde filiam (Jacobam dixere) ad Christianam: quæ, ubi per ætatem licuit, monachæ habitum induta tam religiose vixit, ut non tam precibus impetrata, quam electa et a Deo in custodiam singularem accepta videretur.

Mulier infen-
cundæ pro-
lem impetrat.

48 Suis quoque deesse non poterat, quæ tam prona erat ad extraneos. Bono gloriôsæ famæ odore excitatæ concurrebant undequaque virgines, et monastico instituto initiandas se Christianæ dederant tam multæ, ut earum numerus jam grandior esset, quam ut commode ali omnes possent. Deficiebat ergo quodam

Exhausta
vasa vino mi-
raculose im-
plet.

die in vasis vinum, ut nihil reliqui esset, quod postridie sororibus ministraretur. Sollicita Virgo tenellarum agnarum, quibus pasqua defore prævidebat, nisi provideret supremus Pastor; nuncupatis precibus eum rogat, ut suarum in necessitatis articulo ne oblivisceretur. Uno verbo id insinuasse plus satis erat. En ille adest illico, et ubere vindemia implet penum. Quod mirandum ne per vulgi ora iret, severis silentii legibus sanctimoniales omnes obligaverat. Erupit tamen. Quidam enim, cum ad replendum vas, quod inane momento temporis ante fuisse non ignoraverat, amphoram admovisset, vidit magna vi ebullire, et in terram vinum abundanter diffluere. Attonitus ergo primo obtutu ad nunquam eatenus visum prodigium, proripit se foras, et quod viderat, statim toto oppido divulgat.

CAPUT VIII.

Obitum suum aliaque prædicit: moritur: sepelitur.

Illice studiis occupatam, non imparatam tamen sponsam habere diligentem per omnia magnarum virtutum vestigia subsequam, nisi passionis quoque suæ torculari eam subjeceret, et expressis sordium omnium minutis etiam pulvisculis, ceu dignum holocaustoma amoris sui igni consummaret. Paralyti ergo illam tres omnino annos lecto affixit, afflixitque tam valide, ut latere dextero penitus funerato, quotidie cetero corpore millies mori videretur. Nihil tamen minus læta exporrectaque fronte, et ore ridenti, laudabat eam inter tormenta, quem pro se mortis amaritudinem gustavisse non illibenter, dicebat. Docebat suas ipsas sorores condolentes forti animo esse ad sufferendum pro dulci Jesu, quæcumque tempestas ingruerit. Certe nulla pœna tam gravis illi unquam incubuit, quæ mentem ejus, quam in cælum deflexerat, turbare posset, aut flectere ad humanæ infirmitatis deliquium. Sed quo major erat dolorum procella, tanto altius firmiusque fundabat suæ in Deum fiduciæ anchoram: adeoque, tum primo veram animi malaciam experiri, dilectoquo suo tranquillius ininiti meditando orandoque videbatur. Non est tamen passa Antistita, eam transire ultra ad oratorium, ubi sacris operanti Presbytero assistere, et præsentem in hostia sacra Deum adorare solebat. Notaverat enim viribus eam omnino destitui. Edictionem ergo illi imperiosam habet, et jubet quiescere: Deum, scilicet omni-tuentem esse; et cordis intima, ipsamque mentem penetrare. Non ausa contra hiscere, tanto libentius auscultavit Antistite, quanto se graviorem sororibus molestiam addidisse sciebat, quarum humeris ad sacellum ferebatur. Verum enim non caruit præmio suo tam prompta obedientia.

Paralyti la-
borat annis
tribus.

50 Nam, quem videre sub panis velo latentem non licebat, cernebat extra omnem nubem conspicuum, quoties Sacerdos faciebat. Id conscientia suæ præfecto Patri Joanni indicavit quidem, sed sub eodem, quo peccata solebat, sigillo: a quo non prius liberum pronuntiabat, quam ipsa in vivis esse desisset.

Videt Chri-
stum.

51 Pulsante fores ejus, et vocante ad coronam immarcescibilem ultimasque nuptias Sponso dulcissimo, cepit propinquam æterni gaudii felicitatem quasi concipere, emissis toto corpore radiis, qui adstantium oculos fulgore suo præstinguebant. Itaque summam vitæ suæ horam prædixit; ut et pleraque multa de patriæ tumultibus, monasterii raris eventibus, aliisque: quæ non incassum dicta fuisse, post-nata tempora deprehenderunt. Vocatus coetus sanctimonialium cum Antistita universus. Ab hac primum, deinde reliquis singulatim, Christiana, veniam, si qua deliquisset, submisso animo flagitare, omnium amplexus ambire; monere deinde omnes simul piis lacrymis, vota quæ Deo nuncupaverant, libenter reddere; vir-

Horam obitus
sui prædicit:
multaque
alia post se-
cutura.

tutum

tutum omnium basin humilitatem in caris et primis habere; sequi alacriter animarum Sponsum quo praeerat, assumpta in humeros cruce: denique proximum amare, sed super omnia Deum, et hunc pro ultimae voluntatis testamento sororibus discipulis suis scribere. Ibi continuo omnes in fletum prorumpere, et femineum ululatum. Haec vero nomen Jesu identidem salutando, corporis relicto impedimento libera ad caelos evolavit pridie Nonas Jannarias ccccxx, cum lxx, annos vixisset, quos omnes ab ipsis matris uberibus, Deo ejusque obsequio impendit. Sanctum Augustinum et Divos Augustinianos Christianae in transitu adfuisse scriptorum firma opinio est: credo, ut quam aliis saepe, ei quoque ad caelum viam praemonstrarent.

Vita defungitur.

Ab Angelis in caelum animam ejus ferri videt Fregia.

Corpus ejus radiis illustratur.

Funus ejus sanctimoniales pridem defunctae stipare vise.

53 De Angelis nullam habet res dubitationem; quorum inter brachia ad Superos evehi visa est a Fregia, muliere inter Pisanos nobili, cum summa in aede precibus intenderet. Ad quam, voce jam ultra quam humana: Gaude ait, amica mea Fregia, quia ad aeternas delicias felicibus Caecolarum manibus subvehor.

54 Corpus fulgentibus circum beatitatis indicibus radiis illustre, excivit ad sui spectaculum vicina disitaque oppida, quae undatim sese effundebant: ut totos dies decem neque sepeliri, neque a concurrentium halitu vitiatum aere corrumpi poterit.

55 Primo ejusdem diei, quo animam dedit, vespere, solitis vestitum indumentis, eo loci deportatum est, ubi facile ab omnibus videri posset, alto in capulo, circumque lucentium tedarum denso ordine stipatum. Et ecce novum ostentum. Omni populo spectante prodeunt e claustris monasterii quinque monacharum biniones, sereno vultu omnes venustae, pares corporis habitudine et viridi aetate, quae annos non amplius xxii numerare videbatur, indute vestem quasi Angelicam, concolorem illi, quam ferre Christianae in more erat, velo oblongo tectae caput; ambiunt feretrum, et componunt reverenter corpus ad considendum. Populus mirari publico abstinere solitum sodalium, haerere in tam luculento earum vultu obstupidi, et quasi saxei a monstro Medusaeo. Venisse ad officium funerale defunctae persolvendum, eamque in rem veste tam splendida donatas esse ab Agnolo cœnobii benevolo Mæcenate, suspicio erat: quare fuit, qui vulgus arcere, et oratorio excludere vellet, ne qua sororibus justa parantibus impedimento esset. Sed cum ore ad gravitatem composito quidem, sed muto, aliquam-longo tempore religiosam stationem servassent, ingruenti densae noctis caligine, eodem, unde exierant, redierunt. Persuasum id sibi omnes diu habuerunt, donec cum Virginum Antistita Presbyteri quaesiti, responderunt nunquam ad id officii sorores convenisse; sed neque esse in toto cœnobio tres id aetatis et formae; praeter illa singularum indumenta esse vetera et lacera, ut non potuerint decenter se oculis vulgi conspicuas dare: credere se potius (si illi vellent oculis sui credi) fuisse sodales B. Christianae pridem mortuas (erant illae numero decem) quae matri suae et magistræ honorem illum publicum exhibitum ivissent. At nihil hoc quidem videri potest, praeterea alia sunt, quae ab obitu plurima maximaque patravit.

CAPUT IX.

Varia ejus meritis edita miracula.

Ex famulatio cœnobii domestico mulier ancilla, quae negotia foris expediunda accurabat, nomine Laurentia, morbo comitali obnoxia, tam crudelem interdum paroxysmum patiebatur, ut jactato immaniter corpore, vultum aliave membra laceraret, multis post sequentibus diebus ad omne opus inutilis. Cum se eo, quo vivere desiit, temporis momento, Beatae Christianae commendasset, nunquam dein valetudinis ullum incommodum, nullum morbum experta, gratias egit suae sospitrici.

Morbus comitalis curatur.

57 Per eos dies puellus quidam, seu innocenter, seu petulanter, ex oblatis cereis unum secum asportaverat. Domi jussus patri eadem vespere ad promendum vinum in cellam descendenti praelucere, non veretur sacrum hunc cereum accendere. Sed accedere ad dolium ipsum non potuit: dissiliebant enim fragore magno rupti circuli, et soluta tabularum compage undique vinum fluebat. Pater, qui pone puerum sequebatur, quo nescio religionis scrupulo anxius, rogat voce aspera, quid culpae isto die admissit. Ille, nihil circumlocutus planis verbis fatetur se candelam istam ex ara monasterii hodie subduxisse. Illico pater in genua provolvitur, et a caelo filii delictum deprecatur, restituendi cerei voto concepto. Et ecce novum prodigium. Subito, quasi congelatum stetit vinum, non potens ultra fluere dolio quantumvis soluto.

AUCTORE CORN. CURTIO. Qui cereum illi oblatum abstulerat puniuntur.

58 Eadem virtute et sanguinis profluvium stitit. Factum tribus verbis edicam. Mulier quaedam laborabat haemorrhoidis nullis medicinae subsidiis curabili. Fluentem enim sanguinem prohibere nemo medicorum poterat, nemo sistere imminuentem mortem. Jam linguae usum amiserat, et animam ipsam agebat stantem in limine ad exeundum. Aderat pollinctor qui lavaret cadaver, vocabantur sandapilarii qui ad sepulturam efferrent, cum parentes filiam ad sepulcrum Christianae abjiciunt: quae pie invocata, sanguinem e vestigio stitit, et fugientem animam revocavit. Sed quid miramur stare vinum, aut sanguinem ad Virginis nutum, quando orientem solem vidimus ejus jussu stesisse?

Invocata sistit sanguinis profluvium.

59 Ut mirum quoque non sit rebelles genios magnum in se Virginis imperium fassos esse; quando eodem statim, quo ad Superos transit die, obsidionem qua decem Crucis-Castellanas feminas diu impotenter presserant, solvere coacti sunt.

Decem energumenas liberat.

60 Hinc crescens tam rarorum miraculorum fama, mirum, quantum et fiducia et religionis finitimis Florentinis adjececit. Inter eos civis quidam decem et quatuor annos oculorum usu carverat, omni in posterum videndi spe destitutus: nisi quod videret jam plus sibi in Christianae meritis subsidii positum esse, quam in omnium medicorum arte. Ad aram illius perductari voluit. Venit, vidit, et vicit pia prece potentiam omnium chirurgorum. Sacerdos gravis ex ordine Praedicatorio, qui hunc a privatione ad habitum miraculosum transitum praesens notaverat, eodem loci pro concione bene denuo examinatum prodigium explicavit, et ad Dei laudem, Beataeque venerationem luculento praecoio homines, qui circiter bis mille accurrerant, excitavit.

Cæce oculos reddit.

61 Alterum Florentinum sub annum ccccxxxix vexabat apostema, inquietum malum. Is erat Lippus Adimarus, vir sanguine nobilis, quem in dextero latere id mali modo tam crudeli exercebat, ut omnem diu noctuque quietem illi inturbaret. Porro Adimari uxor habebat in pretio cruceem corallinam, quae a venerandis Christianae lipsanis pro ornamento aliquando pependerat: credebatur enim (ut semper ad pietatem pronior hic sexus est) a tactu tam sancti corporis virium supernaturalium aliquid cruci suae adhaesisse. Eam ergo pro malagmate, malo applicat, et in Christianae tutelam conjugem suum prece calida mulier committit. Non fuit inanis ea fiducia. Momento temporis rupto apostemate dolor etiam omnis fractus est, et vidit clare Lippus se integre convaluisse.

Apostema curat.

62 Monachus quoque Alti-passanus, monacham Sanctam, quae in alios tam rara beneficia quasi dephebat, se habiturum facilem credidit, si adiret. Hic a diutina paralysi male habitus, manum alteram pro trunco gestabat, etiam ad cibum sumendum ineptam. Incommodi hujus gravi taedio adfectus, ad Christianae tumultum visit: illic, inter precandum caelesti instinctu monitus, triduum trinoctiumque obhaeret, et salutem integram pie expectat, et plene adipiscitur.

Paralytico vires restituit.

63 Multo

AUCTORE
CORN. CURTIO.
Mortuum
puerum ad
vitam revo-
cat.

63 Multo illustrissimum et maxime stupendum est, quod S. Miniati oppidum vidit. Ibi puerulus, cui nomen Petrus, improvise lapsu in fossam aquæ plenam sese immererat. Suffocatus in ea jacuit solidum diem, mortuum fuisse quis ambigat? talem eum parentes post longam quæstionem reppererunt. Tollere ex aqua placuit, ut terræ mandaretur. Oculi sedes suas exierant, ut nemo non crederet, animam quoque suas reliquisset. Nihil parentibus præter plorare relictum erat. Quod ubi insigniter factum, venit iis in memoriam prodigiorum copia, quæ ad invocationem B. Christianæ facta ubique deprædicabantur. Salutem filio certam sibi promittunt, si eum sanctæ Virginis fidei commendarent. Votum ergo concipiunt, si puer ad vitam redeat, eum perpetuo monasterii obsequio se dicaturos, deinde miraculi testimonium, puerulum cereum ad aram ejus oblaturos. Non fellit eventus. Respiravit mortuus, et cum eo tantum non mortui parentes.

Ex puella da-
monem eiecit.

64 Non minus miserandum spectaculum fuit suis parentibus filia quædam Crucis-Castellana, quam hospes infernalis distinxit diuturno incolatu, et habuit pessimis sane modis. Cui enim non ipsa morte videatur vita magis miserabilis, cum tali inquilino; præsertim, quando nullum pellendo huic malo remedium invenitur? Frustra adhibebantur sacra carmina, preces cassæ virum erant. Non poterat contumax daemon ullis devotionibus moveri. Humani auxilii nulla specula supererat. Hinc, ut fieri amat, quando hoc deficit, itum ad Deum et B. Christianæ aram. Corrigiam Virginis (Augustinianæ religionis discriminale signum) in vexatam puellam injiciunt: et ecce (quantulæ rei quantum virtutem!) ejulare mox stygius obsessor, et hospitium excedere, puellamque exinde liberam sospitemque relinquere.

CAPUT X.

Alia Oringæ miracula.

Carnitas a
naufragii pe-
riculo expe-
dit.

Duobus post annis, millesimo, inquam, trecentesimo et trigesimo, Sacerdos quidam de familia Carmelitarum (nomen ei P. Henricus erat) cum altero fratre itineris comite, Crucis-Castellum Pisis advenerat, B. Christianæ sacra lipsana deveneraturus: et jam solutis, quas conceperat, precibus, domum maturabat. Fluvius Era transmeandus erat. Aberat a pontone suo portitor; neque erat alius, qui vicem ejus, in alteram illos ripam transmittere auderet. Valide enim auctum menstrua pluvia flumen in vicinos agros exundaverat, et rapidius volvebatur, quam ut imperitus aliquis naviculæ clavum regere posset. Carmelitæ nihilominus rogare duos ibi propter aquam stantes viros, ut hanc sibi operam gratificarentur. Negare hi primum, et excusare nentium aquarum insuperabilem impetum; donec irremissa monachorum flagitatione victi, tandem in navigium ingressi, trajicere nisi sunt, sed fluvium iratum. Ille enim nove e nubibus cadenti imbre irritatus insurgit, fluctibusque tam gravibus cymbam oppugnat, ut irrupenti aquarum turbine oppressa, nutare et sidere clare videretur. Periclitari maritos suos cernunt stantes in ripa mulieres, et miserabiliter vociferantur. Præficarum istarum lessu monitus P. Henricus advertit vitæ discrimen, in quo cum aliis jactabatur: spe humani auxilii conclamata, in cælum vertit lacrymantes oculos, et conceptissimis verbis. Gloriosa, ait, Virgo Christiana, non ignoras tui causa hoc itineris a me susceptum; auxiliatricem in his angustiis mihi manum præsta, et ego tibi perpetuum obsequium spondeo annui in pane solo et aqua virginæ jejunii, quo pervigilium natalis tui cultum et veneratum ibo. Nondum votum totum edixerat. Et vident se, sed quo bono vento nesciunt, ad ripam Eræ appulisse.

66 Nisi medio in oceano hæc aura felix Saccucio aspirasset, certum mari et ventis ludibrium anno cDCCCXLV debuisset. Is ex Italia solverat de portu suo, (Liburnensis erat) iter in Flandriam instituens. Satis prosperum cursum aliquandiu tenuerat, cum ventorum formidolosa procella surgere, et in navim incubare, momentoque huc illuc disjicere cepit. Omnium oculis præsentissima mors oberrabat. Salutis anchoram Saccucius sibi B. Christianam invocet. Vovet ei perægrinationem, si periculum hoc salvus evadat. Voto facto, posuere venti, iratique maris furor subsedit. Ille vero Crucis-Castellum reversus, invisit ad beatæ Virginis tumulum, et cereum gratiarum testem ad aram ejus obtulit.

Saccucium
quoque Li-
burniensem.

67 Cum nullus Etruriæ angulus sit, qui non ali- quod beneficium acceptum B. Christianæ ferat, tum vero Crucis-Castellum se civi suæ maximo patrocinii vinculis obstrictum fatetur: ut non modo Sospitricis illi titulum, sed Alexicacæ et Averruncæ nomen debeat. Argumenta huic rei edisseram. Magna hostium manus, Crucis-Castellum iter populabundi tenebant, ut in oppidum subitario impetu irruerent, et quantum quantum erat depraedarentur. Sub ipsos pæne muros accesserant ad prædam inhiantes; cum rebelles et refractarii equi nullis calcaribus adigi possent, ut procederent; sed flexis poplitibus quasi venerabundi, locum, quem directum ibant, adorarent. Incessebat religio nescio quæ milites, ut oppidum, quod bruta venerarentur, vererentur accedere. Coire jussi Præfecti et rogati sententiam, quid agendum. Statutum, in oppidum emissarios dirigere, qui indagarent, esset ne intra muros aliquid honore non vulgari, cultuve dignum. Audiunt Christianæ sacras exuvias fulgere istis miraculis, et in numero Cælitum apud cives et finitimos haberi. Dux militiæ præstito ante jurejurando nihil damni se illaturum oppido, oppidanisve, copiam tumuli visendi impetrat. Reverenter oratorium Virginis ingreditur, factisque ad Deum et Divam humiliter precibus, reliquit posteris ad miraculi testatissimi memoriam, equi sui ferream solem, quæ ad ædis januam clavus trabalibus adfixa etiamnum monstratur.

Crucis-Cas-
tellum a
prædonibus
servat.

68 Alterum patrocinii ejus magis recens est argumentum, quod Clementis VII tempore accidisse historiarum memorant. Hibernabant Castello-Crucis turma militum Hispanorum, et non aliter quam Sagunti olim, simul pugnabant cum hoste crudelissima atque infestissima fame; quæ horreis omnibus exhaustis, despoliatisque granariis mortale jejunium toti oppido interminabatur. Ut ei fortiter resisterent quæsita media remediaque, non inveniebantur. Sycophanta quidam, cui ad infimum ventrem fames adhæserat, ut inanimentis explementum aliquid reperiret, clamat in cœnobio abundare insignem annonam. Facile persuadebatur præda esurientibus lupis. Nulla mora; militum Tribunus illuc se proripit. Vident, accurrunt Crucis-Castellani: et ad tumultum respectare cepit. Ibi ille multa excusare, non esse animum sibi noxium, non modo nullum se virginibus damnum illaturum, sed prohibetur etiam vim omnem, et serio ac severe puniturum: tantum rogare, ut liceat de rumoris veritate oculorum suorum testimonio arbitrari. Tam lenibus verbis facile priorem januam occupare potuit: sed ut ne alteram videret, divina manus ei glaucoma ob oculos objecit. Clamantem Tribunum: Educite me, milites rapuerunt. Cæcus jam, cum videret facinus suum, severo militibus edicto vetuit propius monasterio accedere, et post fusas ad Virginem preces, iterum pulsa nocte lucem vidit: ut in Christiana tum Solem agnosceret, quæ oculis diem pro lubitu auferret, referretque.

Militum Hi-
spanorum
Tribunum
monasterii
annonam au-
ferre paran-
tem cecitate
punit.

Resipiscen-
tem curat ite-
rum.

Hæc de multis pauca, cui hæc non sufficiunt, licebit ei F. Honorium Crucis-Castellanum adire, miraculorum B. Christianæ Italico calamo pleniorum scriptorem.

XI JANUARI